

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

GET
Sweden
Lund

11

1

MEDDELANDEN

FRÅN

SVENSKA RIKSARKIVET

UTGIFNA AF

EMIL HILDEBRAND

NY FÖLJD. SER. 1.

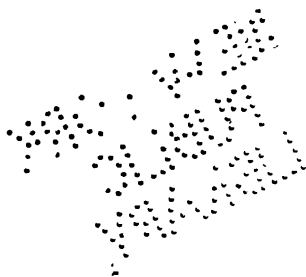
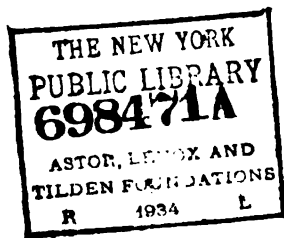
1
FÖRSTA BANDET
(1: 1—14)

19-1/25

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1906

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

I. Riksarkivariens årsberättelser.		Sid.
För 1901		1.
» 1902		41.
» 1903		181.
» 1904		247.
» 1905		328.
 II. Uppsatser.		
Berättelse om en forskningsresa till östersjöprovinserna. Af <i>J. A. Almquist</i>		19.
Om den s. k. ursprungsprincipens tillämpning vid ordnande af offentliga arkiv. Af <i>E. Hildebrand</i>		85.
 III. Kungl. bref och ecklesiastikdepartementets skrivelser		
a) den 13 juni 1902 angående aflöningsstater för landsarkiven i Uppsala och Lund m. m. (utdrag)		64.
b) den 12 december 1902 angående Malmö stadsarkiv		71.
c) den 23 oktober 1903 angående Malmö stads kyrkoarkivs successiva aflämnande till stadsarkivet därstädes		237.
d) den 10 juni 1904 angående aflöningsstaten för arkivdepoten i Visby (utdrag)		299.
e) den 31 december 1904 angående den för arkivdepoten i Visby fastställda statens trädande i kraft		301.
f) den 10 juni 1904 angående Arboga stads arkiv		302.
g) den 14 oktober 1904 angående rätt för riksarkivarien att på vissa villkor besluta om öfverlämnande af handlingar från landsarkiven till krigsarkivet		304.
h) den 15 september 1905 angående Strängnäs' stads- och landsförsamlingars arkivhandlingar		374.
i) den 29 september 1905 angående Söderköpings stads arkiv		376.
j) den 15 december 1905 angående Norrköpings stads arkiv		378.
 IV. Riksarkivariens und. utlåtanden m. m.		
1) <i>angående arkivväsendet i allmänhet</i>		
a) den 10 november 1902 angående Stockholms arkivväsen		77.
b) den 19 mars 1903 angående den af Kungl. Maj:t den 18 oktober 1901 anbefallda undersökningen af de centrala ämbetsverkens arkiv och dess resultat, med tre bilagor		95.

IV

	Sid.
c) den 24 april 1903 promemoria till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående kammararkivet	155.
d) den 19 mars 1903 angående högsta ledningen af det svenska arkivväsendet	160.
e) den 8 maj 1903 angående eventuella ändringar i riksarkivets instruktion	164.
f) den 14 maj 1903 angående upprättande af en med riksarkivet förenad administrativ arkivdepot	168.
g) den 4 juni 1903 med förslag till förordning angående inspektion af vissa offentliga arkiv	171.
h) riksarkivarien Odhners skrifvelse den 20 april 1901 angående arkivinspektion	174.
i) den 18 november 1903 med anledning af i ämnet hörda myndigheters yttranden angående en administrativ arkivdepot i hufvudstaden . .	213.
j) den 26 november 1903 med anledning af kammarkollegii yttrande den 18 september 1903 angående kammararkivet	218.
k) den 18 november 1903 med anledning af hvad i ärendet hörda myndigheter yttrat angående högsta ledningen af svenska arkivväsendet m. m.	226.
l) den 8 oktober 1903 angående frågan om utgallring af värdelösa handlingar inom de centrala ämbetsverken	229.
m) den 13 augusti 1904 angående kompetens för anställning i riksarkivet	281.
n) den 17 oktober 1904 med anledning af ifrågasatt öfverlämnande af vissa arkivalier från universitetsbiblioteket i Uppsala till landsarkiven i Uppsala och Lund	283.
o) den 27 oktober 1904 angående ritningar och förslag till lokaler för en administrativ arkivdepot i Stockholm	287.
p) den 16 november 1904 med anledning af ifrågasatt öfverlämnande till kammararkivet af vissa i riksarkivet förvarade kommissionshandlingar m. m.	294.
q) den 19 augusti 1905 med förnyadt yttrande rörande ifrågasatt öfverlämnande af vissa handskrifter från universitetsbiblioteket i Lund till landsarkivet därstädes	367.
r) den 12 december 1905 angående öfverlämnande till landsarkivet i Vadstena af några i Linköpings stiftsbibliotek förvarade privilegiebref .	372.
2) <i>angående landsarkivorganisationen</i>	
a) den 25 augusti 1902 angående landsarkivorganisationen	73.
b) den 4 september 1903 angående ifrågasatt gallring ur länsstyrelsernas arkiv	235.
c) den 22 oktober 1904 angående landsarkivorganisationen	305.

V. Andra handlingar angående landsarkiven.

Riksarkivariens cirkulär till arkivarierna vid landsarkiven samt (från 1905) föreståndaren för arkivdepoten i Visby	
a) den 18 september 1903	232.
b) den 27 oktober 1903	233.

<i>c)</i> den 25 november 1903	Sid. 233.
<i>d)</i> den 10 februari 1905	379.
<i>e)</i> den 7 april 1905	380.
<i>f)</i> den 18 oktober 1905	380.
Riksarkivariens skrifvelse den 19 oktober 1903 till domkapitlet i Växjö angående ifrågasatt utlåning af vissa kyrkböcker	234.
Magistratens i Malmö instruktion den 10 november 1903 för stadsarkivarien därstädes	240.

VI. Smärre utredningar.

1) Det så kallade finanskontoret eller finansdepartementet 1787—1793. Af <i>S. Clason</i>	312.
2) De Vellingkska samlingarna. Af <i>L. M. Bådth</i>	381.

14
1. RIKSARKIVARIENS ÅRSBERÄTTELSE FÖR 1901.

2. RESEBERÄTTELSE AF J. A. ALMQUIST.

*Med detta häfte följer som tillägg till förut publicerade förteckningar:
Förteckning öfver i Riksarkivet förvarade Ministeriella handlingar
XIX Livonica.*

1. RIKSARKIVARIENS ÅRSBERÄTTELSE FÖR 1901.

2. RESEBERÄTTELSE AF J. A. ALMQUIST.

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1902

Årsberättelse för 1901.

Till Konungen.

Den 21 juni 1901 tacktes E. K. M. i nåder bevilja riksarkivarien C. T. Odhner afsked från och med den 1 påföljande juli och utnämna undertecknad till hans efterträdare från och med samma dag. Den berättelse om riksarkivets verksamhet under nästförflutet år, som jag härmed får i underdånighet öfverlämna, kommer sålunda att omfatta ett halft år af min företrädares tjänstgöring, ett halft år af min egen.

Riksarkivet har förlidet år erhållit förnyad nåd. *instruktion*, daterad den 25 oktober, hvarigenom den dittills gällande af den 26 oktober 1877 blifvit ersatt. Närmaste anledning till denna åtgärd har varit behovet att i instruktionen för riksarkivet äfven inrycka några bestämmelser om landsarkiv, sedan det blifvit afgjort, att dessa skola lyda under riksarkivariens öfverinseende. Man begagnade sig af tillfället för att i instruktionen få införda några närmare bestämmelser dels i fråga om handlingarnas fördelning mellan riksarkivets tre sektioner, dels i fråga om den dagliga expeditionen och forskares behandling, som erfarenheten visat vara önskvärda. Bland riksarkivariens åligganden har sålunda äfven upptagits uppsikten öfver och inspektionen af landsarkiv, dessutom att i fråga om utgallring af arkivalier iakttaga hvad som särskildt stadgats, närmast genom nåd. brefvet af den 5 juni 1885. Riksarkivarien har vidare fått rätt att besluta om utlåning till landsarkiv och universitetsbibliotek af vissa angifna grupper af arkivalier, äfvensom att för de extraordinarie tjänstemän, som antagas, med i riksarkivet tillgängliga arbetskrafter och medel anordna en arkivalisk öfningskurs. Några organisativa förändringar i öfrigt innehåller icke den nya instruktionen.

Ant 8 Dec 1933 M. E. S. v 1 " 1-70

Den *ordinarie* från E. K. M:ts kansli stammande tillökningen i riksarkivets samlingar (Bil. A) utgör 380 band, buntar eller fasciklar. Af dessa ha 30 lämnats från justitiedepartementet, som dessutom öfverlämnat 28 originalförordningar, 150 från justitierevisionen, 20 från sjöförsvarsdepartementet, 75 från finansdepartementet och 105 från ecklesiastikdepartementet. Den *extraordinarie* tillökningen (Bil. B) utgöres af 69 band, buntar och fasciklar, 6 portföljer och 5 kartonger med historiska afskrifter och anteckningar, 3 pergamentsbref och 28 andra lösa handlingar, bland annat en mindre samling afbildningar af medeltidsdokument. I öfrigt må anföras bland denna accession handels- och sjöfartskomiténs protokoll och handlingar samt förliknings- och skiljenämndskomiténs handlingar. Bland *gåfvor* må nämnas påflige nuntien i Polen Marescottis registratur öfver ut- och ingående skrivelser 1668—69 i afskrift, som skänkts af envoyén i Rom, friherre Bildt, samt afskrifter och anteckningar rörande Sveriges historia isynnerhet under 1600-talet, som tillhört framlidna doktor Ellen Fries och skänkts af hennes fader, öfverste P. Fries. Genom ett af E. K. M:t i nåder beviljadt anslag har den af framlidne arkivarien i riksarkivet, hofmarskalken C. Silfverstolpe bildade samlingen af afskrifter och anteckningar rörande i främsta rummet Vadstena kloster kunnat till riksarkivet förvärfvas.

Riksarkivets *bibliotek* har under året ökats med 460 tryckalster, af hvilka 190 förvärfvats genom inköp, 270 erhållits såsom gåfvor. Bokgåfvor ha lämnats af följande utländska institutioner: i *Danmark* rigsarkivet; i *Finland* finska historiska samfundet, Helsingfors' universitet, svenska literatursällskapet och Åbo stads historiska museum; i *Norge* den norske historiske kildeskriftkommission, rigsarkivet, universitetsbiblioteket och videnskabselskabet i Kristiania; i *Ryssland* Gesellschaft für Geschichte und Altertumskunde der Ostseeprovinzen Russlands (Riga), historisk-filologiska sällskapet i Niejine, kejs. ryska historiska sällskapet (S:t Petersburg) och ryska arkeologiska sällskapet (Moskva); i *Tyskland* Grossherz. badensische Archivdirection, Ministerium der Justiz, Kultur und Unterrichts i Baden och Verein für meklenburgische Geschichte und Altertumskunde (Schwerin); i *Österrike* polska historiska samfundet (Lemberg). Enskilda gifvare voro: vice slottsarkivarien d:r J. A. Almquist, d:r Fr. Arnheim (Berlin), amanuensen d:r G.

Berg, arkivarien d:r S. Bergh, f. d. advokatfiskal T. A. Billbergh, prof. C. von Bonsdorff (Helsingfors), docenten d:r S. Clason, d:r Hj. Crohns (Helsingfors), bibliotekarien A. Dufour (Frankrike), prof. Kr. Erslev (Köpenhamn), d:r L. W. Fagerlund (Mariehamn), baron von Geusau (Maestricht), statsarkivarien R. Hausen (Helsingfors), riksarkivarien E. Hildebrand, öfverstelöjtnant J. C. W. Hirsch (Köpenhamn), herr A. Hirschberg (Lemberg), riksgäldsfullmäktigen J. Johansson i Noraskog, prof. K. G. Leinberg (Helsingfors), kammarherren greve A. Lewenhaupt, d:r O. Malmström, kapten C. O. Munthe (Kristiania), läroverksadjunkten G. Norlander, f. d. riksarkivarien C. T. Odhner, löjtnant K. C. Rockstroh (Köpenhamn), prof. M. G. Schybergson (Helsingfors), f. d. arkivarien frih. B. Taube, arkivarien A. Thiset (Köpenhamn), kapten J. O. Wahl (Kristiania), docenten d:r L. Weibull, J. H. Wennola (Finland), arkivarien Th. Westrin, prof. E. Wrangel och lektor Fr. Ödberg.

Riksarkivet har å sin sida utdelat sina publikationer eller delar däraf till åtskilliga in- och utländska samfund och personer.

Under året har riksarkivet emottagit besök till ett antecknadt antal af 6,011, växlande från 327 i december till 701 i juni. De, som begagnat arkivets samlingar, utgjorde ett antal af 354 personer, af hvilka 22 voro utlänningar. De utländska forskarne voro från *Danmark* 1, från *England* 1, från *Finland* 15, från *Norge* 1 och från *Tyskland* 4.

Många enskilda personer, som af olika anledningar hindrats att själfva besöka riksarkivet, isynnerhet utlänningar, ha skriftligen vändt sig dit för att erhålla upplysningar af växlande art eller afskrifter af handlingar af historiskt, biografiskt eller juridiskt intresse. Riksarkivets ringa antal tjänstemän tillåter det icke att anordna någon särskild »upplysningsbyrå». Jag har i dylika fall följt samma grundsats som mina närmaste företredare eller att, så snart göromålen i öfrigt tillåtit det, verkställa eller låta verkställa de nödiga undersökningarna, som stundom varit både besvärliga och omfattande. Så har greve C. Boulay de la Meurthe i Frankrike begärt och erhållit en mycket stor mängd afskrifter dels angående Frankrikes och Sveriges förbindelser åren 1799—1801, dels angående hertigens

af Enghien död. En och annan har haft anledning att upprepade gånger vända sig till riksarkivet med önskingar eller frågor af denna art. Antalet upplysningsökande har varit 26 utländingar och 14 svenskar.

Utlåning för vetenskapliga ändamål har från riksarkivet ägt rum dels till Uppsala universitetsbibliotek, dels till riksarkivet i Köpenhamn och statsarkivet i Stettin. Till riksarkivet ha för samma ändamål lånats handskrifter från några svenska samlingar.

Inom den ordinarie tjänstemannapersonalen har den redan nämnda förändringen skett, att undertecknad från och med den 1 juli inträdde såsom riksarkivarie efter riksarkivarien C. T. Odhner, som den 30 juni afgick från ämbetet. Såsom e. o. amanuenser ha tjänstgjort dels hela året, dels längre eller kortare tid af detsamma lektor E. Hildebrand, kammarherren J. B. T. Beskow, kammarherren grefve A. A:son Lewenhaupt, vice slottsarkivarien d:r J. A. Almquist, docenten d:r S. Clason, d:r H. Rosman samt docenten d:r L. Weibull. Af dessa åtnjöt under förra halfåret lektor E. Hildebrand, d:r J. A. Almquist, d:r S. Clason och grefve A. Lewenhaupt, samt under senare halfåret d:r J. A. Almquist, grefve A. Lewenhaupt, d:r H. Rosman och d:r L. Weibull bestämda årsarfvoden, Rosman dock först från september och Weibull från november månad, med viss daglig tjänstgöringstid; de öfriga ha åtnjutit tillfälliga arfvoden. Extra ordinarie amanuensen vid landsarkivet i Vadstena fil. kand. G. Fjetterström har på anmodan af riksarkivarien under november månad tjänstgjort i riksarkivet. F. d. arkivarien frih. B. Taube har under större delen af året fortfarande utan arfvode tjänstgjort som biträdande arkivarie, och f. d. amanuensen E. Wallmark har fortsatt och avslutat det kompletterande och registrerande af den biografiska samlingen, som år 1899 särskildt uppdrogs åt honom af min företrädare.

Riksarkivarien Odhner begagnade sig under det halfår han tjänstgjorde icke af någon semester. Undertecknad har under det senare halfåret haft tre veckors semester. Öfriga tjänstemän ha åtnjutit den dem enligt instruktionen tillkommande ledigheten. Tjänstledighet har åtnjutits af arkivarien S. Bergh under fem veckor för fortsatt deltagande i den beredning, som

chefen för kungl. finansdepartementet redan år 1900 inkallade för utarbetande af förslag till reglementariska bestämmelser angående beskaffenheten af det papper och bläck, som användes till offentliga handlingar. Amanuensen G. Berg har haft en veckas tjänstledighet för att biträda vid ordnandet af Strängnäs' domkapitels arkiv. Under ledigheterna har riksarkivarieämbetet upprätthållits af arkivarien Westrin i 3 veckor, arkivarietjänst af amanuensen Lundgren i $4\frac{1}{4}$ månader, af amanuensen G. Berg i $1\frac{1}{2}$ månad och af amanuensen Hammarskjöld i 3 veckor, amanuensstjänst af e. o. amanuensen Almquist i $5\frac{1}{2}$ månader, af e. o. amanuensen Clason i 1 vecka, af e. o. amanuensen greve Lewenhaupt i 2 månader, af e. o. amanuensen Rosman i 3 veckor samt af e. o. amanuensen Weibull i $2\frac{3}{4}$ månader.

I afseende på arbetenas fortgång i riksarkivet må följande anföras. En ny uppställnings- och orienteringskatalog öfver samlingarna i sin helhet är utarbetad, likaså ett register öfver riksarkivets samtliga arkivalieförteckningar. Inom den *administrativa afdelningen*, dit för öfrigt den dagliga expeditionens handhafvande hör, har genomgången och granskningen af leveranser från E. K. M:ts kansli fortgått; vidare har en lappkatalog öfver revisionsakter och utslagshandlingar före högsta domstolens inrättande 1789 börjat utskrifvas; Åtskilliga till justitiekanslersämbetets arkiv hörande handlingsserier från 1700-talet ordnats och en summarisk förteckning öfver hela samlingen upprättats; likaså ha följande komitéers handlingar ordnats: skogskomiténs 1868—1871; domänkomiténs 1875—1876; 1897 års allmänna konst- och industriutställnings förvaltningsutskotts 1895—1900; kommunalskattekomiténs 1897—1900; handels- och sjöfartskomiténs 1898—1900 samt förliknings- och skiljenämndskomiténs 1899—1901.

För den *historiska afdelningens* båda sektioner kunna följande arbeten anföras. På medeltidsafdelningen ha några smärre kompletterings- och revideringsarbeten utförts, en samling lösa sigill har ordnats, och den från hofmarskalken Silfverstolpes dödsbo inköpta samlingen af afskrifter och anteckningar rörande framför allt Vadstena klosters historia har likaledes ordnats. På den diplomatiska samlingen har afdelningen Anglica slutordnats och förtecknats, likaså afdelningarna Scotica, Helvetica,

Persica och Allmänna fredskongresser, samt afdelningen Danica reviderats. Förteckningar öfver alla dessa diplomatiska afdelningar äro tryckta i senast utgifna häfte af »Meddelanden från Svenska riksarkivet». Likaledes ha i riksarkivet förvarade under Sveriges stora krig eröfrade polska arkivfragment (51 vol.) blifvit ordnade och förtecknade. Revideringsarbetena inom den komplicerade samlingen »Livonica» ha fortgått, och en särskild diplomatisk afdelning rörande Sveriges förbindelser med den livländska ordensstaten afskilts. Arbetena med ett planmässigt ordnande af de trassliga ekonomiska och kamerala handlingarna från 1500-talet ha fortgått men ännu icke hunnit fullbordas. Öfver originalbref till Gustaf Vasa (omkr. 600 st.) har förteckning upprättats. Den genealogiska samlingen af släktböcker har undergått ett definitivt omordnande och förtecknande, som äfven börjat utsträckas till samlingen af matriklar, ämbetsmannalängder m. m. d. De i arkivet förvarade äldsta protokollen och akterna från den högsta rättskipningen (väsentligen under 1500-talet) ha blifvit ordnade. Vidare ha arbetena med ett bättre ordnande af de stora, riksarkivet tillhöriga eller där deponerade enskilda samlingarna fortgått. Arfprinsen Carl Gustafs afdelning af Stegeborgssamlingen har fullständigt förtecknats. Bielke- eller Tureholmessamlingen har reviderats och omordningen hvad första och andra afdelningarna angår (den adliga och friherrliga ätten) fullbordats, likaså de små Erskeinska och Banérska samlingarna. Carl Gustaf Wrangels vidlyftiga brevväxling i Skoklosterssamlingen har börjat revideras. För samlingen Militaria har utredningen rörande regementenas historia fortsatts. Slutligen har en resonerande katalog öfver i riksarkivet och andra offentliga institutioner förvarade enskilda arkiv eller brefsamlingar blifvit upplagd med anteckningar äfven om sådana samlingar, som fortfarande befinna sig i enskild ägo.

I afseende på fortgången af de historiska publikationer, som utgifvas genom riksarkivet, får jag i underdånighet lämna följande upplysningar. Af *Konung Gustaf I:s registratur* har nittonde delen (år 1548), sedan registret till densamma blifvit färdigtryckt, utkommit. Redaktionen af denna publikation har från amanuensen G. Berg öfvergått till e. o. amanuensen Almqvist. Denne har, sedan E. K. M:t medgifvit, att 500 kronor af anslaget till tryckning af dessa handlingar finge för ända-

målet användas, under sommaren företagit en resultatrik forskningsresa till Finland och Sveriges forna östersjöprovinser samt efter hemkomsten börjat tryckningen af tjugonde delen (3 ark färdiga). Af *Svenska riksrådets protokoll*, utgifna genom arkivarien S. Bergh, ha tryckts arken 26—33 af nionde delen samt arken 1—7 af den tionde, hvarjämte registret till nionde delen föreligger tryckfärdigt. Publikationen *Svenska riksdagsakter jämte andra handlingar, som höra till statsförfattningens historia under tidehvarfvet 1521—1718* har hittills varit anförtrodd åt undertecknad. Genom utnämningen till riksarkivarie har jag hindrats att ägna någon längre sammanhängande tid åt detta arbete. Såsom jag i en underdånig skrifvelse af den 27 september 1901 redan har anført, har det varit min afsikt att afsluta den af mig påbörjade tredje delen, af hvilken det hittills utgifna omfattar åren 1593—1595, och manuskriptet till år 1596 är i det närmaste färdigt att aflämnas till tryckeriet. Jag har därjämte inledt underhandlingar om att förvärfva en ny redaktör; de ha ännu icke afslutats, helst det icke är lätt att finna en sådan, som på en gång är kompetent och oförhindrad att öfvertaga uppdraget. Till det af Posseska donationsfonden bekostade urkundsverket *Svenskt Diplomatarium*, nyare serien tredje delen, har orts- och personregistret uppsatts i korrektur. Sedan biblioteksamanuensen d:r K. H. Karlsson med år 1900 afslutat sina forskningar i vatikanska arkivet, har han förlidet år påbörjat förarbeten för utgifvande af ett supplement till de tre banden *Svenskt Diplomatarium* 1401—1420.

I sammanhang härmed må nämnas, att e. o. amanuensen Almquist under sin ofvan berörda forskningsresa i östersjöprovinserna påträffade i Revals stadsarkiv ett stort antal bref från svenska regenter alltifrån Sten Sture den äldre. Genom tillmötesgående af stadsarkivarien herr O. Greiffenhagen lyckades han utverka tillåtelse att få låna en del af denna korrespondens till riksarkivet, och här ha afskrifvits utom Gustaf I:s bref dels ett antal bref till magistraten i Reval från Sten Sture den äldre, dels en samling bref till samma myndighet från Johan III och hertig Karl. Det svenska utrikesregistraturet är som bekant för 1500-talet så godt som helt och hållet förloradt. Genom senast nämnda afskrifter har det lyckats rekonstituera en visserligen ringa del af detsamma.

Af *Meddelanden från svenska riksarkivet* har tjugofemte häftet utgifvits och därmed femte bandet afslutats. Där är bland annat tryckt d:r K. H. Karlssons reseberättelse om sina »Forskningar i Vatikanens arkiv och därmed sammanhängande arbeten 1894—1900».

Arkivets räkenskaper hafva fortfarande förts af arkivarien Bergh. Protokollen vid sammanträdena mellan riksarkivarien och arkivarierna ha förts under förra halfåret af arkivarien Westrin, under det senare af arkivarien Sondén. Biblioteket har vårdats af e. o. amanuensen Almquist.

* * *

I afseende på *landsarkivets i Vadstena* tillstånd och verksamhet under förlidet år får jag hufvudsakligen ur arkivarien Örnbergs årsberättelse i underlänighet anföra följande.

Till landsarkivet, med hvars lokaler ingen förändring har ägt rum, har under 1901 öfverlämnats följande arkivalier från de smärre lokala arkiven i Östergötland: från 18 häradsrätter eller tingslag 925 nummer; från 3 kronofogdekontor 549; från 5 häradskrifvarekontor 333; från en rådhusrätt 72; från 50 församlingar 509; från Söderköpings läroverk 8 samt från Vadstena hospital 69, sedan på framställning af sistnämnda anstalts styrelse riksarkivarien gifvit sitt samtycke till dessa arkivaliers mottagande under förbehåll af landsarkivets rätt, i händelse utrymmet framdeles blefve knappt, att ett år efter skedd uppsägning återlämna desamma. Kronofogdarne i Kinda och Ydre samt Aska m. fl. härads fögderier ha med samma förbehåll fått rätt att till landsarkivet insända arkivalier äfven för nästförflytna århundrade, hvad sistnämnda fögderi angår, ända fram till 1890. Af de smärre lokala arkiv, som till landsarkivet bort öfverlämnas, återstodo inom Östergötlands län vid förra årets slut två rådhusrätters, en häradsrätts samt ett häradskrifvarekontors.

Hvad Östergötlands länsstyrelses arkiv vidkommer, har i årsberättelsen för 1900 redan anförts, att på därom framställd begäran medgifvits, att länsstyrelsens arkivalier till en vida senare tidpunkt än E. K. M:ts nådiga kungörelse af den 22 september 1899 bestämde, nämligen för olika serier till och med

1850, 1869 och 1875. finge i landsarkivet mottagas på villkor af i det hela samma innehåll, som nyss i fråga om vissa smärre lokalarkiv angifvits. Det har befunnits vid jämförelse mellan förteckningarna och de först ordnade arkivalierna, att både det ena och det andra måste göras om. Detta arbete har utförts förlidet år hvad landskansliets handlingar angår, och ny förteckning upprättats öfver tillsammans 1,834 band, häften eller buntar, af hvilka 19 såsom varande domböcker skola öfverföras till en annan afdelning af landsarkivet. Arbetet med ordnande och förtecknande af landskontorets arkivalier är icke afslutadt; hittills ha omkring 3,750 band, häften eller buntar ordnats och på nytt förtecknats.

Genom enskilda gåfvor har samlingen af pergamentsbref ökats från 38 till 44 stycken.

Från riksarkivet ha till landsarkivet öfverlämnats 181 äldre häradsrättsdomböcker — detta i enlighet med E. K. M:ts nådiga bref af den 26 april 1901 — samt dessutom en mindre samling äldre bref till länsstyrelsen. Någon öfverflyttning af arkivalier från landsarkivet till riksarkivet har icke ägt rum.

Hela tillväxten i band, buntar och häften utgjorde 4,484. Däremot ha 3 under år 1900 aflämnade kyrkoböcker på begäran återlämnats till resp. församlingar.

Den 21 juni 1901 tacktes E. K. M:t med anledning af en framställning utaf dåvarande riksarkivarien i nåder förordna, att insändande till landsarkivet af arkivhandlingar, afsedda i nådiga kungörelsen den 22 september 1899, jämväl skulle äga rum beträffande arkiv i Skaraborgs län. På grund af en hemställan från arkivarien i Vadstena medgafs af mig den 7 september att med insamlande af arkivalier från ett nytt län skulle tills vidare få anstå, tills de nödvändigaste arbetena med ordnande, påtecknande och förtecknande af de ofta i bristfälligt skick öfverlämnade arkivalierna från Östergötlands län hunnit afslutas. Sedan dessa arbeten fått fortgå till årets slut, har arkivarien den 27 december aflåtit skrivelser till myndigheterna i Skaraborgs län om vidtagande af åtgärder för handlingars insändande till Vadstena.

Landsarkivets bibliotek har under 1901 ökats med 339 nummer, däraf 50 genom köp och 289 genom gåfvor från åtskilliga myndigheter och enskilda personer.

Under året har landsarkivet mottagit besök till ett antecknadt antal af 751, växlande från 6 i november till 212 i augusti. Besöken för egentlig forskning hafva dock varit vida färre eller 135.

Någon utlåning till ämbetsverk eller myndigheter utaf arkivalier i landsarkivet har ej förekommit. Däremot hafva dels för sådanas räkning, dels för enskildas afskrifter tagits eller undersökningar gjorts till ett antal af 34.

Antalet inkomna mål har utgjort 130 och utfärdade skrivelser 155.

Såsom extra ordinarie amanuenser ha i landsarkivet under hela året tjänstgjort E. Ihrfors och fil. kand. G. Fjetterström. Den senare har, såsom förut nämnts, under en månads tid kallats till tjänstgöring i riksarkivet. Af den arkivarien tillkommande semestern har han endast begagnat tvenne veckor, då tjänsten upprätthölls af e. o. amanuensen Fjetterström.

Arbetena inom landsarkivet ha väsentligen bestått i granskande, ordnande, förtecknande och uppställande af inkomna leveranser. Dessa arbeten ha väsentligen ökats därigenom, att de af insändarne upprättade förteckningarna i allmänhet förett en sådan brist på öfverensstämmelse, reda och öfverskådlig het, att de nästan samtliga behöft omarbetas. Äfven i öfrigt hafva föreskrifterna i nådiga kungörelsen af den 22 september 1899 om arkivhandlingars insändande till landsarkivet endast ofullständigt blifvit följda. Med ledning af de erfarenheter, som i detta afscende gjorts, framhåller arkivarien behovet af ett förtydligande genom större utförlighet och kraftigare inskräpande af nämnda bestämmelser. Ofvan anförda förhållande har gjort, att endast öfver Linköpings landskanslis och Östergötlands lagmansrätts arkiv någorlunda tillfredställande förteckningar kunnat uppgöras. På uppdrag af mig har e. o. amanuensen Fjetterström påbörjat specialförteckningar öfver i kyrkoarkiven förekommande sockenstämmoprotokoll, visitationsförrättningar samt äldre kungl. bref.

Det har visat sig, såsom äfven af nyss påpekade förhållande med arkivalieleveranserna i sin mån framgår, att landsarkivets ordinarie arbetskrafter behöfva förstärkas, för så vidt granskningen af inkommande leveranser skall i något så när god tid kunna medhinnas och mottagandet af arkivalier från nya län ej allt för länge uppskjutas. Det är nämligen ej sanno-

likt, att med de ringa arfvoden, som nu stå till buds till fördelning mellan extra biträden, det skall lyckas att på längden förvärfva eller bibehålla skickliga sådana, och för arkivarien ensam, som dessutom har att föra diaries och sköta brefväxlingen, måste arbetsbördan blifva för stor. Min företrädare har också den 20 juni 1901 i en underdånig skrifvelse hemställt om upptagande af en ordinarie amanuens på staten för landsarkivet i Vadstena.

Den mig åliggande inspektionen öfver landsarkivet skedde den 7 och 9 september, och protokoll öfver densamma uppsattes, innehållande några af mig gjorda anordningar.

* * *

Det *svenska arkivväsendet i allmänhet* har genom förhållandenas makt mer och mer kommit att dragas under riksarkivet. Äfven förlidet år har detta haft att syssla med densamma. Den 20 april afgaf riksarkivarien Odhner på grund af nådig befallning ett underdånigt utlåtande angående anordning af en ur arkivalisk synpunkt tillfredställande inspektion af de offentliga arkiven, hvori han emellertid på anförda skäl i underdånighet hemställde, att det måtte få anstå med utarbetande af ett detaljeradt förslag, åtminstone tills landsarkivorganisationen blifvit fullt genomförd.

Den 29 maj inkom vidare Riksdagen i sammanhang med regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel med en underdånig hemställan, att E. K. M:t täcktes genom sakkunniga personer snarast möjligt låta föranstalta en undersökning af de i hufvudstaden befintliga centrala ämbetsverkens arkiv i syfte att få en utredning såväl rörande deras beskaffenhet, omfång och vård, som ock angående möjligheten och lämpligheten af de äldre delarnas förening med riksarkivet under gemensam styrelse m. m. Denna Riksdagens skrifvelse remiterades till mig den 5 juli, hvarefter jag den 5 nästföljande augusti i underdånighet hemställde, att E. K. M:t i öfverensstämmelse med densamma täcktes med anlitande af riksarkivets krafter föranstalta en dylik arkivundersökning. Den 18 oktober fann E. K. M:t för godt i nåder uppdraga åt mig att efter samråd med vederbörande myndigheter i angifvet syfte låta företaga en undersökning af de centrala ämbetsverkens och

andra statsmyndigheters arkiv i hufvudstaden, utom utrikesdepartementets, som jag ansåg böra blifva föremål för en sådan. Den 18 november underrättade jag i ett tryckt cirkulär 30 ämbetsverk och myndigheter härom med anhållan, att de dels ville taga under öfvervägande, huruvida de hade något att erinra vid saken, dels utse lämplig person att med riksarkivets delegerade verkställa undersökningen, hvarjämte ett frågeformulär bifogades rörande arkivens omfång samt nuvarande och framtida vård. Därjämte uppdrog jag åt arkivarien Bergh att under mitt inseende leda de förestående arbetena. Inom årets slut ingingo preliminära svar från 15 ämbetsverk och myndigheter samt ha undersökningar företagits af kontrollverkets, krigshofrättens, Svea hofrätts (delvis), myntverkets, landtmästerstyrelsens, domänstyrelsens samt marinförvaltningens arkiv, hvarjämte krigsarkivarien rådgjort med arkivarien Bergh angående undersökningen af krigsarkivet.

Den 31 december 1900 utfärdade E. K. M:t en nådig stadga angående vissa offentliga arkiv, som träder i kraft den 1 januari 1903. Där föreskrifves bland annat om förteckningars upprättande, hvaröfver riksarkivariens yttrande skall inhämtas, liksom riksarkivarien äfven bör höras i fråga om tillämpningen af bestämmelserna i stadgan. Med anledning af densamma ha åtskilliga ämbetsverk och myndigheter börjat vidtaga åtgärder för sina arkivs ordnande och förtecknande. K. Medicinalstyrelsen har sålunda för detta ändamål begärt ett anslag af E. K. M:t. I ett underdånigt utlåtande har jag på anförda skäl och efter företagen besiktning tillstyrkt anslaget, hvilket också af E. K. M:t i nåder beviljats. Domkapitlet i Strängnäs har begärt riksarkivets hjälp för sitt arkivs ordnande, och amanuensen Berg har för att vidtaga förberedande undersökningar, såsom ofvan nämnts, af denna anledning haft en veckas tjänstledighet. Domkapitlet i Skara har till riksarkivet insändt förslag till uppställning af förteckningen öfver dess arkiv. Förhållandena syfta, såsom redan antydts, sålunda alltmera därhän att ställa riksarkivet såsom en centralmyndighet i spetsen för rikets arkivväsende.

Stockholm den 30 januari 1902.

Underdånigst

Emil Hildebrand.

Bil. A.

Specifikation på den *ordinarie* tillökningen år 1901 i riksarkivets samlingar genom leveranser från Kongl. Maj:ts kansli:

Från Kongl. Justitiedepartementet:

Statsrådsprotokoll i justitiedepartementets ärenden	
1874	2 band
Registratur 1898	1 „
Handlingar i afgjorda ärenden 1892, 1893 . . .	27 buntar
28 st. originalförordningar.	

Från Kongl. Justitierevisionen:

Högsta domstolens koncepter 1876, 1877	12 band
„ „ protokoll 1890	9 „
Statsrådsprotokoll i justitieärenden 1886—1889 .	4 „
Handlingar i afgjorda revisionsmål 1898	54 buntar
„ „ „ besvärs- och ansökningsmål	
1898	71 „

Från Kongl. Sjöförsvarsdepartementet:

Handlingar i afgjorda ärenden 1885—1889 . . .	20 „
---	------

Från Kongl. Finansdepartementet:

Registratur 1883—1886	12 band
Handlingar i afgjorda ärenden 1889, 1890 . . .	33 buntar
Föredragningslistor m. m. på franska 1819, 1820	
1825—1832, 1835	2 „
Diverse föredragningslistor 1867—1870	1 bunt
Handlingar angående författningssamlingen (hufvudsakligen kanslistyrelsens protokollsutdrag	
1810—1830)	1 „

Handlingar »utan annotation» 1817, 1819, 1837, 1838, 1844, 1847—1850, 1853, 1858—1861 . .	2 buntar
Kammarkollegii skrifvelse till K. M:t 13 Febr. 1823 angående rotfrihetsafgifter för Nyeds socken	1 fasc.
Kommerskollegii d:o den 5 mars 1827 med upp gifter om städernas inkomster	1 bunt
Enskildes afslagna ansökningar 1828—1880 . .	6 buntar
Handlingar till kgl. kungörelsen 11 maj 1855 an- gående skatteförenkling	1 fasc.
Diverse handlingar och räkenskaper	5 buntar
Norrländska skogskomiténs handlingar 1868— 1871	7 »
Domänkomiténs handlingar 1875, 1876	2 »
» » 1880	1 band

Från Kongl. *Ecklesiastikdepartementet*:

Statsrådsprotokoll 1890—1893	16 band
Registratur i departementsmål 1874—1886 . . .	3 »
Handlingar i afgjorda ärenden 1897	84 buntar
Föredragningslistor 1896, 1897	2 band

Tillsammans 380 band,

buntar och fasciklar jämte 28 originalförordningar.

Bil. B.

Specifikation på den *extraordinarie* tillökningen år 1901 i Riksarkivets samlingar dels genom leveranser från offentliga verk och myndigheter, dels genom gåfvor, byte och köp.

Genom leveranser:

Från *Kongl. Kammarkollegium*:

Varuhusräkenskaper från 1500- och 1600-talen
(tillägg till den samling, som öfverlämnades
1893) 13 buntar

Från *Kongl. biblioteket*:

Två pergamentsbref, 1419 och 1496.

Från *Krigsarkivet*:

Strödda handlingar (hufvudsakligen från 1600-talet) 1 bunt

Från *Riksgäldskontoret*:

Riksdagsbeslut 1900 1 band

Från *Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Vermlands län*:

Jösse häradsrätts domböcker 1668—1677, 1700—
1712, 1717—1721, 1726 (höstetinget) och 1727 3 buntar

Från *Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Vesterås län*:

Siende häradsrätts domböcker (jemte några bouppteckningar) 1600—1735 { 7 band
13 buntar

Från *Domhafvanden i Vesterbottens södra domsaga*:

Bouppteckningshandlingar 1675—1736 1 bunt

Från *Kronolänsmannen i Jockmock*:

Jockmocks lappmarks tingslags dombok 1725, 1729—1739	1 band
---	--------

Från *Handels- och sjöfartskomitén*:

Komiténs protokoll 1898—1900	1 bunt
Koncepter	1 „
Ankomna skrivelser	7 buntar
Diverse handlingar till betänkanden	2 „

Från *Förliknings- och skiljenämndskomitén*:

Komiténs protokoll 1899—1901	1 bunt
--	--------

Genom gåfvor:

Af *Envoyén Friherre C. Bildt*:

Afskrift af en registerbok ur påfliche nuntien i Polen Marescottis arkiv, 1668—69	1 bunt
--	--------

Af *Sekreteraren i Svea hofrätt A. E. Durling*:

Handlingar angående släkten Durling	1 fasc.
„ „ Edla Ulrika Mannerstedt, född Falkenberg	1 „
Bref från C. F. v. Breda, Louis De Geer, A. Drake af Hagelsrum d. y., C. H. Grönhagen, A. R. v. Kræmer, P. Kraft d. y., G. A. Reuter- holm, M. Rosenblad, Fr. Sparre, G. af Wet- terstedt	1 „

Af *Öfverste P. Fries*:

Afskrifter och anteckningar, som tillhört fram-
lidne Doktor Ellen Fries:

1) afskrifter från in- och utländska arkiv . .	6 portföljer
2) biografiska anteckningar öfver märkvärdiga svenska qvinnor, ordnade i bokstafs följd . .	2 kartonger

Af *Öfverstelöjtnanten H. Fröding*:

En samling handlingar rörande armén, flottan, bankoverket m. m. från Karl XII:s tid . .	1 band
--	--------

Af vice Auditören G. Rehn:

- Utdrag ur författningar rörande bagare-embetet i Stockholm 1589—1806 1 band
 Handlingar angående en tvist mellan bagare-embetet i Stockholm och borgerskapet i Arboga 1739—1756 1 fasc.
 Ett pergamentsbref 1744.

Af framlidne kanslirådet O. S. Rydbergs sterbhus:

- En samling afskrifter af diverse handlingar (1300-talet—1500-talet) 1 ,

Af Kammarrättsrådet J. A. Wallensteen:

- J. G. Brantings författningsregister, interfolieradt exemplar med egenhändiga anteckningar af statsrådet N. F. Wallensteen . . 3 band

Af Stockholms stads Mantalsnämnd:

- Stockholms stads mantaleregister 1901 2 ,

Genom byte:*Med Folkskoleläraren Fil. Kand. C. G. A. Nelson:*

- Handlingar angående kostnaderna för Karl XI:s resa till jubelfesten 1693, Anjalaförbundet 1788, arbeten å kungl. slottet för Gustaf IV Adolfs förmålning 1797 samt revolutionen 1809 1 fasc.
 Bref från Karl XIII, Karl XIV Johan, N. Bark (1802), G. G. De la Grange (1824), H. D. Hamilton (dat.), C. Hedenstierna (1807), C. Lagerbring (1804), J. Lillienstedt (1717), C. O. Palmstierna (1848), E. H. Peyron (1845), Pontin (1810), A. Oxenstierna (1633), Schlippenbach (1694), Schröder (1805, 1806), J. Sparfvenfeldt (1757), S. Rosenhane d. y. (1802), af Tibell (1806), C. F. Törnflycht (1756—1761), v. Vegesack (1849), A. M. Wester (1849), G. af Wetterstedt (1816) m. fl. 1 ,

Genom köp:

Framlidne arkivarien, hofmarskalken C. G. U.

Silfverstolpes anteckningar och afskrifter rörande Vadstena kloster och andra svenska klosterstiftelser

} 3 kartonger
1 fasc.

15 st. afbildningar af medeltidsdokument, som tillhört framlidne kanslirådet O. S. Rydberg.

10 st. Gustaf I:s originalbref ($^{20}/_8$ 1553, $^{15}/_{12}$ 1554, $^{2}/_4$ o. $^{11}/_8$ 1555, $^{9}/_3$ o. $^{13}/_4$ 1557, $^{11}/_1$ o. $^{11}/_8$ 1558, $^{9}/_{12}$ o. $^{11}/_3$ 1559).

Originalbref af hertig Karl ($^{18}/_1$ 1571), drottning Kristina d. ä. ($^{2}/_3$ 1619) och Johan Oxenstierna ($^{5}/_{12}$ 1642).

Journal vid C. G. Tessins ambassad till Berlin 1744

1 fasc.

Tillsammans 69 band,

buntar och fasciklar, 6 portföljer, 5 kartonger samt 3 pergamentsbref och 28 andra lösa handlingar.

Berättelse om en forskningsresa till Östersjö- provinserna

af

J. A. ALMQUIST.

Till Riksarkivarien.

Sedan jag erhållit i uppdrag att ombesörja utgifvandet af fortsättningen af Gustaf I:s registratur och, under förarbetena härtill, trott mig böra fästa herr riksarkivariens uppmärksamhet dels därpå, att det i riksarkivet förvarade materialet till berörda urkundsverk, genom saknaden af de på obekant sätt försvunna s. k. tyska och latinska registraturen, icke var fullständigt, dels därpå att det med sannolikhet kunde förmodas, att åtminstone en del af de numera förlorade brefven i original ännu kunde påträffas i adressorterna, i hvilket hänseende särskildt Östersjöprovinsernas arkiv af mig framhöllos såsom förtjänta af att i främsta rummet blifva föremål för en undersökning, såväl på den grund att genom ännu bevarade förteckningar det vore till fullo ådagalagdt, att ett stort antal bref under snart sagdt hvarje år af Gustaf I:s regering dit afgått, som ock därför att veterligt inga forskare från Sverige besökt sagda arkiv i speciellt syfte att taga reda på svenska dokument från denna tid; har herr riksarkivarien däraf föranledts att med godkännande af den gjorda framställningen i underdånig skrifvelse af den 13 juni detta år hos Kongl. Maj:t göra hemställan om beviljande af understöd för att bereda mig tillfälle till företagande af den

föreslagna resan, hvilken hemställan redan den 21 i samma månad af Kongl. Maj:t i nåder bifallits; och får jag efter numera fullbordadt uppdrag härmed vördsamt afgifva följande reseberättelse.

Då tiden på grund af flere sammanstötande omständigheter, för hvilka jag saknar anledning att här redogöra, var knapp, innan resan redan i slutet af juni månad borde begynnas, kunde tillstånd för mig att företaga forskningar i Östersjöprovinsernas arkiv af ryska regeringen ej hinna utverkas, medan jag ännu befann mig i hemorten. På den begäran om diplomatisk intervention, som herr riksarkivarien emellertid gjorde i kongl. utrikesdepartementet, kom likväl före min afresa det mig delgifna svar från Kongl. Maj:ts beskickning i St. Petersburg, att anhållan i öfverensstämmelse med herr riksarkivariens önskan blifvit inlemnad till hans excellens ryske utrikesministern, men att, om officiellt svar ej hunne anlända före den tid jag behöfde därpå begagna mig, svensk-norske konsuln i Riga, doktor Titz, var anmodad att bispringa mig med den hjälp hans förbindelser inom orten kunde bereda mig.

Såväl på grund af de förhoppningar om ett verksamt understöd detta meddelande var egnadt att ingifva, som äfven med fästadt afseende därå, att de flesta arkiv, hvilka borde besökas, såsom stående under de respektive städernas omedelbara styrelser, ej berördes af ett eventuellt medgifvande från ryska regeringens sida, utan kunde efter förut vunnen erfarenhet anses stå öppna för hvarje forskare, företogs resan från Stockholm sjöledes den 29 juni, och efter ett kortare, af kommunikationsförhållandena framtvunget uppehåll i Hangö ankom jag tisdagen den 2 juli på morgonen till Reval.

Stadsarkivets i Reval lokaler äro belägna i rådhuset, der de upptaga tre ej alltför stora rum i bottenvåningen, delvis förut begagnade som stadshäkte. De skyddsmedel i form af murade hvalf och fönstergaller, som tjänade lägenhetens förra ändamål, äro äfven för dess nuvarande användning af värde. Hyllorna äro af trä och inredningen temligen enkel. Såsom redan af uppgiften om rummens antal framgår, gör arkivets storlek icke det imponerande intryck, som dess förmodligen fullt berättigade rykte att vara Östersjöprovinsernas för närvarande ojämförligt rikaste stadsarkiv är egnadt att annars ingifva. Också torde detta om-döme bäst förstås såsom syftande på arkivaliernas ålder och inre

värde, i hvilket hänseende Revalarkivet tvifvelsutan, med sin icke obetydliga samling af codices och öfriga dokument från medeltiden och sin väl bevarade samling af den gamla hansestadens korrespondens äfven med utländska makter, intager ett framstående rum. Att här ingå på någon som helst redogörelse för arkivets innehåll i dess helhet skulle vara så mycket mindre på sin plats, som den katalog, hvilken 1898 utgifvits af förre stadsarkivarien, det om arkivet högt förtjenta kollegiirådet von Hansen († 1900), härom i det stora hela gifver en tillräcklig antydan. Blott så mycket må anmärkas, att denna förteckning, oaktadt sina förtjänster, äfven vid den ytliga jämförelse jag i ett par punkter hade anledning göra mellan dess uppgifter och själfva arkivhandlingarne, genom sitt delvis koncentrerade framställningsätt lätt kan gifva anledning till misstag, särskildt så att arkivet visar sig innehålla mera än hvad af katalogens ordalydelse direkt tyckes framgå.

Hvad särskildt beträffar Gustaf Vasas här bevarade bref, är hufvudmassan däraf förvarad i afdelningen Suecicas bundt I. Vid uppgiften härom gör katalogen hänvisning till den af mig förut kända och använda uppsatsen af samme von Hansen, som under rubriken »Inhalt der Briefe Gustaf Vasas» är införd i Beiträge z. Kunde Ebst-, Liv- u. Kurlands, Bd 3: H. 2 (Reval 1884). Skulle man nu tro, att denna afhandling lämnade en uttömmande redogörelse för alla de bref, som förvaras i sagda bundt eller öfver hufvud taget i Revals stadsarkiv, skulle man likväl storligen bedraga sig. Bortsedt därifrån, att von Hansen ej med ett ord antyder, att han, af tydlig och ursäktlig anledning, lämnat åsido de bref, som äro affattade på svenska språket, och som dock utgöra endast ett mindretal, innehåller von Hansens i öfrigt intressanta framställning uppgifter på blott ungefär *hälften* af de öfriga brefven. Sammanlagdt innehåller den ifrågavarande bundten omkring ett hundratal, till största delen originalbref från Gustaf Vasa, hvartill dessutom kommer ett icke ringa antal bilagor, som äro egnade att belysa de förra. Det var mig snart klart, att jag icke på rimlig tid skulle hinna att utnyttja ett så vidlyftigt material, ännu mindre själf afskrifva detsamma, hvilket likväl i brist af sakkunniga skrivare skulle blifvit nödvändigt, om icke ett lån till Stockholm kunde utverkas. Lyckligtvis fann jag dervid det mest förbindliga tillmötesgående från stadsarkivarien, herr O. Greiffenhagens sida, som erbjöd sig att själf

vidtaga de åtgärder, som voro nödiga för att erhålla det önskade medgifvandet. Också kunde han efter ett par dagar meddela mig den glädjande underrättelsen, att stadsförvaltningen icke gjort några svårigheter att bevilja den sökta tillåtelsen. Då denna en gång gifvits, gälde det äfven att i möjligaste mån begagna densamma, och då jag i omedelbar följd med de omtalade Gustaf I-brefven fann dels åtskilliga Sten Stures bref till Reval (39 st.), om hvilka jag ej hade mig bekant, huruvida de i afskrift funnos i Sverige, dels äfven en bundt »Æltere Suecica» och en serie kongl. skrivelser för tiden 1568—1590, hvilka senares befintlighet i riksregistraturet det vore önskvärdt få utrönt, öfverenskom jag med arkivarien Greiffenhagen, att han under loppet af augusti månad skulle under assurans försända alltsammans till riksarkivet i Stockholm för att där af mig användas under en tid af tre månader.

Då sålunda gifvits mig en säker förhoppning, som då detta skrifves redan blifvit förverkligad¹, att under lämpligare förhållanden begagna denna del af de eftersökta arkivalierna, kunde bundten »Svecica I» tills vidare lemnas åsido. Därutöfver gaf emellertid redan von Hansens katalog anledning att undersöka särskildt de till större delen på pergament affattade dokument, som hvar för sig inlagda i konvolut tillsammans utgöra arkivets egentliga urkundssamling, i hvilken fyra originalskrivelser från Gustaf I anträffades och afskrefvos. Men äfven i en samling innehållande privata rättegångsakter, som bland annat innehöll handlingarne i den af Gustaf I en tid understödde Conrad von Uexkulls zu Fickel vidlyftiga process, återfunnos två rörande samma mål, af konungen åren 1547 och 1548 till Reval utfärdade bref, hvilka i mer än ett hänseende synas mig vara af betydelse för förståendet af Gustaf Vasas förbindelser med Estland.

Af en händelse kom min uppmärksamhet att vid ett hastigt genomgående af stadsarkivets codices fästas vid en prydlig kvartvolym, sign. A 6, hvilken von Hansens katalog uppgifver vara »dansk», men hvilken genast ej blott genom språket röjde sitt svenska ursprung, utan äfven genom pikturen tycktes mig

¹ Därvid har det visat sig, att det hitlånade var här förut alldeles okänt och i sin helhet borde för svenska riksarkivets räkning afskrifvas. Detta hann emellertid ej utföras inom den först bestämda terminen, hvarföre förlängning måste begäras och äfven beredvilligt medgafs.

visa sitt ursprung från Vadstena-kansliet. Vid närmare undersökning fann jag lätt, att här förelåg ett exemplar af Magnus Erikssons stadslag, som varit okänt för Schlyter, att döma därpå, att denne ej upptagit detsamma i sin utförliga förteckning öfver kända och begagnade codices af denna lag. I sitt nuvarande skick är boken blott ett fragment och saknar såväl början som slut samt dessutom åtminstone ett blad i midten. Den omfattar 59 skrifna pergamentblad, utom ett särskildt blad, som innehåller en teckning, föreställande Jesus på korset, alltsammans inbundet i ett alderdomligt skinnband med träramar och messingspännen. Texten börjar med slutet af konungabalken, omfattar gifthomal-, ærfdæ-, jordha-, bygninga-, köpmala-, skipmala-, radstue-, edsöre- och högmala-balkarne samt kapitlen om drapmal med vilæ och drapmal med wadhæ, i midten af hvilket sista den slutar med orden: »Nw faller las a man, wari ogild oc hvaria handæ las thet . . .» Jag har velat fästa uppmärksamheten vid bokens befintlighet, då den efter hvad jag kunnat finna måste anses tillhöra de äldre af de nu bevarade exemplaren af den ifrågavarande lagen såsom ej gärna yngre än från början af 1400-talet.

Af i Reval utom stadsarkivet befintliga arkiv kunde efter de upplysningar jag inhemtat hvarken det, som eges af Estländische literar. Gesellschaft eller det föga ordnade och för mig för öfrigt stängda guvernementsarkivet antagas innehålla något för mitt syfte användbart. Om detsamma med fog kunde sägas äfven om ridderskapets arkiv, hade jag likväl en särskild anledning att uppsöka det sistnämnda, därför att det förestås af baron H. von Toll, som enligt samstämmiga vittnesbörd är en synnerligen framstående kännare af Estlands såväl offentliga som enskilda arkiv och följaktligen borde kunna lämna mig upplysningar särskildt rörande de senare, som kunde lända mig till nytta. I detta afseende bedrog jag mig icke heller, äfven om de meddelanden han med älskvärd beredvillighet gjorde, gáfvo vid handen, att arkivalier särskildt från den aflägsna tid, med hvilken jag närmast hade att syssla, endast sparsamt, om ens alls, kunde väntas blifva påträffade i några estländska privatsamlingar. Enligt baron von Toll var visserligen intresset för gamla handlingar ganska utbreddt bland de estniska godsegarne, men deras förråd af dylika omfattade endast undantagsvis några historiska urkunder af allmänne intresse och kunde närmast betecknas såsom »Briefladen»,

d. v. s. de utgjordes mest af godshandlingar i inskränkt mening. De förnämsta undantagen från denna regel, och enligt baron von Tolls utsägo de enda, voro familjearkiven på Kuckars (i närheten af Narva) och på Fickel (i Wiek), det förre fideikommiss i von Tollska släkten och det senare tillhörande friherrliga ätten von Uexkull.

Hvad det Kuckarska arkivet beträffar, hade emellertid just baron von Toll, som var broder till nuvarande fideikommissarien, utverkat, att dess värdefullaste nummer för bättre vård deponerats i ridderskapsarkivet i Reval, och enligt hvad som upplystes kunde återstoden ej erbjuda stort utbyte, åtminstone för forskare i den svenska tidens historia. Bland handlingar, som på detta sätt tillförts det estniska ridderskapets arkiv eller annars där förvarades, må nämnas det folioband, innehållande en samling originalbref från Karl XII till K. G. von Schlippenbach från åren 1700—1705, hvilket redan genom P. Sonden¹ utbjöds till svenska riksarkivet. Åtminstone ett af de däri inbundna brefven, dateradt den 5 jan. 1701, är helt och hållet egenhändigt. Volymen, som genom arf kommit i von Tollska familjens ägo, blef äfven nu föreslaget till utbyte, änskönt det förblef något oklart, hvad som fordrades i gengäld. Ett band, innehållande afskrifter af svenska regeringens bref till Bremen och Verden åren 1645—52, hörde äfven till de handlingar, som jag med någon förvåning fann hafva på obekant väg hamnat här, och till af forskningen ej ännu begagnadt material kan räknas en större samling Patkuliana, hufvudsakligen rörande de i sammanhang med Patkuls bekanta process anklagade livländska adelsmännen. I öfrigt må endast nämnas, utom landtdagsprotokollen, en fullständig serie af svenska konungarnes originalresolutioner på den estniska adelns besvär, hvartill naturligtvis äfven kommer ett rikhaltigt material till ridderskapets och de enskilda ätternas historia, som tvifvelsutan innehåller mycket att tillvarataga äfven för åtskilliga svenska släkters vidkommande, men som i brist på katalog af mig måste helt och hållet lämnas å sido. Såsom jag väntat, funnos här inga bref från Gustaf I, och det enda papper från hans tid, som jag anträffade och rörde Sverige, var ett bref i afskrift, dateradt Stockholm ^{15/7} 1549 (montags nach Margarete) och adresseradt af obekant hand till Meister Jorgen Ballinger

¹ Se dennes uppsats i Historisk tidskrift 1888: »Några anteckningar från Östersjöprovinsernas arkiv.»

»zu Rewal auf dem Domberg wohnhaft», i hvilket brefskrifvaren säger sig hafva haft ett samtal med konung Gustaf angående de Revalska gillenas sak, hvarvid konungen skall hafva uppmanat dessa, att i deras dåvarande nöd och betryck skriftligen affatta sina besvär och öfversända dem till honom.

I enlighet med den anvisning jag fått, blef mitt närmaste mål att få tillträde till det Fickelska arkivet. Omständigheterna voro mig därvid särdeles gynnande, så till vida som jag från Sverige haft resällskap med anförvandter, hvilkas släkt- och vänskapsförbindelser i Estland gjorde det för dem möjligt ej blott att sätta mig i förbindelse med flere om de estniska förhållandena synnerligen väl underrättade personer, utan äfven att förskaffa mig den önskade inbjudningen till Fickel.

Innan denna emellertid kunde hinna utverkas, måste några dagar nödvändigt förgå, hvarför jag så mycket hellre ansåg mig böra mottaga den inbjudan jag redan emottagit att i mina släktingars sällskap besöka det vid västra kusten af Estland belägna Schloss Werder, tillhörigt en annan medlem af den Uexkullska familjen, som jag därifrån lätt kunde få tillfälle att förvissa mig om arkivförhållandena på de närbelägna Ösel och Dagö.

Hvad som på den sistnämnda ön var egnadt att särskildt böra uppmärksammas, var arkivet på godset Emmast, en gång förvaringsorten för den numera i Dorpat förvarade de la Gardieska samlingen, hvilken emellertid i sitt nuvarande skick lider af lätt påvisbara luckor, som möjligen kunde antagas uppstått redan vid flyttningen från Emmast, där då ett eller annat ännu kunde vara att söka. Efter de bestämda uppgifter jag erhållit af personer, som voro bosatta i Emmasts omedelbara grannskap och förtrogna med därvarande förhållanden, voro emellertid utsikterna att där finna något alltför små, för att den korta tid, som stod mig tillbuds, borde användas för en ditresa, hvars sannolikt negativa resultat i alla händelser låg på sidan om mitt egentliga uppdrag. Tiden användes i stället till en utflykt till Arensburg, i hopp att där få utredd frågan, hvar de forna Öselbiskoparnes korrespondens numera hamnat. Resultatet af utflykten blef tyvärr i forskningshänseende kient. De enda arkiv, som numera finnas i Arensburg, äro stadens och Öselerridderskapets. Det senare innehåller visserligen, utom de vanliga ätthandlingarne, några dokumenter äfven från så långt aflägsna tider, som konung Abels af Danmark, och äfven ett par svenska konungabref för-

varades där, ehuru intet äldre än från drottning Kristina, men detta utgjorde endast rester, sedan större delen af ridderskapets äldre handlingar öfverförts till Riga. Än sämre bestäldt var det med stadsarkivet, hvars äldre akter gått förlorade i en staden på 1720-talet öfvergången eldsvåda. Det äldsta papper, som nu fans kvar, egde dock ett egendomligt kuriositetsintresse, då det utgjorde hvarken mer eller mindre än ett donationsbref på Arensburgs stadsjord, utfärdadt 1653 af M. G. de la Gardie i hans egenskap af grefve till Ösel, och numera försedt med en efter Nystadsfreden gjord egenhändig konfirmation af Peter den Store. Vid mitt besök på platsen var riddarhussekreteraren bortreest, men hänvisades jag för upplysningars vinnande till oberkirchenvorsteher, landtrådet von Mylen, som angående Ösels arkivförhållanden endast kunde konstatera den fattigdom jag förut själf bevittnat, och som för några år sedan äfven grundligt utredts af Herm. Hildebrand, som för sina samlingar till Livländ. Urkundenbuch genomströfvat hela Ösel utan att finna något nämnvärdt. Af privata samlingar på ön, dock väl förståendes endast i betydelsen af Brieffladen, nämnde herr von Mylen emellertid baron Stackelbergs arkiv på Thomel, baron Nolckens på Peudehof och herr von Gyldenstubbes på Karmel såsom de enda af något som helst värde. Beträffande det forna biskopsarkivet upplystes detta vara af danskarne öfverflyttadt till Köpenhamn, där det förmodades ännu vara i det stora hela bevaradt. Skulle detta visa sig vara förhållandet, torde en undersökning af dessamma blifva af nöden för uppspårande af där möjligen ännu befintliga Gustaf-Vasabref.

Vid min återkomst till Werder hugnades jag af underrättelsen om att intet längre hindrade mitt besök på Schloss Fickel, dit jag alltså begaf mig den 14 juli. Emottagen med samma utsökta gästfrihet, som öfverallt i Estland dittills kommit mig till del, erhöll jag genast fritt tillträde för dygnets alla timmar till arkivet, där jag således efter behag kunde orientera mig.

Fickel är Estlands äldsta majorat och har i öfver 500 år tillhört den von Uexkullska släkten. Godset är betydande — det räknar mer än 4,000 underhåfvande — och anses vara näst de Ungern-Sternbergska och Stenbockska fideikommissen den största possessionen i Estland. Dessa omständigheter äro nödvändiga att känna för att rätt förstå arkivets uppkomst och innehåll. Dettas hufvudstomme utgöres nämligen af den vanliga

»brefflådan» eller handlingar rörande de egendomar, som förr och nu tillhört ätten, men familjens ålder samt godsens betydelse och under skilda perioder spridda lägen hafva gjort, att denna afdelning fått en för dylika samlingar ovanlig storlek och för närvarande omfattar t. o. m. exempelvis en hel rad process- och reduktionsakter rörande egendomar i Sverige, hvilka på sin tid tillhört någon medlem af släkten Uexkull eller med denna befryndade personer. Genom den följdriktighet, med hvilken dessa hufvudsakligen ekonomiska papper samlats och här genom lyckliga tillfalligheter hittills bevarats, hafva de fått ett ej obetydligt historiskt värde, och ehuru de naturligtvis ega största betydelsen för den Uexkullska ättens egen historia, har denna familjs ställning genom tiderna ofta varit sådan, att dess öden ej sakna ett allmännare intresse. Också har den nuvarande fideikommissarien gått i författning om utgifvandet af en omfattande släghthistoria, af hvilken första delen redan föreligger och bland annat innehåller aftryck af ett ganska stort antal urkunder. Detta arbete har föregåtts af arkivets fullständiga (hufvudsakligen kronologiska) ordnande med upprättande af nödiga regester, hvilka dock tyvärr till större delen vid tiden för mitt besök hemlånats till St. Petersburg af författaren, cand. hist. G. O. Hansen, hvarför jag ej kunde af dem betjäna mig. — Utom det egentliga Fickelarkivet hafva emellertid med detsamma förenats åtminstone två andra större samlingar, nämligen det von Uexkull-Gyllenbandska arkivet från Metzikus, öfver hvilket särskild katalog finnes uppgjord och som med det förra eger stor likhet med afseende på handlingarnes art, samt grefve Jakob Sievers' papper, bland hvilka särskildt hans vidlyftiga korrespondens med kejsarinnan Katarina II och kejsar Paul eger intresse såväl för historien om Polens genom honom förmedlade delning som på grund af de annars sällsynta egenhändiga originalskrifvelserna från kejsaren, för hvilka enligt uppgift nuvarande egaren förgäfvat blifvit bjuden ända till 10,000 rubel.

Hvad nu beträffar svenska historiska dokument i detta arkiv, hade jag en särskild anledning att här med hopp om framgång eftersöka just Gustaf-Vasabref, emedan jag, som ofvan nämnts, redan i Reval funnit handlingar, som visade, att Gustaf I stått i förbindelse med en innehafvare af Fickels majorat. Då af dessa, liksom för öfrigt äfven af i svenska rikearkivet förvarade bref rörande Conrad von Uexkull, framgick, att denne konungens

»lieber getreuer diener» vändt sig till Gustaf med anhållan om hjälp mot sina ovänner, och konungen faktiskt tagit sig an hans sak genom de till rådet i Reval utgångna skrivelserna, är ju nämligen tydligt, att svar äfven afgått till Conrad sjelf. Af dessa funnos emellertid intet spår. Så mycket talrikare voro brefven från andra svenska regenter. Jag har antecknat en mängd original från samtliga konungar från och med Erik XIV till Karl XII samt från Karl IX som hertig, Hedvig Eleonora och drottning Kristinas förmyndare, och af enskilda svenskar kunna för äldre tider exempelvis nämnas, utom svenska riksrådets bref (1596 ¹²/10), sådana från Jöran Boije till Gennäs (1594), Jöran Eriksson till Öijaryd (s. å.), Gustaf Gabrielsson Oxenstjerna (1586, 88), Pontus de la Gardie (1583), pfalzgreffen Adolf Johan d. å. (1602), Jesper Mattsson Krus, Mauritz Leijonhufvud (1601), J. Ihering (1638), M. G. de la Gardie (flera år), Gabriel Oxenstjerna, Erik Oxenstjerna (1648, 49), Henr. v. Thurn (1654), Krister Horn (1654) och Bengt Horn (rörande krigsrustningar), många andra att förtiga. Af konungabrefven bör måhända särskildt Gustaf II Adolfs donationebref af 29 febr. 1632 för löjtnant Abr. Rose på Sutenhoffs gods i Pernau län här nämnas, då registraturret för sagda år saknas i riksarkivet. Bland afskrifter har jag annoterat en del riksdagsakter från åren 1650 och 1680 samt åtskilliga bref till svenska regeringen, bland hvilka endast må nämnas ett antal dylika från Jörgen v. Uexkull till Erik XIV. Men det redan uppräknade må vara nog för att gifva en antydning om innehållet af det hela. De äldsta urkunderna stamma från 1200-talet, och ända till och med tiden för storhetstidens slut torde här åtskilligt kunna vara att hemta för Sveriges historia och ej minst rörande det stora nordiska krigets inflytande på våra forna transbaltiska besittningar.

Från Fickel gick min väg till Pernau, dit jag färdades det första hållet med baron von Uexkulls ekipage och sedan med s. k. postskjuts, som genom ridderskapets försorg inrättats öfverallt på de förnämsta färdvägarne i Estland och Livland och utmärkte sig för snabbhet — det vanliga antalet hästar är tre eller fyra, som alla köras i bredd och under bjällerklang framföras i galopp — och en trefnad, som likväl minskades genom omöjligheten att annat än på stationerna göra sig förstådd af det endast estniska (resp. lettiska) talande folket. Innan jag således lämnar Estland, vill jag emellertid relatera, hvad jag genom hörsägner fått mig

bekant om de smärre arkiv, som tillhöra eller tillhört dels kyrkorna, dels underdomstolarna på landet. De förra förvaras ännu i Estland i de särskilda församlingarne, om än fråga om centralisation är väckt, under det att de i Livland äro sammanförda och såsom deposition öfverlemnade till ridderskapsarkivet i Riga. De gå i allmänhet tillbaka i tiden ungefär lika långt som motsvarande i Sverige, d. v. s., om ingen olycka i form af eldsvåda eller dylikt öfvergått dem, till slutet af 1600-talet. Hvad däremot beträffar domstolsarkiven, lära dessa af ryska regeringens bortförts till det inre Ryssland, och hvad öde de där gått till mötes, kan måhända anses framgå af den uppgift jag fått, att ingenting en tid hindrade enskilda personer att återköpa delar af dessa arkivalier som makulatur, om än denna utväg att hindra oersättliga förluster tyvärr af okunnighet om förhållandet ej lär hafva blifvit i större utsträckning använd.

Då jag inträffade i Pernau var stadsarkivarien, f. d. skoldirectorn Czernay, borta på semester. På förekommande sätt bemött af Stadthaupt, fick jag emellertid af denne genast tillträde till stadsarkivet, som eljes nu var stängdt. Det är inrymdt i en särskild byggnad, som förr användts till fängelse, och disponerar två större salar och ett rundt tornrum i två våningar. Större delen af arkivalierna är inbunden och det hela är ganska väl ordnadt, om än den under utarbetning varande katalogen ännu endast föreligger i blyertsanteckningar utan synnerligt sammanhang med hvarandra.

Af de serier här förvaras gå protokollen (hufvudsakligen domstols-) tillbaka till 1583, inkomna handlingar (kanske närmast att betrakta såsom bilagor till protokollen) och koncepter till 1606 samt en samling förordningar till 1588. Denna senare innehåller litet af hvarje, bland annat äfven en del tryckta patenter, af hvilka en mindre del såsom utgörande här gjorda omtryck och öfversättningar af svenska kungörelser i bibliografiskt hänseende äro af intresse för Sverige.¹ Detsamma kan sägas om de

¹ Ehuru i saknad af hvarje litterärt hjälpmedel för att kunna utröna hvad som kunde vara känt eller okänt i svenska samlingar, annoterade jag likväl några nummer, som jag ej kunde minnas mig hafva förut sett, och har efter min återkomst till Sverige kunnat konstatera, att åtminstone tre stycken saknas i k. bibliotekets förråd af dylikt tryck samt i Klemmings af Snoilsky och mig fortsatta förteckning deröfver, nämligen dels Erik Dahlbergs patent, dat. Riga 21 febr. 1700 (om enrolle-ring af allt till Riga fr. landet inkommande manfolk; foliopat. 1 bl., ena sidan tryckt på tyska) och Riga 28 juni 1700 (emot värfvares vilkorlighet: fol. pat. 1 bl., ena sidan tryckt på tyska), dels äfven G. A. Strömfeldts kungörelse, dat. Pernau 28 april 1708 (om fiendens infall; 4:o 4 opag. sidor, den sista hvit).

första kungörelserna, som utfärdades efter invasionen 1710 af de ryska myndigheterna; likväl fann jag ingen sådan tryckt före 1718.

Såsom af denna korta redogörelse torde framgå voro utsikterna att här finna något från Gustaf Vasas tid så godt som uteslutna¹: de första svenska handlingar jag påträffade voro också Karl IX:s privilegium för staden Pernau af 19 aug. 1607 och några af samme regents bref och förordningar från åren 1600—1601, de senare dock endast i afskrifter. För handlingar af senare data hade jag nu ej tid och tillfälle att intressera mig; dock kunde jag i förbigående konstatera tillvaron af några bundtar, innehållande papper rörande det Pernauska universitetet, hvars korta verksamhet, om jag undantager Bergströms föga gifvande skildring i »Svenska bilder», ej mycket torde från svensk sida uppmärksammas, ehuru den utan tvifvel utgör ett vackert blad just i den svenska kulturmissionens historia. Tämligen säkert torde väl dessa handlingar kunna supplera ett och annat i akademiens öfriga arkiv, som vid eröfringen 1710 lärers räddats öfver till Sverige. Såsom en kuriositet af nästan rörande art har jag äfven antecknat, att bland de få böckerna på stadsarkivets blygsamma bokhylla ännu tronade Sveriges lands- och stadslag i dess tyska upplaga, tryckt i Frankfurt så sent som 1709, eller året innan Pernau för alltid rycktes undan dess domvärjo.

Från Pernau gick min väg med bantåg öfver Walk till Riga, dit jag ankom på morgonen den 17 juli, och der jag redan samma dag uppsökte svenske konsuln, dr Titz, som med förkommande vänlighet under hela min vistelse i staden gjorde allt för att både göra min därvaro angenäm och på hvad honom ankom befordra mina afsigter. Redan långt innan min ankomst

¹ Af äldre arkivalier finnas dock följande nummer, som emellertid ega betydelse endast för lokalhistorien och vid undersökning befunnos ingenting innehålla, som kunde belysa eventuella förbindelser med Sverige:

- 1) »Acta publica judicii superioris civitatis Pernoviensis», pergamentbd i folio. Inneh. anteckningar om rådsherrarne samt till borgare upptagna personer alltifrån 1518 till 1889.
- 2) En gammal tänkebok, helt och hållet skriven på pergament: Dat is dat erffboeck der Stadt Nieu Pernow . . ., enl. anteckning påbegynt 1543, men inneh. många äldre urkunder, dels kopior af bref, dels notiser om stadens tomter och fordringar.
- 3) Ännu en tänkebok (på papper) med anteckningar från 1400- och 1500-talen. I slutet finnes ett alfabetiskt register öfver i boken omhandlade personer.
- 4) Ytterligare en tänkebok angående märkvärdiga tilldragelser 1551—84.

hade han också på anmodan från svensk-norske ministern i St. Petersburg, greve Gyldenstolpe, satt sig i förbindelse med flere historici på platsen, för hvilka han senare personligen förestälde mig, och hvilkas bekantskap jag helt och hållet har att tacka för hvad jag möjligen kunnat uträtta i Riga. Däremot hade han att meddela en underrättelse, som från början lät mera hotande för mina planer än den sedermera visade sig vara i sina följder, nämligen att ryske utrikesministern ej ansett sig kunna bevilja den för mig begärda tillåtelsen att få tillträde till de under guvernörsämbetena i Riga och Mitau lydande arkiv, emedan dessa sedan längre tid tillbaka voro under ordnande och därför tillvidare voro stängda för alla forskare. Jag skulle visserligen icke sakna skäl att med anledning af denna motivering för afslaget uttala några reflexioner, men inskränker mig till att framhålla, det jag genom dr Titz' åtgärder emellertid fick tillfälle att sammanträffa med de personer, som i båda dessa städer fått sig ordnandeuppdraget anförtrodt, och att jag därigenom erhöll alla de underrättelser, som kunde vara af nöden för mitt uppdrag.

Jag hade inträffat i Riga en onsdag, och då jag i dr Titz' sällskap samma dag uppsökte såväl stadsbiblioteket och stadsarkivet som ridderskapets arkiv, befans det, att onsdagen just var den enda dagen i veckan, som dessa institutioner under sommarsemestern höllos öppna. Genom denna lyckliga slump fick jag nu träffa vederbörande tjänstemän, som under veckans öfriga dagar samtliga bodde på landet, och genom det enastående tillmötesgående, som här visades främlingen, fick jag utan ringaste svårighet tillåtelse af stadsarkivarien, dr Ph. Schwarz, att oaktadt hans frånvaro alla dagar mellan kl. 10 och 4 besöka stadsarkivet, där mitt egentliga arbete borde ega rum, och där en inhemsk forskare, som egde nyckel till lokalen, under samma tid för egna studier uppehöll sig. Mitt arbetes resultat befordrades därjämte ej obetydligt genom en annan tillfällighet, då nämligen flere bref från Gustaf I just för endast ett par månader tillbaka upptäckte i ett gammalt samlingsband, som nyss öfverflyttats till stadsarkivet från stadsbiblioteket, där deras tillvaro varit så okänd, att därvarande tjänstemän på mina förfrågningar ännu ingenting hade sig om dem eller om några andra bref från samme konung bekant, ehuru de utan tvifvel med större kännedom om, hvad de lämnat ifrån sig, skulle hänvisat mig till denna grufva för

mina forskningar. Men hvad som framför allt, om ock tyvärr i negativ mening, kan sägas hafva i synnerligt hög grad lättat mitt uppdrag och gjort, att jag med större säkerhet kan räkna på, att ingenting väsentligt undgått mig, åtminstone af det, som för närvarande är för forskningen tillgängligt, är dr Schwarz' godhet att ställa till min disposition de samlingar, som i lifstiden gjorts af H. Hildebrand. Härmed förhåller sig nämligen så, att Hildebrand under en följd af år i och för utgifningen af Livl. Urkundenbuch, hvars nuvarande redaktörer äro dr Schwarz och herr Arbusov, genomströfvat hela Estland och Livland för att i dessa länders arkiv samla material till fortsättningen af denna omfattande publikation, och enligt hvad ofvannämnde sakkunnige båda försäkrat mig, anse de sig vid utgifningen kunna lita på dessa afskriftssamlingar i så måtto, att de åtminstone för tiden 1521—1560 böra innehålla allt, hvad som för närvarande i nämnda länder kunnat uppdrifvas med undantag för Revalarkivet, som med flit lämnats tillsviðare åsido. Då nu Gustaf Vasas bref till de baltiska länderna, i den mån de där igenfunnits, komma att ingå i Urkundenbuch och äfven af Hildebrand observerats samt finnas med nedan antydda begränsning i hans samlingar, bör man kunna hoppas att icke en genom någon min underlåtenhet eller okunnighet om förhållandena vållad, annars utfyllbar lucka skall hafva uppstått i det under resan hopsamlade materialet. En annan sak må vara, att antalet af Gustaf I:s bref i den Hildebrandska samlingen är nog litet: det utgöres, utom af bref, kopierade i Stockholm, ej af flere än dem, som förvarats i stadsarkivet i Riga, innan den sista af mig omnämnda upptäckten gjordes. Men häraf skulle då endast framgå, att Gustaf I:s bref skulle förgäfvos sökas i andra baltiska städer än Reval och Riga (om det visserligen ej i Östersjöprovinserna liggande Königsberg skall jag nedan tala), och detta synes mig äfven efter den kännedom jag numera eger om förhållandena vara alltför troligt. Den sammanlagda skörden från stadsarkivet i Riga blef tretton bref, af hvilka sju från tiden före 1530 och endast ett efter 1548. Rörande ett förloradt bref, som hade afseende på ämnet för ett par af de gjorda afskrifterna, dat. 1536^{22/6} och 1538^{31/7}, hvilka handla om myntmästaren Wolff von Nothaffs sak, lämnade dessutom ett register i stadsarkivet någon upplysning genom den däri gjorda anteckningen om ett konung Gustafs *andra* bref, dateradt den 24 juli 1538, i hvilket brefskrifvaren

skall hafva erbjudit sig att i godo uppgöra tvisten mellan von Nothafft och rådet i Riga.¹

Såväl för kännedomen om denna anteckning, som om ett i sammanhang med samma sak stående bref från staden Reval till Gustaf I angående myntförhållandena, hvilket i afskrift ställdes till min disposition, har jag att tacka den kände författaren på det historiska området, doktor A. Buchholtz², hvilken äfven annars med uppoftande af rätt mycken tid på flerfaldigt sätt bisprang mig. Så t. ex., då en tydlig lucka förefans i de Hildebrandska afskrifterna, hvilken misstänktes hafva uppstått genom ett hemlån till Arbusov, gjorde han sig besvär med att följa mig till dennes på landet utanför Riga belägna bostad, där jag ej blott mycket riktigt återfann det sökta, utan äfven i värdens person gjorde en intressant bekantskap. Och då af förut omnämnda skäl ridderskapsarkivet ej annars varit för mig tillgängligt, fick jag dock under dr Buchholtz sakkunniga ledning genomgå dess samlingar och taga en, om ock ytlig, bekantskap med dess af baron von Wrangell upprättade, utmärkta och utförliga katalog.

Ridderskapets arkiv i Riga, som sedan lång tid tillbaka befunnit sig i en utmärkt ordning (von Wrangells registerverk är ursprungligen upplagdt 1829 och sedermera fortsatt) omfattar till större delen handlingar till Livlands *inre* och naturligtvis i främsta rummet dess ridderskaps historia. Följande ur v. Wrangells arbete hemtade hufvudrubriker för de olika afdelningarne torde bäst åskådliggöra dess innehåll. Jag förutskickar den anmärkningen, att efter uppgift inga handlingar gå längre tillbaka än till 17:e seklet, och att de anförda siffrorna, som hänföra sig till resp. underafdelningar, möjligen kunna gifva någon föreställning om de olika afdelningarnas relativa vidlyftighet:

I. Urkunden an die Geschichte:

1. des Landes überhaupt (1—15);
2. der Ritterschaft insbesondere (16—22).

¹ 1588 ²⁴/7 König Gustafs von Schweden anderweit schreiben erbeuth sich abermahlen die Sache zwischen E. E. Rath und ihme [W. von Nothafft] guetlich entscheiden zu lassen etc. Datum Stockholm.»

² Af senast ankomna meddelanden från Riga har jag inhemtat den beklagliga underrättelsen om dr B:s död i okt. 1901. En minnesruna öfver honom är införd i Jahresberichte der Gesellschaft f. Gesch. u. Alterth. der Ostseeprovinzen Russlands 1901.

II. Gesetze und Verordnungen:

1. Allgemeine (23—64);
2. Ritterschaftliche Privilegien (65—72).

III. Verfassung:

1. Organisation: a) des Landes überhaupt (73—74);
b) der Städte (75—78);
c) der Ritterschaft (79—119).
2. Wirksamkeit (120—122).

IV. Besitz und Eigenthum:

1. des Landes überhaupt (123—172);
2. der Ritterschaft insbesondere (173—179).

V. Landes Obliegenheiten (180—196).

VI. Industrie (197—200).

Utom den urkundsöfversigt, hvars allmänna innehållsförteckning här ofvan meddelats, finnes emellertid ett kolossalt realregister i ett tiotal digra band, alfabetiskt uppställt. Till ofvanstående hör vidare naturligtvis icke exempelvis den stora samlingen af livländska kyrkoböcker, hvilken, i motsats till hvad vanligen plägar vara fallet i fråga om sådana, genom en pietetfull och till det yttre lika ombindning företedde ett särdeles värdadt och till och med prydligt utseende.

Om än guvernementsarkivet i Riga för mig förblef stängdt, saknade jag ej därför alla upplysningar om detsamma. Jag kan emellertid här fatta mig kort därom, då mig blifvit lofvadt att senare och så snart den hunne blifva färdig till riksarkivet få en fullständig afskrift af den under ordnandet upprättade katalogen. För den svenska tiden utgöres arkivet till större delen af dels missivregistratur, dels kongl. bref och underlydande ämbetsverks skrivelser, dels äfven och hufvudsakligen af olika slags räkenskaper ej blott från Riga, utan äfven exempelvis från de särskilda tulldistrikten i alla Östersjöprovinserna och från samtliga fästningar inom samma område, allt för tiden från omkring 1630 till 1700. Därvid är dock att noga märka, det inga serier äro fullständiga, utan förete betydliga luckor. Att lösa handlingar och möjligen befintliga korrespondenser ännu ej hunnit ordnas och därför ännu så länge till sin omfattning och sitt innehåll äro tämligen obekanta, beror nog till större delen på det system, som faststälts för ordnandet af de ryska myndigheterna, som i allt ega den kontrollerande och i detalj öfvervakande upp-

giften vid arbetet, och hvilket icke synes vara afsedt för hvarken ett skyndsamt eller rationellt slutföljande.

Guvernementsarkivet i Riga har för öfrigt mycket gemensamt med systerarkivet i Mitau, särdeles för den tid, då A. L. Lewenhaupt var Livlands guvernör: talet om att dennes så kallade fältarkiv förvaras i Mitau torde nämligen böra så modifieras, att delar deraf äfven rätteligen böra sökas i Riga¹. Mitauarkivet hörde till dem, som jag från början afsett att besöka, men denna plan var numera korsad genom ryska utrikesministerns vägran. Detta oakadt trodde jag mig böra göra ett försök att inhemta de underrättelser, som möjligen kunde erhållas, och försedd med rekommendationer från herrar dr Buchholtz och Arbusov afreste jag den 22 juli till Mitau för att sätta mig i förbindelse med en person, som genom egna studier förvärfvat ingående kännedom om arkivet i fråga. Jag har honom att tacka för de upplysningar, som jag i Bil. B meddelar.²

Af hvad jag inhemtat framgår till en början, att några bref från Gustaf I svårigen torde vara att anträffa i Mitau. Men då dervarande arkiv emellertid i öfriga delar innehåller mångt och mycket af största intresse för Sveriges historia, må det tillåtas mig att här i korthet sammanställa, hvad jag erfarit särskildt om den arkivet beträffande litteraturen, ur hvilken närmare upplysningar om detsamma stå att hemta. Först och främst kan då nämnas, att vissa utdrag af den katalog, som redan 1875 och 1881 uppgjordes af Schiemann, som redan i början af 1870-talet påbegan ordnandet, nyligen äro publicerade i rysk öfversättning, ehuru på ett föga tillfredsställande sätt, i det att dels ingen hänsyn tagits till senare verkställda förändringar, dels en mängd fel insmugit sig. Som bekant har Schiemann vidare dels i Sitzungsberichten der Gesellschaft für Litteratur und Kunst 1876 och 1882 samt i Archivalische Zeitschrift Bd 10 (1885), dels äfven i sitt arbete Historische Darstellungen und archivalische Studien (Mitau 1886) afgifvit berättelser om sitt ordnandearbete, som i Historisk tidskrift för år 1886 ansågs vara afslutadt. Redan en blick på katalogen visar dock, att denna föreställning måste modifieras. Ordningen de resp. rubrikerna emellan är knappast sådan, som man skulle vänta, ifall tillsammans hörande arkivalier blifvit hopförda till verkliga serier, och mängden af tilläggs-

¹ Jmfr Sondén, a. st., s. 865.

² Här återopade bilagor förvaras i handskrift i Riksarkivet.

bundtar gör behovet af ett fortsatt ordnande ögonskenligt. Detta har äfven efter energiska föreställningar från historiskt intresserade kretsar i Kurland blifvit af ryska regeringen beaktadt, och sedan 1898 är en kompetent person (1898—1900 dåvarande Oberlehrer H. Lichtenstein och därefter O. Stavenhagen) mot ersättning af kurländska ridderskapet anställd vid arkivet med uppdrag att bringa större reda i dess olika afdelningar. En redogörelse för de åtgärder, som föregått denna sakernas lyckliga vändning, är införd i Deutsche Geschichtsblätter 1901 af samma hand, som år 1896 i ofvannämnda Sitzungsberichten lemnat en utförlig framställning af arkivets äldre från arkivsynpunkt ej alltid uppbyggliga historia.

Det resultat, som med afseende på mitt närmaste uppdrag att insamla Gustaf I:s bref följde af mitt besök i Riga och Mitau, var således i det stora hela ej synnerligen rikt och kunde på intet sätt jämföras med det betydliga fynd, som gjordes i Reval. Detta är så till vida fullt förklarligt, som ju konung Gustafs förbindelser med staden Reval utan tvifvel måst vara mera omfattande än med *staden* Riga, hvilket kan anses framgå redan af anteckningarne i det tyska titularregistret, som upptager blott nio utgående skrivelser till den senare staden mot ej mindre än fyrtiofyra till den förra. Härvid kan dock med fog anmärkas, att de återopade anteckningarne, såsom äfven förut kunnat misstänkas, ingalunda utgöra något troget uttryck för hvad som åt det ena eller andra hållet verkligen afgått. Oafsedt att en mycket stor del af de ur registret bekanta breffen ej anträffats, hvilket i och för sig ej mycket betyder, hafva däremot utom de för registret och fynden gemensamma breffen ett afsevärdt antal skrivelser påträffats i Reval och Riga, som förut varit helt och hållet okända. Däremot äro fortfarande breffen till biskoparne på Ösel, erkebiskopen i Riga och framför allt det stora antalet förloerade bref till härmästarne icke påträffade. Om de förstnämnda och deras möjliga förvaringsort har jag förut talat. Rörande de öfriga kunna åtskilliga omständigheter låta förmoda, att de med möjlighet till framgång kunna sökas i Königsberg, en åsigt som delats af alla de baltiska historici, med hvilka jag härom rådgjort.

Mitau var den i min resplan förutsatta gränspunkten mot söder, och då jag önskade återvända öfver S:t Petersburg gick min väg genom Dorpat. Af hvad jag förut sagt, är klart, att jag ingenting där väntade att finna från Gustaf I, ehuru titularre-

gästret verkligen har att berätta om tre bref, adresserade till denna stads magistrat från åren 1542, 45 och 51. Jag ansåg mig likväl ej böra fara orten förbi och inträffade där natten mellan den 23 och 24 juli. Samma vänlighet, som öfverallt, kom mig äfven här till del, och stadsarkivarien H. Lichtenstein (densamme som förut varit anstald i Mitau) stälde sig ej blott till min fullkomliga disposition i stadsarkivet, utan var mig äfven en sakkunnig och älskvärd ciceron genom hela staden (inclusive det i domkyrkoruinen inhysta universitetsbiblioteket, hvars ganska magra handskriftskatalog jag genomgick och hvars de la Gardieska samling jag besåg).

Det enda som i Dorpats stadsarkiv finnes kvar från den biskopliga tiden utgöres af ett protokollsband, som begynner 1547, men slutar redan med året 1553. I och för sig anses detta bands befintlighet i oskadadt skick utgöra ett om ock svagt bevis för att de äldsta arkivhandlingarne ej skulle förolyckats genom en för öfrigt okänd eldsvåda, utan att de snarare bortförts af ryssarne efter eröfringen 1559 och därför möjligen helt eller delvis kunde någon gång återfinnas i det inre Ryssland. Huru som helst börja de nu tillgängliga arkivalierna med tiden efter den ryska invasionen och äro på i de baltiska arkiven vanligt sätt indelade i handlingar från de polska, svenska och ryska perioderna. Ordningen syntes vara god och tillgången på såväl äldre som nyare förteckningar, af hvilka må nämnas det af borgmästaren Wyber redan i midten af 1700-talet uppgjorda stora registerverket, vittnade om en från längre tid tillbaka visad omvårdnad. Då såväl den polska som naturligtvis än mera den svenska tidens handlingar äro af intresse för Sveriges historia, har jag med vederbörligt tillstånd tagit en afskrift af de viktigaste rubrikerna i den nu använda katalogen, hvilken här bifogas (Litt. C.)¹

Då stadsarkivarien var bortrest och arkivet ej innehöll några papper från 1500-talet, fortsatte jag efter ett kortare uppehåll i Narva därifrån till S:t Petersburg och hade därmed lemnat de provinser, hvilkas genomsökande jag ombetrotts. Till en genomförd forskning i den ryska hufvudstadens arkiv saknade jag såväl anledning, då endast slumpen kunde ditfört något för mitt uppdrag användbart, som tid och förutsättningar, då intet tillstånd därtill på förhand begärts. Likväl ville jag ej underlåta att efterhöra, om ej Gustaf Vasa tilläfventyrs kunde vara representerad

¹ Se noten ² sid. 35.

i det kejserliga bibliotekets autografsamling, och jag lyckades också verkligen att där finna ett väl bevaradt bref från 1538 (Gyls von Taubenheims beställningsbref i hans egenskap af hertig Eriks hofmästare¹), uppepikadt i en monter under glas och ram och med större delen af texten dold. Efter någon tvekan fick det emellertid nedtagas och blef af mig afskrifvet.

Under min fortsatta hemresa besöktes äfven Helsingfors' stadsarkiv. Bland dess »Historica» förvaras ett mindre antal samtida kopior (4 st.) af Gustaf I:s bref, som saknas i registraturet, men därjämte riktades min uppmärksamhet på den stora samling äldre räkenskaper för de finska länen, hvilken efter freden i Fredrikshamn från Sverige utlämnades till Finland och efter att under flere årtionden hafva legat så godt som bortglömd på senatens vind ej utan påkänningar från »samlares» sida, i midten af förra århundradet på ett förtjänstfullt sätt ordnades, bands och registrerades af dr Grönblad och nu utgör en prydnad för statsarkivets ståtliga läsesal. Med ledning af registret genomgick jag en mycket stor mängd band från åren 1538—60 och anträffade därunder ett par dussin Gustaf I:s bref, hvilka med undantag af ett, som var original, i afskrift bifogats räkenskaperna såsom verifikationer. Den knappt tillmätta tiden gjorde, att stor noggrannhet ej kunde iakttagas, hvarför en efterskörd ingalunda torde vara omöjlig, och icke heller hunno afskrifter tagas, men då jag antecknat såväl volymer som pagina, torde dessa i mån af behof kunna från statsarkivet erhållas.

Efter slutad resa ankom jag den 31 juli åter till Stockholm.

Öfver de bref, för hvilkas åtkomst jag här ofvan redogjort, och som representera alla år för tiden 1521—60 utom 1535 och 1546, är en förteckning här bifogad (Litt A).² I de hittills tryckta delarne af registraturet är icke upptaget någon enda af de skrivelser från 1521—48, som jag under min resa påträffat, med undantag af det den 12 okt. 1534 dagtecknade och på latin affattade bref, som är intaget i del. 9 (p. 288), och hvilket i original förvaras i Revals stadsarkiv.

Stockholm i september 1901.

¹ Samma bref finnes förtecknad i det register, som bevaras i riksarkivet öfver från Mitau 1621 eröfrade och till Stockholm förda handlingar, samt har med största sannolikhet därefter åtföljt de papper, som 1687 återställes till hertigligen regeringen i Kurland. Huru det sedermera hamnat i Petersburg, skall jag ej yttra mig öfver. *Sua fata habent libelli!*

² Se noten ² sid. 35.

- 3. RIKSARKIVARIENS ÅRSBERÄTTELSE FÖR 1902.**
- 4. HANDLINGAR RÖRANDE ARKIVVÄSENDET.**
- 5. OM DEN S. K. URSRUNGSPRINCIPENS TILLÄMP-
NING VID ORDNANDE AF OFFENTLIGA ARKIV.**

STOCKHOLM

**KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1903**

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
3. Riksarkivariens årsberättelse för 1902	41.
4. Handlingar rörande arkivväsendet	64.
a) Utdrag ur kungl. ecklesiastikdepartementets skrifvelse till riksarkivarien den 13 juni 1902 angående aflönings- stater för landsarkiven i Uppsala och Lund m. m. . .	>>
b) Kungl. ecklesiastikdepartementets skrifvelse till riksarki- varien den 12 december 1902 angående Malmö stads arkiv	71.
c) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 25 au- gusti 1902 angående landsarkivorganisationen	73.
d) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 10 no- vember 1902 angående Stockholms arkivväsen	77.
5. Om den s. k. ursprungsprincipens tillämpning vid ordnande af offentliga arkiv. Af E. Hildebrand	85.

3. RIKSARKIVARIENS ÅRSBERÄTTELSE FÖR 1902.

4. HANDLINGAR RÖRANDE ARKIVVÄSENDET.

**5. OM DEN S. K. URSPRUNGSPRINCIPENS TILLÄMP-
NING VID ORDNANDE AF OFFENTLIGA ARKIV.**

STOCKHOLM

**KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1908**

Årsberättelse för 1902.

Till Konungen.

I enlighet med föreskriften i gällande instruktion får jag härmed afgifva underdånig berättelse om riksarkivets verksamhet under år 1902.

I.

Riksarkivet.

Tillökningen i samlingarna har varit större än under år 1901 utan att dock i och för sig vara särdeles betydande. Den *ordinarie* från Eders Kungl. Maj:ts kansli härrörande accessionen (Bil. A) utgjorde 613 band, buntar och fasciklar. Af dessa ha 16 kommit från justitiedepartementet, som dessutom öfverlämnat 24 originalförordningar, 155 från justitierevisionen, 234 från justitiekanslersämbetet, 2 från utrikesdepartementet, 1 från sjöförsvarsdepartementet, 99 från civildepartementet, som dessutom öfverlämnat 108 kartor, ritningar och tabeller, 23 från finansdepartementet och 83 från ecklesiastikdepartementet. Den *extraordinarie* tillökningen (Bil. B) utgöres af 369 band, buntar och konvolut samt 17 pergamentsbref och 15 andra lösa handlingar. Inom sistnämnda del af accessionen må anföras en samling af skrifter af hufvudsakligen i utländska arkiv befintliga diplomatiska handlingar för åren 1719—1739, bildad af framlidne bruksägaren G. H. Stråle och bunden i prydliga band, som öfverlämnats från kungl. biblioteket; kungl. patriotiska sällskapets protokoll 1841—1880 samt handlingar och räkenskaper 1841—1890, utgörande fortsättning på en tidigare leverans; protokoll och handlingar från kommittén för utarbetan deaf förslag till nya stater för

*Accession:
1. Sam-
lingarna.*

post- och telegrafverken, äfvensom från Stockholms stads arkivdepot å Riddarholmen bondeståndets riksdagshandlingar 1720, den äldsta volymen inom dess i öfrigt sedan länge i riksarkivet förvarade arkiv, som på okänt sätt råkat på villovägar. Bland *gåfvor* må anföras en mindre samling pergamentsbref, det äldsta från 1507, som skänkts af framlidne grefve Arvid Posse's sterbhus. Som *deposition* för framtiden har riksarkivet mottagit från vitterhets- historie- och antikvitetsakademien en vacker och betydande samling af 1,156 pergamentsbref dels från medeltiden, dels från senare tid, hvarigenom riksarkivets urkundsamling särskildt från förstnämnda period fått en värdefull tillökning. Slutligen har som *deposition* tillsvidare från Stockholms magistrat öfverlämnats de förliden sommar i ett af rådstufvurättens arkivkontor återfunna tänke- och räkenskapsböckerna, 16 volymer, däraf 11 volymer tänkeböcker för åren 1475—1520.

Accession:
2. *Biblioteket.*

Riksarkivets *bibliotek*, för hvars tillväxt, såvidt det rör nyare utländsk litteratur, sedan 1899 redogöres i den genom kungl. biblioteket utgifna för Sveriges offentliga bibliotek gemensamma accessionskatalogen, har ökat med 460 tryckalster (band och häften), af hvilka 165 förvärfvats genom inköp, 295 genom gåfvor af in- och utländska samfund och institutioner samt af enskilda personer (Bil. C).

Afsöndring
från biblioteket.

Den af Eders Kungl. Maj:t riksarkivarien medgifna rätten att till vissa andra institutioner, som däraf kunde vara i behof, öfverlämna i riksarkivet sedan gammalt förvarade men för detsamma öfverflödiga tryckalster, har under året ytterligare begagnats, i det öfverenskommelse träffats med kungl. biblioteket om öfvertagande af åtskilligt ekonomiskt tryck, dupletter, defekter m. m. ur riksarkivets förråd af äldre boktryckerileveranser, en samling politiska skrifter rörande utländska förhållanden, som tvifvelsutan till större delen inkommit med den diplomatiska brefväxlingen, samt några restupplagor af konfiskerade böcker, som på sin tid inlevererats till riksarkivet och där, kan man säga, i undangömda förvaringsrum återupptäckts. Ungefär en tredjedel af det för flyttning afsedda har under året af kungl. biblioteket afhämtats.

Deposition
ur riksarkivet.

Med Eders Kungl. Maj:ts medgifvande har en i riksarkivet förvarad omkring 16 meter lång på väf uppfodrad i kulturhistoriskt hänseende intressant målning, som enligt uppgift skulle återgifva den polske konungen Johan Casimirs kröningståg men i verkligheten lär föreställa det kungl. brölloppståget i Krakau

vid konung Sigismunds andra förmålning, blifvit deponerad i kungl. lifrustkammaren.

Under året har riksarkivet mottagit *besök* till ett antecknadt antal af 6,571, växlande från 375 i februari till 830 i augusti. De, som begagnat arkivets samlingar, utgjorde ett antal af 396 personer, af hvilka 35 voro utlänningar. De utländska forskarne voro från Danmark 2, England 1, Finland 17, Frankrike 1, Norge 1, Polen 1, Portugal 1, Rumänien 1, Ryssland 2 och Tyskland 8.

Besök.

Som vanligt har från olika håll, särskildt från utlandet, upplysningar eller *utredningar*, i synnerhet rörande släktförhållanden eller enskilda personer begärts från riksarkivet. Så långt öfriga arbeten medgifvit, ha också undersökningar, stundom tidsödande nog, anställts, innan svar afgifvits eller afskrifter ofta i rätt stort antal anskaffats. De utländska upplysningsökande ha varit 24, bosatta i Finland, egentliga Ryssland, Polen, Rumänien, Böhmen, Ungern, Tyskland, Frankrike, Italien, Nederländerna och Danmark.

Utredningar.

Det omfångsrikaste arbetet af detta slag, som inom riksarkivet under året verkstälts, var emellertid »Utredning rörande Sveriges viktigaste neutralitetsförklaringar och neutralitetstraktater», som efter framställning af andra kammarens fjärde tillfälliga utskott på uppdrag af Eders Kungl. Maj:t här utarbetats af arkivarien Th. Westrin. Utredningen, åtföljd af 11 bilagor, ingår i årets riksdagstryck.

Handskrifter eller handlingar ha från riksarkivet utlånats inom landet till Vadstena landsarkiv, Uppsala universitetsbibliotek och Göteborgs stadsbibliotek samt utom landet, dels med Eders Kungl. Maj:ts begifvande till norska riksarkivet i Kristiania, kungl. preussiska husarkivet i Charlottenburg och statsarkivet i Hannover, dels från en i riksarkivet deponerad samling till statsarkivet i Helsingfors. Till riksarkivet ha handlingar lånats från 20 olika myndigheter och institutioner, däribland följande i utlandet: danska riksarkivet, Revals stadsarkiv, Hauptstaatsarchiv i Dresden samt kungl. biblioteket i Hannover. — Antalet utlåningar från riksarkivet till Eders Kungl. Maj:ts kansli samt ämbetsverk inom och utom Stockholm uppgick till 671.

Lån.

Inom den ordinarie *tjänstemannapersonalen* har under året *Tjänstemän*. ingen förändring inträdd. Såsom extra ordinarie amanuenser ha

tjänstgjort dels hela året, dels längre eller kortare tid kammarherren J. B. Th. Beskow, kammarherren greve A. A:son Lewenhaupt, vice slottsarkivarien d:r J. A. Almquist, docenten d:r S. Clason, d:r H. Rosman, docenten d:r A. Stille, docenten d:r L. Weibull, fil. lic. L. M. Bååth, fil. stud. C. M. Kjellberg och e. o. notarien jur. kand. C. G. Edelstam. Af dessa ha Almquist, Lewenhaupt och Rosman åtnjutit bestämda årsarfvoden med viss daglig tjänstgöringstid. Extra ordinarie amanuensen vid landsarkivet i Vadstena fil. kand. G. Fjetterström har, liksom 1901, på anmodan af riksarkivarien tjänstgjort en månad i riksarkivet. Förra arkivarien frih. B. Taube har under större delen af året fortfarande utan arfvode tjänstgjort som biträdande arkivarie och förra amanuensen E. Wallmark har på särskildt uppdrag registrerat »utslagshandlingar» från justitierevisionen under senare hälften af 1700-talet.

*Arkivtek-
niska stu-
dier i riks-
arkivet.*

För att förvärfva någon kännedom om arkivväsendet, vana vid arkivgöromålens behandling och färdighet att läsa gammal skrift ha notarierna H. Th. Lundqvist och A. U. Isberg, båda från Malmö, under en del af december månad studerat i riksarkivet.

*Tjänst-
göring.*

De ordinarie tjänstemännen ha begagnat sig af den dem tillkommande semestern. Tjänstledighet har åtnjutits af arkivarien Westrin under sex veckor för sjukdom samt af amanuensen G. Berg tre veckor för ordnande af Strängnäs domkapitels arkiv samt tre veckor för sjukdom. Under ledigheterna har riksarkivarieämbetet upprätthållits af arkivarien Westrin 1 1/2 månad, arkivarietjänst af amanuensen Lundgren i 4 1/2 månad, amanuensen Berg 1 månad, amanuensen Hammarskjöld 1 1/2 månad och e. o. amanuensen Almquist 1 1/2 månad samt amanuens-tjänst af e. o. amanuenserna Almquist 5 1/2 månad, Clason 2 1/4 månad, greve Lewenhaupt 3 1/2 månad, Rosman 1 1/4 månad och Weibull 1 månad.

*Lönereg-
ling och
höjning i
extraanslag.*

Den 27 maj inkom jag på grund af Eders Kungl. Maj:ts nåd. cirkulär af den 25 okt. 1901 med en underdånig skrifvelse ang. lönereglering för riksarkivets tjänstemän, och den 30 sept. hemställde jag på grund af anförda skäl om en förhöjning i anslaget på extra stat till arfvoden åt e. o. tjänstemän med 1,300 kr.

Arbeten.

I afseende på *arbetenas* fortgång i riksarkivet må följande nämnas.

Min egen tid har till god del varit upptagen af frågor rörande arkivväsendet i allmänhet, landsarkivorganisationens genomförande och tillämpning, planerna till allmänna grunder för arkivs ordnande och till förteckningar öfver olika slags arkiv, Stockholms arkivväsen m. m. För att få ett definitivt ordnande af riksarkivets samlingar efter ett visst system genomfördt, hvarvid den s. k. proveniensprincipen, numera allmänt erkänd som den riktiga, skulle tillämpas, ha i sammanträden mellan riksarkivarien och arkivarierna efter vederbörlig utredning skriftligt uppsatta planer för ordnande af olika smärre arkiv eller samlingar börjat fastställas och i sammanhang därmed fördelning af vissa äldre handskriftsgrupper samt sammanförande af andra beslutats, hvarvid noggranna anteckningar föras. Sålunda ha t. ex. planer fastställts för fördelningen af den kungliga autograf- och handskriftssamlingen samt för kanslipresidentens arkiv.

Inom den *administrativa afdelningen* ha genomgången och granskningen af leveranser från Eders Kungl. Maj:ts kansli fortgått, likaså förtecknandet af revisions- och utslagshandlingar 1700—1789. Den kronologiska hufvudserien af revisionsakter är slutförtecknad, likaså af utslagshandlingar till aug. 1772; därjämte har en mängd justitiehandlingar, som för närvarande äro fördelade på vissa smärre samlingar, blifvit förtecknade. Handlingar tillhörande följande kommittéer hafva ordnats: unionskommittéer, skatteregleringskommittéerna på 1870-talet, post- och telegrafkommittén 1899—1902 samt lagkommissionerna från Karl IX:s tid. Förteckningar öfver de af Svea hofrätt deponerade renoverade domböckerna från Gäfleborgs, Södermanlands och Örebro län ha upprättats. Förberedande åtgärder hafva vidtagits för upprättande af en för tryckning afsedd förteckning öfver kommissioners handlingar före 1809. En uppmätning af allt ledigt hyllutrymme i riksarkivets samtliga lokaler är verkställd. Vidare har arkivarien på den administrativa afdelningen fullbordat den honom af mig uppdragna undersökningen af de centrala ämbetsverkens arkiv i hufvudstaden samt har tagit verksam del i arbetet med upprättandet af planer till arkivförteckningar, om hvilka två uppgifter något utförligare talas längre fram. Han har därjämte handlett ett par nyinskrifna e. o. amanuenser äfvensom de två ofvan omnämnda juristerna, som här sökt vinna någon arkivalisk bildning. Han har slutligen fortfarande fört riksarkivets räkenskaper.

För den *historiska afdelningens* båda sektioner kunna följande arbeten anföras. Förteckning har upprättats öfver samlingen »Skrifvelser till Erik XIV». Riksarkivets samling af kopieböcker och afskrifter har ordnats och lappkatalog däröfver upprättats. Samlingen af matriklar, ämbetsmannalängder m. m. dyl. har slutordnats och fullständig förteckning öfver släktböcker och matriklar upprättats. Sköldebrefssamlingen har nyordnats och ordnande af samlingen »Handlingar ang. ridderskapet och adeln» påbörjats. Ordlandet af Karl Gustaf Wrangels brevväxling i Skoklostersamlingen har fortgått. Åtskilliga äldre landskaps- och häradssigill ha afritats. Arbetena på samlingarna »Militaria» och »Livonica» ha fortgått. Omfattande förarbeten för en planerad publikation af instruktioner för svenska sändebud i främmande land ha blifvit gjorda. Slutligen har på båda afdelningarna en mängd utredningar verkställts, hvarom ofvan talats.

Biblioteket har vårdats af e. o. amanuensen d:r J. A. Almquist.

Historiska publikationer.

Historiska publikationer. Af *K. Gustaf I:s registratur* har tjugonde delen (år 1549), sedan af texten ark 4—27 färdigtryckts, utkommit. Af tjuguförsta delen (1550) är hela texten jämte bilagor (ark 1—25) tryckt, och registret är under utarbetning. Redigeringen har gjorts af e. o. amanuensen J. A. Almquist. Af *Svenska riksrådets protokoll*, utgifna genom arkivarien S. Bergh, ha tryckts dels registret till nionde delen (1642), som under året utkommit, dels texten till tionde delen (1643), ark 8—22. Af publikationen *Svenska riksdagsakter jämte andra handlingar, som höra till statsförfattningens historia under tidehvarfvet 1521—1718* har tredje delens tredje häfte (1596, 1597) lagts under pressen och fem ark blifvit uppsatta. Af *Svenskt diplomatarium* från och med år 1401 har registret till tredje delen (1415—1420), utarbetadt af e. o. amanuensen H. Rosman, utkommit och afdelningen 1401—1420 såtillvida blifvit afslutad.

Meddelanden från Svenska riksarkivet.

Den 18 dec. 1901 inkom jag till Eders Kungl. Maj:t med en underdånig framställning ang. ändrad form för utgifningen af *Meddelanden från svenska riksarkivet*, och den 31 jan. 1902 medgaf Eders Kungl. Maj:t, att under nämnda öfverrubrik finge utgifvas i fria häften förutom årsberättelsen särskilda för Sveriges arkivväsen betydelsefulla förteckningar, uppsatser eller andra publikationer, äfvensom att detta år finge utgifvas en af e. o. amanuensen docenten S. Clason utarbetad berättelse angående en af

honom nyligen företagen arkivalisk studieresa i utlandet. På grund af detta nåd. medgifvande ha under 1902 utgifvits under titeln *Meddelanden från svenska riksarkivet, ny följd*, dels riksarkivariens *årsberättelse för 1901* samt en *Reseberättelse* rörande en forskningsresa i Östersjöprovinserna af J. A. Almquist (Ny följd 1: 1, 2), dels *Studier öfver arkivväsendet i utlandet* af Sam. Clason (Ny följd 2). I den senare skriften lämnas en sakrik med talrika litteraturhänvisningar föresedd redogörelse för arkivväsendet i Frankrike, Belgien, Holland och Preussen med upplysningar äfven om arkivbyggnader och arkivinredning samt om åtgärder för de kommunala arkivens vård.

Med understöd ur den för utgifning af Svenskt diplomatarium afsedda Posseska donationsfonden har amanuensen i kungl. biblioteket d:r K. H. Karlsson under sommaren 1902 företagit en forskningsresa till Königsberg, Danzig, Lybeck och Köpenhamn och har till riksarkivet öfverlämnat en samling afskrifter af medeltidshandlingar för åren 1351—1420, afsedda att i sinom tid införas i ofvan anförda urkundspublikation, med hvars fortsättning d:r Karlsson är sysselsatt.

Den 2 maj 1902 täcktes Eders Kungl. Maj:t på grund af en af mig tillstyrkt underdånig ansökan bevilja e. o. amanuensen i riksarkivet d:r H. Rosman ett reseunderstöd af 500 kr. för att under en tid af en månad eller sex veckor sommaren 1902 vid riksarkivet i Haag och, om förhållandena medgäfvde, äfven i andra holländska eller belgiska arkiv anställa planmässiga undersökningar i afseende å handlingar af intresse för Sveriges historia med skyldighet att inom sex månader efter återkomsten till riksarkivarien afgifva berättelse om sina arkivundersökningar samt till riksarkivet öfverlämna sina därvid förda anteckningar. Rosman har företagit den angifna resan och inom årets slut till mig afgifvit berättelse om densamma, åtföljd af anteckningar och excerpter rörande arkivaliesamlingar i riksarkivet i Haag och stadsarkivet i Amsterdam, äfvensom af fyra fotografiska afbildningar af medeltidsbref i sistnämnda arkiv.

E. o. amanuensen i riksarkivet docenten L. Weibull har slutligen företagit en arkivteknisk studieresa i utlandet, hvartill Eders Kungl. Maj:t redan år 1901 beviljade honom anslag. Han har därvid besökt arkiv i Preussen, Bayern, Österrike, Italien, Belgien, Holland och Danmark och tagit kännedom om

1. K. H.
Karlsson.

2. H. Ros-
man.

3. L. Wei-
bull.

arkivbyggnaderna, sättet för arkivaliernas ordnande och förvarande samt den allmänna arkivorganisationen.

Gallring. Från kungl. postsparbanken har framställning gjorts angående *gallring* af vissa såsom värdelösa uppgifna handlingar, och från riksarkivets sida har ej något varit att erinra däremot.

II.

Landsarkivorganisationen.

Organisationen i allmänhet. Sedan 1902 års riksdag godkänt stater för landsarkiven i Uppsala och Lund äfvensom vissa bestämmelser för åtnjutande af i staterna upptagna löneförmåner och riksdagens beslut af Eders Kungl. Maj:t fastställts, har Eders Kungl. Maj:t efter af riksarkivarien afgifna förslag under den 14 nov. utfärdat instruktion för landsarkiven i Uppsala, Vadstena och Lund äfvensom nåd. kungörelse angående öfverlämnande af arkivhandlingar till samma landsarkiv.

Flera månader förut inkom jag på grund af framställningar från arkivarien vid landsarkivet i Vadstena med en underdånig skrifvelse af den 7 mars, i hvilken påpekades åtskilliga af erfarenheten röjda olägenheter och ofullständigheter i de då gällande föreskrifterna om arkivalieleveranser till landsarkivet i Vadstena och föreslogos vissa åtgärder till deras afhjälpande. Med anledning därpå tacktes Eders Kungl. Maj:t den 2 sistl. maj i nåder uppdraga åt mig dels att lämna vederbörande anvisningar i afseende på tillämpningen af kungörelsen af den 22 sept. 1899 om arkivaliers öfverlämnande till landsarkivet i Vadstena, dels ock, där så lämpligen kunde ske, utarbета formulär till leveransförteckningar samt genom landsarkivet tillhandahålla vederbörande blanketter enligt dessa formulär. Sådana ha också i riksarkivet utarbetats, äfvensom ett cirkulär från riksarkivarien med närmare anvisningar i afseende på arkivleveranserna. Då emellertid, när dessa voro i det närmaste färdiga, tiden syntes vara nära förestående för den nya landsarkivinstruktionens och den nya kungörelsens om arkivleveranser utfärdande, ansågs det lämpligt att uppekjuta deras definitiva fastställande, tryckning och utdelning, tills de nya författningarna hunnit utkomma.

Några af de i ofvan anförda underdåniga skrifvelse af den 7 mars gjorda förslagen ha i desamma blifvit upptagna.

Med anledning af en skrifvelse från arkivarien vid landsarkivet i Vadstena har jag i en underdånig skrifvelse af den 25 aug. yttrat mina tankar om landsarkivorganisationen i allmänhet, närmast med hänsyn till en ändrad fördelning af landsarkivområdena.

I afseende på landsarkivets i *Vadstena* tillstånd och verksamhet under 1902 får jag hufvudsakligen med ledning af arkivariens åreberättelse, för hvars uppställning jag den 6 febr. gifvit närmare anvisningar, i underdånighet anføra följande.

Till landsarkivet ha öfverlämnats följande arkivalier: landskontorets i Linköping handlingar 5,456 nummer, från Lysings häradsrätt 124, Linköpings rådhusrätt 39, Torpa församling 24, Kinda och Ydre fögderis handlingar för åren 1801—1850 27 och Vadstena upphörda döfstumskola 141 nummer samt från Skaraborgs län den forna lagmansrättens arkiv 96 nummer, från landskansliet 557, Kinne häradsrätt 53, Kinnefjärdings häradsrätt 40, Källands häradsrätt 95 och Mariestads rådhusrätt 31 nummer. Som gåfvor ha 23 handlingar öfverlämnats till arkivet. Hela den ordinarie och extra ordinarie tillväxten uppgick till 6,706 nummer.

Landsarkivets boksamling har ökats med 658 tryckalster, af hvilka 20 blifvit köpta och de öfriga skänkta.

Det antecknade antalet besök uppgår till 384, växlande från 6 i december till 73 i augusti. Af de besökande räknas 90 till egentliga forskare. På eftermiddagen har landsarkivet under tiden från maj till augusti hållits öppet 17 gånger.

Från ämbetsverk eller enskilda ha tillsammans 42 gånger begärts afskrifter, upplysningar och utredningar, hvilka senare ofta varit mycket tidsödande.

Utlåning från landsarkivet har ägt rum till tvänne pastorsämbeten, till universitetsbiblioteket i Uppsala, till länsstyrelsen i Linköping samt till riksarkivet.

Såsom e. o. amanuenser ha vid landsarkivet tjänstgjort E. Ihrfors och fil. kand. G. Fjetterström. Den senare, som, efter hvad ofvan nämnts, en månad tjänstgjort i riksarkivet, har under en månads tid, då arkivarien begagnat sig af semester, varit förordnad att upprätthålla arkivarietjänsten. Sedan riks-

dagen för 1903 beviljat ett ökad t anslag till e. o. tjänstemän, har jag med godkännande af arkivariens förslag att utdela ett arvode på 1,800 kr. fastställt villkor för detsamma åtnjutande.

Arbetena i landsarkivet ha vid sidan af de nys berörda utredningarna hufvudsakligen bestått i ordnande af de inkomna handlingarna och i fullständiga förteckningars upprättande. Så har Linköpings landskontors omfångrika arkiv bragts i något så när tillfredsställande ordning och utförliga förteckningar upprättats öfver landskansliets, landskontorets och landtränteriets arkiv. Kyrkböcker och domböcker från Östergötland ha börjat noggrant genomgå, folieras och förtecknas, hvarjämte flera kyrkböcker blifvit ombundna. För landsarkivets räkning ha där afskrifvits de i riksarkivet förvarade kyrkoarkivförteckningarna för Skaraborgs län samt till Skara och Göteborgs stift hörande delar af Älfsborgs län. För riksarkivets räkning har e. o. amanuensen Fjetterström upprättat förteckning öfver alla i till landsarkivet från Östergötlands län inkomna kyrkböcker förekommande sockenstämmoprotokoll, visitationsförrättningar, medeltidsbref samt äldre kungl. bref (t. o. m. 1632).

I en underdånig skrifvelse af den 22 april upplyste arkivarien vid landsarkivet i Vadstena bl. a. att murarna i den till arkiv inredda delen af slottet fuktade. Anbefalld att yttra mig öfver nämnda skrifvelse hemställde jag i underdånighet den 9 maj, huruvida icke en sakkunnig undersökning af fuktighetsförhållandena inom Vadstena slott borde anställas. En sådan har också ägt rum och vissa åtgärder blifvit vidtagna för afhjälpande af den öfverklagade olägenheten. Under sådana förhållanden har jag emellertid icke ansett det lämpligt att påskynda infordrandet af de äldre kyrkoarkiven från Skaraborgs län, då det torde vara skäl att först afvakta erfarenheterna från innevarande vinter i afseende på köld- och fuktighetsförhållanden i arkivlokalerna.

Den mig åliggande inspektionen förrättades den 23 och 24 september.

Uppsala.

Arbetena med inredning af lokalerna i *Uppsala* slotts sydvästra flygel till landsarkiv togo sin början under året, och jag, som tvänne gånger besökt desamma, har bl. a. haft att yttra mig öfver förslag dels till värmeledning, dels till bokhissar. Sedan det visat sig, att vissa af arkivlokalerna till följd af

rummens djup och de små fönstren utan tvifvel måste komma att blifva mycket mörka, har jag i en underdånig skrifvelse af den 5 dec. fäst Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på denna olägenhet och hemställt om en utredning rörande möjligheten af att i landsarkivet anbringa elektrisk belysning, af hvilken anläggning det närbelägna universitetsbiblioteket äfvenledes borde få begagna sig.

På nådigt uppdrag anslog jag den 16 sept. arkivarietjänsten vid landsarkivet i *Lund* till ansökan ledig, och sedan endast en sökande anmält sig, yttrade jag mig den 24 okt. öfver hans kompetens och gaf honom mitt förord. Som emellertid byggnadsarbetena vid landsarkivet till följd af arbetskonnflikt afbrötos den 15 maj och icke återupptogs förrän i senare hälften af oktober, har ej byggnadsarbetet, såsom afsedt varit, kunnat fullbordas till årets slut, och arkivarieutnämningen har med anledning däraf uppskjutits. Öfver ett med ledning af upplysningar från riksarkivet uppgjort förslag till möbler för landsarkivets i *Lund* räkning har yttrande afgifvits.

Lund.

Sedan magistraten i *Malmö* på anförda skäl i en underdånig skrifvelse anhållit att befrias från skyldigheten att till landsarkivet i *Lund* öfverlämna sina äldre arkivalier, afgaf jag på nådig befallning underdånigt yttrande i frågan den 7 okt. och tillstyrkte bifall, dock på vissa af mig formulerade villkor. Den 12 dec. har Eders Kungl. Maj:ts medgifvit, att de äldre arkivalierna finge tills vidare förblifva i *Malmö* på villkor bl. a., att arkivet ställdes under riksarkivariens öfverinseende, att det vårdades af en tjänsteman, som vid ett större arkiv förvärfvat nödig arkiverfarenhet, att tillsättning af arkivvårdare sker efter riksarkivariens hörande och på grund af hans kompetensförklaring, att förslag till instruktion för arkivvårdaren underställes riksarkivariens godkännande samt att arkivvårdaren afgifver årlig redogörelse öfver verksamheten i arkivet till landsarkivet i *Lund*. Detta Eders Kungl. Maj:ts nådiga beslut är utaf vikt såsom prejudikat i afseende på blifvande eventuella undantag från föreskriften om arkivaliers insändande från vissa arkiv till landsarkiven. Äfven om vissa städer hädanefter få behålla sina arkiv, hvilket, i händelse de bereda dem nöjaktiga lokaler och vård, icke i och för sig bör ogillas, komma likväl dessa arkiv genom nu vidtagna bestämmelser att infogas i den allmänna

*Malmö
stadsarkiv.*

arkivorganisationen och ställas under riksarkivariens högsta in-seende.

Stockholms stads arkiv-väsen. I sammanhang med landsarkivorganisationens genomförande har jag äfven upptagit frågan om *Stockholms stads arkivväsen*. Sedan jag låtit närmare undersöka vissa partier af de i rådhuset förvarade arkivalierna samt förskaffat mig en öfversikt af innehållet i den för stadens räkning på Riddarholmen upprättade arkivdepoten, inkom jag till Eders Kungl. Maj:t med en underdånig hemställan af den 10 nov. om åtgärders vidtagande för att få hufvudstadens arkivväsende ordnad på ett sådant sätt, att dess organisation så vidt möjligt blefve afpassad efter landsarkivorganisationen och kunde infogas i densamma. Sedan denna skrifvelse af Eders Kungl. Maj:t remitterats till öfverståthållareämbetet för att få vederbörande myndigheters yttranden inhämtade och sedan inom stadsfullmäktige en motion i liknande syfte väckts, är det att hoppas, att utvecklingen af hufvudstadens arkivväsen skall bringas in på rätt väg och föras till en ur arkivsynpunkt lycklig lösning.

Den gottländska arkivfrågan. Sedan riksdagen på grund af en Eders Kungl. Maj:ts nådiga proposition förlidet år begärt en ny utredning af den gottländska arkivfrågan samt landshöfdingeämbetet och domkapitlet i Visby den 13 aug. afgifvit gemensamt underdånigt utlåtande, har frågan remitterats till mig och har jag i en underdånig skrifvelse af den 22 okt. yttrat mig såväl om den till arkivlokal afsedda byggnaden och dess aptering för ändamålet som ock angående den blifvande vården af de gottländska arkivalierna, därvid framhållande önskvärldheten af de äldre gottländska handlingarnas sammanförande i en gemensam arkivdepot.

III.

Arkivväsendet i allmänhet.

Tillämpningen af arkivstadgan af den 31 dec. 1900. Den nådiga stadgan af den 31 dec. 1900 angående vissa offentliga arkiv föreskrifver bl. a., att summariska förteckningar skola upprättas öfver handlingarna och att till dessa förteckningar, när frågan ej gäller kyrkoarkiv, plan skall uppgöras, öfver hvilken riksarkivariens yttrande inhämtas. Från lands-

orten insända planer eller redan uppgjorda förteckningar gäfvos vid handen, att mycket olika, stundom egentligen inga bestämda grunder komme att följas vid de senares upprättande. Det visade sig ock att, när arkiven voro i ordning, man åtminstone flerstädes saknade kompetenta personer för ordnandet. I en underdånig skrifvelse af den 21 jan. fäste jag Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på dessa förhållanden och föreslog åtskilliga åtgärder till afhjälpande af de olägenheter, som ur arkivteknisk synpunkt däraf måste uppstå, hvarpå Eders Kungl. Maj:t den 28 febr. tacktes åt mig uppdraga att utarbета förslag dels till allmänna grunder att följas vid ordnande af offentliga arkiv, dels till planer för särskilda förteckningar öfver åtskilliga lokala eller centrala myndigheters eller offentliga inrättningsars arkiv, hvarjämte jag bemyndigades att själf eller genom lämplig arkivtjänsteman anställa undersökning af ett eller annat sådant. På grund häraf uppdrog jag åt arkivarien S. Bergh att undersöka domkapitlens och länsstyrelsernas arkiv i Uppsala och Västerås, medan jag själf undersökte domkapitlets och läroverkets arkiv i Strängnäs. Därefter uppgjordes i riksarkivet dels förslag till »Allmänna grunder i fråga om ordnande och förtecknande af offentliga arkiv» jämte »Närmare anvisningar i afseende på förteckningar öfver offentliga arkiv», dels ock planer till förtecknande af centrala ämbetsverks, domkapitels, länsstyrelser, allmänna läroverks samt magistraters och rådstufvurätters arkiv, hvilka med underdåniga skrivelser af den 24 april, 7 maj och 30 juni till Eders Kungl. Maj:t ingäfvos. Öfver alla dessa förslag inhämtades vederbörande myndigheters underdåniga yttranden, hvarefter jag, som under tiden med Eders Kungl. Maj:ts nådiga medgifvande besökt domkapitelsarkiven i Linköping, Skara och Göteborg, sattes i tillfälle att taga kännedom af och yttra mig öfver desamma. Det senare skedde i nya underdåniga skrivelser af den 29 nov., 15, 18 och 24 dec., hvarjämte reviderade förslag såväl till allmänna grunder som till förteckningar öfver ifrågavarande arkiv underställdes Eders Kungl. Maj:t till nådig pröfning och fastställelse. I sammanhang därmed har jag inkommit med underdåniga framställningar dels rörande den framtida vården af domkapitlens och länsstyrelsernas arkiv, dels ock rörande vissa domkapitels underdåniga ansökningar om anslag för sina arkivs ordnande, i hvilken sistnämnda skrifvelse jag äfven införde de viktigaste resultaten af

mina undersökningar af domkapitelsarkiven i Linköping, Skara och Göteborg.

Under tiden har jag haft att yttra mig öfver planer till arkivförteckningar, uppgjorda af medicinalstyrelsen, generalpoststyrelsen och kammarkollegium, för sistnämnda ämbetsverk afseende advokatfiskalskontorets, aktuarietkontorets och registratorkontorets arkiv.

Arkivförteckningar ha till riksarkivet insändts från länsstyrelsen i Kronobergs län öfver landkansliets arkiv, från länsstyrelsen i Gäfleborgs län öfver landkansliets, landekontorets, landtränteriets och lagmansrättens arkiv, äfvensom från Jakobs allmänna läroverk i Stockholm öfver dess arkiv.

Slutligen har af riksarkivarien och riksarkivets tjänstemän upplysningar, råd eller direkt biträde lämnats för ordnande och förtecknande af statskontorets, riddarhusets, järnkontorets, allmänna änke- och pupillkassans samt Strängnäs', Linköpings och Göteborgs domkapitels arkiv.

*Afslutande
af den den
18 okt. 1901
anbefallda
arkivunder-
sökningen.*

Den undersökning af de centrala ämbetsverkens och andra statsmyndigheters arkiv i hufvudstaden, som Eders Kungl. Maj:t den 18 okt. 1901 på grund af riksdagens skrivelse af den 29 maj s. å. uppdrog åt riksarkivarien, har under förlidet år afslutats och svar på det af mig utsända frågeformuläret ha ingått från alla myndigheter med undantag af medicinalstyrelsen. Undersökningen, som utsträckts äfven till statsdepartementen, har utförts af arkivarien S. Bergh med undantag för kammarrättens arkiv, där den verkställes af e. o. amanuensen i riksarkivet doc. S. Clason. Uti flera fall har det för nämnda tjänstemän, som i tvifvelaktiga punkter inhämtat mitt yttrande, varit nödvändigt att lämna ett i detalj gående biträde vid besvandet af de frågor, som gällde de olika arkivens sammansättning eller beståndsdelar. Undersökningen af statsdepartementens arkivalier föranledde, att från civildepartementet till riksarkivet öfverflyttades en betydande del af det förra konvojkommissariatets arkiv äfvensom en samling handritade kartor. Om undersökningens resultat i öfrigt utber jag mig nåden att i år få inkomma med underdåniga utlåtanden.

Stockholm den 27 jan. 1903.

Underdånigst

Emil Hildebrand.

Bil. A.

Specifikation på den *ordinarie* tillökningen år 1902 i riksarkivets samlingar genom leveranser från Kungl. Maj:ts kansli:

Från Kungl. Justitiedepartementet:

Statsrådsprotokoll i justitiedepartementsärenden	
1875, 1876	4 band
Registratur 1899	1 »
Handlingar angående unionskommittéer, lagkommittén och äldre lagberedningen	11 buntar
24 st. originalförordningar.	

Från Kungl. Justitierevisionen:

Handlingar i afgjorda revisionsmål 1899	76 buntar
» » » besvärs- och ansökningsmål	
1899	79 »

Från Justitiekanslersämbetet:

Landsfiskalers arbetsförteckningar 1895—1900 . .	1 bunt
Stadsfiskalers » » » . .	35 buntar
» » » ansökningshandlingar 1889—1897 . .	9 »
Ågodelningsrättsdagböcker 1895—1900	9 »
Arbetsredogörelser från	
advokatfiskalen i Svea hofrätt 1851—1862, 1864, 1867—1898	1 bunt
advokatfiskalen i Göta hofrätt 1851—1865, 1867—1898	2 buntar
advokatfiskalen i hofrätten öfver Skåne och Blekinge 1851—1854, 1861—1865, 1867—1898 . .	1 bunt
arméförvaltningen 1885—1898	2 buntar
marinförvaltningen 1885—1898	1 bunt
advokatfiskalen i d:o 1885—1892, 1894—1898 .	1 »

lotsstyrelsen 1882—1898	1 bunt
kammarkollegium 1885—1899	2 buntar
advokatfiskalen i d:o 1851, 1856—1858, 1860, 1863 —1886, 1888—1898	1 bunt
statskontoret 1885—1898	1 „
kommerskollegium 1885—1898	2 buntar
advokatfiskalen i d:o 1856, 1858—1863, 1869— 1871, 1873—1875	1 bunt
kammarrätten 1885—1898	2 buntar
advokatfiskalen i d:o 1851, 1853—1865, 1867— 1898	6 „
landtmäteristylelsen 1875—1898	1 bunt
landtmäterifiskalen 1867, 1873—1878, 1880—1898	1 „
skogsstyrelsen och domänstyrelsen 1874—1876, 1881—1898	2 buntar
Kungl. Maj:ts befallningshafvande 1884—1897	14 „
Fångförteckningar från	
centrala straff- och tvångsarbetsanstalterna 1895 —1900	6 „
krigshofrätten 1895—1900	19 „
Stockholms polishäkte 1895—1900	18 „
„ rannsakningsfängelset 1895—1900	6 „
kronohäktet & Långholmen 1894—1900	5 „
länen 1895—1900	84 „
Från Kungl. Utrikesdepartementet:	
Ministeriella protokoll 1809, 1810, 1812, 1813	2 band
Från Kungl. Sjöförsvarsdepartementet:	
Handlingar hörande till kungl. förordningen den 9 juli 1862 angående lots- och fyrinrättningen i riket	1 bunt
Från Kungl. Civildepartementet:	
Handlingar i afgjorda ärenden 1897 jan.—juni	26 buntar
Annotationsbok öfver kungl. förordningar 1804— 1832	1 band
Konvojkommisariatets hufvudböcker och andra räkenskaper 1734—1803	72 „
En samling kartor, ritningar och tabeller (108 rullar).	

Från Kungl. Finansdepartementet:

Handlingar i afgjorda ärenden 1891	21 buntar
Supplement till d:o 1887, 1888	} 1 band 1 fasc.

Från Kungl. Ecklesiastikdepartementet:

Föredragningslistor 1898	1 band
Handlingar i afgjorda ärenden 1898	82 buntar

Tillsammans 613 band,

buntar och fasciklar jämte 24 originalförordningar samt en samling kartor, ritningar och tabeller, utgörande 108 rullar.

Bil. B.

Specifikation på den *extraordinarie* tillökningen år 1902 i riksarkivets samlingar dels genom leveranser från offentliga verk och myndigheter, dels genom gåfvor och köp.

Genom leveranser:**Från Kungl. Kammarkollegium:**

En samling handlingar rörande Momma-Reen-
stierna 107 buntar

Från Kungl. biblioteket:

Stråleska afskriftsamlingen, bestående af:

Depêches et lettres du comte de Brancas	
1725—1727	1 bunt
Despatches from E. Finch 1720—1724 . . .	1 band
» » » » 1738, 1739 . . .	2 »
Tillägg till d:o	1 konv.
Correspondence between lord Townshend, E.	
Finch and S. Poyntz 1721—1727	1 band
Correspondence between lord Townshend and	
Poyntz 1724—1727	2 »
Despatches from lord Carteret 1719, 1720 . .	1 »
Jacksons letters 1722	1 »
Depeschen von E. H. von Diemar 1720—1724	7 »
Tillägg till d:o	1 bunt
Journal von E. H. von Diemar 1720	1 band
Depeschen von Arnold 1722—1724	1 »
Bref från Fredrik af Hessen till M. Vellingk	
och från Ranck till Fredrik af Hessen . . .	1 konv.

S:t Sévérins diplomatiska papper 1737 och några franska diplomatiska acta	1 konv.
Depêches de Campredon 1719—1721	1 band

Från Riksgäldskontoret:

Riksdagsbeslut 1901	1 band
-------------------------------	--------

Från Kanslersämbetet för rikets universitet:

Handlingar angående Uppsala universitet:	
afgjorda ärenden 1887—1897	11 buntar
föreläsningsdiarier 1891—1898	8 ,
Handlingar angående Lunds universitet:	
afgjorda ärenden 1887—1897	11 ,
föreläsningsdiarier 1891—1898	8 ,
Handlingar angående Karolinska institutet:	
afgjorda ärenden 1887—1897	4 ,
föreläsningsdiarier 1892—1898	3 ,

Från Stockholms stads arkiv:

Bondeståndets riksdagshandlingar 1720	1 band
---	--------

Från Kungl. Patriotiska sällskapet:

Protokoll 1841—1880	28 band
Föredragningslistor	3 ,
Diarier	2 ,
Handlingar 1841—1890	50 ,
Hufvudböcker , ,	50 ,
Verifikationer	48 ,

**Från Kommittén för utarbetande af förslag till nya stater för
post- och telegrafverken:**

Protokoll, koncept, inkomna skrivelser och re- missakter, statistiska tabeller samt diverse handlingar	5 buntar
--	----------

Genom gåfvor:*Af Arkivarien S. Bergh:*

Afskrifter af handlingar angående drottning Maria Eleonora, förvarade dels i danska riksarkivet, dels i Königl. preussisches Hausarchiv i Charlottenburg 1 bunt

Af Pastor C. Bergö:

Kardinalerna de Cesis' och de Monte's öfverenskommelse med herr Åke Jakobsson i fråga om ärkebiskopsstolen i Lund ²⁰/₅ 1522 (original på papper).

Af Professor K. G. Leinberg:

Afskrift af ett Gustaf I:s bref ¹⁷/₈ 1554.
 » » Kungl. brefvet ¹⁵/₃ 1803 angående ordenssällskap.

Af framlidne Grefve Arvid Posse's sterbhus:

12 st. pergamentsbref: ⁵/₂ 1507, ⁶/₈ 1528, ²¹/₁₂ 1530, ¹⁵/₈ 1531, ⁴/₅ 1554, ²¹/₄ 1569, ²²/₆ 1584, ¹²/₁₀ 1589, ³⁰/₅ 1649, ¹³⁻¹⁶/₆ 1650, ³/₂ 1741, ¹⁷/₂ 1741.

2 st. pappersdokument: ²⁴/₆ 1752 (af »Swänska arméens loge» för grefve Otto Mörner), ¹⁸/₁₂ 1854 (fullmakt för grefve C. O. Posse såsom kommandör af Vasaorden).

Af f. d. Kronolänsmannen C. G. Roman:

6 st. handlingar angående Varneby (i Selebo härad, Södermanlands län).

Af Generalskan Augusta Silverstolpe:

»Biographisk matrikel öfver Bankens embetsmän och betjente, begynd af Fredrik Silverstolpe, fortsatt af Carl Gudmund Silverstolpe» . . . 3 band

Af Öfverbibliotekarien grefve C. Snoilsky:

Bref från G. A. Baner ¹⁸/₄ 1669, Bengt Oxenstierna ²⁹/₃ 1675, G. von Psilander ⁸/₆ 1724 samt en attest af Rutger Fuchs ³/₆ 1717.

Af Stockholms stads mantalsnämnd:

Stockholms stads mantalsregister 1902 2 band

Genom köp:

5 st. pergamentsbref: ⁹/₆ 1581, ¹⁰/₆ 1585, ¹³/₆ 1620, ¹⁶/₇ 1627, ²⁴/₃ 1636.

Tillsammans 369 band,

buntar och konvolut samt 17 pergamentsbref och 15 andra lösa handlingar.

Bil. C.

Förteckning på de utländska institutioner och enskilda personer, hvilka lämnat gåfvor till riksarkivets bibliotek under år 1902:

Utländska institutioner:

i *Danmark*:

Selskabet for udgivelse av kilder for dansk historie.

i *Finland*:

Helsingfors universitet;
Svenska litteratursällskapet och
Åbo stads historiska museum.

i *Norge*:

Den norske historiske kildekriftkommission;
Rigsarkivet och
Universitetsbiblioteket i Kristiania.

i *Ryssland*:

Gesellschaft für Geschichte und Altertumskunde der Ostseeprovinzen Russlands (Riga);
Kejserliga Ryska historiska sällskapet (S:t Petersburg).

i *Tyskland*:

Grossherz. badensische Archivdirection;
Historische Gesellschaft des Künstlervereins in Bremen;
Königl. Staatsarchiv in Stettin;
Verein für Meklenburgische Geschichte und Alterthumskunde (Schwerin);
Verein für thüringische Geschichte und Alterthumskunde (Jena).

i *Österrike*:

Polska historiska sällskapet (Lemberg).

Enakilde givare:

Almquist, J. A., v. slottsarkivarie; Berrum, H., postexpeditör (Norge); Clason, S., docent; Dupont, E., mr (Frankrike); Engeström, J. von, v. häradshöfding; Gallati, Fr., dr phil. (Schweiz); Grove, G. L., arkivarie (Köpenhamn); Hausen, R., statsarkivarie (Helsingfors); Hildebrand, E., riksarkivarie; Holm, E., professor (Köpenhamn); Huitfeldt-Kaas, H. J., riksarkivarie (Kristiania); Isberg, A. U. j:or, e. o. notarie; Jahnel, C., herr (Tyskland); Klingberg, A. G., rektor; Krieg, R., amtsrichter (Tyskland); Leinberg, K. G., professor (Helsingfors); Lewenhaupt, A., grefve, kammarherre; Lundstedt, B., bibliotekarie; Malmström, C. G., f. d. riksarkivarie; Nerman, G., f. d. major; Norlander, G., läroverksadjunkt; Nörrenberg, Const., dr (Kiel); Odhner, C. T., f. d. riksarkivarie; Pierling, P. (Paris); Samzelius, H., jägmästare; Scharffenberg, J., dr (Kristiania); Schybergson, M. G., professor (Helsingfors); Spak, H. F., v. pastor; Thiset, A., arkivarie (Köpenhamn); Weibull, L., docent; Westrin, Th., arkivarie.

Handlingar rörande arkivväsendet.

- a) Utdrag ur kungl. ecklesiastikdepartementets skrifvelse den 13 juni 1902 angående aflöningsstater för landsarkiven i Uppsala och Lund m. m.

Till riksarkivarien.

Sedan Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att dels, med godkännande af aflöningsstater för landsarkiven i Uppsala och Lund jämte vissa särskilda bestämmelser för åtnjutande af de i staterna upptagna aflöningsförmåner, bland de ordinarie anslagen å riksstatens åttonde hufvudtitel under rubriken riks- och landsarkiven uppföra för ett landsarkiv i Uppsala ett belopp af 9,600 kronor och för ett landsarkiv i Lund likaledes ett belopp af 9,600 kronor, dels ock medgifva, att de tjänstemännen vid landsarkiven i Uppsala och Lund tillkommande ålderstillägg finge utgå af det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: ålderstillägg samt att nyssnämnda landsarkiv finge från det under samma hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: skrifmaterialier och expenser, ved m. m. i mån af behof och emot redovisning undfå erforderliga medel till bekostande af skrifmaterialier, inbindning, lyse och bränsle med flera expenser, så har Riksdagen i skrifvelse den 15 maj 1902 angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel i anledning af Kungl. Maj:ts omförmälda förslag anført följande.

Riksdagen hade ansett sig böra godkänna de aflöningsbelopp, som af Kungl. Maj:t föreslagits för arkivarierna vid de nu ifrågasvarande båda landsarkiven. I sammanhang härmed hade Riks-

dagen emellertid, på grund af hvad chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet till statsrådsprotokollet yttrat därom, att förhöjning af arkivariernas aflöningar möjligen skulle inom en nära liggande framtid komma att ifrågasättas, ansett sig böra uttala, att, såvidt nu kunde bedömas, någon sådan förhöjning icke syntes blifva af behovet påkallad.

Beträffande föreslaget anställande af en ordinarie amanuens vid hvaradera landsarkivet, ansåge Riksdagen, att, innan erfarenhet vunnits angående omfattningen af arbetet vid dessa landsarkiv såväl under organisationstiden som därefter, andra ordinarie tjänstemän än arkivarierna icke borde å staterna för de ifrågasvarande landsarkiven uppföras. Då Riksdagen likväl vore öfvertygad, att arkivarierna under tiden närmast efter arkivens upprättande vore i behof af tjänstemannabiträde för de inströmmande arkivaliernas ordnande, hade Riksdagen ansett, att i stället för den af Kungl. Maj:t föreslagna aflöningen för en ordinarie amanuens vid hvaradera af dessa landsarkiv borde på extra stat för år 1903 anvisas 1,800 kronor till arfvode åt en amanuens vid landsarkivet i Uppsala och lika stort belopp till en amanuens vid landsarkivet i Lund.

Riksdagen hade icke funnit tillräckliga skäl vara anförda för uppförande i staterna af så högt belopp som Kungl. Maj:t begärt eller 2,000 kronor till vikariatsersättning, arfvoden åt extra biträden, renskrifning m. m., utan föreställde sig att, därest och så länge arfvode till en amanuens vid hvaradera arkivet komme att utgå, omförmälda anslag till vikariatsersättning m. m. kunde vid hvaradera arkivet begränsas till 1,000 kronor årligen.

Hvad Kungl. Maj:t föreslagit om vaktmästares aflöning och om anslag till värmeledningars skötsel ansåg Riksdagen sig böra bifalla.

Då Riksdagen ansett, att ordinarie amanuensbefattningar icke borde i de ifrågasvarande staterna upptagas, syntes från de af Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelser för åtnjutande af aflöning enligt staterna böra uteslutas föreskrift om skyldighet för tjänsteman af lägre grad att under vissa angifna förutsättningar mottaga förordnande till högre befattning inom det landsarkiv, vid hvilket han vore anställd. Med afseende å tjänstemännens vid landsarkiven rätt till semester hade Riksdagen ansett, att längre semestertid än en månad årligen icke vore för dem erforderlig och sålunda icke godkänt Kungl. Maj:ts i förevarande

afseende gjorda förslag, enligt hvilket semester finge af tjänstemännen åtnjutas under en och en half månad årligen. I öfrigt hade förslaget till aflöningsbestämmelser icke gifvit Riksdagen anledning till annan erinran, än att Riksdagen — i öfverensstämmelse med sina i skrifvelse angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjätte hufvudtitel afgifna yttranden angående aflöningsvillkoren för tjänstemän och betjante vid Post- och telegrafverken — ansett sig böra uttala, att, då i andra stycket af nu ifrågavarande aflöningsbestämmelser föreskrefves, att med tjänst i något af landsarkiven icke finge förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat, ej heller annan tjänstebefattning, med mindre den befunnes icke vara hinderlig för fullförande af tjänstgöringen i landsarkivet, uttrycket »annan tjänstebefattning» borde anses i detta sammanhang i sig inbegripa hvarje stadigvarande eller regelbundet återkommande aflönadt uppdrag, som af bolag lämnades.

Under åberopande af hvad sålunda blifvit anfördt har Riksdagen anmält, att Kungl. Maj:ts framställning i ämnet på det sätt bifallits, att Riksdagen, med godkännande af dels följande stat att för hvartera af landsarkiven i Uppsala och Lund lända till efterrättelse:

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Summa.	
	Kronor	Kronor.	Kronor.	
Arkivarien	2,500	1,500	4,000	{ Efter fem år kan lönen höjas med fem hundra kronor och efter tio år med ytterligare fem hundra kronor.
Till vikariatsersättning, arvoden åt extra biträden, renskrifning m. m.	—	—	1,000	
Vaktmästaren	500	300	800	{ Efter fem år kan lönen höjas med 100 kronor.
För skötsel af värmeledning	—	—	300	
Summa	—	—	6,100	

dels ock följande bestämmelser för åtnjutande af de i staterna upptagna aflöningsförmåner:

att löntagare skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som kan vara stadgad;

att med tjänst i något af landsarkiven icke må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat, ej heller annan tjänstebefattning, med mindre den finnes icke vara hinderlig för fullgörande af tjänstgöringen i landsarkivet;

att tjänstgöringspenningar få af tjänstinnehafvare uppbäras endast för den tid, han verkligen tjänstgjort eller åtnjutit semester, men skola för den tid, han eljest varit från tjänstgöring befriad, utgå till den, som tjänsten förrättat;

att den, som af sjukdom hindras att sin tjänst förrätta, äger uppbära hela lönen, men att den, som undfår ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag eller från tjänstgöring i behörig ordning afstänges eller eljest är lagligen förhindrad att tjänsten sköta, kan förpliktas att under ledigheten utöfver sina tjänstgöringspenningar afstå så mycket af lönen, som för tjänstens förrättande erfordras eller eljest pröfvas skäligt;

att, där förhöjning af lönen efter viss tids fortsatt innehavande af samma tjänst anses böra medgifvas, tidpunkten för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under villkor att innehafvaren mera än fyra år af denna tid själf bestridt sin egen eller på grund af förordnande annan statens tjänst, dock att härvid icke må föras honom till last den tid han åtnjutit semester, och för andra förhöjningen, om sådan äger rum, efter ytterligare fem år på enahanda villkor, under iakttagande, hvad hvar och en af dessa förhöjningar angår, att den högre aflöningen ej får tillträdas förrän vid början af kalenderåret näst efter det, hvarunder den stadgade tjänståldern blifvit uppnådd; börande löntagaren därvid tillgodoräknas den tid han förut skött likartad befattning i statens tjänst;

att tjänsteman skall, då han uppnått sextiofem lefnads- och minst trettiofem tjänstår, vara förpliktad att med oafkortad lön såsom pension å allmänna indragningsstaten från tjänsten afgå, Kungl. Maj:t dock obetaget att låta med afskedet anstå, därest och så länge den pensionsberättigade pröfvas kunna i tjänsten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kan finnas villig i densamma kvarstå;

att tjänsteman skall vara skyldig underkasta sig de förändrade bestämmelser i fråga om pension, som kunna varda stadgade; samt

att semester må, när sådant utan hinder för göromålens behöriga gång kan ske, af tjänstemännen åtnjutas under en månad årligen;

bland de ordinarie anslagen å riksstatens åttonde hufvudtitel under rubriken riks- och landsarkiven uppfört för ett landsarkiv i Uppsala ett belopp af 6,100 kronor och för ett landsarkiv i Lund likaledes ett belopp af 6,100 kronor, hvarjämte Riksdagen ej mindre medgifvit, att de tjänstemännen vid landsarkiven i Uppsala och Lund tillkommande ålderstillägg må utgå af det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: ålderstillägg och att nyssnämnda landsarkiv må från det under samma hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: skrifmaterialier och expenser, ved m. m. i mån af behof och emot redovisning undfå erforderliga medel till bekostande af skrifmaterialier, inbindning, lyse och bränsle med flera expenser, än äfven på extra stat för år 1903 anvisat till arfvode åt en amanuens vid landsarkivet i Uppsala 1,800 kronor och till arfvode åt en amanuens vid landsarkivet i Lund 1,800 kronor eller sammanlagdt 3,600 kronor.

I afseende å staten för landsarkivet i Vadstena hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att, med förklarande att för åtnjutande af de i sistnämnda stat upptagna aflöningsförmåner skulle gälla enahanda bestämmelser, som föreslagits för åtnjutande af dylika förmåner enligt staterna för landsarkiven i Uppsala och Lund, på ordinarie stat för landsarkivet i Vadstena bevilja dels till aflöning åt en amanuens 2,200 kronor, att utgå med 1,400 kronor såsom lön och 800 kronor såsom tjänstgöringspenningar och med rätt till ålderstillägg i likhet med arkivarien, dels ock för skötsel af värmeledningen 300 kronor.

Till svar härå har Riksdagen i sin omförmälda skrifvelse anført:

Riksdagen, som afslagit Kungl. Maj:ts förslag om uppförande i staterna för landsarkiven i Uppsala och Lund af anslag till aflöning åt en ordinarie amanuens vid hvardera af dessa landsarkiv och i stället beslutit att å extra stat för år 1903 anvisa arfvoden med 1,800 kronor till en amanuens vid hvardera arkivet, hade ansett, att ej heller vid landsarkivet i Vadstena någon ordinarie amanuens borde å staten uppföras, men att där-
emot tillgång utöfver hvad å ordinarie stat beviljats borde tills vidare beredas till aflönande af extra biträde åt arkivarien; och

hade ett belopp af 1,300 kronor synts vara för detta ändamål tillräckligt.

Efter det Riksdagen beslutit, att längre semestertid än en månad årligen icke skulle beviljas arkivarierna i Uppsala och Lund, hade Riksdagen vid öfvervägande, huruvida denna bestämmeelse skulle blifva gällande äfven för landsarkivarien i Vadstena, hvilken enligt de för honom nu gällande aflöningsvillkor vore berättigad till semester under en och en half månad årligen, stannat vid den uppfattning, att äfven i afseende å detta aflöningsvillkor arkivarierna vid de tre landsarkiven borde blifva med hvarandra likställda. Då Kungl. Maj:ts förslag att för åtnjutande af de i staten för landsarkivet i Vadstena upptagna aflöningsförmåner skulle gälla enahanda bestämmelser, som föreslagits för åtnjutande af dylika förmåner enligt staterna för landsarkiven i Uppsala och Lund, innebure, att pensionsrätt skulle tillerkännas arkivarien i Vadstena, hade det synts Riksdagen icke innefatta någon obillighet, att arkivarien i sammanhang med inträdet i pensionsrätten finge underkasta sig omförmälda inskränkning i sin rätt till semester, hvilket emellertid icke utan medgifvande af den nuvarande innehafvaren kunde, hvad honom beträffade, äga rum.

Enligt nu gällande aflöningsbestämmelser för landsarkivet i Vadstena ålåg det vaktmästaren därstädes att, om så pröfvades lämpligt, jämväl utöfva tillsyn öfver Vadstena slott och dess område samt bestrida därmed förenad vakthållning utan annan ersättning än fri bostad; och ansåge Riksdagen att sådan skyldighet fortfarande borde åligga denne vaktmästare.

Emot hvad Kungl. Maj:t i öfrigt i förevarande hänseende föreslagit hade Riksdagen icke funnit anledning till någon erinran.

På grund af hvad sålunda anförts förklarade Riksdagen, att för åtnjutande af de i staten för landsarkivet i Vadstena upptagna aflöningsförmåner skulle gälla enahanda bestämmelser, som af Riksdagen bestämts för åtnjutande af dylika förmåner enligt staterna för landsarkiven i Uppsala och Lund, hvad den nuvarande arkivarien vid detta landsarkiv beträffade under förutsättning, att han inginge på de nya bestämmelserna; dock att vaktmästaren vid landsarkivet i Vadstena fortfarande skulle vara skyldig att, om så pröfvades lämpligt, jämväl utöfva tillsyn öfver

Vadstena slott och dess område samt bestrida därmed förenad vakthållning utan annan ersättning än fri bostad;

hvarjämte Riksdagen anmälde, att Riksdagen för beredande af ökad tillgång till arfvoden åt extra biträden vid landsarkivet i Vadstena på extra stat för år 1903 anvisat ett belopp af 1,300 kronor samt på ordinarie stat för landsarkivet i Vadstena beviljat för skötsel af värmeledningen ett anslag af 300 kronor.

— — — — —
Vid föredragning häraf har Kungl. Maj:t, med godkännande af Riksdagens omförmälda beslut i hvad de skilja sig från hvad Kungl. Maj:t föreslagit, funnit godt förordna:

att förenämnda, af Riksdagen godkända stat för hvarterda af landsarkiven i Uppsala och Lund skall lända till efterrättelse för landsarkivet i Lund från början af år 1903 och för landsarkivet i Uppsala från tid, som på förslag af Eder kommer att af Kungl. Maj:t framdeles bestämmas;

— — — — —
att det i staten upptagna anslag till vikariatsersättning, arfvoden åt extra biträden, renskrifning m. m. ställes till vederbörande arkivaries disposition med iakttagande däraf, att den ersättning, som erfordras för vikariat under hans semester, skall af detta anslag utgå;

att de för skrifmaterialier, inbindning, lyse och bränsle med flera expenser för landsarkivens räkning erforderliga medel skola på vederbörande arkivaries rekvisition och mot redovisning af honom inför Kungl. Maj:ts och rikets kammarrätt af Kungl. statskontoret utbetalas af det till dylika utgifter å riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förlagsanslag;

att för behörighet till anställning såsom tjänsteman vid landsarkiven i Uppsala och Lund skall tills vidare gälla hvad i sådant afseende för Riksarkivet är eller varder stadgadt;

— — — — —
att arkivarie skall under någon af de sista månaderna före det kalenderår, med hvars början han anser sig eller vaktmästaren vid landsarkivet berättigad att komma i åtnjutande af ålders-tillägg, därom hos Eder göra anmälan, som af Eder med eget utlåtande till Kungl. Maj:t öfverlämnas.

— — — — —
Hvilket, äfvensom att nådigt bref i ämnet afgår till Kungl. statskontoret samt att nådig kungörelse under denna dag utfär-

des angående villkoren för åtnjutande af de för landsarkiven fastställda löneförmånerna, jag, på nådigste befallning, får Eder till kännedom och efterrättelse samt vederbörandes förståndigande härigenom meddela.

Stockholm den 13 juni 1902.

Nils Claßson.

A. v. Krusenstjerna.

b) Kungl. ecklesiastikdepartementets skrifvelse den 12 december 1902 angående Malmö stads arkiv.

Till riksarkivarien.

I en till Kungl. Maj:t af Dess befallningshafvande i Malmöhus län öfverlämnad ansökning har magistraten i Malmö såsom den myndighet, hvilken närmaste vården och tillsynen öfver Malmö stads arkiv åläge, i underdånighet anhållit, det Kungl. Maj:t täcktes i nåder medgifva, att intet öfverlämnande af arkivalier från Malmö stadsarkiv till landsarkivet i Lund skulle äga rum; till stöd för hvilken anhållan magistraten anført, att det för Malmö stad vore af synnerlig vikt, att äfven äldre arkivalier finge i därvarande arkiv kvarstanna, på det att de såmedelst skulle vara för stadens myndigheter och invånare lättare tillgängliga, då forskningar i desamma kunde blifva nödiga, såsom under senare åren flera gånger inträffat och det i mycket stor omfattning beträffande förhållandena med jordar inom stadens område; att någon särskild anledning till förflyttning från Malmö icke kunde ur synpunkten af handlingarnas säkrare förvarande förefinnas, då den lokal, hvari Malmö stadsarkiv inrymdes, vore på bästa sätt skyddad såväl mot eldfara som beträffande handlingarnas förstörande genom fukt eller på annat sätt; samt att i afseende å arkivets tillgänglighet för allmänheten syntes blifva väl beställt, då från och med 1903 års ingång komme att vid detsamma anställas särskild arkivarie, sedan stadsfullmäktige i Malmö, på sätt framginge af ansökningen bilagdt utdrag af deras protokoll för den 23 maj 1902, på framställning

af magistraten till aflöning af en sådan tjänsteman anvisat ett årligt anslag af 1,200 kronor; och hafven I öfver ifrågavarande ansökning den 7 oktober 1902 afgifvit infordradt underdånigt utlåtande, hvarefter, på grund af nådig remiss, Kungl. Maj:ts befallningshafvande, med öfverlämnande af underdåniga yttranden af stadsfullmäktige och magistraten i Malmö i anledning af hvad I uti ärendet anført, däri afgifvit underdånigt utlåtande.

Vid föredragning af detta ärende har Kungl. Maj:t funnit godt medgifva, att sådana till Malmö stads arkiv hörande arkivalier, som afses i § 2 af Kungl. kungörelsen angående öfverlämnande af arkivhandlingar till landsarkiven i Uppsala, Vadstena och Lund den 14 november 1902, må tills vidare förblifva i Malmö under villkor:

att arkivalierna förvaras i brandfria, fuktfria och i öfrigt tillfredsställande lokaler;

att i arkivrummen eller deras närhet beredes lämplig lokal för personer, som arbeta i arkivet;

att arkivet, hvad arkivaliernas vård vidkommer, ställes under öfverinseende af Eder, som ägen att själfva eller genom arkivarien vid landsarkivet i Lund utöfva nämnda öfverinseende;

att arkivet vårdas af en tjänsteman, som någon tid haft sysselsättning vid ett större arkiv och förvärfvat nödig erfarenhet såväl i arkivaliers behandling och vård som i läsning och tydning af aktstycken från äldre tider;

att tillsättning af arkivvårdare sker, först efter det I pröfvat och afgifvit yttrande öfver till befattningen sökandes kompetens, samt att till befattningen ej antages annan person än den, som af Eder förklarats till befattningen behörig och för densamma lämplig;

att förslag till instruktion för arkivvårdaren underställes Edert godkännande;

att till landsarkivet i Lund aflämnas ej mindre ett exemplar af den i § 3 af nådiga stadgan angående vissa offentliga arkiv den 31 december 1900 föreskrifna förteckning än äfven årligen före den 8 januari redogörelse öfver verksamheten vid stadsarkivet under det senaste förflutna kalenderåret; samt

att, därest plan för ordnande af rådstufvurätters och magistraters arkiv framdeles varder af Kungl. Maj:t fastställd, denna plan skall i tillämpliga delar gälla äfven beträffande de inom

ifrågavarande stadsarkiv förvarade arkivalier, hvilka äro af utslutande eller öfvervägande kommunal natur.

Hvilket jag, på nådigste befallning, får Eder till kännedom och efterrättelse i hvad på Eder ankommer härigenom meddela, jämte det nådigt bref i ämnet afgår till Kungl. Maj:ts befallningshafvande.

Stockholm den 12 december 1902.

Carl von Friesen.

Carl Fred. Voug.

c) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 25 augusti 1902 angående landsarkivorganisationen.

Till Konungen.

I en underdånig skrifvelse af den 22 april 1902, om hvilken jag haft anledning att förut yttra mig tvenne gånger, har arkivarien vid landsarkivet i Vadstena äfven uttalat sina åsikter om landsarkivorganisationen i allmänhet, enligt egen uppgift därtill föranledd af Eders Kungl. Maj:ts befallning i cirkuläret af den 25 oktober 1901 till ämbetsverk och myndigheter att bland annat äfven angifva, huruvida genom förenklingar i förvaltningen tillfälle kunde beredas till indragning af tjänster, som genom förändrade anordningar kunde undvaras; ett annat skäl synes ha varit de vid senaste riksdag väckta motionerna om utredning rörande möjligheten att i Göteborg inrätta ett landsarkiv för en del af Götaland, hvilka emellertid ej föranledde till någon Riksdagens åtgärd. Arkivarien tager för gifvet, att Norrland i framtiden kommer att blifva ett eget landsarkivområde, men anser, att detta då skulle komma att medföra vissa förändringar i områdena för de öfriga landsarkiven, hvilka enligt hans mening borde sammanfalla med den gamla historiska indelningen, så att Svealand, de forna danska landskapen och det öfriga Götaland bildade hvar sitt sådant område. Arkivarien anser vidare, att Göteborg icke vore någon lämplig ort för ett

nytt landsarkiv, såsom beläget i ett hörn af det föreslagna området och såsom varande en öppen kuststad, eventuellt utsatt för tillträde af en fiendlig flotta och för ett bombardemang, i hvilket sistnämnda fall arkivtakets lätt kunde träffas af granater och de oersättliga arkivskatterna råka i fara att ohjälpligt förstöras. Skulle ett landsarkiv anordnas för västra Götaland, anser han Skara vara »det i alla afseenden bästa stället». Men det skulle enligt arkivariens mening vara obehöfligt att dela Götaland i två arkivområden, om man blott funne en lämpligare ort för ett centralarkiv än Vadstena är, där dessutom murarna fukta och afhjälpan det af framträdande nya bristfälligheter oupphörligt torde kräffa nya kostnader, hvarpå han som lokal för ett sådant arkiv föreslår Jönköping, där ett hofrättsarkiv redan finnes.

Vid den organisation af landsarkiv, som för närvarande håller på att genomföras, ha två synpunkter gjort sig gällande, den ena att få de lokala arkivens äldre arkivalier skyddade mot eldfara och fukt, den andra att göra dem mera tillgängliga för forskning. Det synes mig, som om den första synpunkten blifvit den dominerande och som om den föreställningen inom bestämmande kretsar vore ganska allmän, att allt är väl beställt, blott ifrågavarande äldre arkivalier fått ett betryggande tak öfver hufvudet. Från min ståndpunkt är den andra synpunkten minst lika viktig. Genom de små lokala arkivens sammanförande bör man främja den lokala forskningen inom vissa större naturliga områden. Kännedomen om och intresset för fosterbygden såväl i fysiskt och ekonomiskt, som i socialt och historiskt afseende är utan tvifvel en afsevärd moralisk faktor för ett folks bestånd, och af åtskilliga tecken att döma synes insikten därom börja vakna på olika håll. Nu är ofvan socken och härad eller församling och domsaga landskapet allt framgent en naturlig enhet med sina särmärken af språklig, folklig och kulturell art. Medvetandet däraf har flerstädes tagit sig uttryck i bildandet af fornminnesföreningar med landskapet, icke länet såsom område. Landskapet vore också i och för sig ett naturligt distrikt för ett landsarkiv. Landskapen uppgingo emellertid stundom i högre enheter, stiftet, och äfven dessa, det vill säga de gamla svenska stiftet, skulle med vissa modifikationer (närmast gällande Småland och Norrland) kunna tjäna såsom naturliga landsarkivområden. Känslan däraf har också börjat göra sig gällande; den har framkallat årets ofvan berörda motioner, som åsyftade

att göra det gamla Skara stift till ett eget landsarkivområde, den har framkallat mera privata utbrott af missnöje inom Västergötland och den kommer helt säkert att framkalla ännu flera, när det blir allvar med flyttningen af Västergötlands arkivalier till Vadstena, liksom den kommer att göra det i andra landskap. Jag kan tillägga, att erfarenheter från Norge och Danmark gå åt samma håll.

Jag har visserligen icke någon förhoppning, att Eders Kungl. Maj:t för närvarande skall vidtaga någon direkt åtgärd för genomförandet af en sådan landsarkivorganisation som jag tillåtit mig här ofvan skissera. Den synes mig utom annat förutsätta ett deltagande af landstingen i kostnaderna, för hvilket tiden ännu icke torde vara mogen. Men utom arkivariens i Vadstena ofvan åberopade skrifvelse ha tvänne motiv kommit mig att nu uttala min åsikt. Jag anser å ena sidan, att när fråga uppstår om en ny organisation af hvad slag som helst, bör man ej stanna vid de första ändamålsenlighetsåtgärderna utan söka uppdraga konturerna till den nya organisationen så fullständigt som möjligt efter dess egen inneboende art. Man kan sedan i praktiken närma sig detta mål och framför allt undvika åtgärder, som strida mot detsamma. Å andra sidan har jag ej haft någon andel i tillkomsten af den organisation, som nu håller på att förverkligas, och om det i densamma skulle vara något, som afviker från min uppfattning, kan det ej vara annat än önskvärdt för mig att ju förr dess hellre få uttala mig därom.

Jag ber i afseende på denna senast berörda synpunkt att i underdånighet få anföra följande. Den nuvarande organisationsplanen går, som bekant, ut på att fördela det svenska fastlandet i tre arkivdistrikt med Uppsala, Vadstena och Lund som medelpunkter. Med min uppfattning af saken är det en orimlighet att någonsin tänka på ett sammanförande af Norrlands arkivalier i Uppsala, men detta kan lätt undvikas genom bildandet af ett eget arkivområde utaf denna landsdel — i tidens fullbordan, ty det kommer ännu att dröja åtskilliga år, innan det kan blifva fråga om att till Uppsala infordra de norrländska kyrko-, stads- och häradsarkiven. Det är en annan bestämmelse i den nuvarande planen, som mera direkt strider mot hvad jag här ofvan antydtt såsom en af svenska förhållanden betingad naturlig landsarkivorganisation. Det är bestämmelsen, att å ena sidan Södermanlands, Värmlands och Örebro läns arkivalier skola uppsamlas

i Vadstena, och å den andra Jönköpings, Kronobergs och Kalmar läns i Lund. Det strider enligt mitt förmenande mot en verkligt rationell organisation, att Småland, en så viktig del af det gamla Sverige, skall sända sina arkivalier till en hufvudort i en sent förvärfvad landsända, så väsentligen olika till natur, utveckling och folklif, och på samma sätt att hela södra Svealand skall sända sina arkivalier till Vadstena, då Uppsala i hvarje fall vore en mycket naturligare uppsamlingsort för dem, åtminstone tills vidare. Man må icke invända, att järnvägarna i våra dagar komma distanserna att mer och mer försvinna. Det är ej afståndsfrågan, i och för sig ej oviktig, som härvidlag är i främsta rummet bestämmande; det är de provinsiella olikheterna, som enligt min uppfattning ha den afgörande rösten. Det är tämligen visst, att, om det en gång skulle komma därhän, dylika förflyttningar skulle framkalla en stark opposition, och jag vågar därför redan nu i underdånighet anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes taga i nådigt ompröfvande, huruvida icke en förändring med landsarkivområdena borde vidtagas, så att Småland lades under Vadstena och hela Svealand under Uppsala.

Hvad valet af landsarkivlokaler angår, finnes naturligtvis ingenting att erinra mot Uppsala och Lund. Vadstena var däremot, enligt min tanke, ett mindre lyckligt val. Staden ligger, det kan icke hjälpas, i en afkrok, alldeles som fallet till exempel är med Viborg, sätet för Jyllands landsarkiv, där man också numera af liknande skäl synes ångra sig öfver valet. Vadstena är icke och kan aldrig blifva något kulturellt centrum — annat än för hospitalsväsendet; staden saknar gifvetvis hvarje större antal representanter för den högre kulturen, och den saknar ett af dennas förnämsta och särskildt för arkivstudier betydelsefullaste hjälpmedel — bibliotek. Häråt torde emellertid ingenting för närvarande vara att göra. För så vidt det ej, mot förmodan, kunde konstateras, att Vadstena slotts murar obotligt fukta eller lida af något annat lika radikalt fel eller slottet befinner mera användbart för något annat statsändamål, lär landsarkivet fortfarande komma att få rymmas inom detsamma.

Arkivariens i Vadstena skrifvelse, som härmed återställes, har sålunda icke i denna del föranlett några direkta yrkanden å min sida, med undantag af hvad jag tillåtit mig i underdånighet anföra i afseende på den nuvarande distriktsfördelningen. Däremot har den beredt mig osökt tillfälle att få yttra mina

tänkar i fråga om en organisation, som kommer att stå under mitt inseende, och jag har begagnat mig därpå för att uttala min ståndpunkt, äfven om detta ej för närvarande skulle leda till några ändringar vare sig af ena eller andra slaget.

Stockholm den 25 aug. 1902.

Underdånigst
Emil Hildebrand.

d) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 10 november 1902 angående Stockholms arkivväsen.

Till Konungen.

Vid den landsarkivorganisation, som på grund af Eders Kungl. Maj:ts nådiga propositioner till 1897 och 1898 års riksdagar håller på att genomföras, har bl. a. bestämts att landskapen norr om Mälaren skulle tillhöra Uppsala, landskapen söder om Mälaren Vadstena landsarkivdistrikt. Att denna fördelning enligt min uppfattning icke är i alla afseenden den bästa, har jag i en föregående underdånig skrifvelse inför Eders Kungl. Maj:t vågat framhålla och ämnar nu ej upptaga den saken. Det är en annan fråga, som synes mig sammanhänga med landsarkivorganisationen och som jag i stället ber att i underdånighet få beröra. Det är frågan om Stockholms arkivväsen, hvilken så vidt jag kunnat finna, icke förut i detta sammanhang direkte varit berörd. Då Uppsala landsarkiv utan tvifvel nästa år kommer att träda i verksamhet, synes mig däri en anledning ligga för riksarkivarien att bringa nämnda fråga på tal. En annan har jag funnit i Eders Kungl. Maj:ts nådiga uppdrag af den 28 sistlidna februari att låta upprätta planer till förteckningar äfven öfver vissa lokala myndigheters arkiv, något som under närvarande förhållanden svårligen låter sig göra hvad hufvudstaden vidkommer.

Stockholms arkivväsen har från en ringa och lätt öfverskådlig begynnelse under århundradenas lopp allt rikare förgrenat

sig och utgör numera ett ganska inveckladt helt, icke minst genom de många här konkurrerande myndigheterna af statsnatur, kommunalnatur eller blandad natur, som efter hand uppetått, slocknat eller öfvergått i hvarandra, men alla bildat arkiv.

Kärnan inom det hela, såväl hvad ålder som omfång och betydelse vidkommer, utgöres af magistratens och rådhusrättens arkiv med dess underafdelningar. Med ett enstaka pergament-bref räckande upp till 1389 — det äldsta arkivet gick till större delen förloradt vid en eldsvåda 1419 — tager det egentligen sin början, såvidt man nu vet, med sistnämnda år. Serien af nu kända tänkeböcker börjar dock först 1475 och fortsätter sedan, från midten af 1650-talet under namnet protokoll, i en allt bredare ström af volymer, som från 1850 utgrenar sig på rådhusrättens sex afdelningar men därjämte i en smal fåra under namn af magistratens och rådstufvurättens samfällda protokoll fortsätter ända fram till våra dagar. Protokollen få naturligtvis efter hand i sitt följe domböcker, registratur, diarijer, akter, saköreslängder m. m.

Till detta omsider månggrenade arkiv sluta sig å na sidan, från förra hälften af 1600-talet och tills de upphörde 1849, kämnarsrätternas arkiv, å den andra ungefär från midten af förstnämnda århundrade de fyra väsentligen ehuru ingalunda uteslutande förvaltande kollegiernas arkiv, tills dessa med det sista kollegiet, handels- och ekonomikollegium upphöra 1880, samt förmyndarekammarens arkiv, som ännu är för år tillväxer. Det forna byggningskollegiet har för vissa af sina funktioner fått en arftagare i byggnadsnämnden, som äfven synes ha öfvertagit en del af dess arkivaliska kvarlåtenskap, och stadsingeniörskontoret som numera lär intaga en ganska fristående ställning till magistraten, sträcker sig med sina arkivalier likaledes ända upp till midten af 1600-talet.

Under högsta inseende af magistraten samfällt, längre fram och ända in på 1800-talets början under handelskollegium, lydde stadens uppbörds- och räkenskapsverk. Räkenskapsserierna börja redan i förra hälften af 1400-talet och fortgå därefter i alltjämt växande massor. Under det forna ämbets- och byggningskollegiets uppsikt stod hela raden af »ämbeten» och »societeter». En liten svärm af småarkiv, förekrifvande sig från dem, har måhända på denna grund funnit en plats bland hufvudstadens arkivalier. I mer eller mindre nära förhållande till magistraten och rådhus-

rätten stodo de specialdomstolar, som tidtals verkade i hufvudstaden, viktigast bland dem hall- och manufakturrätten, hvars arkiv upphör år 1846 och åtminstone delvis funnit härberge i rådhuset.

På staden utöfvade från början det kungliga slottet ett betydande inflytande. Dess höfvitsmän, fogdar, slottslofven eller huru de än kallades, deltog i stadens styrelse och öfverläto till sist sina rättigheter åt öfverståthållaren. Öfverståthållareämbetet fick naturligtvis också eget arkiv, som numera likaledes har förgrenat sig i smärre och som äfvenledes bör räknas till hufvudstadens arkiv. Dessutom ingrep Kungl. Maj:t en kortare tid genom den Kungl. politie- och brandkommissionen i stadens förvaltning.

Från slutet af 1600-talet börja stadens skattskyldiga invånare, borgerskapet eller kommunen, deltaga i stadens förvaltning på ett sätt, som uti särskilda arkiv kan följas. Dels hade borgerskapet ett direkt organ i »de fyratioåtta», längre fram i i stadens femtio äldste, och ännu senare sockenstämmonämnden, dels bildades efter hand allt flera kommissioner, direktioner eller administrationer, någon gång sammansatta af borgerskapet ensamt, oftare af magistraten och borgerskapet samfällt, det senare vanligen representeradt af de femtio äldste, stundom äfven med själfskrifna ledamöter särskildt ordföranden, någon gång med af Kungl. Maj:t nämnd ordförande. Äldet bland dessa myndigheter, för såvidt de i arkiv äro representerade, synes vara inkvarteringskommissionen, sedan följa själfva de femtio äldste, kommitterade öfver börs-, bro- och hamnbyggnader, brandvaktskasseadministrationen, fattigvårdsdirektionen, drätselkommissionen, båtsmanshällskommissionen, stadsnämnden, gatuläggnings- och lyshållningestyrelsen, vattenledningestyrelsen m. fl. Härmed nalkas man den stora nyorganisationen af den kommunala verksamheten genom 1862 års förordning, hvarigenom magistratens befattning med stadens förvaltning, redan förut mer och mer kringskuren, ytterligare inskränktes.

Till hufvudstadens viktigare arkiv höra äfven församlingarnas, hvilka som bekant isynnerhet i äldre tider innehålla handlingar icke blott af kyrklig utan äfven af rent kommunal natur.

Vården om »stadzens archivum» uppdrogs vid arbetsfördelningen 1636 uttryckligen åt en af de fyra borgmästarne. Stadens

arkiv var sålunda detsamma som magistratens och rådstufvurättens arkiv. Men det gick med detta som med så mycket annat förvaltande eller dömande verks. Arkivalierna växte år för år, de äldre förlorade mer och mer i aktuell betydelse, de kommo i oordning och stufvades undan, hvar man kom åt, på vindar eller för andra ändamål oanvändbara »kontor». Aktuarierna förlorade öfversikten öfver det hela och trots upprättade förteckningar kunde man ej hindra att aktstycken eller hela band försvunno. I öfrigt förvirring, splittring och damm i fråga om hvad som icke längre ansågs behöfligt på de olika sessionalokalerna. Och dock skedde åtskilliga förflyttningar: så kom massan af stadens hufvudböcker och räkenskaper efter 1813 till drätselkommissionen, så ock mantalslängderna och annat mera till öfverståthållareämbetet. I våra dagar har det egentliga rådhusarkivets lokal undergått en välbehöflig reparation och försetts med elektrisk belysning men lider fortfarande brist på utrymme. Men det finns därjämte en hel mängd små arkivlokaler i arbetsrummen eller särskilda kontor och de vilsekomna bandens eller buntarnas antal synes ej vara ringa. Om en åtgärd för att bereda bättre plats ber jag i underdånighet att längre ned få nämna några ord.

Öfverståthållareämbetet har, såsom känt är, länge varit trångbott och arkivalierna ha icke minst lidit af denna olägenhet. För några årtionden sedan vidtog en åtgärd för att skaffa bättre utrymme, som påminner om den, som kalifen Omar, åtminstone enligt sagan, vidtog med biblioteket i Alexandria, men vinsten för återstoden af arkivet lär icke ha blifvit stor, och för närvarande lära de äldre handlingarna förvaras på en mörk vind, där man vid en lyktas sparsamma sken måste leta sig fram. Äfven här har i öfrigt en åtgärd af samma slag som den nyss i fråga om rådhusarkivet antydd i senaste tid blifvit vidtagen för att ytterligare bereda något utrymme.

År 1862 öfvertog drätselnämnden arvet efter den ofvan omtalade drätselkommissionen. Omkring trettio år därefter vidtog man en åtgärd för att åt dess arkiv bereda en bättre plats genom att i den forna pantlåneinrättningens lokal på Riddarholmen inreda några arkivrum, och här har sedan dess en egendomlig arkivdepot uppstått, som har fått den något oegentliga benämningen »stadens arkiv». Här ha först och främst uppställts drätselkommissionens och en del af drätselnämndens egna arkivalier.

Här finnes auktionsverkets arkiv. Här ha hamnat åtskilliga i det föregående omnämnda kommunala institutioners arkiv, att börja med själfva de femtio äldstes, vidare inkvarteringskommissionens, brandvaktskasseadministrationens, börs-, bro- och hamnbyggnadskommitténs m. fl. Här har plats beredts för »ämbeternas» och »societeternas» arkiv. Hit ha landdrifvit fragment af eljest i rådhusets arkivlokaler förvarade serier. Slutligen ha några betydande arkivalieöfverflyttningar ägt rum från andra myndigheter, så från öfverståthållareämbetets afdelningar för polisärenden och för uppboordsärenden (från sistnämnda afdelning en stor serie mantalslängder) utan att dock afdelningarna därmed lära ha uppgifvit ansvaret för dessa handlingar. Detta har i hvarje fall icke skett med den deposition, som magistraten i en särskild angränsande trång och därjämte fuktig lokal gjort af en mängd arkivalier, såsom kämnarsrätternas och andra protokollserier, diarier, akter, förmyndarräkenskaper m. m.

Utom det att, såsom af det anförda synes, innebörden af begreppet »stadens arkiv» på senare tider blifvit fördunkladt eller förvirradt, är det uppenbart att nu relaterade arkivförhållanden icke äro tillfredsställande. Försök till förbättring af desamma ha icke saknats. Man skulle till dem vilja räkna stadsarkivarietjänstens inrättande under magistraten år 1875. Men det har visat sig, att denna tjänst blifvit använd som expektansplats eller reträttplats för rådhusrättens icke befordrade juridiska ämnesvenner. Någon fortgående rationell arkivvård har icke blifvit följden, och det vill synas, som om vissa välmenta åtgärder i den vägen icke varit lika välbetänkta. Det har äfven här bekräftat sig, att den moderna rättskipningens och förvaltningens målsmän sakna vissa förutsättningar för arkivtjänsten. De känna sålunda i allmänhet icke tillräckligt de äldre formerna för rättskipning och förvaltning för att kunna tillfredsställande ordna de från dem härstammande akterna, när dessa kommit i ordning, de torde äfven ej sällan ha svårt att läsa de gamla stilarna.

År 1889 framkom drätselnämndens första afdelning med en märklig plan till ordnande af hufvudstadens arkivväsen. Den gällde ingenting mindre än att i ett gemensamt arkiv sammanföra icke blott drätselkommissionens, drätselnämndens och öfriga rent kommunala institutioners arkiv utan äfven »församlingarnas, magistratens och rådstufvurättens m. fl. myndigheters» äldre handlingar. Detta förslag »till ett gemensamt stadens arkiv» strän-

dade på olika skäl, icke minst, synes det, på de lokala svårigheterna, och det enda resultatet lär ha blifvit upprättandet af den nyss omtalade arkivdepoten på Riddarholmen, för hvars utveckling drätselnämnden sedermera vidtagit åtkilliga åtgärder bland annat genom att för nämnda arkivdepot utse tvenne inspektörer.

Såsom ofvan nämndes, var det magistratens och rådhusrätens arkiv som ursprungligen var »stadens arkiv». Lösningen af frågan synes ha försvårats genom ett slags kompetenskonflikt mellan magistraten och drätselnämnden. Den förra synes ha dragit i betänkande att utlämna sina arkivs äldre delar åt ett på rent kommunalt initiativ tillkommet »stadens arkiv» och förutom ett obestriddligt prioritetsanspråk på namn och sak äfven hyst vissa farhågor för en dylik sammanslagning, som det emellertid icke tillkommer mig att beröra. Det synes mig också, i enlighet med hvad jag redan i underdånighet antydt, som om magistratens och rådstufvurättens arkiv verkligen borde utgöra kärnan i ett eventuellt gemensamt arkiv för hufvudstaden.

Emellertid torde denna konflikt, i fall den förefinnes, icke vara olösbar. Det synes mig, som om man kunde upptaga drätselnämndens i visst hänseende tilltalande idé från 1889 om ett gemensamt arkiv för hufvudstaden, omfattande icke blott rådhusarkivets utan äfven de kommunala institutionernas samt därjämte öfverståthållareämbetets och församlingarnas äldre arkivalier, men åt denna arkivdepot gifva en ställning så vidt möjligt motsvarande ett landsarkivs. Detta innebär, att ett sådant nytt stadsarkiv för Stockholm skulle träda i samma förhållande till riksarkivet och riksarkivarien som landsarkiven äro afsedda att göra. Det innebär, att i spetsen för det nya stadsarkivet ställes en verkligt kompetent, arkivbildad person samt att, under förutsättning att han aflönas af staden, äfven Eders Kungl. Maj:t får inflytande på hans tillsättning. Om sättet eller formen härför torde jag dock på frågans nuvarande stadium icke böra uttala någon mening, och lika litet om den blifvande personalen i öfrigt. Att den nu antydda lösningen af hufvudstadens arkivfråga ur allmän arkivsynpunkt skulle vara tillfredsställande, torde icke behöfva närmare utvecklas.

I fall detta förslag i allmänhet skulle befinnas antagligt, uppstår emellertid det spørsmålet, intill hvilken tidsgräns rådstufvurätten och öfverståthållareämbetet samt öfriga icke rent

kommunala myndigheter skulle öfverlämna sina arkivalier till det gemensamma stockholmsarkivet. Man saknar icke ledning för frågans besvarande i den nådiga kungörelsen om arkivaliers öfverlämnande till landsarkivet i Vadstena. För min del anser jag, att i detta fall en vida senare tidpunkt skulle kunna bestämmas, då ju den gemensamma arkivdepoten befinner sig på samma ort som de olika arkivbildande myndigheterna. Utan att på något sätt vilja gå magistratens uttalande i förväg, anser jag sålunda, att hvad vissa af rådetufvurättens handlingar vidkommer 1849 för närvarande torde kunna sättas som en lämplig gräns, hvarjämte bestämmelser kunde gifvas om en successiv öfverflyttning för framtiden. Jag är i detta afseende beredd att understödja hvarje rimligt förslag.

Jag nämnde att enligt min mening äfven församlingarnas äldre arkivalier borde till denna arkivdepot öfverflyttas, på samma sätt som skett eller kommer att ske med kyrkoarkiven till landsarkiven. Stockholms stads konsistorium, som själf har en god del af sitt arkiv deponerad i riksarkivet, har visserligen i ett underdånigt utlåtande af den 8 sept. 1899 afstyrkt ett dylikt sammanförande. Det skulle enligt konsistorii mening göra ställningen för såväl prästerskapet som allmänheten olidlig. Det är emellertid icke otänkbart att konsistorium något missuppfattat sakens innebörd. Det är till en början icke fråga om att föra dessa handlingar utom Stockholm. Det är vidare enligt trovärdiga uppgifter för närvarande förenadt med svårigheter, åtminstone på vissa håll, att få tillgång till dessa handlingar. Det synes mig ytterligare vara klart, att släkthistoriska forskningar, för hvilka väl de äldre arkivalierna hittills hufvudsakligen begagnats, mycket lättare kunna bedrivas, om dessa äro sammanförda i ett gemensamt arkiv, och det förefaller slutligen, som om det borde blifva en lättnad för prästerskapet att icke behöfva biträda vid arkivforskningar, liksom för församlingarna att icke behöfva tillhandahålla alltför stora arkivlokaler — sådana behöfvas nämligen alltid, då det är att förmoda, att många årtiondens handlingar i alla händelser skulle i kyrkoarkiven kvarstanna.

Samma rätt att i mån af utrymme till det gemensamma stockholmsarkivet få öfverlämna arkivalier, som gällor i fråga om landsarkiven, borde slutligen, synes det mig, äfven i hufvudstaden beredas för vissa andra myndigheter, korporationer, anstalter eller enskilda personer.

Jag har hittills underlåtit att beröra en högst väsentlig fråga — lokalfrågan. Jag inskränker mig i underdånighet till att för närvarande framhålla hvad som ur arkivsynpunkt är önskvärdt, ett så fritt läge som möjligt, utrymme beräknadt för åtminstone femtio år samt plats för utvidgning eller tillbyggnad. En uppmätning af de arkivaliers omfång, som närmast skulle komma i fråga att till ett dylikt gemensamt arkiv öfverföras, äfvensom en approximativ beräkning af tillväxten synes mig i öfrigt vara nödiga förutsättningar för hvarje definitivt afgörande af denna fråga, hvars sammanhang med frågan om nytt rådhus är tydligt.

På grund af hvad ofvan anförts vågar jag i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t, om eljest hufvudsyftet i min underdåniga framställning i nåder godkännes, tacktes vidtagna åtgärder, som Eders Kungl. Maj:t kan finna lämpliga för att få hufvudstadens arkivväsen ordnad på ett sådant sätt, att dess organisation såvidt möjligt blir afpassad efter landsarkivorganisationen och kan infogas i densamma.

Stockholm den 10 november 1902.

Underdånigst
Emil Hildebrand.

Om den s. k. ursprungsprincipens tillämpning vid ordnande af offentliga arkiv.

Ämbetsverk och andra offentliga myndigheter eller institutioner lämna som bekant efter sig som vittnesbörd om sin verksamhet större eller mindre massor af skrifna handlingar, protokoll, koncept eller registratur, inkomna bref eller aktstycken, räkenskaper m. m. Så länge dessa behövas för de dagliga funktionerna, måste de tydligen hållas i viss ordning, allt efter hvarje myndighets särskilda behof eller plägsed. De utgöra hvad man i Sverige fordom kallade det »dagliga» eller det »nya» arkivet, hvad som i utländsk arkivlitteratur stundom kallas det »levvande» arkivet. Efter hand förlora emellertid handlingarna alltmera i betydelse för de löpande göromålen, de förvandlas till det »gamla» arkivet eller, för att använda en från samma håll lånad term, det »döda» arkivet, och detta brukar då, åtminstone när det är större, komma under den egentliga arkivariens vård, det blir ett arkiv i inskräinktare mening. Någon allmän-giltig årselinje mellan det »gamla» och det »dagliga» arkivet kan naturligtvis icke uppdragas, den beror på hvarje myndighets särskilda art och göromål.

Men de arkivbildande myndigheterna eller institutionerna äro äfven de underkastade förgängelsens lag; efter en längre eller kortare, stundom ganska flyktig tillvaro slocknar deras verksamhet ut och deras arkivaliska kvarlätenskap lämnas i förvar åt någon annan ännu bestående myndighets arkiv eller åt ett centralarkiv. På detta sätt uppstår en arkivdepot. En sådan kan bildas äfven på annan väg, t. ex. om ett ämbetsverk eller en domstol arbetar på parallella afdelningar, divisioner, byråer eller departement. Kring hvar och en af dessa uppstår

ett särskildt arkiv, som med tiden kan tillväxa och varda stort. Departementen i K. Maj:ts kansli, afdelningarna i en rådstufvurätt, byråerna i ett ämbetsverk bilda sålunda egna arkiv med sina emellan likartade serier af handlingar.

I de stora arkivdepoterna, riksarkiven eller statsarkiven, samlas efter hand många dylika småarkiv. Kanske komma de dit i oordning, kanske råka de af brist på utrymme eller af andra skäl i oordning, kanske faller deras ursprung småningom utan vidare i glömska. I hvarje större arkiv har en tidpunkt helt visst inträffat, då dess vårdare fann framför sig vid sidan af åtskilliga tämligen väl bevarade och ordnade serier en mängd oordnade handlingar. Men ordningssinne, forskningslust och nyfikenhet ha också tid efter annan gjort sig gällande i arkiven; hvad som länge fattades var endast en genomtänkt plan. Det låg nära till hande för en trefvande men intresserad arkivman att ordna handlingarna i större eller mindre utsträckning efter ämne, och man började ej sällan plocka ihop dem under vissa lämpliga eller lockande rubriker, hvilka omsider läto ordna sig alfabetiskt. Man har ett belysande exempel i den stora Palmesköldska samlingen, som en gång existerat i riksarkivet och bildats af en arkivman, som bland fackmännen bevarat ett stort rykte ända fram till våra dagar och fått sitt tidehvarf betecknad som ett af de mest lysande i riksarkivets historia. Vid sidan af allvarsamma och innehållsrika rubriker, såsom 'antikvitetskollegium', 'lagkommissionen' eller 'religionsväsendet' finner man en mångfald andra nyfikenhetsretande, såsom 'apor', 'foglar och fogelbur', 'julefred', 'lapis philosophorum', 'lyckepotta', 'marionetter', 'markattor', 'prinsessors arf' ända ned till 'privatintresse', 'skott', 'språk' o. s. v. Metoden saknade visst icke allt värde, den fäste uppmärksamheten på många intressanta ämnen, den gaf stoff till undersökningar af hvarjehanda slag och den lät försvara sig som ett slags hjälpreda inom ett oordnad parti af ett arkiv, i synnerhet om man försåg rubrikerna med hänvisningar. Men den led äfven af väsentliga olägenheter, bland hvilka godtycke och ofullständighet voro bland de största. En mängd aktstycken låter rubricera sig under olika namn efter person, lokal, innehåll — innehålllet kan till och med ofta röra flera ämnen — och det lät ej tänka sig att få det hela tillnärmelsevis fullständigt, om ej hela arkivet sönderdelades efter ämnen i alfabetisk ordning, något hvarför man i allmänhet har

ryggat tillbaka. Hvad ifrågavarande samling vidkommer, stannade det i flertalet fall vid några få handlingar under hvarje rubrik, och så har det gått med andra samlingar af dylik art. För att åter anföra ett par exempel på godtycket har Palm-sköld till rubriken 'Förelag på medel' hänfört ett sekreta utskottets betänkande från 1710. Naturligtvis funnos i arkivet många andra 'förelag på medel', som voro att söka på andra ställen. Handlingar angående Nya Sverige funnos både under 'Amerikanska församlingar', 'Pennsylvanien' och 'Nya Sverige i Amerika' o. s. v.

En i själfva grundprincipen i viss mån befryddad, ehuru om vida större vetenskapligt sinne vittnande åtgärd genomfördes i midten af förra århundradet. Riksarkivet hade vid den tiden väsentligen till följd af dåliga lokaler, men äfven genom indragning af tjänster råkat i ännu större oreda än förut. Under Hans Järtas insiktsfulla och varmt intresserade ledning grep man sig omsider an med ett nydaningsarbete, som afsåg att vinna både bättre förvaringarum, skickligare arkivmän och en bättre ordning. Man hade särskildt blicken öppen för den nyvaknande historiska vetenskapens kraf, och på Järtas initiativ bildades som bekant den »historiska afdelningen» inom riksarkivet, till hvilken räknades rådsprotokoll, riksdagshandlingar, juridiska handlingar m. fl. serier. Man hade vidare funnit före sig några få buntar med titeln »acta historica» och under denna tilldragande benämning framväxte snart inom sistnämnda afdelning en samling, välbekant för alla historiska forskare och citerad snart sagdt af alla sådana ända fram till närvarande ögonblick. Man sammanförde här uti långa rader af buntar eller band handlingar af intresse för den politiska historien eller för framstående personligheters historia och ordnade hufvudsakligen kronologiskt. För 1600-talet och senare tid bestod samlingen väsentligen af serier utaf bref och handlingar angående Sveriges krig och politik, ehuru stundom af ganska olika härkomst; för 1500-talet af hopplockade handlingar af mycket olika slag men alla af mer eller mindre specifikt s. k. historiskt intresse. Sådan den var, har den tvifvelsutan gjort den historiska forskningen stort gagn, men visserligen går den icke fri för anmärkningar och äfven här gjorde sig godtycket gällande. Framför allt blef den äldre delen en depot, där man efter hand placerade handlingar af mera allmänt intresse, som man ej visste hvar man

eljest skulle göra af. Mot själfva namnet kan särskildt en befogad anmärkning riktas. »Acta historica» äro alla äldre handlingar i ett arkiv, acta historica blifva alla yngre handlingar i ett arkiv i tur och ordning. De äro det och blifva det i ännu högre grad, i samma mån som den historiska forskningen vidgar sig till att omfatta icke blott den s. k. politiska historien utan äfven förvaltningen, hushållningen och hela den ekonomiska och sociala utvecklingen. Vid sidan af dessa acta historica har man för öfrigt i riksarkivet länge tillämpat den Palmsköldska metoden, ehuru befriad från dess mera barnsliga eller naiva utväxter, och bildat större eller smärre ämnesgrupper af hvarje-handa slag och med en sammansättning, som är brokig nog. Liknande exempel kunna anföras från andra håll inom och utom Sverige. Man har mångenstädes ej sällan i historiskt intresse sammanfört handlingar af olika ursprung under någon i och för sig intressant och betydelsefull ämnesrubrik.

Men äfven arkivväsendets metoder ha utvecklat sig, i samma mån som arkivmännen gjorde sig mera bekanta med arkivens innehåll. Nya grundsatser ha gjort sig gällande i det ena landet efter det andra, ej utan känsla af den historiska vetenskapens moderna kraf. Man har nämligen visserligen frigjort sig från en ensidig tillämpning af s. k. historiska principer men å andra sidan har man nog berörts af de alltmera skärpta anspråken på historisk och »diplomatisk» kritik, som utmärker våra dagars forskning. Man har tagit till utgångspunkt en ganska enkel och för öfrigt länge erkänd sats. En arkivhandlings värde beror i väsentlig mån på dess ursprung, på afsikten med dess uppsättande eller förvarande. Den ter sig olika, om den framgått ur en offentlig myndighets verksamhet, eller om den är af privat härkomst. En afskrift är i och för sig af tvifvelaktigt värde. Kan man däremot konstatera för hvad ändamål den blifvit gjord, träder den genast in i en annan dager. Man fördelade fordom gärna särskildt äldre afskrifter efter olika synpunkter (jfr ofvan) och styckade utan vidare äldre samlingar af sådana utan att ens fästa sig vid att flera afskrifter stundom förekommo på samma blad. Man har funnit, att om man sammanför dem efter härkomsten, återför de skingrade medlemmarne af samma stam till sin forna enhet, får det hela en ofta ny och intresseväckande karaktär. Så har skett med mer än en dylik samling i riksarkivet. Man har börjat närmare pröfva med

hänsyn till ursprunget de disjecta membra, som man funnit instufvade under en eller annan mer eller mindre omfattande eller passande ämnesrubrik, och man har funnit, huru de efter hand växa ihop till den ena naturliga gruppen efter den andra, och huru så småningom ett organiskt system framträder i stället för det forna mekaniska sammanförandet af handlingar i kronologisk ordning efter ett gemensamt ämne och under dettas gemensamma skylt. Det kräfver visserligen en uppöfvad blick för hvad man på arkivspråket kallar ett aktstyckes diplomatiska särmärken, det kräfver i vissa fall till och med en viss »diplomatisk» intuition. Under inflytande af dessa principer plockar man sålunda icke utan vidare isär bilagorna till en skrifvelse; de ha tvärtom ej sällan sitt särskilda intresse just såsom bilagor till den eller den skrifvelsen. Man sönderdelar icke en samling, som visar sig vara bildad för ett särskildt ändamål; man söker tvärtom återställa densamma, om den blifvit splittrad, för så vidt det låter sig göra. Har man åter framför sig en längre serie, delar man icke utan tvingande skäl upp den i mindre grupper. Man återför tvärtom de vilsekomna i den ursprungliga familjens sköte. I förbigående sagdt är det först härigenom som arkivväsendet får ett högre intresse, som det höjer sig inom vetenskapens rāmärken, men också ställas härigenom större kraf på den moderna arkivmannens utbildning och verksamhet än på hans ämbetsbröder förr i världen.

Den nu i korta drag skisserade planen för ordnande har tillämpad på offentliga arkiv fått olika namn. Mest träffande är den franska benämningen »le respect des fonds» — man menar i Frankrike på arkivspråket med en »fond» den kring en myndighet bildade samlingen af handlingar, i hvilka dess verksamhet tagit sig uttryck. Mindre träffande är den tyska benämningen »die Provenienzprinzip», som man på svenska här återgifvit med »ursprungsprincipen». Den innebär sålunda i ett större arkiv, som säkerligen alltid är en arkivdepot, att man håller de olika arkiven i sär, sådana de vuxit fram kring en myndighet eller institution eller kring dess olika afdelningar, ifall sådana uppstått. Den innebär, att man söker återställa ett sådant arkiv, ifall det kommit i oordning eller blifvit upplöst. Den innebär, att man afsöndrar de handlingar af privat ursprung, som i en större arkivdepot ofta fått smyga sig in i raden af offentliga aktstycken, blott därför kanske att de berört samma

ämne eller något särskildt intressant ämne eller endast af kronologiska skäl. Medan ordnande pågår, är hvarje arkiv mer och mindre svårtillgängligt och arkivforskning kan i alla händelser aldrig ske utan vissa mödor, åtminstone icke förrän arkiven blifvit fullständigt registrerade och katalogiserade, och från den tidpunkten äro vi tyvärr ännu fjärran. Men det har visat sig och det kommer ännu mer att visa sig, att detta system för ett offentligt arkivs ordnande också är det, som, i jämförelse med andra, på längden bäst främjar forskningen på alla områden. Det är också det enda, som är fritt från godtycke.

Man har jämfört den moderne arkivmannens verksamhet med palæontologens. Liksom denne af de fossila hvita eller gulnade benen rekonstruerar ett helt skelett och redan på ett fragment kan bedöma, hvilken art ett fornvärldens djur har tillhört, så behandlar arkivmannen de hvita eller gulnade papper, som en institution lämnat efter sig såsom sitt skelett, och kan äfven han ej sällan bestämma, till hvilken organism af dylikt slag en enstaka handling hört. Äldre tiders naturforskare bildade åter gärna naturaliekabinett med allehanda kuriositeter och äldre arkivmän bildade på samma sätt gärna inom arkiven kuriositetsamlingar eller samlingar af märkvärdigheter.

Af det föregående framgår, att den ofvan beskrifna ursprungsprincipen icke har något direkt att göra med frågan om huru handlingarna inom ett visst arkiv skola ordnas. Tvärtom söker arkivmannen bevara den ordning, i hvilken han öfvertagit arkivet. Man använder som bekant inom olika lefvande arkiv mer och mindre konsekvent två olika metoder för ordnande: efter s. k. dossierer eller uti årsserier. Man menar med en dossier samlingen af alla handlingar rörande ett visst mål eller en viss serie af mål, som en myndighet under sin verksamhet behandlar. Inom Kungl. Maj:ts kansli lärers sålunda dossier-systemet numera vara ganska strängt genomfördt i utrikesdepartementet. Inom de öfriga afdelningarna af kansliet är det åtminstone delvis tillämpadt. De flesta K. Maj:ts beslut motsvaras af en s. k. akt, i hvilken äro sammanförda alla yttranden eller andra upplysande handlingar, som legat till grund för målens afgörande; men koncepten bibehållas uti kronologisk följd. Har nu dossiersystemet tillämpats, så bevaras det också i regeln, när arkivet hamnar i en arkivdepot. Göres något undantag, sker det endast efter moget öfvervägande och med noggranna

anteckningar. På samma sätt, om seriesystemet är tillämpadt. Man ändrar det icke, utan att först ha bildat sig en fullständig öfversikt af serien, eventuellt förtecknat densamma, samt uppgjort en genomtänkt plan för fördelningen. Man bör emellertid akta sig att förväxla en dossier och en bunt af visst innehåll. Den förra bör för ett gifvet tidsmoment vara i sitt slag fullständig. Den senare är en på mekanisk väg af en arkivvårdare åstadkommen samling af aktstycken angående något ämne och sällan fullständig. Äro aktstyckena därjämte sammanförda ur olika arkiv eller samlingar, är det klart, att bunten icke kan vara föremål för samma respekt som dossieren. Inom den senare åter kan en viss del af innehållet ha så förlorat i värde, att den dömes till gallring; för återstoden finnes då knappt annan utväg än att infoga den i en årserie, om någon sådan är att tillgå. Det behöfver knappt sägas, att »ursprungsprincipen» lika litet innebär t. ex. att ett originalbref hänföres till afsändarens arkiv. Som regel bör tvärtom uppställas, att originalbrefven höra till mottagarens arkiv, och detsamma gäller om de aktstycken, som måhända åtföljt en skrifvelse eller ett utlåtande.

De stora arkivdepoterna i Europa ha emellertid varit föremål för så växlande öden och olika behandling, där anträffas så många fragment af forna arkiv eller så många vilsekomna handlingar, som det ej längre lyckas återföra till sitt ursprung (i nu angifna mening fattadt), att det ej är möjligt att fullt konsekvent genomföra »le respect des fonds». Det blir alltid åtskilligt som stannar utanför dessa eller som det kanske ej lönar mödan att dit återföra. Man nödgas sålunda att för dylika handlingar tillgripa den äldre metoden och på ett eller annat sätt ordna dem efter ämne, såsom arkivvårdaren finner praktiskt med hänsyn till deras användbarhet. Men dessa fall böra dock i en offentlig arkivdepot utgöra undantagen. Det kan nog hända, att en förständig arkivvårdare äfven annars måste bestämma sig för att göra undantag, ty med hvad han har framför sig kunna tillfälligheter mer än en gång haft sitt spel, men äfven då är han fullt medveten om åtgärdens karaktär af undantag och torde på annat sätt kunna neutralisera densamma.

Hvad som gäller i fråga om de stora riksarkiven eller statsarkiven gäller i tillämpliga delar om de smärre offentliga arkiven. Äfven dessa äro ej sällan depoter för andra småarkiv,

vare sig det är fråga om en myndighets olika afdelningar eller om döda institutioner, ämbetsverk, kommittéer o. s. v. Hvarje sådant arkiv bör behandlas och förtecknas som ett helt för sig. Det är dessa synpunkter, som bestämt den verksamhet, som sedan förra året utvecklats från riksarkivets sida för det svenska arkivväsendets ordnande och som ledt till upprättande dels af förslag till allmänna grunder i fråga om ordnande och förtecknande af offentliga arkiv, dels af planer till förteckningar öfver olika slag utaf sådana.

Emil Hildebrand.

6. UNDERSÖKNINGEN AF DE CENTRALA ÄMBETS-
VERKENS ARKIV 1901—1902.

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1903

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
6. Undersökningen af de centrala ämbetsverkens arkiv 1901—1902.	
Riksarkivariens und. utlåtande angående den af Kungl. Maj:t den 18 okt. 1901 anbefallda undersökningen af de centrala ämbetsverkens arkiv och dess resultat med tre bilagor	95.
Öfriga af undersökningen framkallade skrivelser:	
a) Riksarkivariens promemoria till statsrådet och chefen för k. ecklesiastikdepartementet den 24 april 1903 angående kammararkivet	155.
b) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 19 mars 1903 angående högsta ledningen af det svenska arkivväsendet . .	160.
c) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 8 maj 1903 angående eventuella ändringar i riksarkivets instruktion med bilaga	164.
d) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 14 maj 1903 med förslag till kungörelse angående upprättande af en med riksarkivet förenad administrativ arkivdepot	168.
e) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 8 juni 1903 med förslag till förordning angående inspektion af vissa offentliga arkiv	171.
Tillägg.	
Riksarkivariens Odhners skrifvelse till Kungl. Maj:t den 20 april 1901 angående arkivinspektion	174.

MEDDELANDEN FRÅN SVENSKA RIKSARKIVET. NY FÖLJD. 1: 6.

**6. UNDERSÖKNINGEN AF DE CENTRALA ÄMBETS-
VERKENS ARKIV 1901—1902.**

STOCKHOLM

**KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1903**

.

.

.

Undersökningen af de centrala ämbets- verkens arkiv 1901—1902.

**Riksarkivariens underdåniga utlåtande angående den af
Kungl. Maj:t den 18 oktober 1901 anbefallda under-
sökningen af de centrala ämbetsverkens arkiv
och dess resultat.**

Till Konungen.

Den 29 maj 1901 inkom Riksdagen i sammanhang med regleringen af utgifterna under rikstatens sjunde hufvudtitel med en underdånig hemställan, att Eders Kungl. Maj:t tacktes genom sakkunniga personer snarast möjligt låta föranstalta en undersökning af de i hufvudstaden befintliga ämbetsverkens arkiv i syfte att få en utredning såväl rörande deras beskaffenhet, omfång och vård, som ock angående möjligheten och lämpligheten af de äldre delarnes förening med riksarkivet under gemensam styrelse och att, ifall en dylik förening skulle befinnas möjlig och önskvärd, Eders Kungl. Maj:t måtte vidtaga de åtgärder, som vore ägnade att förbereda och främja densamma. Sedan jag den 5 nästföljande augusti afgifvit infordradt underdånigt utlåtande öfver denna Riksdagens framställning, uppdrog Eders Kungl. Maj:t den 18 oktober åt mig att låta med riksarkivets krafter verkställa en dylik undersökning. Den är numera fullbordad och jag ber att i underdånighet få redogöra för densamma.

Såsom i min underdåniga årsberättelse för år 1901 redan omnämnts, underrättade jag i ett tryckt cirkulär af den 18 november ett antal ämbetsverk om den förestående undersökningen med anhållan att de ville dels taga under öfvervägande, huruvida de hade något att därvid erinra, dels utse lämpliga personer

att med riksarkivets ombud verkställa densamma, hvarjämte ett frågeformulär i 15 punkter bifogades, af hvilka n:r 1—9 berörde arkivens omfång, innehåll och beskaffenhet, n:r 10—15 de äldre delarnes framtida vård. Sedan jag åt arkivarien S. Bergh uppdragit att å riksarkivets vägnar deltaga i undersökningen, företogs densamma under 1901 med Svea hofrätts (afslutad 1902), krigshofrättens, marinförvaltningens, myntverkets, kontrollverkets och landtmästeristyrelsens arkiv. Under 1902 omfattade undersökningen dels Eders Kungl. Maj:ts kansli, dels följande ämbetsverk eller myndigheter: fångvårdsstyrelsen, landtförsvars- och sjöförsvarsdepartementens kommandoexpeditioner, arméförvaltningen, flottans arkiv, lotsstyrelsen, generalpoststyrelsen, medicinalstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, kammarkollegium, statskontoret, kommerskollegium, kammarrätten, generaltullstyrelsen, statistiska centralbyrån, öfverintendentsämbetet, styrelsen för postsparbanken, patent- och registreringsverket, domänstyrelsen, stuteriöfverstyrelsen och landbruksstyrelsen. Undersökningen af kammarrättens arkiv verkställdes af e. o. amanuensen i riksarkivet, docenten S. Clason. Sedan, delvis med biträde af riksarkivets ombud, svaren på den första gruppen af frågor, angående arkivens innehåll, omfattning m. m., redigerats, ha från alla de ämbetsverk, som varit föremål för undersökningen, svar ingått såväl på dessa frågor som på den senare frågegruppen angående arkivens framtida vård och möjligheten af de äldre delarnes sammanförande i en gemensam arkivdepot i förbindelse med riksarkivet. Jag har upptagit de viktigaste resultaten af undersökningen i tre bilagor, till hvilka jag i underdånighet hänvisar, på samma gång som jag utber mig nåden att i det följande dels få sammanfatta de viktigaste af dessa resultat hvad arkivlokalernas beskaffenhet och arkivaliernas omfång angår, dels ock få yttra mig om möjligheten att upprätta den ifrågasatta administrativt-historiska arkivdepoten och om de anordningar eller organisationsändringar, som däraf måste blifva en följd. Jag kommer därvid att i en särskild underdånig skrifvelse yttra mig om den högsta ledningen af det offentliga arkivväsendet och i en annan behandla frågan om kammarrarkivet, det största af de centrala ämbetsverkens arkiv.

Det har visat sig, att de allra flesta ämbetsverkens arkiv hafva otillräckliga eller i annat afseende otillfredsställande lo-

kaler. De enda, som förklara sig hafva tillräckligt utrymme, äro Svea hofrätt, dock med anlitande å ena sidan af vindarne, som äro otillfredsställande, å den andra af gallring, hvarjämte en ej obetydlig del af dess arkivalier redan öfverflyttats till riksarkivet, krigshofrätten, sjöförsvarsdepartementets kommando-expedition, kammarkollegium, hvad beträffar advokatfiskals-, aktuarie- och registratorskontorens arkivalier, myntverket, kammar-rätten för sitt kansliarkiv (dess nyare handlingar) och landtbruksstyrelsen. Därjämte förklara sig generalpoststyrelsen och styrelsen för postsparbanken komma att få tidsenliga lokaler i det nya posthuset och medicinalstyrelsen menar sig kunna inom sin lokal anskaffa tillräckligt utrymme för arkivet.

Med de öfriga ämbetsverkens arkivlokaler är det mer eller mindre illa bestämdt. Särskildt de största och viktigaste arkiven ha det mycket dåligt. Fångvårdsstyrelsen har sina arkivalier i flera olika lokaler, inrymda i samma hus som ett stort industriellt etablissement, dessutom i en icke uppvärmd lokal å Långholmen. Lotsstyrelsen har en del af sina arkivalier i ett i flera hänseenden otillfredsställande vindskontor i närheten af boningsrum. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har både otillräckligt utrymme och otillräckligt skydd mot eldfara. Telegrafstyrelsen har sina arkivalier utom i själfva ämbetslokalen äfven i två vindskontor, det ena trångt, båda utsatta för eldfara. Kammararkivets dåliga lokaler äro allmänt kända. Statskontoret använder, utom ett redan öfverflyttat arkivrum, ämbetslokalerna och vinden. En del arkivalier förvarades vid undersökningen i en fuktig källare. Denna är nu utrymd, men handlingarna ha endast i följd af tillfälliga omständigheter — andra handlingar ha för att ordnas deponerats i riksarkivet — för närvarande kunnat inrymmas i de andra lokalerna. Kommerskollegium har arkivalier i alla tjänsterum, gångar, skrubbar och kök, dessutom i ett par vindsrum i närheten af bostadsrum, äfvensom i det s. k. kolerasjukhuset på Östermalm, som emellertid instundande vår måste utrymmas. Kammarrätten har för vissa arkivalieserier att tillgå ett ljust arkivrum och ett mörkt arkivrum samt dessutom vinden, som saknar hyllinredning och där arkivalierna lägo i högar på golfvet, blandade med trycksaker; utrymmet för ifrågavarande serier är för öfrigt alldeles otillräckligt. Generaltullstyrelsen använder utom tjänsterummen äfven vindsrummen, utrymmet är otillräckligt och sistnämnda lokaler eldfarliga. Sta-

tistiska centralbyrån har alldeles otillräckliga lokaler, använder delvis källare, delvis ett oeldadt arkivrum. Generallandtmästerikontorets arkivlokaler äro alldeles otillräckliga och icke skyddade mot eldfara. Flottans arkiv har en mycket trång och delvis oeldad arkivlokal.

Hvad jag nu har anfört bekräftar det nys fällda omdömet att de offentliga arkivförhållandena i Stockholm i hufvudsak kunna betecknas som otillfredsställande, i vissa fall som mycket dåliga. Det kan icke anses vara staten värdigt, om det så skall förblifva, så mycket mindre som vissa af dessa arkivalier äro af största betydelse för kännedomen om våra inre förhållanden, för historiska forskningar icke mindre än för administrativa utredningar. Mera än två utvägar torde icke öppna sig. Den ena, att hvarje ämbetsverk får en så rymlig lokal, att äfven arkivet där kan uppställas och hållas i ordning men därjämte att detta får sakkunnig vård och ställas under sakkunnig inspektion, samt att plats beredes för forskare. Den andra, att de äldre arkivalierna, som icke längre äro för den dagliga förvaltningen behöfliga eller för densamma blifvit alldeles obehöfliga, förenades i en central arkivdepot under vård af arkivtjänstemän och under riksarkivariens högsta ledning. För egen del finner jag den senare utvägen icke blott ur allmän arkivsynpunkt utan äfven ur praktisk synpunkt vara att föredraga. Ämbetsverken behöfde i sådant fall endast bereda utrymme åt de nyare arkivalierna, exempelvis från de sista tjugufem eller femtio eller hundra åren. De äldre åter skulle centraliserade göra forskningen vida större gagn och löpte ej längre fara att råka i oordning. En rent yttre fråga är den, huruvida dessa äldre arkivalier alla behöfde sammanföras i samma lokal i hufvudstaden. Jag återkommer längre ned till densamma.

Ämbetsverken synas i allmänhet hafva uppfattat saken på detta sätt och de flesta hafva förklarat sig ingenting ha emot en öfverflyttning af sina äldre arkivalier till en dylik gemensam arkivdepot, icke ens, när såsom någon gång händt, utrymmet varit tillräckligt. Landtförsvarsdepartementets kommandoexpedition och arméförvaltningen upplysa emellertid, att deras obehöfliga arkivalier öfverlämnas till krigsarkivet, hvars nuvarande lokal emellertid är otillräcklig; de kunna sålunda för närvarande lämnas ur räkningen. På motsvarande sätt sker med sjöförsvarsdepartementets kommandoexpeditioners och marinförvaltningens

arkivalier; de flyttas till arkivet vid flottans station i Stockholm. Dess arkivlokal är emellertid, såsom redan erinrats, öfverfylld och äfven i andra hänseenden olämplig. Vederbörande ha också förklarat sig ingenting ha emot de äldre arkivaliernas öfverförande till en centraldepot, för den händelse att någon egen tidsenlig lokal ej kan beredas flottans arkiv. För egen del skulle jag anse det högeligen önskvärdt, att det forna amiralitetskollegiets arkiv, som redan i slutet på 1700-talet skulle öfverlämnats till riksarkivet, ifall utrymme därstädes hade funnits, finge sin plats i en centraldepot och med sitt för historien mycket viktiga innehåll blefve lättare tillgängligt än det för närvarande är. Medicinalstyrelsen synes önska att få behålla hela sitt arkiv. Under förutsättning att det lyckas densamma anskaffa tillräckligt rymliga arkivlokaler och att arkivet ställes under vederbörlig inspektion af riksarkivarien, har jag ingenting väsentligt att erinra däremot. Kammarkollegium anser sig behöfva advokatfiskals-, registrators- och aktuarietkontorens alla arkivalier, och icke heller mot detta vill jag göra någon erinran under förutsättning, att äfven här inspektion får ske. Samma yrkande framställles i afseende på kammararkivet. För min afvikande mening i detta fall hänvisar jag till den särskilda underdåniga skrifvelsen. Myntverket önskar behålla sitt lilla arkiv; postsparbanken, patent- och registreringsverket samt landtbruksstyrelsen ha alltför nybildade arkiv för att någon öfverflyttning bör sättas i fråga, ehuru patent- och registreringsverkets lokaler äro tränga och delvis eldfarliga. Få de behålla alla sina arkivalier, bör äfven i fråga om dessa verk med hänsyn till framtiden inspektion anordnas.

Ett sammanförande af de öfriga centrala ämbetsverkens äldre arkivalier till en med riksarkivet förenad depot är såtillvida redan förberedt, som under de sista årtiondena öfverflyttning af sådana i stor utsträckning skett till detsamma. År 1892 lämnades sålunda dit från Svea hofrätt 696 volymer domböcker, protokoll, s. k. »libri causarum» m. m. Under åren 1876—1901 ha från kammararkivet öfverlämnats 5,281 volymer, till större delen räkenskaper för Finland och Sveriges öfriga besittningar bortom Östersjön, men äfven delar af reduktionsarkiven, af det egentliga kammararkivet, liksom ett eller annat småarkiv. Från statskontoret ha under åren 1883—1898 kommit 2,464 volymer, hufvudsakligen statsverkshandlingar samt bränneri- och magasins-

direktionernas arkiv. Från kommerskollegium slutligen öfverlämnades 1893 876 volymer bergstingsrättsdomböcker, konsulsrapporter, handlingar om näringarna m. m. Riksarkivet har dessutom fått härbärgera betydande depositioner från Svea hofrätt och kammarkollegium, och för kommerskollegii i det s. k. kolerasjukhuset inrymda arkivalier lär ingen plats finnas, om icke riksarkivet bereder sådan. Enligt dess instruktion skola där vidare i regeln mottagas upplösta ämbetsverks arkiv, liksom kommissioners och kommittéers. Det finnes sålunda redan en administrativt-historisk arkivdepot införlifvad med detsamma. De nyssnämnda öfflyttningarna från ännu existerande ämbetsverk ha naturligtvis närmast framkallats af bristande utrymme. De ha icke varit utan sina olägenheter. Arkiven ha därigenom delvis splittrats, och det gäller numera i arkivvärlden med skäl som en grundregel, att olika myndigheters arkiv böra hållas tillsammans och bilda ett helt för sig. Särskildt i riksarkivet och kammararkivet ha sedan gammalt, såsom också i riksdagen framhållits, splittrade serier förekommit, hvilka det blir svårt och olämpligt att ordna hvar för sig. Äfven i dessa förhållanden förefinnas skäl till upprättande af en dylik administrativt-historisk arkivdepot i förening med det förra. En planmässig öfverflyttning af vissa äldre ämbetsverks äldre arkivalier till en centraldepot innebär nämligen icke en sådan splittring, att den ur arkivsynpunkt bör ogillas. De i riksarkivet redan befintliga fragmenten skulle i så fall komma att återförenas med de samlingar, till hvilka de höra.

Om nu vidare successiva öfverflyttningar till denna nya arkivdepot äga rum, såsom af mig förutsatts och af de flesta ämbetsverken föreslagits, är, såsom ofvan antydts, de centrala ämbetsverkens arkivfråga löst. Man har sört för en enhetlig och sakkunnig ledning, liksom för forskningens kraf, man har sört för ett regelbundet aflämnande af öfverflödiga eller mindre behöfliga arkivalier och man behöfver ej befara att i framtiden ställas inför sammanrafsade högar af oordnade och dammiga arkivhandlingar eller tillgripa så utomordentliga åtgärder, som nu måst ske, för att afhjälpa ett oeffterrättligt tillstånd. Såsom jag nyss antydde, komme i öfrigt hvarje ämbetsverks arkivalier att bilda ett helt för sig och icke sammanblandas vare sig med andra ämbetsverks eller med riksarkivets egentliga serier. Den organisation, som på detta sätt skulle genomföras, är för öfrigt

ingen annan än den, som man i andra länder utan olägenhet pröfvat eller som där påyrkas både från arkivaliskt och historiskt intresserade kretsar.

Om det sålunda ur olika synpunkter måste anses önskvärdt, att en dylik arkivdepot upprättas, återstår att tillse, huru utrymme för en sådan skall kunna beredas. Detta blir i själfva verket en hufvudfråga och kanske den förnämsta.

Af de visserligen endast ungefärliga uppgifter, som från de egentliga ämbetsverken lämnats på omfånget af de arkivalier, som kunde komma i fråga att öfverföras till den nya arkivdepoten, framgår att utrymme skulle behöfva beräknas för omkring 4,200 meter, hvarvid jag uppskattar kammarrättens arkivalier, hvilkas omfång, då en stor del legat i högar på vinden, icke kunnat närmare bestämmas, till 600 meter. Läger jag härtill hvad som möjligen komme att lämnas från flottans arkiv i Stockholm eller 1,800 meter, kommer man till 6,000 meter. Det lediga utrymmet i riksarkivets nya och gamla hus kan efter en förlidet år verkställd uppmätning beräknas till 6,000 meter (häreni ingå likväl äfven depositioner af olika slag), hvarvid jag inberäknat uppsättning af golfhyllor i de rum af det gamla huset, där sådana icke finnas. Följaktligen skulle allt utrymme i riksarkivet genast upptagas.

Nu är det så, att alla de arkivalier, om hvilkas öfverflyttning fråga kan uppstå, icke äro af samma värde för den nutida forskningen och ej behöfva en så central och dyrbar förvaringsplats som riksarkivets nuvarande lokaler. Detta torde särskildt gälla om den stora mängden af räkenskaper. Frågan om upprättande af en reservdepot utanför Stockholm har också mera än en gång varit på tal. Man har sålunda vid olika tillfällen föreslagit Svartsjö slott och Leckö slott. Mot båda föreslagen kan invändas, att arkivalierna vare sig på det ena eller andra stället blefve lämnade så godt som utan vård, då det svårigen kan blifva tal om att där stationera en arkivtjänsteman, att de säkerligen komma att få oeldade lokaler, att den nödiga tillsynen med vådring och damning sannolikt komme i händerna på oanevariga personer, att forskningar på stället svårigen låte sig göra och att transporter af möjligen rekvirerade arkivalier till Stockholm blefve omständlig och rätt besvärlig. Jag har tänkt på en annan utväg, nämligen att använda öfversta våningen af de för landsarkivet i Uppsala afsedda lokalerna till en

dylik arkivdepot. Meningen är för närvarande att icke förse mer än ett af de där befintliga fyra rummen med hyllinredning, och detta rum torde ej på länge behövas för landsarkivets ändamål. Enligt mig lämnade uppgifter skulle, om hyllor insattes i alla rummen, en hyllängd af omkring 2,500 meter kunna vinnas. Beräknar man att 2,000 meter genast toges i anspråk, skulle sålunda plats i Stockholm behövas för omkring 4,000 meter. Härför räckte sålunda för närvarande riksarkivets lediga utrymme; den ordinarie tillökningen af riksarkivets samlingar torde kunna uppskattas till omkring 50 meter om året, och plats funnes för densamma ett antal år, då från ämbetsverken först efter en tioårsperiod accession behöfde väntas och denna delvis torde kunna afledas till Uppsala. Jag är emellertid ej fullständigt underrättad om huru ämbetsverken ställa sig till en partiell förflyttning af deras äldre arkivalier utom hufvudstaden. Ett par hafva redan nu förklarat sig icke kunna vara med därom annat än för räkenskaperna. Jag har anledning antaga att de öfriga äro af samma mening. Å andra sidan torde nog en del räkenskaper för Sveriges förlorade provinser, möjligen äfven några andra serier, kunna flyttas från riksarkivet till en depot utom Stockholm.

Hela denna beräkning är gjord utan hänsyn till kammararkivet. Arkivaliernas längd därstädes är beräknad till omkring 8,000 meter. Skulle man därifrån draga de omkring 900 meter, som äro deponerade i det af riksarkivet hittills disponerade slottshvalfvet, återstå i alla fall minst 7,100 meter att placera, och det är ovisst huru länge riksarkivet får begagna sig af detta hvalf. Förenar man dem med de ofvan nämnda reducerade 4,000 meterna, hinner man till 11,000 meter eller mera. Plats därföre finnes icke i riksarkivet. Äfven om man tänkte sig, att en del af de senast nämnda handlingarna kunde vara kvar i kammararkivets nuvarande lokal, en del möjligen flyttas till Uppsala, blefve i alla fall helt visst riksarkivet öfverfyllt. Man står då inför nödvändigheten af en tillbyggnad eller nybyggnad. Skulle man åter inskränka sig till att med riksarkivet förena de öfriga centrala ämbetsverkens äldre arkivalier utom kammararkivet, blir det nödvändigt att tänka på en ny lokal för det sistnämnda. Det är icke möjligt att inom de nuvarande lokalerna få detta arkivs dyrbara samlingar så ordnade och uppställda, att ordningen kan bevaras och arkivalierna blifva för

forskning på önskvärdt sätt tillgängliga. Skulle riksarkivet åter i den närmaste framtiden mista det nyss omnämnda slottshvalvet, som rymmer 2,700 längdmeter, till största delen upptagna, blefve svårigheterna ännu större.

I afseende på en tillbyggnad till riksarkivet får jag i underdånighet erinra därom, att när det nuvarande nya riksarkivhuset uppfördes med en i förhållande till bredden i ögonen fallande höjd, det bland annat ingått i byggnadsplanen, att fasaden i framtiden, när utvidgning behöfdes, fortsattes i rak linie åt Riddarholmsbron på riksgäldskontorets tomt (jfr riksarkivariens uppsats om »Den nya riksarkivbyggnaden» i Meddelanden från svenska riksarkivet, h. XV, sid. 471). Det säger sig själft att detta vore en lycklig lösning af frågan. Man hade också tänkt att, när den nya riksdagsbyggnaden om ett par år kan tagas i besittning, äfven riksgäldskontoret skulle flytta dit och dess lokaler därigenom blifva disponibla. Af hvad som vid innevarande års riksdag förekommit vill det synas, som om riksgäldskontoret möjligen icke skulle kunna komma att inrymmas i riksdagshuset utan för en längre eller kortare framtid få lof att stanna kvar i sin nuvarande lokal. Jag nödgas att inför Eders Kungl. Maj:t framhålla den trängande nödvändigheten, försåvidt arkivfrågan skall få en tillfredställande lösning, att det måtte tillsees, huruvida icke riksgäldskontoret, som för sitt behof icke synes behöfva alltför vidlyftiga lokaler, kunde på ett tillfredsställande sätt inrymmas i någon annan offentlig och väl belägen byggnad i hufvudstaden.¹

En annan utväg, som kunde ifrågasättas, vore en om- och tillbyggnad af riksarkivets gamla hus. Detta skulle emellertid förutsätta ett öfverflyttande för en tid af de där förvarade arkivalierna till riksarkivets nya byggnad, men då det upptagna utrymmet i det förra år 1902 kunde beräknas till 3,900 meter (däraf 600 meter depositioner), det lediga utrymmet i nya huset till endast 3,042 meter (hvertill kommer 250 meter depositioner), inses lätt med hvilka svårigheter en dylik öfverflyttning måste vara förenad, som icke blott skulle tills vidare omöjliggöra mottagande af några äldre arkivalier från de olika ämbetsverken utan äfven tvinga till återlämnande af mottagna depositioner.

¹ Genom kamrarnes beslut den 29 april synes det ha blifvit afgjort, att riksgäldskontoret kommer att få sin lokal i det nya riksdagshuset, och att den här ofvan uttalade farhågan sålunda icke längre behöfver hysas.

Det är i öfrigt icke gärna möjligt, att plats efter en sådan ombyggnad i alla fall för någon längre tid kunde beredas för alla de arkivalier, som skulle samlas i den nya arkivdepoten. En tredje utväg vore slutligen beredandet af tillräckligt rymliga arkivlokaler i någon annan byggnad i hufvudstaden, gammal eller ny. Anordningen blefve visserligen i mer än ett hänseende obekvämt, men kunde accepteras, dock under den från min sida nödvändiga förutsättningen, att denna arkivdepot, ehuru belägen på längre eller kortare afstånd från riksarkivet, likväl förenades under gemensam styrelse med detta. Att den första utvägen ur arkivsynpunkt vore den bästa är själfklart. Måhända blir den också, om alla synpunkter tagas i betraktande, den billigaste. I sådant fall kunde nog samma expeditions- och forskningslokaler begagnas och den nödiga vaktbetjäningen torde ej behöfva någon större tillökning.

Det säger sig själf, att den nu ifrågasatta utvidgningen af riksarkivet till att omfatta en ny och stor administrativt-historisk arkivdepot icke kan ske utan förstärkning af dess arbetskrafter. Redan nu äro dessa, med hänsyn till de ökade kraf, som från vissa håll ställas på arbetena i riksarkivet, otillräckliga. Jag inser emellertid väl, att man i detta afseende måste inskränka sig till det nödvändigaste och ber att i det följande få framställa mina underdåniga förslag. För den händelse i den nya arkivdepoten hvarken skulle komma att ingå flottans arkiv eller kammararkivet, synes en ny ordinarie amanuensplats möjligen kunna vara tillräcklig. Skulle flottans arkiv tillkomma, hvars arkivalier äro af betydande omfång och helt visst komma att mycket anlitas, torde äfven en ny arkivarieplats vara behöflig. Skulle äfven kammararkivet komma att förenas med nämnda depot, torde kammararkivarien böra öfverflyttas på riksarkivets stat och torde därjämte med hänsyn till erforderliga kamerala utredningar äfven en ny amanuensplats vara behöflig. I fall sålunda den nya arkivdepoten finge sin största utsträckning, blefve, förutom den nyss nämnda öfverflyttningen, de erforderliga nya tjänstemännen en arkivarie och två amanuenser. Minst en ny vaktmästare skulle i så fall också behöfvas, men äfven en sådan torde kunna öfverflyttas från kammararkivets stat.

Jag har i det föregående icke berört krigsarkivet. Från organisativ synpunkt synes i och för sig ingen svårighet möta att förena detsamma med riksarkivet. Något yrkande har jag

emellertid under nuvarande förhållanden icke att framställa i detta hänseende.

På grund af hvad jag ofvan anført får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande hvilka åtgärder som böra vidtagas för att åt de centrala ämbetsverkens äldre arkivalier bereda det utrymme och den vård, som de oundgängligen behöfva, i hvilket afseende den enda tillfredsställande utvägen synes vara att uppsamla dem i en med riksarkivet förenad depot med lokaler dels i hufvudstaden, dels ock för mindre viktiga handlingar i en utom hufvudstaden belägen, icke alltför aflägsen byggnad, där nödig tillsyn och vård kunde komma handlingarna till del, samt därefter till Riksdagen ingå med de framställningar, som af en dylik pröfning kunna framgå såsom erforderliga och ändamålsenliga.

Stockholm den 19 mars 1903.

Underdånigst

Emil Hildebrand.

Bil. A.

**Öfversikt af innehållet i de arkiv, som undersökts med
anledning af kungl. brefvet den 18 oktober 1901
och riksarkivariens cirkulär den 18 november
samma år.**

**(Möjligen befintliga luckor i de serier, för hvilka begynnelseår
äro utsatta, angifvas icke.)**

INNEHÅLL.

	Sid.
1. Svea hofrätt	109.
2. Krigshofrätten	»
3. Fångvårdsstyrelsen	110.
4. Landtförsvarsdepartementets kommandoexpedition	»
5. Arméförvaltningen	»
6. Sjöförsvarsdepartementets kommandoexpedition	114.
7. Marinförvaltningen	»
8. Lotsstyrelsen	115.
9. Generalpoststyrelsen	116.
10. Medicinalstyrelsen	117.
11. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen	118.
12. Telegrafstyrelsen	119.
13. Järnvägsstyrelsen	»
14. Kammarkollegium	120.
15. Statskontoret	123.
16. Myntverket	124.
17. Kontrollverket	125.
18. Kommerskollegium	»
19. Kammarrätten	126.
20. Generaltullstyrelsen	129.
21. Statistiska centralbyrån	130.
22. Öfverintendentsämbetet	131.
23. Styrelsen för postsparbanken	»
24. Patent- och registreringsverket	»
25. Landtmäteristyrelsen	132.
26. Stuteriöfverstyrelsen	133.
27. Domänstyrelsen	»
28. Landtbruksstyrelsen	134.
29. Generalstaben	135.
30. Flottans arkiv i Stockholm	»

1. Svea hofrätt.

I. Hofrättens hufvudarkiv.

A. Protokoll (civil- fr. o. med 1736, kriminal- fr. o. med 1756). »Codex rationum» (vota) 1636—1849.

B. Registratur (koncept till skrivelser) fr. o. med 1614. Domar, resolutioner och utslag (i allmänhet fr. o. med 1736).

C. Diarier och rotlar (flera slag, äldsta serien fr. o. med 1690).

D. Liggare och matriklar. Dessutom finnes ett slags register, kalladt »Janus regius sive manuale causarum civilium» (pars I 1614—1705 af C. Lundius; pars II 1706—1740-talet af J. Retzius).

E. Inkomna handlingar: kungl. bref fr. o. med 1614, »libri supplicationum» 1616—1682, nyare handlingar i afgjorda mål (de som äro äldre än 100 år gallras), bouppteckningar fr. o. med 1737, akter i frälsemäns konkurser 1773—1849 m. m.

Anm. Protokoll, dom-, utslags- o. resolutionsböcker samt »libri causarum» t. o. med 1735 öfverlämnades till riksarkivet 1892.

II. Advokatfiskalskontoret.

A. Konceptmemorial fr. o. med 1797.

B. Diarier fr. o. med 1720.

C. Häradsrätters och rådstufvurätters renoverade domböcker i allmänhet fr. o. med 1809 (de äldre äro deponerade i riksarkivet), samt småprotokoll, häradsrätters fr. o. med 1701, rådstufvurätters fr. o. m. 1691.

2. Krigshofrätten.

I. Krigshofrättens hufvudarkiv (tidtals generalkrigsrättens och krigskollegii).

A. Protokoll fr. o. med 1746.

B. Koncept fr. o. med 1784. Utslag fr. o. med 1880.

C. Diarier fr. o. med 1735.

D. Kungl. bref fr. o. med 1743, »inneliggande handlingar» fr. o. med 1728 m. m.

E. Diverse handlingar (1600- o. 1700-talen).

II. Krigsfiskalskontoret.

A. Konceptmemorial fr. o. med 1810.

B. Diarier fr. o. med 1809.

C. Inkomna rapporter m. m.

3. Fångvårdsstyrelsen.

I. Styrelsens öfver rikets fångelser och arbetsinrättningar, sedermera (1859) fångvårdsstyrelsens arkiv fr. o. med 1825.

A. »Registratur» (= protokoll och koncept).

B. Diarier (flera slag) och expeditionslistor.

C. Liggare och matriklar.

D. Kungl. bref, s. k. inneliggande handlingar, uppgifter, rapporter, beskrifningar öfver fångar (jämte fotografier) m. m.

E. Räkenskaper.

II. Indragna centralfängelsets & Norrmalm i Stockholm arkiv: Räkenskaper, kyrkböcker, rullor m. m., delvis fr. o. m. 1815.

4. Landtförsvarsdepartementets kommandoexpedition.

Generaladjutantens öfver armén, från 1840 landtförsvarsdepartementets kommandoexpeditionens arkiv.

A. Protokollslistor öfver afgjorda kommandomål.

B. Koncept fr. o. med 1816.

C. Diarier och register fr. o. med 1816.

D. Rullor.

E. Kungl. bref (1817—1840), andra inkomna handlingar (hufvudserie fr. o. med 1816), rapporter, tjänsteförteckningar m. m.

5. Arméförvaltningen.

I. Krigskollegii arkiv, hufvudsakligen 1841—1865 (det öfriga är öfverlämnadt till krigsarkivet).

1. Handlingar gemensamma för hela verket eller för flera afdelningar inom detsamma.

A. Pleniprotokoll och föredragningslistor.

B. Brefkoncept.

- C. *Diarier* (flera slag).
- D. *Kungl. bref* (1638—1865), *afgjorda mål*.
- E. *Presidentsexpeditionens koncept och registratur, diarium, inkomna handlingar, uppgifter till årsberättelser m. m.* (delvis fr. o. med 1805).

2. Artilleriafdelningen.

- A. *Protokoll och föredragningslistor*.
- B. *Brefkoncept samt artillerimilitärkontorets, kammarkontorets och revisionens konceptmemorial*.
- C. *Kontorens och revisionens diarium*.
- D. *Liggare öfver kronans hus och byggnader*.
- E. *Afgjorda mål och andra inkomna handlingar* (flera serier).
- F. *Räkenskaper*.

3. Fortifikationsafdelningen.

- A. *Protokoll och föredragningslistor*.
- B. *Brefkoncept samt revisionens konceptmemorial*.
- C. *Revisionens diarium*.
- D. *Liggare*.
- E. *Afgjorda mål och andra inkomna handlingar*.
- F. *Räkenskaper*.

4. Underhållsafdelningen t. o. med 1850.

- A. *Protokoll och föredragningslistor*.
- B. *Brefkoncept samt kammarkontorets och revisionens konceptmemorial*.
- C. *Revisionens annotationsbok*.
- D. *Liggare öfver utestående lån*.
- E. *Afgjorda mål och andra inkomna handlingar*.
- F. *Räkenskaper*.

Bihang: *Protokoll* (1849—1851), *diarium, general-order och andra handlingar angående en svensk armékårs förläggande till Schlesvig*.

5. Utredningsafdelningen t. o. med 1850.

- A. *Protokoll och föredragningslistor*.
- B. *Brefkoncept samt kammarkontorets och revisionens konceptmemorial*.

- C. Kammarkontorets och revisionens diaries.
 - D. Liggare.
 - E. Afgjorda mål och andra inkomna handlingar.
 - F. Räenskaper.
6. Intendentsafdelningen 1851—1865.
- A. Protokoll och föredragningslistor.
 - B. Brefkoncept samt kammarkontorets och revisionens konceptmemorial.
 - C. Afdelningens remissdiarium och revisionens diaries.
 - D. Liggare.
 - E. Afgjorda mål och andra inkomna handlingar.
 - F. Räenskaper.
7. Indelnings- och boställsafdelningen, fr. o. med 1850 aflöningsafdelningen.
- A. Protokoll och föredragningslistor.
 - B. Brefkoncept samt indelningskontorets, fr. o. med 1850 aflöningskontorets konceptmemorial (1812—1865).
 - C. Diarium öfver syne- och besiktningsinstrument.
 - D. Liggare öfver indelta arméns boställen.
 - E. Afgjorda mål och andra inkomna handlingar.
 - F. Räenskaper: krigskollegii hufvudböcker fr. o. med 1850 jämte verifikationer m. m.
8. Krigsmanshusafdelningen t. o. med 1850 samt aflöningsafdelningens krigsmanshuskontor 1851—1865.
- A. Protokoll och föredragningslistor (t. o. med 1850).
 - B. Brefkoncept samt krigsmanshuskontorets konceptmemorial.
 - C. »Expeditionsbok» (1835—1850) och krigsmanshuskontorets diarium.
 - D. Rullor öfver underhållstagare.
 - E. Afgjorda mål och andra handlingar angående Vadstena krigsmanshuskassa och invalidhusfonden.
 - F. Räenskaper.
9. Advokatfiskalskontoret:
- A. Konceptmemorial (1805—1865).
 - B. Diaries (1813—1865).

II. Arméförvaltningens arkiv fr. o. med 1866.

1. Plenum.

A. Protokoll.

B. Koncept jämte register.

C. Diarier.

D. Kungl. bref, afgjorda mål och andra inkomna handlingar.

2. Artilleridepartementet.

A. Protokoll och föredragningslistor.

B. Brefkoncept jämte register.

C. Diarier.

D. Liggare.

E. Kungl. bref, generalorder, afgjorda mål och andra inkomna handlingar.

F. Räkenskaper.

3. Fortifikationsdepartementet.

Samma serier som i artilleridepartementet samt dessutom ritningar och kartor.

4. Intendentsdepartementet.

Samma serier som i fortifikationsdepartementet.

5. Civila departementet.

Samma serier som i artilleridepartementet. Till räkenskaperna höra bl. a. hufvudböcker jämte verifikationer.

6. Ombudsmannen.

A. Konceptmemorial.

B. Diarier.

III. Direktionens öfver invalidinrättningen arkiv 1820—1849.

IV. Direktionens öfver arméns pensionskassa protokoll, koncept, diarier, liggare, inkomna handlingar och räkenskaper m. m. angående arméns ackordsamorteringsfond 1833—1876.

V. Krigskommissariatshandlingar rörande: generalkrigskommissariatet 1848—1850, nordschlesvigska krigskommissariatet 1849—1851, generalkrigskommissariatet 1854—1858.

- VI. **Kommittéhandlingar** rörande: kommittéerna för uppskattning af indelta arméns boställen 1827, 1830 års kommitté för indelta arméns lönereglering (jämf. Statskontoret, VII), salpeterkommittén 1835—1867.

6. **Sjöförsvarsdepartementets kommandoexpedition.**

- I. **Generaladjutantens öfver flottan, från 1840 sjöförsvarsdepartementets kommandoexpeditionens arkiv.**
- A. Protokollslistor öfver afgjorda kommandomål.
 - B. Koncept fr. o. med 1809.
 - C. Diarier och register, delvis fr. o. med 1801.
 - D. Liggare och rullor.
 - E. Kungl. bref 1801—1840, andra inkomna handlingar (hufvudserie fr. o. med 1798) o. meritförteckningar (fr. o. med 1820).
 - F. Diverse äldre handlingar.
- II. **Storamiralsämbetets 1:a afdelnings arkiv 1825—1840.**
- A. Protokoll (1832—1838) och föredragningslistor (1827—1840).
 - B. Koncept.
 - C. Diarier och register.
 - D. Kungl. bref.
- III. **Kommittéhandlingar** rörande reglementskommissionerna 1884—1890, 1893—1899.

7. **Marinförvaltningen.**

- Förvaltningens af sjöärendena, sedermera (1878) marinförvaltningens arkiv fr. o. med 1871 (äldre handlingar äro öfverlämnade till flottans arkiv).**
- A. Protokoll.
 - B. Koncept.
 - C. Diarier och rotlar.
 - D. Liggare.
 - E. Kungl. bref, generalorder och andra inkomna handlingar, kontrakt m. m.
 - F. Ritningar.
 - G. Räkenskaper.

8. Lotsstyrelsen.

I. Hufvudarkivet t. o. med 1871.

A. Förvaltningens af sjöärendena protokoll i lotsmål 1845—1871.

B. Generalsjömilitiekontorets koncept i lotsmål 1791—1794, storamiralsämbetets vid arméns flotta och kommitterades till förvaltningen af arméns flottas ärenden d:o 1794—1803 samt förvaltningens af sjöärendena d:o 1803—1871.

C. Förvaltningens af sjöärendena diariier i lotsmål 1845—1871.

D. Handlingar i lotsmål, inkomna till amiralitetskollegium och nyss nämnda myndigheter 1751—1815, 1845—1871 jämte kungl. bref 1798—1871, dykerimål 1745—1828 samt memorial till amiralitetskollegium med påtecknad resolution 1736—1769.

E. Diverse handlingar angående lots- samt fyr- och båk-väsendet (1700-talet).

II. Amiralitets-lotskontorets, sedermera lotsdirektörsämbetets arkiv t. o. med 1871:

A. Koncept 1751—1791, 1809—1871.

B. Diariier 1761—1871.

C. Rullor.

D. Inkomna handlingar 1809—1871 jämte lotsdagböcker 1799—1840 och fyrjournaler 1850—1871.

III. Lotsverkskontorets, sedermera kammarkontorets arkiv t. o. med 1871: koncept (1798—1871) samt räkenskaper, däribland hufvudböcker med verifikationer (1803—1850, för öfrigt i flottans arkiv).

IV. Lotsstyrelsens arkiv fr. o. med 1872.

A. Protokoll och föredragningelistor (fr. o. med 1899).

B. Koncept.

C. Diariier.

D. Liggare och rullor.

E. Kungl. bref och andra inkomna handlingar jämte kontrakt, lotsdagböcker, fyrjournaler samt rese- och maskinjournaler; dessutom äfven hemliga handlingar.

F. Kammarkontorets koncept och räkenskaper.

G. Fyringeniörkontorets koncept, diariier och liggare (fr. o. med 1855).

- V. Chefens för **norra lotsdistriktet** arkiv: koncept 1836—1877, inkomna handlingar 1724—1877.

Anm. Handlingar angående lots- samt fyr- och båkväsendet finnas äfven i flottans arkiv i Stockholm.

9. Generalpoststyrelsen.

- I. Handlingar, hörande till **kanslikollegii** arkiv:

A. Kanslikollegii koncept (1683—1691) och registratur (1683—1714) i postärenden.

B. Kungl. bref i d:o 1681—1710.

- II. **Öfverpostdirektörens** samt **postkamrerarens** arkiv före 1801.

A. Öfverpostdirektörens registratur 1704—1791 och koncept 1751—1800.

B. D:o diaries.

C. Inkomna handlingar.

D. Postkamrerarens (postkammarkontorets) arkiv: »konungabref och resolutioner», postverkets stater samt räkenskaper.

Anm. Öfverpostdirektörens koncept och inkomna handlingar, i allmänhet t. o. med 1759, finnas äfven i riksarkivet.

- III. **Öfverpostdirektörsämbetets**, sedermera (1849) **generalpoststyrelsens** arkiv fr. o. med 1801 (då verket skildes från kanslikollegium).

1. Handlingar, gemensamma för flera afdelningar inom verket, äfvensom kanslibyråns särskilda arkiv.

A. Föredragningslistor och protokoll.

B. Koncept (endast i ärenden, hörande till kanslibyrån, fr. o. med 1874).

C. Diaries.

D. Personalförteckningar.

E. Kungl. bref, »akter» (endast kanslibyråns fr. o. med 1876) och andra inkomna handlingar.

F. Postombudsmannens arkiv.

G. Reklamationskontorets arkiv.

2. Kameralbyråns arkiv (incl. postkammarkontorets arkiv fr. o. med 1801).

A. Koncept.

B. Diaries.

- C. Liggare.
- D. Postverkets stater, akter och andra inkomna handlingar.
- E. Ritningar.
- F. Räkenskaper.
- G. Postverkets persedelförråds arkiv.
- H. Postverkets frimärkesförråds arkiv.

3. Trafikbyråns arkiv.

- A. Koncept.
- B. Diarier.
- C. Liggare och matriklar.
- D. Akter och andra inkomna handlingar.

4. Utrikes- och författningsbyråns arkiv.

- A. Koncept.
- B. Diarier.
- C. Liggare.
- D. Akter, statistiska primäruppgifter och andra inkomna handlingar.

5. Revisionsbyråns arkiv.

- A. Koncept.
- B. Diarier.
- C. Akter.

Anm. Inom de två sistnämnda byråerna ordnas koncept och akter numera efter s. k. dossiersystem.

10. Medicinalstyrelsen.

I. Collegii medici, 1813 sundhetscollegii, 1878 medicinalstyrelsens hufvudarkiv.

- A. Protokoll fr. o. med 1671.
- B. Registratur 1698—1764 och koncept fr. o. med 1762.
- C. Diarier fr. o. med 1806.
- D. Liggare och matriklar.
- E. Kungl. bref fr. o. med 1663, afgjorda mål (»akter») fr. o. med 1674, rapporter, ämbetsberättelser och andra inkomna handlingar.
- F. Ritningar.
- G. Räkenskaper.

II. Fältläkarekontorets arkiv 1811—1892.

III. Kirurgiska societetens examensprotokoll 1689—1764.

IV. Kommittéhandlingar rörande: sundhetskommisionen 1737—1766, kommittén angående veterinärinrättningen 1821—1823, karantänskommisionen 1831—1857 (utom räkenskaperna, som förvaras i kommerskollegium), kommissionen rörande kolerafarsoten 1893—1895 m. fl.

Anm. I medicinalstyrelsen förvaras också under form af lån från riksarkivet och domänstyrelsen vissa delar af hospitalsdeputationens, hospitals-öfverdirektionens och serafimerordensgilletts arkiv, bl. a. hela serien protokoll (1757—1876).

11. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

(Jämf. Järnvägsstyrelsen, II.)

I. Styrelsens för allmänna vattenbyggnader, 1841 styrelsens för allmänna väg- och vattenbyggnader, 1883 väg- och vattenbyggnadsstyrelsens arkiv.

A. Föredragningslistor fr. o. med 1849 samt protokoll fr. o. med 1882.

B. Koncept fr. o. med 1840.

C. Diarier fr. o. med 1840.

D. Liggare öfver allmänna arbeten och enskilda järnvägar.

E. Inkomna handlingar (hufvudserie fr. o. med 1840, däribland äfven kungl. bref), inspektionsberättelser, kontrakt rörande med statsbidrag hugnade allmänna arbeten, besiktningssprotokoll, kostnadsförslag och revisionsberättelser rörande enskilda järnvägar, s. k. öfverblifna handlingar (från Kungl. Maj:t öfverlämnade, sedan anslag beviljats) m. m.

F. Kostnadsförslag och andra handlingar angående kanaler, farleder, åar och sjöar (1840-talet—1880-talet), ordnade alfabetiskt efter företagen.

G. Ritningar till väg-, frost- och odlingsföretag, bro- och hamnbyggnader samt kanaler och enskilda järnvägar.

H. Räkenskaper.

II. Kommitterades öfver norra väganläggningarna arkiv 1811—1844: registratur, kungl. bref.

III. Strömnrenningskommitténs arkiv 1819—1827: protokoll, koncept, diarier, inkomna handlingar, räkenskaper.

IV. Storamiralsämbetets 3:dje afdelnings arkiv 1827—1839: koncept, diarier, inkomna handlingar.

V. Väg- och vattenbyggnadskårens arkiv fr. o. med 1852: koncept, diarier, inkomna handlingar, meritförteckningar.

12. Telegrafstyrelsen.

A. Protokoll 1856—febr. 1894, sedan föredragningslistor.

B. Koncept fr. o. med 1852.

C. Diarier fr. o. med 1856.

D. Liggare.

E. Kungl. bref fr. o. med 1852 samt andra inkomna handlingar, rapporter, kontrakt (hufvudsakligen angående telefonabonnemang) m. m.

F. Ritningar och kartor.

G. Räkenskaper.

13. Järnvägsstyrelsen.

I. Styrelsens öfver statens järnvägsbyggnader arkiv 1855—1882: koncept, diarier, inkomna handlingar, ritningar och kartor, räkenskaper.

II. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens koncept, inkomna handlingar, ritningar och kartor samt räkenskaper angående statens järnvägsbyggnader 1883—1887.

III. Styrelsens för statens järnvägstrafik, sedermera (1888) järnvägsstyrelsens arkiv fr. o. med 1863.

A. Protokoll och föredragningslistor.

B. Koncept.

C. Diarier (centraldiarium, byrårotlar) och expeditiionslistor.

D. Liggare.

E. Inkomna handlingar (kungl. bref särskildt bundna fr. o. med 1865), äganderättshandlingar, kontrakt m. m.

F. Kammarkontorets räkenskaper.

G. Ritningar, kartor och räkenskaper rörande statens efter 1887 pågående järnvägsbyggnader.

14. Kammarkollegium.

(Jämf. Domänstyrelsen, IV.)

I. Kammararkivet.

1. Kammararkivets ordinarie ännu tillväxande serier:

A. Kammararkivets koncept fr. o. med 1635.

B. D:o diaries fr. o. med 1730.

C. Kronoräkenskaper med verifikationer för rikets län och Stockholms stad, i äldre tider för mindre förvaltningsområden.

D. Räkenskaper med verifikationer för ett större antal hufvudsakligen civila statsinstitutioner, de flesta utom hufvudstaden.

Anm. De under C och D upptagna räkenskaperna öfverlämnas från kammarrätten efter verkställd granskning.

2. Kammarens och kammarkollegii äldre arkiv.

A. Protokoll 1635—1699.

B. Registratur 1612—1679.

C. Inkomna handlingar samt räkenskaper:

Kungl. bref 1634—1679 (jämte strödda bref ända från 1520-talet) samt kungliga och furstliga personers bref; inkomna skrivelser från myndigheter.

Räknekammarens och räntekammarens handlingar och räkenskaper, hvartill bl. a. höra dels särskilda samlingar som börja på 1500-talet och upphöra under 1600-talets första årtionden, såsom beställnings- och löningsregister, förläningsregister, handlingar angående gårdar och hjälper, ordningar och undervisningar, Vasagodsens (»arf- och egna gods») m. fl., dels serier som äfven fortsätta längre fram i tiden, såsom räntekammarböcker, rikshufvudböcker (1619—1679), jordeböcker, frälse- och rusttjänstlängder, afräknings- och likvidationsakter.

Handlingar och räkenskaper, tills vidare ordnade efter ämne, såsom angående bankväsen, bergsbruk (incl. handlingar rörande kronans koppar), beskickningar (»diplomatica»), fiske och vattenrätt, flottan, handel och sjöfart (incl. handelskompanier och kolonier), hären, kommunikationer, kvarnar och sägar, kyrkor, skolor och fromma stiftelser, medicinalväsen, myntväsen, postväsen,

proviantväsen, städer, tullväsen m. m. samt samlingarne biographica och topographica.

3. Delar af kommerskollegii arkiv, hufvudsakligen från tiden före dess förening med kammarkollegium 1680.

4. Delar af kammarrevisionens (kammarrättens) arkiv (utom de i åtskilliga ofvan uppräknade serier ingående räkenskaper).

5. Delar af reduktionskollegii och öfriga reduktionsmyndigheters arkiv, ordnade efter de särskilda myndigheterna utom de genomgående serierna köpegodsakter, bytesakter och ersättningsakter samt afräknings- och likvidationsakter, hvilka sistnämnda ingå i den ofvan (under 2 C) upptagna samlingen (jämf. äfven här nedan 8). — Vissa delar af reduktionsmyndigheternas arkiv finnas i riksarkivet.

6. Kommissionshandlingar rörande: defensionskommissionen (Karl XII:s tid), amiralitetskommissioner (1720- och 1730-talen), utredningskommissioner (1700-talet), skogskommissioner i Skaraborgs län (1689—90) och i Uppland (1694—96), kommissionen i Kalmar län 1707—08, pommerska kommissionen (1730-talet), ekonomikommissionen (1749—54), kommitterade för beskattningssväsendets förenklade (1846—47) m. fl. — Handlingar rörande åtskilliga af dessa kommissioner finnas äfven i riksarkivet.

7. Lifgedingens räkenskaper och en del andra dithörande handlingar. — Lifgedingens arkiv finnas för öfrigt i riksarkivet.

8. Enskilda personers handlingar (delvis inkomna till reduktionsmyndigheterna), däribland samlingen »svenska adeln och dess gods». — Flera dylika samlingar äro öfverlämnade till riksarkivet.

II. Advokatfiskalskontoret.

A. Koncept fr. o. med 1686.

B. Diarier (in- och utgående flera slag, äldsta serien fr. o. med 1691).

C. Inkomna handlingar (delvis fr. 1670-talet): årshandlingar (hufvudserie), aktoratshandlingar, markegångshandlingar, synehandlingar, äganderätthandlingar m. m.

III. Aktuariekontoret.

1. Första provinskontorets arkiv t. o. med 1879.
 - A. Konceptmemorial fr. o. med 1774.
 - B. Diarier: remissböcker fr. o. med 1689, memorialböcker fr. o. med 1671.
 - C. Jordebokshandlingar.
 - D. Årshandlingar: hufvudserie fr. o. med 1689 samt särskilda serier.
2. Andra provinskontorets arkiv t. o. med 1879.
 - A. Konceptmemorial fr. o. med 1720.
 - B. Diarier: remissböcker fr. o. med 1691, memorialböcker fr. o. med 1690.
 - C. Jordebokshandlingar.
 - D. Årshandlingar: hufvudserie fr. o. med 1666 samt särskilda serier.
3. Tredje provinskontorets arkiv t. o. med 1879.
 - A. Konceptmemorial fr. o. med 1831.
 - B. Diarier: remiss- och memorialböcker fr. o. med 1802.
 - C. Jordebokshandlingar.
 - D. Årshandlingar: hufvudserie fr. o. med 1727 samt särskilda serier.
4. Jordebokskontorets arkiv 1858—1870.
 - A. Protokoll.
 - B. Koncept.
 - C. Diarier.
 - D. Jordebokshandlingar.
5. Aktuariekontorets arkiv fr. o. med 1880.
 - A. Diarier.
 - B. Liggare.
 - C. Jordebokshandlingar.
 - D. Årshandlingar.

IV. Registratorskontoret.

- A. Kammarkollegii protokoll fr. o. med 1700.
- B. D:o registratur och koncept fr. o. med 1680 (und. utlåtanden särskild serie fr. o. med 1684, särskilda koncept till 1700-talets skatteköpebref).

C. Diarier, rotlar och expeditionalistor (äldsta serien fr. o. med 1728).

D. Liggare och matriklar.

E. Kungl. bref fr. o. med 1680, befordringsakter m. m.

F. Kammarkollegii räkenskaper.

I registratorskontoret förvaras äfven: rekognitionsskogsdivisionens protokoll, koncept, diarier och kungl. bref (hufvudsakligen 1820—1857).

15. Statskontoret.

I. Statskontorets hufvudarkiv.

A. Protokoll fr. o. med 1686.

B. Registratur 1681—1755 och koncept fr. o. med 1720.

C. Diarier och expeditionslistor (flera slag, äldsta serien fr. o. med 1681).

D. Liggare (utom de, som hänföras till räkenskaper).

E. Kungl. bref fr. o. med 1680, »expedierade handlingar» fr. o. med 1681 (däribland för senare tid anordningshandlingar särskildt), rapporter från räntekammaren m. fl. serier inkomna handlingar.

F. Räkenskaper:

memorialböcker fr. o. med 1681;

kvartalskoncept, sedermera »anteckningsböcker» (öfver inkomster och utgifter) fr. o. med 1756;

inkomstbok;

redogörelser, liggare och likvidböcker för särskilda fonder;

stämpelpappersräkenskaper;

förskottsuppgifter;

rikshufvudböcker fr. o. med 1821 (jämte några föregående);

hofstater fr. o. med 1674;

riksstater (större delen öfverlämnad till riksarkivet jämte åtskilliga andra serier af äldre statshandlingar);

dispositioner (projekt och koncept 1680—1741);

statsliggare fr. o. med 1849 (tryckes numera),

koncept till länsstater samt pensions- och indragningsstater;
 länsräkenskaper (delvis fr. o. med 1681); samt
 en mängd andra räkenskapshandlingar (rörande allmänna byggnader, bergsbruk, lån, ministerstaten, mynt- och kontrollverken, tullväsen m. m.).

Räntekammarens räkenskaper, hvaribland förslag fr. o. med 1681 samt koncepthufvudböcker fr. o. med 1683 och original d:o med verifikationer fr. o. med 1875.

- II. **Advokatfiskalsämbetets, numera ombudsmannens arkiv.**
- III. **Statskontorets allmänna magasinsskontors arkiv 1826—1871 jämte delar af de föregående magasinssmyndigheternas arkiv, som för öfrigt öfverlämnats till riksarkivet.**
- IV. **Generaldiskontkontorets protokoll (1787—1802), hufvudböcker m. m.**
- V. **Konvojkommissariatets protokoll 1856—1867, hufvudböcker 1804—1867 m. m. (arkivet finnes för öfrigt i riksarkivet, räkenskaper dessutom i kammararkivet och kammarrätten).**
- VI. **Direktionens öfver hofstall- och kasernbyggnader registratur (1805—1821), kungl. bref, räkenskaper m. m.**
- VII. **Kommittéhandlingar: Kungl. bref till kommitterade till allmänna medels förvaltning 1813—1820, kommitténs för indelta arméns lönerreglering protokoll 1830, 1831 (jämf. Arméförvaltningen, VI) m. fl.**

16. Myntverket.

- A. Protokoll
- B. Koncept
- C. Diarier
- D. Inkomna skrivelser.
- E. Koncepthufvudböcker fr. o. med 1736, original d:o med verifikationer fr. o. med 1875, kassaböcker, journaler m. m.

17. Kontrollverket.

- A. Koncept
- B. Diarier
- C. Inkomna skrivelser

} fr. o. med 1753.

D. Kontrollstämplingsjournaler och arbetsedlar för guldsmeder i Stockholm, generalräkningar och arbetsböcker för landsorten m. m.

18. Kommerskollegium.

I. Kommerskollegii hufvudarkiv.

- A. Protokoll fr. o. med 1654 samt föredragningslistor.
- B. Registratur och koncept fr. o. med 1660.
- C. Diarier (in- och utgående flera slag, äldsta serien fr. o. med 1652).

D. Inkomna handlingar, hufvudserier: kungl. bref (regelbunden serie fr. o. med 1714), skrivelser och berättelser från myndigheter samt acta privatorum.

E. Statistiska uppgifter: import- och exporttabeller, skeppslistor, uppgifter angående fartyg och sjöfolk, handlande, fabriker och handverk, bergshandtering, arbetsstatistiska uppgifter m. m.

F. Diverse äldre handlingar angående handel och andra näringar m. m. (Flera dylika samlingar äro förut öfverlämnade till riksarkivet.)

G. Fartygsregistreringsafdelningens (förut sjöpassexpeditionens) handlingar: fribref och certifikat med tillhörande handlingar, befälhafvare- och styrmansbref, fribrefs- och passdiarier, liggare öfver fartygsbefälhafvare och fartyg, fartygsregister (fr. o. med 1892) m. m.

H. Kassakontorets räkenskaper och handlingar.

I. Grufkartekontorets kartor (den äldsta från 1629), koncept och inkomna skrivelser.

II. Kommerskollegii advokatfiskalskontors arkiv: koncept, diarier, afgjorda mål samt hallrätternas domböcker och berättelser.¹

III. Kommerskollegii manufakturdiskontkontors arkiv, hufvudsakligen bestående af manufakturdiskontfondens, ulldiskont-

¹ Afdelningarne II—IV samt VI komma att i april 1903 till större delen deponeras i riksarkivet.

fondens och spinnhusfondens hufvudböcker med verifikationer m. fl. räkenskaper (1750-talet—1870-talet).¹

IV. Bergskollegii arkiv.¹

A. Protokoll 1642—1857.

B. Registratur 1638—1748 och koncept 1715—1857 samt inneliggande exemplar af privilegier, domar och resolutioner.

C. Diarier.

D. Liggare (däribland »Harmens register»).

E. Kungl. bref (1640—1857), bergmästarrelationer och andra inkomna handlingar.

F. Räkenskaper.

G. Bergskollegii advokatfiskalskontors koncept och diarier. (Renoverade bergstingsdomböcker öfverlämnades 1893 till riksarkivet.)

H. Handlingar och räkenskaper angående Sala grufva, Hellefors' silfververk, Åtvidaberg, Ålfdalens porfyrverk m. fl. bergverk.

V. Kommerskollegii bergsaffdelnings arkiv 1858—1891.

A. Protokoll och föredragningslistor i bergsärenden.

B. Koncept samt inneliggande exemplar af privilegier, domar och resolutioner.

C. Diarier.

D. Kungl. bref, bergmästarrelationer och andra inkomna handlingar.²

VI. Karantänskommissionens räkenskaper 1830-talet—1850-talet (öfriga handlingar finnas i medicinalstyrelsen).¹

19. Kammarrätten.³

(Jämf. Kammarkollegium, I.)

I. Kansliet.

A. Memorialprotokoll }
B. Diarier och rotlar } fr. o. med 1860-talet.

¹ Se not å sid. 125.

² En del af östra bergmästaredistriktets arkiv (1600-talet—1887) förvaras också tills vidare i kommerskollegium.

³ Å kammarrättens vind förvarade, oordnade handlingar, hvilka ej kunnat specificeras å ämbetsverkets nuvarande afdelningar, upptagas i afd. VIII.

C. »Sekreterarehandlingar» (= inkomna handlingar) fr. o. med 1840-talet (de äldre i det s. k. mörka arkivet).

II. Aktuarielkontoret.

A. Protokoll fr. o. med 1675.

B. Registratur (koncept till skrivelser) fr. o. med 1695.
Inneliggande domar och utslag fr. o. med 1621.

C. Diarier fr. o. med 1792.

D. Kungl. bref fr. o. med 1695, akter i besvärsmål fr. o. med 1857 (hufvudsakligen i det s. k. »mörka arkivet»).

III. Advokatfiskalskontoret.

A. Konceptmemorial (och registratur) fr. o. med 1787 (till större delen på vinden).

B. Diarier, olika slag, från 1800-talets början (delvis på vinden).

C. Akter i balansmål och fiskaliska aktioner, afskrifningsmål, restitutionsmål samt mål angående fattigvård för svenskar i Norge (delvis på vinden).

IV. Revisionsafdelningens första kontor.

A. Koncept fr. o. med 1802(?).

B. Diarier fr. o. med 1825 samt anteckningsböcker.

C. Anmärkningsakter, inkomna skrivelser m. m.

D. Räkenskaper: se nedan XIV.

V. Revisionsafdelningens andra kontor.

A. Koncept fr. o. med 1803.

B. Diarier fr. o. med 1802 samt anteckningsböcker.

C. Anmärkningsakter fr. o. med 1801, inkomna skrivelser fr. o. med 1803 m. m.

D. Räkenskaper: se nedan XIV.

VI. Revisionsafdelningens tredje kontor.

A. Koncept fr. o. med 1840.

B. Diarier fr. o. med 1852 samt anteckningsböcker.

C. Anmärkningsakter fr. o. med 1796, inkomna skrivelser m. m.

D. Räkenskaper: se nedan XIV.

VII. Kammarrättens protokoll, registratur, domar och utslag, diarier m. m. i **krigsrevisionsmål** (1811—1825).

VIII. Kammarrättens **vind** (oordnade handlingar).

A. Konceptprotokoll (enstaka band fr. o. med 1672).

B. Koncept från olika kontor (åtminstone från 1800-talets början).

C. Diarier, annotationsböcker, remissböcker, listor, rotlar o. d. (fr. o. med 1730-talet).

D. Arbetsberättelser (fr. o. med 1688).

E. Akter i besvärsmål, afskrifningsmål, balansmål, restitutionsmål, anmärkningsmål o. d. (börja i slutet af 1600-talet).

F. Aktoratsräkningar jämte verifikationer (fr. o. med 1680-talet).

G. Redogörelser för franska subsidiemedel (1770- och 1780-talen); handlingar angående grefve Ruuths finansförvaltning (1789 och följande år); skrivelser till finska generalkrigskommissariatet 1808 m. m.

IX. Delar af **konvojkommissariatets** räkenskaper (1800-talet). Jämf. Statskontoret, V.

X. **Salpeterfondens** hufvudböcker och verifikationer (1812—1840-talet).

XI. Räkenskaper öfver **stämpelpappersuppbörd** i olika län (1850-talet—1870-talet).

XII. **Taxeringslängder** för olika församlingar i Stockholm (1850—1860).

XIII. Kvarliggande **spridda räkenskaper** från olika myndigheter och områden (börja på 1700-talet).

XIV. **Räkenskaper i våra dagar**, öfverlämnade för revidering, kvarligga i allmänhet i högst 5 år, å första revisionskontoret numera dock längre tid på grund af bristande utrymme i kammararkivet, dit eljest räkenskaper från myndigheter i landsorten brukas aflämnas. Räkenskaper från ämbetsverk i Stockholm återställas däremot numera i regeln till dessa. Förr öfverlämnades äfven sådana räkenskaper till kammararkivet (i allmänhet till midten af 1870-talet); de äro för närvarande deponerade i riksarkivet.

20. Generaltullstyrelsen.

I. Hufvudarkivet och kamallbyråns arkiv.

A. Protokoll: Generaltulldirektionens 1771, 1772, 1783—1802, generaltullarrendesocietetens 1803—1813, generaltulldirektionens 1814—1824, generaltullstyrelsens 1825—1878. Föredragningslistor fr. o. med 1878.

B. Registratur och koncept: Generaltulldirektionens och generaltullarrendesocieteternas 1725—1772, 1777—1824 jämte särskildt registratur för skrivelser till underordnade myndigheter 1701—1824; generaltullstyrelsens fr. o. med 1825.

C. Diarier och annotationsböcker (delvis fr. o. med 1732)

D. Kungl. Maj:ts och kollegiernas bref 1670-talet—1860 (kungl. bref särskildt fr. o. med 1777), diverse myndigheters, tullkammars och enskilda personers skrivelser 1780-talet—1860, handlingar ordnade efter föredragningsdag fr. o. med 1861, personella berättelser, statistiska berättelser, andra rapporter m. ik inkomna handlingar.

II. Kameralbyråns (förut kammarkkontorets) arkiv.

A. Föredragningslistor.

B. Registratur och koncept fr. o. med 1766, delvis sammanbundna med diarierna.

C. Diarier.

D. Protokollsutdrag och resolutioner fr. o. med 1785, personalstater, särskilda inkomna handlingar m. m.

E. Räkenskaper, däribland hufvudböcker med verifikationer fr. o. med 1714.

III. Revisionsbyråns (förut revisionskontorets) arkiv.

A. Föredragningslistor.

B. Diarier.

C. Liggare öfver export och import.

D. Konfiskationsjournaler med verifikationer fr. o. med 1846 samt strandvraks- och bergade varors journaler med verifikationer fr. o. med 1874.

Anm. Tullkammar-, packhus-, nederlags-, transito- m. fl. journaler jämte verifikationer utgallras efter 10 år.

- IV. **Skeppsmåtningsöfverkontrollörens** arkiv: koncept fr. o. med 1875 samt mätböcker.
- V. **Ombudsmannens** (förut advokatfiskalskontorets) arkiv.
- VI. **Stora sjötullrättens** protokoll 1730—1769.
- VII. **Kommitterades** till sjötulltaxornas öfverseende handlingar 1781.

21. Statistiska centralbyrån.

- I. **Tabellkommissionens** arkiv.
 - A. Protokoll 1792—1858.
 - B. Koncept 1763—1858.
 - C. Diarier 1815—1824.
 - D. Kungl. bref 1748—1858 och andra inkomna skrivelser.
 - E. Tabellariska uppgifter (flere slag, delvis från 1720-talet).
 - F. Räkenskaper 1802—1858.
- II. **Statistiska beredningens**, sedermera (1886) **statistiska tabellkommissionens** protokoll från 1858.
- III. **Statistiska centralbyråns** arkiv från 1858.
 - A. Koncept.
 - B. Diarier.
 - C. Kungl. bref och andra inkomna skrivelser.
 - D. Nominativa utdrag ur födelse- och dop-, lysnings- och vigsel- samt död- och begrafningsböcker årligen samt d:o ur församlingsböcker (husförhörlängder) hvarje tionde år fr. o. med 1860, summariska redogörelser för folkmängden i hvarje församling årligen fr. o. med 1860, sammandrag af kommunernas räkenskaper fr. o. med 1874 samt andra statistiska uppgifter, berättelser och rapporter.
 - E. Räkenskaper.
- IV. **Kommittéhandlingar** rörande: kommittén för undersökning af grunderna för städernas beskattning (1854—1859), statistiska kommittén (1854—1856), finanskommittén (1858—1863), mantalskrifningskommittén (1872), indelningsregleringskommittén (1881—1882).

22. Öfverintendentsämbetet.

I. Öfverintendentsämbetets hufvudarkiv.

- A. Protokoll 1783—1879, föredragningslistor fr. o. med 1880.
 - B. Registratur och koncept fr. o. med 1722.
 - C. Diarier fr. o. med 1777.
 - D. Generalförslag fr. o. med 1818.
 - E. Ritningar med tillhörande liggare.
 - F. Kungl. bref fr. o. med 1697, afgjorda mål fr. o. med 1722, årsredogörelser, prisuppgifter och andra inkomna handlingar.
 - G. Diverse handlingar angående särskilda byggen m. m.
 - H. Hufvudböcker med verifikationer samt andra räkenskaper.
- II. **Slottsbyggnadsdirektionens** arkiv: protokoll, koncept, diarier och handlingar 1811—1818.

23. Styrelsen för postsparbanken.

(Började sin verksamhet i augusti 1883.)

- A. Föredragningslistor.
- B. Koncept (registratur).
- C. Diarier.
- D. Liggare och förteckningar.
- E. Kungl. bref, akter och andra inkomna handlingar.
- F. Hufvudböcker med verifikationer samt andra räkenskaper.
- G. Handlingar, som hänföra sig till insättningar, uppsägningar och uttagningar.

Anm. Afslagna uppsägningar, obegagnade tillståndsbevis och dödade motböcker komma hädanefter att utgallras.

24. Patent- och registreringsverket.

- I. **Patentbyråns** arkiv 1885—1895, **patent- och registreringsverkets** 1896, dess **patentafdelnings** fr. o. med 1897.
- A. Sessionsböcker (föredragningslistor) och protokoll.
 - B. Koncept (registratur).
 - C. Diarier.
 - D. Patentregister, varumärkesregister och mönsterregister m. m.

E. Kungl. bref, patentakter (äfven äldre patentansökningar till kommerskollegium 1852—1884), varumärkesakter, mönsterakter m. fl. inkomna handlingar.

F. Ritningar och tefflor m. m.

G. Räkenfaper.

II. Aktiefolagsafdelningens arkiv fr. o. med 1897.

A. Sessionsböcker (föredragningslistor) och protokoll.

B. Koncept (registratur).

C. Diarier.

D. Aktiefolagsregister.

E. Kungl. bref, aktiefolagsakter m. fl. inkomna handlingar.

F. Räkenfaper.

III. Statistiska afdelningens register, kort m. m.

25. Landtmäteristyrelsen.

(Rikets generallandtmäterikontor).

I. Hufvudarkivet.

A. Protokoll fr. o. med 1849.

B. Registratur och koncept fr. o. med 1683.

C. Diarier fr. o. med 1690 (för en del af 1700-talet inbundna tillsammans med koncepten).

D. Matriklar och saköreslängder.

E. Kungl. bref fr. o. med 1683 och andra inkomna handlingar fr. o. med 1684 (för en del af 1700-talet inbundna tillsammans med koncepten).

F. Renoverade kartor med beskrifningar och register (de äldsta från 1630-talet).

G. Räkenfaper.

II. Öfveringenjörens arkiv t. o. med 1878: protokoll 1855—1864, koncept och inkomna skrivelser fr. o. med 1850, diverse handlingar (äfven från 1700-talet).

III. Landtmäterifiskalens arkiv: koncept och diarier (från slutet af 1700-talet); annotationsbok öfver landtmätarnes arbeten (upplagd 1704), kallas numera tjänstebok; inkomna skrivelser, däribland årsredogörelser från landtmätare.

26. Stuteriöfverstyrelsen.

- A. Koncept 1855—1876 och kopieböcker fr. o. med 1877.
 - B. Diarier fr. o. med 1840.
 - C. Kungl. bref fr. o. med 1780, andra inkomna handlingar fr. o. med 1874, premieringsrullor fr. o. med 1883.
 - D. Räkenskaper.
-

Stuterikommissionens protokoll fr. o. med 1873.

27. Domänstyrelsen.

I. Ekplanteringsstyrelsens arkiv 1831—1864.

- A. Koncept.
- B. Diarier.
- C. Kungl. bref och andra inkomna handlingar.

II. Skogsinstitutets arkiv 1838—1859.

- A. Koncept.
- B. Diarier.
- C. Kungl. bref och andra inkomna handlingar.

III. Skogstyrelsens arkiv 1859—1882.

- A. Protokoll (1870—1882).
- B. Koncept.
- C. Diarier.
- D. Kungl. bref och »allmänna mål».

IV. Kammarkollegii domänsfodelnings arkiv 1878—1882.

- A. Koncept.
- B. Diarier.
- C. Kungl. bref.
- D. Handlingar angående kungsgårdar samt till statsverket indragna civila och militära boställen.
- E. Handlingar angående till statsverket indragna hospitals-egendomar.

V. Domänstyrelsens arkiv fr. o. med 1883.

1. Jordbruksafdelningen.

A. Föredragnings- (eller expeditions-)listor.

B. Konzept.

C. Diarier.

D. Liggare.

E. Kungl. bref, akter angående kronans utarrenderade jordbruksegendomar och fisken, försålda kronoegendomar m. m. samt »allmänna mål».

2. Skogsafdelningen.

A. Föredragnings- (eller expeditions-)listor.

B. Konzept.

C. Diarier.

D. Liggare.

E. Kungl. bref, akter angående skogar, flottleder, skogsläroverken, skogstatens boställen m. m. samt »allmänna mål».

F. Räkenskaper.

VI. Följande särskilda samlingar:

1. Kartor och beskrifningar öfver skogar, anslagna till bergshandterings understöd 1642—1842 (öfverlämnade från kommerskollegium).

2. Märkrullor m. m. 1791—1870 (öfverlämnade från marinförvaltningen).

3. Handlingar angående skogsregleringen på 1820- och 1830-talen m. m. (har tillhört Kungl. Djurgårdens arkiv).

4. Delar af hospitalsdeputationens, hospitalsöfverdirektionens och serafimerordensgilletts arkiv: registratur, diarier, kungl. bref och andra inkomna handlingar (1750-talet—1876). Jämf. Medicinalstyrelsen.

28. Landtbruksstyrelsen.

(Började sin verksamhet 1890.)

A. Föredragningsböcker.

B. Konzept.

C. Diarier.

D. Kungl. bref och andra inkomna handlingar.

E. Räkenskaper.

29. Generalstabén.

I. Krigsarkivet.

Krigshandlingar (fördelade efter resp. krig) med tillhörande bataljplaner.

Militär-topografisk samling af äldre handlingar med tillhörande topografiska kartor.

Krigskollegii arkiv, i allmänhet t. o. med 1840 (återstoden i arméförvaltningen).

Inspektions- och generalbefälsarkiv.

Regementsarkiv.

Fästningsarkiv.

Militära undervisningsanstalters handlingar.

Krigsmanshusets arkiv.

Biografiska samlingen med tillhörande porträttsamling.

II. **Kommunikationsafdelningens** arkiv, bestående af uppgifter och andra handlingar angående kommunikationsväsendet (delvis hemliga) samt planer och ritningar.

III. **Topografiska afdelningens** arkiv, bestående af dels kartor (koncept i olika skalor, stomkartor m. m.), dels handskrifter (länsbeskrifningar, mantalslängder m. m.).

30. Flottans arkiv i Stockholm.

Arkivet har sedan början af 1880-talet ordnats under följande hufvudafdelningar:

A. Skeppsgårdshandlingar 1541—1640.

B. Kungl. bref och resolutioner.

C. Reglementen och instruktioner.

D. »Öfverstyrelsen». Hit höra amiralitetskollegii och andra öfverordnade myndigheters arkiv fr. o. med 1629.

E. Amiralitetskammarrätten 1695—1807.

F. Arméns flottas kammarrätt 1780—1811.

G. Kommittéer och kommissioner.

H. Karlskrona station.

I. Stockholms eskader och station.

K. Göteborgs eskader, station och depot.

L. Landskrona eskader.

- M. Finska eskadern.
 - N. Stralsunds eskader.
 - O. Båtsmanshållet.
 - P. Prisverket.
 - Q. Tjänsteförteckningar.
 - R. Diverse.
 - S. Lots- och fyrinrättningen samt lifräddningsväsendet.
 - T. Sjökarteverket.
 - U. Amiralitetsinkvarteringskassan.
 - V. Amiralitetskrigsmanskassan.
-

157

Bil. B.

**Tabell, utvisande de undersökta arkivens omfång och
arkivlokalernas beskaflenhet.**

		Hyllängd i meter		Anmärkningar.
		hela arkivet.	årlig tillväxt.*	
1	Svea hofrätt:			
	a) Hofrättens hufvudarkiv	900	19	
	b) Advokatfiskalens arkiv.	¹ 790	7	¹ Häruti ej inberäknadt en deposition i riksarkivet å 380 m.
2	Krigshofrätten	64	1	
3	Fångvårdsstyrelsen	² 890	² 9,5	² Räkenskaper ensamt utgöra resp. 660 och 7 meter.
4	Landtförsvarsdepartementets kommandoexpedition . .	220	5,89	
5	Arméförvaltningen	1,270	35	
6	Sjöförsvarsdepartementets kommandoexpedition . .	40	1	
7	Marinförvaltningen	68	³ 3,7	³ Häruti ej inberäknadt räkenskaper, som efter granskning i kammarrätten skickas till flottans arkiv.
8	Lotsstyrelsen	186	4	
9	Generalpoststyrelsen	⁴ 1,060	⁴ 33,80	⁴ Räkenskaperna ensamt utgöra resp. 515 och 22,10 m. Den årliga tillväxten har ökat från 28,50 (1896) till 40,25 (1900).
10	Medicinalstyrelsen	375	7	

* Medeltal för 5 å 10 år.

L o k a l e r o c h u t r y m m e .

Arkivalierna förvaras dels i ämbetslokalerna, dels på vindarna. För hufvudarkivet är utrymmet tillräckligt, så länge gallring sker, men för advokatfiskalens arkiv är det otillräckligt. Ämbetslokalerna äro i det hela tillfredsställande, men vindarna äro otillfredsställande.

Arkivalierna förvaras i ämbetslokalen, som erbjuder tillräckligt utrymme och äfven i andra hänseenden är tillfredsställande.

Arkivalierna förvaras dels i ämbetslokalen, inrymd i aktiebolaget P. A. Norstedt & Söners hus på Riddarholmen, dels i ett mindre stenhus vid centralfängelset på Långholmen, innehållande å nedre botten materialbod och å den öfre arkivlokal. Utrymme finnes för ännu några år, men arkivlokalerna kunna icke anses tillfredsställande. De i ämbetslokalen befintliga handlingarna måste till följd af lokalens beskaffenhet förvaras på flera olika ställen och kunna därför ej uppställas i rationell ordning. Då därjämte ämbetslokalen är inrymd i samma hus som ett större industriellt etablissement, kan arkivet icke anses vara i nödig mån tryggt mot eldfara. Arkivlokalen på Långholmen kan ej uppvärmas.

Arkivalierna förvaras dels i ämbetslokalen, dels i kontor på vinden. Tillräckligt utrymme saknas, och kontoret på vinden är trångt och utestänger ej damm.

Arkivalierna förvaras dels i arméförvaltningens ämbetshus, hvars till arkiv upplåtna lokaler äro tämligen tillfredsställande, dels i Svea artilleriregementets kasern. Utrymmet är dock otillräckligt.

Arkivalierna förvaras i ämbetslokalen, som erbjuder tillräckligt utrymme och äfven i andra hänseenden är tillfredsställande.

Arkivalierna förvaras inom ämbetslokalen, i olika rum och korridorer. Utrymmet är otillräckligt, och därför öfverlämnas periodvis handlingar, äldre än ungefär 30 år, till flottans arkiv.

Arkivalierna förvaras dels i ämbetslokalen, hufvudsakligen i två för arkivet afsedda rum och i registratörens rum, dels i ett kontor på vinden. Utrymmet är otillräckligt och vindskontoret i flera hänseenden otillfredsställande, särskildt emedan det är utsatt för stor fara i händelse af eldsvåda på vinden, där äfven boningsrum finnas.

Arkivalierna förvaras dels i ämbetsrummen, dels — till större delen — på vinden. Utrymmet är otillräckligt, hvartill kommer, att vindlokalerna äro kalla och äfven i andra hänseenden otillfredsställande. I det nya posthus, i hvilket generalpoststyrelsen under loppet af år 1908 kommer att inflytta, är dock tidsemlig lokal för arkivet afsedd att inredas.

Arkivalierna förvaras i den egentliga arkivlokalen — två med eldstäder försedda rum 3 tr. upp i medicinalstyrelsens ämbetshus — i arbetsrummen, på vinden och i tvenne bodar på gården. Den egentliga arkivlokalen, som för öfrigt kan anses tillfredsställande, är för liten, men om tvenne rum på nedre botten, som nu äro upplåtna åt allmänna elektricitetsinrättningen, användas till arkivrum, skulle tillfredsställande förvaringsrum kunna erhållas för viktigare arkivhandlingar. Bodarna på gården äro uppförda af sten och underhållas ordentligt.

		Hyllängd i meter		Anmärkningar.
		hela arkivet.	årlig tillväxt.	
11	Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen	166,5	0,85	
12	Telegrafstyrelsen	268	¹ 20	¹ Däraf räkenskaper 10 m.
13	Järnvägsstyrelsen	475	² 30	² Däraf räkenskaper 25 m.
14	Kammarkollegium:			
	a) Kammararkivet	8,200	80 à 85	
	b) Advokatfiskalskontoret .	³ 131,15	0,56	³ Utom äganderättshandlingar, som förvaras i kassaakåp.
	c) Aktuarietkontoret	870	8	
	d) Registratorskontoret . .	418	1,40	
15	Statskontoret	1,100	6,5	
16	Myntverket	20	0,5	
17	Kontrollverket	65	0,5	
18	Kommerskollegium	1,700	10	

L o k a l e r o c h u t r y m m e .

Arkivalierna förvaras i ämbetslokalerna i ett hus, som för öfrigt är upplåtet till bostäder, hvadan lokalerna kunna anses mindre tillfredsställande, särskildt med afseende på eldfara; kontraktshandlingarna förvaras dock i brandfritt hvalf. Utrymmet är dessutom otillräckligt.

Arkivalierna förvaras dels i ämbetslokalen, dels i två vindskontor. Utrymmet är otillräckligt, emedan det blott räcker för ytterligare några år. Det ena vindskontoret är mycket trångt, och lokalerna äro ej skyddade för eldfara.

Arkivalierna förvaras dels i ämbetslokalen, dels på vinden i centralstationshuset. Tillräckligt utrymme saknas för kammarkontorets arkiv, som förvaras på otillfredsställande sätt.

Arkivalierna förvaras dels i arkivets hufvudlokal, upptagande de tre nedersta våningarna i huset n:r 13 vid Birger Jarls torg, dels äfven på vinden och i tvännen i källarvåningen i huset n:r 16 vid samma torg. Lokalerna äro synnerligen olämpliga och utrymmet alldeles otillräckligt, så att handlingar, upptagande omkring 900 meter hyllängd, måst deponeras i riksarkivet.

Arkivalierna förvaras i advokatfiskalsämbetets två expeditjonsrum och i ett mindre särskildt arkivrum, som är ganska mörkt. Eljest äro lokalerna tillfredsställande och utrymmet tillräckligt.

Arkivalierna förvaras i ämbetsrummen utom en mindre del, som förvaras på vinden. Utrymmet är tillräckligt och lokalerna i öfrigt tillfredsställande.

Arkivalierna förvaras i registratorskontorets tre ämbetsrum och i ett särskildt arkivrum, som är trångt och något mörkt. Eljest äro lokalerna tillfredsställande och utrymmet tillräckligt ännu för någon tid, men torde om 10 å 15 år blifva otillräckligt.

Arkivalierna förvaras dels i ämbetslokalen och ett därintill beläget arkivrum, dels på vinden och i en källare. Utrymmet är ej tillräckligt. Af lokalerna äro vinden och källaren mindre lämpliga; den förra är dock tillräckligt ljus och försedd med hyllor, men den senare saknar både fönster och hyllor och är ej fuktfri.

Arkivalierna förvaras dels i myntverkets ämbetslokal, dels i en särskild mindre byggnad. Utrymmet är fullt tillräckligt och lokalerna äfven för öfrigt tillfredsställande.

Arkivalierna förvaras dels i kontrollverkets ämbetslokal, dels i ett vindskontor. Utrymmet är otillräckligt, och vindskontoret är icke af tillfredsställande beskaffenhet.

Arkivalierna förvaras dels i kommerskollegii ämbetslokal, Lilla Nygatan n:r 22, i alla arbetsrummen, tamburer, skrubbar och kök samt i några halfmörka kontor på vinden, dels i det s. k. garnisonskolerasjukhuset å Östermalm i fem rum, af hvilka två äro mörka. Utrymmet är otillräckligt och lokalerna äfven för öfrigt otillfredsställande, i synnerhet på vinden, där äfven bostäder finnas. (Lokalen å Östermalm måste i april 1903 utrymmas, och handlingarna öfverflyttas tills vidare till riksarkivet.)

		Hyllängd i meter		Anmärkningar.
		hela arkivet.	årlig tillväxt.	
19	Kammarrätten:			
	a) Kansliet		0,33	
	b) Aktuarietkontoret . . .		6	
	c) Advokatfiskalskontoret .		¹ 8 à 10	¹ Om de ordinarie afskrifningsakterna frånräknas, endas 0,5 meter.
		² 1,261		² I ämbetslokalerna och det s. k. ljusa arkivet.
		³ 384,05		³ I det s. k. mörka arkivet och på vinden.
	d) Revisionsafdelningens första kontor		⁴ 0,5	⁴ Kontorens egna handlingar, således ej inberäknadt de räkenskaper som granskas, men efter några år återsändas eller aflämnas till kammararkivet.
	e) Revisionsafdelningens andra kontor		⁴ 0,5	
	f) Revisionsafdelningens tredje kontor		⁴ 0,5	
20	Generaltallstyrelsen . . .	⁵ 1,658	⁵ 158	⁵ Däraf dock resp. 1,120 och 150 meter journaler m. m. som gallras efter 10 år.
21	Statistiska centralbyrån .	370	8	
22	Öfverintendentsämbetet .	68	0,7	
23	Styrelsen för postsparbanken	⁶ 744	⁶ 65,11	⁶ Däruti ej inberäknadt afslagna uppsägningar, obegagnade tillståndsbevis och inlösta motböcker, hvilka hädanefter komma att utgallras. Räkenskaperna ökas med omkr. 50 meter om året.
24	Patent- och registreringsverket:			
	a) Patentafdelningen . . .	137,40	12	
	b) Bolagsafdelningen . . .	33,10	1,75	
	c) Statistiska afdelningen .	24	2	

 Lokaler och utrymme.

Arkivalierna förvaras i ämbetslokalen, som har tillräckligt utrymme för nyare handlingar, men till en del äfven i det s. k. mörka arkivet och på vinden (se nedan).

Arkivalierna förvaras dels i ämbetslokalen, dels i det s. k. ljusa arkivet (på nedre botten till höger om ingången), dels äfven i det s. k. mörka arkivet (på nedre botten till vänster om ingången) samt på vinden. Utrymmet är så otillräckligt, att det inom den närmaste tiden blir nödvändigt att lägga handlingar på golfvet i arkivrummen, såsom förut skett på vinden.

Arkivalierna förvaras dels i ämbetslokalen, dels på vinden. Utrymme har kunnat beredas endast genom inhysande af större delen af arkivalierna på vinden, där hyllor finnas endast för en obetydlig del af de därstädes förvarade arkivalierna, samt genom gallring af akter till ordinarie afskrifningsmål.

Arkivalierna förvaras dels i ämbetslokalen, dels i det s. k. mörka arkivet och på vinden. Utrymmet är otillräckligt.

Arkivalierna förvaras i ämbetslokalerna. Utrymmet är knappt.

Arkivalierna förvaras dels i ämbetsrummen, dels i vindskontor, som äro mycket otillfredsställande, särskildt emedan de i händelse af eldsvåda äro utsatta för stor fara. Utrymmet är otillräckligt, fastän gallring äger rum.

Arkivalierna förvaras dels i ämbetsväningen 2 tr. upp i det åt verket upplåtna huset, dels i ett arkivrum på nedre botten, dels i en källare. Utrymmet är alldeles otillräckligt. Källarerummet är skyddadt mot eldfara, men fuktigt; arkivrummet är ej uppvärmdt.

Arkivalierna förvaras i ämbetslokalen och — till en mindre del — på ett vindskontor. Utrymmet är för närvarande tillräckligt, men torde snart blifva otillräckligt. Vindskontoret är i flera hänseenden otillfredsställande, och själfva ämbetsväningen såtillvida att bostäder finnas såväl öfver som under densamma.

Arkivalierna förvaras dels i ämbetsrummen, dels på vindarna, dels i ett särskildt förhyrdt magasin. Utrymmet är otillräckligt, hvarjämte arkivalierna på grund af lokalernas synnerligen dåliga och otidsenliga skick äro utsatta för fara att förstöras. I det nya posthuset äro emellertid åtgärder vidtagna för inredande af tidsenlig lokal.

Arkivalierna förvaras i ämbetslokalerna i ett hus, som för öfrigt är upplåtet till bostäder samt — till en mindre del — på vinden i samma hus. Lokalerna kunna anses mindre tillfredsställande, dels med afseende på eldfara, dels i betraktande af det trånga utrymmet och nödvändigheten att förvara arkivalierna på många olika ställen.

		Hyllängd i meter		Anmärkningar.
		hela arkivet.	årlig tillväxt.	
25	Landtmästeristyrelsen . . .	478,55	3,65	För kartböckerna, som äro 0,68 meter höga, har beräk- nats dubbel hyllängd.
26	Stuteriöfverstyrelsen . . .	6,5	0,88	
27	Domänstyrelsen	407	10	
28	Landtbruksstyrelsen	15	1	
29	Generalstaben:			
	Krigsarkivet	4,000	—	
	Kommunikationsafdelnin- gen	—	—	
	Topografiska afdelningen . .	74	—	
30	Flottans arkiv i Stockholm	3,000	18	

L o k a l e r o c h u t r y m m e .

Arkivalierna förvaras i landtmäterikontorets hus, dels i ämbetslokalen, dels — till en mindre del — på vinden. Utrymmet är alldeles otillräckligt, och dessutom är lokalen genom sin otidsenliga inredning eldfarlig.

Arkivalierna förvaras f. n. i ett till landtförsvarsdepartementets ämbetslokal hörande rum och på ett vindskontor. Utrymmet är mycket begränsadt.

Arkivalierna förvaras i våningen 2 tr. upp i kammarrättens hus Birger Jarls torg nr 13 samt på vinden i samma hus. Utrymmet är otillräckligt.

Arkivalierna förvaras i ämbetslokalen och utrymmet är ännu tillräckligt.

Arkivalierna förvaras i generalstabsbyggnaden (delvis på vinden), hvarjämte en del är deponerad i riksarkivet. Lokalerna äro med afseende på utrymme och äfven i andra hänseenden långt ifrån tillfredsställande.

Arkivalierna förvaras dels i arbetsrummen, dels i särskildt afstängda rum. Utrymmet är för närvarande tillräckligt. Bristfälligt skydd mot eldfara.

Arkivalierna förvaras dels i brandfria hvalf, dels i arbetsrummen. Utrymmet är otillräckligt, så att konceptblad och hemliga kartor icke kunna på tillfredsställande sätt förvaras.

Arkivalierna förvaras i det s. k. tyghuset på Skeppsholmen, dels i särskild lokal i södra ändan af huset (nedre botten, en trappa upp och på vinden), dels å sjukvårdsförrådets vind. Brist på utrymme förefinnes, alldenstund en del arkivalier ej får rum på hyllor, utan måste ligga på golvet. Endast bottenvåningen kan uppvärmas.

1

Bil. C.

**Tabell med uppgifter angående de arkivalier, som
vederbörande myndigheter önska aflämnas.**

Önskar afämnas till en med riksarkivet
förenad arkivdepot.

- 1 **Svea hofrätt:**
 - a) Hofrättens hufvudarkiv Protokoll, codices rationum, registratur, utslags-, resolutions- och domböcker, libri supplicationum, akter i frälsemäns konkurser samt vid gallring behållna handlingar, allt t. o. med 1800.
 - b) Advokatfiskalens arkiv Häradsrätters och rådstufvurätters renoverade småprotokoll t. o. med 1808.
- 2 **Krigshofrätten** Samtliga arkivalier t. o. med 1868.
- 3 **Fängvårdsstyrelsen** Inkomna handlingar (utom kungl. bref och beskrifningar öfver fångar) samt räkenskaper, äldre än 25 år; indragna centralfängelsets å Norrmalm arkiv.
- 4 **Landtförsvarsdepartementets kommandoexpedition . . .**
- 5 **Arméförvaltningen**
- 6 **Sjöförsvarsdepartementets kommandoexpedition . . .**
- 7 **Marinförvaltningen**
- 8 **Lotsstyrelsen** Arkivalier, äldre än 1872 (utom kungl. bref, rullor och fyringeniörskontorets handlingar).
- 9 **Generalpoststyrelsen . . .** Arkivalier, äldre än 1849 (utom kungl. bref fr. o. med 1801).
- 10 **Medicinalstyrelsen** Arkivalier, äldre än 1850 (utom kungl. bref).
- 11 **Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen** Samtliga arkivalier, äldre än 1840, samt räkenskaper t. o. med 1870.
- 12 **Telegrafstyrelsen** Inkomna handlingar (utom kungl. bref), äldre än 25 år; rapporter och räkenskaper, äldre än 10 år.

omfång meter.	Anmärkningar.	Tidpunkter för följande leveranser.
100	Villkor: att arkivalierna allt framgent komma att förvaras inom hufvudstaden.	Hvart femte år (första gången 1906 handlingar t. o. med 1805).
150	Domböcker för samma tid äro redan såsom deposition öfverlämnade till riksarkivet. Samma villkor som ofvan.	Hvart femte år (första gången 1911 domböcker och småprotokoll t. o. med 1810).
48		Vidare öfverflyttning ej behöflig under den närmaste framtiden.
640	Räkenskaperna (som ensamt utgöra 496 meter) kunna förvaras utom Stockholm, men ej öfriga handlingar.	Fem- eller tio-årsperioder.
—	Samtliga arkivalier, äldre än 30 år, böra lämnas till krigsarkivet (f. n. omkr. 70 meter), dit redan förut en del af kommandoexpeditionens äldre handlingar öfverlämnats.	
—	Krigskollegii arkiv t. o. med 1865 bör enligt kungl. brefvet ²⁴ /s 1877 lämnas till krigsarkivet, som dock för närvarande saknar utrymme för den del af nämnda arkiv, som ännu är kvar i arméförvaltningen.	
—	Storamiralsämbetets 1:a afdelnings arkiv 1825 —1840 (omkr. 2 meter) samt diverse äldre handlingar torde helst böra förenas med flottans arkiv.	
—	Samtliga arkivalier, äldre än 1871, äro redan aflämnade till flottans arkiv, dit också räkenskaper skickas efter granskningen i kammarrätten.	
67		Vidare öfverflyttning ej behöflig under den närmaste framtiden.
87		Hvart tionde år.
70	Behållas dock helst, ifall lämplig lokal kan beredas.	
10		Räkenskaper hvart tionde år.
130		Hvart femte år.

		Önskar aflämnas till en med riksarkivet förenad arkivdepot.
13	Järnvägsstyrelsen	Kammarkontorets räkenskaper, äldre än 10 år samt kartor och räkenskaper, som angå ståtens redan afslutade järnvägsbyggnader.
14	Kammarkollegium: a) Kammararkivet	
	b) Advokatfiskalskontoret .	
	c) Aktuariekontoret	
	d) Registratorskontoret . .	
15	Statskontoret	Arkivalier, äldre än 1801 (utom kungl. bref med register och statskontorets koncept) samt dessutom statskontorets allmänna magasinsskontors arkiv och åtskilliga särskilda serier af handlingar, hufvudsakligen sådana, som tillhört andra myndigheters och kommittéers arkiv.
16	Myntverket	
17	Kontrollverket	Koncept och inkomna skrivelser t. o. med 1860: arbetssedlar för guldsmeder i Stockholm samt generalräkningar och arbetsböcker för landsorten t. o. med 1890.
18	Kommerskollegium	Protokoll, registratnr och koncept samt diariet t. o. med 1860, inkomna handlingar (utom kungl. bref) t. o. med 1890, statistiska uppgifter t. o. med 1880; advokatfiskalskontorets, manufakturdiskontkontorets, större delen af bergskollegii arkiv m. m.
19	Kammarrätten:	
	a) Kansliet	Diverse handlingar, i allmänhet äldre än 1860-talet.
	b) Aktuariekontoret	Arkivalier, äldre än 30 år (utom kungl. bref).
	c) Advokatfiskalskontoret .	Arkivalier, äldre än 1880.
	d) Första revisionskontoret	Arkivalier, äldre än 30 år.
	e) Andra revisionskontoret	
	f) Tredje revisionskontoret	
20	Generaltullstyrelsen . . .	Samtliga arkivalier, äldre än 1825; dessutom personella berättelser, äldre än 50 år, samt kameral- och revisionshandlingar, äldre än 10 år (frånse de som utgallras).

Omfång meter.	Anmärkningar.	Tidpunkter för följande leveranser.
275		
—	Kammararkivarien anser, att mer än en tredje- del af kammararkivet är för dess nuva- rande verksamhet mindre behöflig, men att en fördelning torde vara förenad med stora svårigheter. Kollegiet finner det också olämpligt att afskilja dessa handlingar från de öfriga.	
—	} Ingenting behöfver aflämnas.	
—		
—		
550		Hvert tionde år.
—	Ingenting behöfver aflämnas.	
45		Hvert tionde år.
1,200		Hvert tionde år.
		Successiv öfverflyttning tills vidare ej behöflig.
600	Villkor: att arkivalierna blifva tillgängliga vid förefallande behof.	Successiv öfverflyttning tills vidare ej behöflig.
		} Hvert femte år eller oftare.
165	Villkor: att arkivalierna komma att förvaras i Stockholm.	Öfverlåtes åt riksarkivet att bestämma.

	Önskar aflämna till en med riksarkivet förenad arkivdepot.
21 Statistiska centralbyrån .	Diverse berättelser, rapporter, uppgifter, sammandrag af kommunernas räkenskaper m. m. (1860-talet—1890-talet) samt handlingar rörande kommittén för undersökning af grunderna för städernas beskattning (1854—1859) och 1872 års mantalsskrifningskommitté.
22 Öfverintendentsämbetet .	Arkivalier, äldre än 1851 (utom kungl. bref, generalförslag och ritningar med liggare) samt räkenskaper, äldre än 1885.
23 Styrelsen för postsparbanken	
24 Patent- och registreringsverket	
25 Landtmäteristyrelsen . .	Arkivalier äldre än 1828 (utom kartor med beskrifningar och register).
26 Stuterlöfverstyrelsen . .	Premieringsrullor utom för de senaste fem åren.
27 Domänstyrelsen	Chefs- och roteldiarier samt handlingar ang. försälda kronoegendomar, äldre än 5 år; skogstjänstemännens årsberättelser och allmänna mål, äldre än 10 år; räkenskaper, äldre än 15 år; handlingar, som hört till serafimerordensgilletts arkiv.
28 Landtbruksstyrelsen . . .	
29 Generalstaben:	
a) Krigsarkivet	
b) Kommunikationsafdelningen	
c) Topografiska afdelningen	
30 Flottans arkiv i Stockholm	Samtliga arkivalier, äldre än 1851.

omfång meter.	Anmärkningar.	Tidpunkter för följande leveranser.
68		Hvart femte eller hvart tionde år.
28		
—	Arkivalier, äldre än 10 år, anses mindre be- höfliga, men böra tills vidare behållas.	
—	Ingenting torde böra aflämnas.	
13,40		Vidare öfverflyttning ej behöfelig under den när- maste framtiden.
0,9	Öfverflyttning behöfelig, så länge styrelsen ej förfogar öfver egen lokal.	Hvart tionde år.
73		
—	Ingenting behöfver för närvarande aflämnas.	När omständigheterna så- dant kräfva.
—	Krigsarkivet anses fortfarande som hittills böra förvaras samladt och lyda under che- fen för generalstaben.	
—	Hvad som anses böra för framtiden bevaras, öfverlämnas till krigsarkivet.	
—	Ingen öfverflyttning anses lämplig.	
1,800	Under förutsättning att flottan icke kan er- hålla en för dess arkiv särskildt afsedd, inom stationens område förlagd samt för forskning fullt lämplig byggnad.	Hvart tionde år.

154

Öfriga af undersökningen framkallade skrivelser.

a) Riksarkivariens promemoria till statsrådet och chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet den 24 april 1903 angående kammararkivet.¹

Kammarkollegii arkivalier äro fördelade på fyra arkiv, advokatfiskalskontorets, aktuarietkontorets och registratorskontorets samt det egentliga kammararkivet, af hvilka aktuarietkontorets arkiv är en depot för de forna provinskontorens och jordebokskontorets arkivalier samt kammararkivet en stor depot för hvarjehanda arkiv. De tre förstnämnda arkiven förvaras i samma byggnad (n:r 16 vid Birger jarls torg), som inrymmer kammarkollegiets ämbetslokaler, och handlingarna omfatta mellan 1,400 och 1,500 meter i längd; de bilda sålunda samfällt en af de största administrativa arkivdepoterna i Stockholm, och vissa handlingsserier sträcka sig tillbaka ända in på 1660-talet. Gränserna mellan dessa arkiv och kammararkivet synas vara sväfvande. För protokoll är gränsen 1699/1700, för registratur 1679/1680 o. s. v.

Det egentliga kammararkivet har sina lokaler i huset n:r 13, delvis äfven i huset n:r 16 vid Birger jarls torg. Lokalerna äro alldeles otillräckliga — 900 meter arkivalier äro deponerade i riksarkivet — och äfven i andra afseenden otjänliga. Med undantag af vissa reviderade räkenskapsserier, hvilka, så länge utrymmet räckte, tid efter annan öfverlämnats från kammarrätten, samt arkivariens eget lilla arkiv (koncept och diaries) är kammararkivet att betrakta som afslutadt och representerar det af vasa-konungarne grundlagda stora och allomfattande centrala penning- och räkenskapsverket ungefär till den tid, då statskontoret och kammarrätten definitivt ur detsamma utbrötos (om de obestämda gränserna i öfrigt jfr ofvan), liksom tidigare handeln och berg-

¹ Denna promemoria meddelas här i stället för den underdåniga skrifvelsen af den 19 mars angående kammararkivet, hvilken senare för att rätt uppfattas förutsätter kännedom om hela det inför Kungl. Maj:t mellan kammarkollegium och riksarkivet föregångna meningsskiftet rörande arkivväsendet.

verken fått egna målsmän i kommers- och bergskollegierna. Vid sidan af kammarens två hufvudafdelningar, räntekammaren med penninguppbörden och räknekammaren i spetsen för revisionsväsendet, funnos äfven andra organ för den tidens finansförvaltning, i främsta rummet ett stycke in på 1600-talet varu- och provianthusen, hvilkas handlingar redan öfverflyttats till riksarkivet, där för öfrigt, utom vissa i senare tid öfverflyttade räkenskapsserier för Finland och andra förlorade landskap, fragmentariska stycken af kamerala serier sedan gammalt förekommit.

Utom de ur den ursprungliga kammarens omfattande verksamhet uppkomna serierna af handlingar ha i kammararkivet samlats flera andra smärre arkiv. Det har blifvit en stor arkivdepot. Men med dessa arkiv förhåller det sig så, att de vanligen endast delvis hamnat därstädes. Man finner där sålunda delar af kammarrättens och kommerskollegii arkivalier; man finner där, i större omfattning, delar af reduktionsmyndigheternas arkiv. Där förvaras likaledes handlingar från en mängd kommissioner, likaså delar af furstendömenas och lifgedingens arkiv m. m. I många, kanske de flesta fall äro återstoderna eller hufvuddelarna af dessa smärre arkiv att söka i riksarkivet, och fördelningen af dem mellan riksarkivet och kammararkivet är stundom fullkomligt planlös och godtycklig.

Jag antager, att i fråga om återföreningen af nu senast berörda arkivfragment till ett helt, en återförening, som ur allmän arkivsynpunkt är lika naturlig som önskvärd, några större svårigheter ej skola ställa sig i vägen. Det kan ej vara annat än förmånligt för kammararkivet att blifva af med åtskilliga för dessamma främmande och heterogena element.

I fråga om själfva kammararkivet i egentlig mening, liksom ett eller annat af de där förvarade andra arkiven och deras framtida vård äro däremot åsikterna hvarandra motsatta. Det är emellertid många skäl, som tala för en förening med riksarkivet. Om en central arkivdepot för ämbetsverkens äldre arkivalier kommer till stånd, är det tydligt, att kammararkivet i dess ofvan antydda omfattning och betydelse där skulle liksom bilda en kärna. Ur enhetlighetens synpunkt är sålunda en dylik förändring påkallad och teoretiskt sedt riktig. För forskningen, vare sig »historisk» eller »administrativ», måste det likaledes vara i hög grad önskvärdt, att ämbetsverkens äldre arkivalier äro centraliserade och samlade kring riksarkivet, hvars serier i de flesta fall torde vara

nödvändiga att samtidigt rådfråga. Ur rent lokal synpunkt tala goda skäl för en dylik förening. En och samma byggnad kunde då inrymma såväl de öfriga ämbetsverkens arkiv som kammararkivet. I annat fall måste särskilda lokaler beredas för det senare, på samma gång som lokal för de förra anskaffas, en anordning, som gifvetvis kommer att blifva dyrbarare. Detsamma gäller i fråga om personalen. Det måste utan tvifvel ställa sig dyrare att ha en särskild arkivpersonal för kammararkivet vid sidan af den, som sköter riksarkivet och en ny administrativ arkivdepot. Alla arkiven komma slutligen under en och samma sakkunniga ledning. För min del anser jag kammararkivets förening med de öfriga ämbetsverkens äldre arkiv i en gemensam depot under riksarkivets styrelse, vare sig man ser saken ur teoretisk eller praktisk synpunkt, för den enda fullt rationella och lyckliga lösningen af de centrala ämbetsverkens arkivfråga, sådana förhållandena nu en gång äro.

Mot en dylik förening ha, såvidt jag kunnat finna, endast två skäl blifvit anförda.

Man har påstått, att i riksarkivet de s. k. historiska intressena skulle vara förhållande, riksarkivet behandlas som ett »historiskt» arkiv, och att dess tjänstemän därför vore mindre kompetenta att sköta »administrativa» arkiv. Hvad man egentligen skall förstå med det förra kanske vederbörande själfva ej ha fullt klart för sig. I riksarkivet, liksom i kammararkivet och öfriga ämbetsverks arkiv, finnes en mängd handlingar, som äro utan all direkt betydelse för nutidens förvaltningsbehof, som sålunda väsentligen endast ha historiskt intresse. Det är ett misstag att tro, att dessa i det hela taget skulle behandlas på annat sätt än öfriga serier, som ännu kunna sägas ha en mer eller mindre stor aktuell betydelse. Äfven de förra ha till god del framgått ur en offentlig myndighets funktioner eller äro skrivelser ställda till en sådan, i främsta rummet till Kungl. Maj:t, eller låta ordna sig kring någon administrativ verksamhet inom- eller utomlands under vissa yttre förhållanden, t. ex. krig. I hufvudsak kunna de båda lagen af handlingar behandlas på samma sätt. Hvad riksarkivet angår, har det alltsedan dess reorganisation i midten af förra århundradet haft en administrativ afdelning, som tidvis varit på ett synnerligt framstående sätt representerad. Om man där i öfrigt efter en längre period af oreda — riksarkivet 1844 liknade kammararkivet 1897 — till en början förhållit sig osäker

och famlande med afseende på vissa handlingsserier af mera enbart historiskt intresse, torde det vara ursäktligt. Man bar sig knappast sämre åt här än i andra länder. Men så småningom har den uppfattningen mer och mer trängt igenom och gjort sig gällande, att de officiella serierna i riksarkivet, vare sig de äro af enbart historiskt eller på samma gång af aktuellt administrativt intresse, böra, så långt det numera är möjligt, behandlas efter administrativa grunder. Hvilka dessa numera öfverallt erkända grunder äro har jag haft tillfälle att uttala både i skrift och i tryck. Jag har också haft tillfälle att framhålla skillnaden mellan ordnande efter sådana grunder och ordnande efter mer eller mindre tillfälliga forskningskraf. Man bör tydligen ordna ett offentligt arkiv så, att alla begagnare finna samma lättnader och samma svårigheter, icke så, att endast vissa slags intressen tillgodoses. Det är sådana principer, som numera konsekvent tillämpas i riksarkivet, och det är för en dylik verksamhet man där alltmer söker utbilda sig.

Det andra hufvudskälet mot kammararkivets förening med riksarkivet är, att det förra skulle till stor del fortfarande behövas för kamerala utredningar och därför behöfva hållas i något särskildt slags ordning, hvars beskaffenhet emellertid är oklar. Det är två principiellt skilda intressen och uppgifter, som här komma i konflikt. Arkivmannens uppgift är att efter en riktig och genomtänkt plan ordna och hålla i ordning ett arkiv, att vårda handlingarna, att upprätta register och förteckningar o. s. v. Den är sålunda väsentligen af formell art, och det vore olyckligt, om man skulle fordra, att hvarje arkivman på samma gång måste vara forskare eller historieskrifvare, låt vara att man af vissa lämplighetsskäl äfven ålagt arkiven rent historiska uppgifter, såsom publikationen af historiska handlingar. Det är klart, att han under arkivets behandling visserligen kommer att förvärfva sig en mängd konkreta insikter inom olika områden, liksom han för att sköta ett stort offentligt arkiv bör känna till administrationens organisation icke blott i dess hufvuddrag utan ofta nog äfven i detaljer. Han kan under sådana förhållanden helt visst vara kompetent att inom vissa gränser åstadkomma utredningar. Men att han skulle ha till uppgift att åstadkomma hvilken utredning som helst är ett yrkande, som skulle på arkivmannen ställa oupphinneliga kraf och förrycka hela hans verksamhet till skada för organisationsarbetena i sjelfva arkivet.

Hans hufvuduppgift bör i stället vara att hålla arkivet i sådant skick, att forskaren, vare sig den historiske eller den administrativa, utan alltför stora svårigheter finner hvad han för sitt ändamål behöfver och vet hvar han skall söka det. Vill man, att i ett offentligt arkiv tjänstemännen skola svara äfven för administrativa utredningar i allmänhet, måste man alltså för detta mål vidtaga särskilda anordningar och framför allt sörja för, att de egentliga arkivarbetena på samma gång orubbadt kunna fortgå. Fasthåller man ensidigt vissa utredningskraf, är det åter uppenbart, att de senare måste blifva lidande, och i afseende på dem återstår ännu både i riksarkivet och kammararkivet ofantligt mycket, innan dessa arkiv kunna sägas vara ordnade på ett fullt tillfredsställande sätt. Det torde icke kunna vara någon fråga om, att icke det ensidiga genomförandet af utredningskrafven varit en af orsakerna till det bedröfliga skick, hvari kammararkivet så länge befunnit sig. För mig är det klart, att ett väl skött arkiv måste underlätta alla slags utredningar, af hvilka de än företagas, och jag måste upprepa hvad jag nyss erinrade, att vill man af ett eller annat skäl pålägga ett arkiv själfva utredningsarbetena i större omfattning, måste man på samma gång se till, att den egentliga arkivverksamheten icke försummas.

Af det senast anförda framgår, att jag icke kan tillerkänna något af de skäl, som anförts mot kammararkivets förening med den ifrågasatta af riksarkivet ledda administrativa arkivdepoten någon afgörande betydelse. Det första skälet saknar allt egentligt fäste i de verkliga förhållandena. Det praktiska intresse, som ligger till grund för det senare skälet, kan åter, om man vill vidtaga särskilda anordningar för dess vinnande och göra nödiga uppoffringar, utan tvifvel tillgodoses. Men skall det ensamt få göra sig gällande, måste själfva arkivväsendet på ett kännbart sätt erfara följderna däraf. Man torde då snart åter komma att stå inför oordnade arkiv.

Man har slutligen antydtt möjligheten, att någon del af kammararkivet, såsom redan skett med vissa partier, kunde ytterligare förenas med riksarkivet. Enligt min uppfattning äro dylika partiella öfverflyttningar principiellt oriktiga. Det är endast genom att hålla arkiven tillsamman, sådana de under tidens lopp bildat sig kring en myndighet eller institution, som man kan åstadkomma ett rationellt arkivväsen, och det är endast därigenom, som man på ett varaktigt sätt kan främja forskningen.

En dylik lösning af frågan är sålunda ur arkivsynpunkt icke att förorda.

Stockholm den 24 april 1903.

Emil Hildebrand.

**b) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 19 mars 1903
angående högsta ledningen af det svenska arkivväsendet.**

Till Konungen.

Jag anser mig böra i en särskild underdånig skrifvelse uttala mig om den högsta ledningen af det svenska arkivväsendet, särskildt för den händelse att den föreslagna nya administrativt-historiska arkivdepoten kommer att upprättas.

Riksarkivet var från början Eders Kungl. Maj:ts kanslis arkiv och utgjorde också en afdelning af kansliet, sedan 1840 af ecklesiastikdepartementet, ända till 1877, då det blef ett fristående ämbetsverk. Dess omfång och dess uppgifter ha emellertid vuxit vida utöfver de gränser, som af denna dess första bestämmelse voro dragna. Det har redan länge haft till skyldighet att mottaga upplösta ämbetsverks eller andra myndigheters arkiv. Det har i sina lokaler beredt plats åt många enskilda handskriftssamlingar. Det har mottagit betydande leveranser från ännu bestående myndigheter, för att icke tala om de betydande depositioner, som utaf sådana där blifvit gjorda och som af riksarkivets tjänstemän vårdas. Det har på detta sätt mer och mer kommit i beröring med det svenska arkivväsendet i allmänhet. I rask följd har också under de senaste åren den ena åtgärden vidtagits efter den andra för att utsträcka denna beröring. Riksarkivariens yttrande skall inhämtas öfver alla förslag till gallring af ämbetsverkens arkivalier. Den nådiga stadgan af den 31 december 1900 angående vissa offentliga arkiv bestämmer, att riksarkivarien skall höras angående planer till förteckningar och i allmänhet yttra sig i afseende på stadgans tillämpning. På uppdrag af Eders Kungl. Maj:t ha inom riksarkivet förslag utarbetats såväl till allmänna grunder för offentliga arkivs ordnande som till förteckningar öfver centrala och

lokala arkiv. Likaledes på uppdrag af Eders Kungl. Maj:t har genom riksarkivet den undersökning af de centrala ämbetsverkens arkiv blifvit verkställd, för hvilken jag i en annan underdånig skrifvelse redogjort och som ledt till föreslag att sammanföra deras äldre arkivalier i en med riksarkivet under gemensam styrelse förenad arkivdepot. Genom Eders Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut har riksarkivet ställts i spetsen för den landsarkivorganisation, som nu håller på att genomföras. Genom Eders Kungl. Maj:ts nädiga beslut i afseende på Malmö stads arkiv synes det ha blifvit fastställt, att de stadsarkiv, som befrias från skyldigheten att aflämna arkivalier till landsarkiven, icke desto mindre komma att ställas under riksarkivariens öfverinseende, och hvad Stockholms stads arkivväsen angår, har jag i en underdånig skrifvelse gjort förslag, som åsyfta att infoga detsamma i den allmänna organisationen och gifva det en sidosordnad ställning till landsarkiven under riksarkivariens högsta inseende. I underdåniga skrivelser har jag hemställt om en undersökning af förhållandena med arkivlokalerna hos de förnämsta lokala myndigheterna, domkapitlen och länsstyrelserna, och föreslagit en inspektion öfver deras arkiv från riksarkivets sida. Riksarkivets tjänstemän ha slutligen lämnat en kraftig hjälp vid ordnandet af åtakilliga både centrala och lokala arkiv. Redan nu kan sålunda riksarkivet sägas intaga en ledande ställning inom det svenaka arkivväsendet, och det behöfves endast några ytterligare åtgärder eller bestämmelser af Eders Kungl. Maj:t för att göra denna ledning fullt effektiv.

Jag vågar också säga, att riksarkivet sökt bereda sig för denna uppgift. Jag behöfver endast hänvisa till de omsorgsfulla utredningar, som af mina företrädare gjorts i afseende på dels gallring af arkivalier, dels landsarkivorganisationens förverkligande. Från riksarkivets sida har för första gången i Sverige förslag framställt till allmänna grunder för ordnande af offentliga arkiv, hvilka, om de af Eders Kungl. Maj:t fastställas, komma att medföra bestämda normer i detta afseende och med all hänsyn till lokala egendomligheter förekomma godtycke och planlöshet.¹ I riksarkivets arbetsordning har jag redan infört

¹ Den 22 maj ha nädiga kungörelser utfärdats dels angående allmänna grunder vid ordnande och förtecknande af vissa offentliga arkiv, dels angående planer till förteckningar öfver vissa centrala ämbetsverks, äfvensom domkapitels och läroverks arkiv.

den praxis, att arkivarierna uppgöra skriftligt motiverade förslag, när så erfordras, till samlingars ordnande, hvilka, efter diskussion vid sammanträden, af riksarkivarien fastställas och tagas till protokoll. Därigenom kommer inom riksarkivet efter hand en rad fasta principer att växa fram, hvilka kunna tjäna nya tjänstemän till ledning och icke utan särskildt beslut ändras.¹ Härigenom synes vidare den osäkerhet vid ordnandet vara förebyggd, som i saknad af dylika grunder svårigen låter sig förekomma inom ett stort arkiv med många tjänstemän. Ingenting hindrar att lagfästa en sådan praxis genom bestämmelser i en ny instruktion.

Kammarkollegium har visserligen i sin underdåniga skrifvelse af den 30 maj 1902 bl. a. föreslagit, att de öfriga ämbetsverkens äldre arkiv förenades med ett under en i arkivundersökningar förfaren administrativ tjänsteman stående utvidgadt kammararkiv med bibehållande af förbindelsen med kammarkollegium. För min del kan jag icke annat än i underdånighet afråda från en dylik anordning med en dubbel arkivstyrelse, hvilken, sådana de arkivaliska förhållandena en gång äro, endast torde framkalla ständiga konflikter. Man sträfvar vidare öfverallt i Europa efter enhetlighet i arkivväsendets ledning och centralisering af de offentliga arkiven. Det vore synnerligen olyckligt, om Sverige i det hänseendet skulle komma att utgöra ett undantag. Det synes mig därjämte vara obilligt, om riksarkivet, då till stor del genom dess försorg ordning håller på att bringas i de centrala ämbetsverkens arkiv, skulle gå förlustigt den lön, som kunde anses ligga däri, att dess verksamhet vidgades och tjänstemännens utsikter därigenom blefve något bättre. Utan tvifvel kommer också den af kammarkollegium föreslagna anordningen att ställa sig dyrare.

Min företrädare, riksarkivarien Odhner, har i en underdånig skrifvelse af den 20 april 1901 beträffande arkivinspektion² föreslagit en arkivkommission, bestående af riksarkivarien såsom ordförande samt byråchefen för arkiv och museer i kungl. ecklesiastikdepartementet, arkivarierna i riksarkivet och landsarkiven samt tillfälligt inkallade sakkunniga personer, som borde sammanträda minst en gång om året, granska berättelser öfver förrättade inspektioner, med anledning däraf afgifva underdåniga

¹ Allmänna regler för ordnande af arkivalier, den 5 maj 1908 fastställda för riksarkivet, ha utkommit på tryck.

² Skrifvelsen meddelas här efteråt sid. 174.

utlåtanden samt arbeta på att åstadkomma enhet, samband och förbättringar inom arkivväsendet. Kammarkollegium åter föreslår i sin underdåniga skrifvelse af den 30 maj 1902 en »särskild arkivöfverstyrelse eller kommission», som skulle behandla allmänna frågor angående arkivväsendet.

Arkivkommissioner finnas som bekant i vissa länder, t. ex. i Frankrike och Italien. I det förra består den af 20 personer och afger till undervisningsministern utlåtanden i alla tekniska frågor, som angå dels vissa lokala arkiv, dels själfva nationalarkivet. Men arkivförhållandena i nämnda länder äro mycket olika våra. I Sverige finnas icke längre några gamla klosterarkiv eller öfver hufvud några gamla andliga institutioners arkiv. Här finnas lika litet några feodala institutioners, några mediatiserade territoriers arkiv. Inga landskap med privilegier eller egna lagar och rättssedvänjor ha här bildat arkiv. Hvad som återstår af medeltidens arkivalier är med få undantag sedan åtskilliga år tillbaka samladt i riksarkivet. Domkapitlens arkiv börja först med slutet af 1500-talet, ämbetsverkens arkiv, med undantag af kammararkivet, först med 1600-talet, länsstyrelsernas arkiv först med sistnämnda århundrade. Här är det egentligen endast fråga om administrativa myndigheters arkiv från nyare tiden, på sin höjd därjämte om privata brefsamlingar eller godsarkiv. Jag känner personligen till arkiv både af det ena och andra slaget. Under sådana förhållanden synes mig en permanent arkivkommission i det hela vara en ganska obehöflig och tung apparat, som måhända icke behöfde blifva så dyrbar men i stället stundom rent af kunde verka hinderligt. Ställes riksarkivet i spetsen för rikets arkivväsen med nödiga ändringar i sin instruktion och med föredragande arkivarier, blifva därjämte planer fastställda för de administrativa verkens arkivförteckningar liksom grunder för ordnandet, torde uppkommande frågor, vare sig den nya arkivdepoten upprättas eller icke, utan större svårighet kunna lösas genom förhandlingar med vederbörande ämbetsverk, såsom redan nu har inträffat, å ena sidan, genom öfverläggning med den föredragande byråchefen å den andra, slutligen genom att i viktigare fall underställas Eders Kungl. Maj:t. Nödig inspektion öfver de större centrala och lokala arkiven torde böra få anordnas af riksarkivarien, men jag är rädd för, att inspektionsberättelserna blefve en alltför mager kost för en arkivkommission att lefva på. Inspektion öfver de smärre lokala arkiven

torde i sinom tid kunna anförtras åt arkivarierna vid landsarkiven och berättelser afgifvas till riksarkivarien, som i sin ordning, när så behöfdes, finge ingå med underdåniga framställningar till Eders Kungl. Maj:t.

Skulle kammararkivet komma att förenas med riksarkivet, har jag tänkt att frågor rörande detsamma borde af kammararkivarien föredragas inför riksarkivarien. Jag skulle vidare ingenting väsentligt ha att erinra däremot, att kammarkollegium vore representeradt, när sådana frågor behandlas, ifall lämpliga former därför kunna anordnas. På samma sätt borde en representant för krigsarkivet kunna tillkallas, när frågor uppstode, som rörde såväl detta som det allmänna arkivväsendet. Det vore ju tänkbart, att ytterligare en och annan arkivfråga kunde på detta sätt behandlas. Likaledes kunde det i framtiden visa sig önskvärdt, att riksarkivarien någon gång finge sammankalla arkivarierna vid landsarkiven. Men för någon permanent arkivkommission synes icke något egentligt verksamhetsfält föreligga.

Jag får följaktligen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, huruvida icke vid det offentliga arkivväsendets förestående ordnande i Sverige riksarkivarien borde ställas i spetsen för detsamma och närmare bestämmelser angående hans öfverinseende gifvas vare sig i instruktionen för riksarkivet eller i en särskild nådig instruktion.

Stockholm den 19 mars 1903.

Underdånigst
Emil Hildebrand.

-
- c) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 8 maj 1903 angående eventuella ändringar i riksarkivets instruktion.

Till Konungen.

För den händelse att de centrala ämbetsverkens äldre arkivalier skulle komma att uppsamlas i en med riksarkivet förenad och under dess styrelse ställd depot samt för den händelse att riksarkivarien, såsom också i underdånighet föreslagits, skulle ställas i spetsen för rikets offentliga arkivväsen, torde utom

annat äfven vissa ändringar i den senast utfärdade nådiga instruktionen för riksarkivet blifva af nöden. Jag får härmed i underdånighet öfverlämna förslag till sådana, sedan arkivarierna öfver dem blifvit hörda. Jag har därvid trott mig finna, att första paragrafen i sin nuvarande formulering ej lägger något hinder i vägen för den afsedda arkivdepotens förening med riksarkivet, och har följaktligen i den delen icke föreslagit någon ändring. I stället afse de föreslagna ändringarna väsentligen dels fördelningen af göromålen mellan arkivarierna, dels äfven ett noggrannare regelbindande af verksamheten i riksarkivet genom att ålägga arkivarierna att förbereda och föredraga vissa ärenden inför riksarkivarien, hvarjämte tillfället begagnats att i fråga om räkenskapsföraren intaga en ny bestämmelse (§§ 5, 18). Under sakens behandling har äfven tagits i öfvervägande, huruvida resp. arkivarierna icke borde kontrasignera skrivelser, som möjligen af deras föredragning föranleddes, men ansågs lämpligt att för närvarande ej göra något förslag i det afseendet. I en underdånig skrivelse angående högsta ledningen af det svenska arkivväsendet har jag bland annat äfven häntydt på möjligheten, för den händelse kammararkivet förenades med den nya arkivdepoten, att kammarkollegium kunde få tillfälle att göra sin mening hörd i frågor rörande sistnämnda arkiv, ifall några former för en sådan samverkan kunde utfinnas. Jag har ej själf för närvarande velat formulera något förslag därtill, utan afvaktar i underdånighet den åtgärd, som Eders Kungl. Maj:t i detta afseende kan tackas vidtaga.

Stockholm den 8 maj 1903.

Underdånigst
Emil Hildebrand.

Bilaga.

**Förslag till ändringar i nådiga instruktionen för riksarkivet
af den 25 okt. 1901.**

§ 1.

Riksarkivet utgör den centrala myndigheten för det offentliga arkivväsendet i Sverige.

De politiska — — — i tryck utgifvas.

§ 2.

Riksarkivet består af två afdelningar, den historiska och den administrativa, af hvilka den förra är delad i två, den senare i tre sektioner.

Historiska afdelningens första sektion — — — andra sidan Östersjön.

Historiska afdelningens andra sektion — — — dylika samlingar.

Särskilda samlingar — — — andra sektionen.

Administrativa afdelningens första sektion omfattar — — — de från Kungl. Maj:ts kansli aflämnade judiciella och administrativa handlingar i afgjorda mål, arkiv efter upplösta ämbetsverk, som icke uppgått i andra ännu bestående myndigheter, samt domstolars och kungl. kommittéers till riksarkivet öfverlämnade — — — i afgjorda ärenden.

Till denna sektion höra äfven frågor angående landsarkiven.

Administrativa afdelningens andra sektion omfattar kammararkivet och reduktionsarkiven.

Administrativa afdelningens tredje sektion omfattar andra myndigheters enligt särskild nådig föreskrift till riksarkivet öfverlämnade arkiv.

I tvifvelaktiga fall bestämmer riksarkivarien, till hvilken af de tre sektionerna ett administrativt arkiv skall höra.

§ 3.

Riksarkivets ämbets- och tjänstemän äro: riksarkivarien, fem arkivarier, af hvilka två tjänstgöra vid den historiska afdelningens, tre vid den administrativa afdelningens sektioner, samt fem amanuenser. Därjämte — — — tjänstemän.

§ 4.

Riksarkivarien utöfvar öfverinseendet öfver det offentliga arkivväsendet i riket och är Kungl. Maj:t ansvarig för riks- och landsarkivens noggranna vård. Honom åligger:

1:o) att hafva tillsyn öfver — — — äfvensom att, i enlighet med hvad som är särskildt stadgadt, utöfva uppsikt öfver och inspektera landsarkiv, centrala ämbetsverks, länsstyrelsens och domkapitels m. fl. arkiv;

— — — — —

11:o) att inom — — — tjänstemännens arbeten *äfvensom* angående arkivväsendet i allmänhet; samt

12:o) att redovisa för riksarkivets anslag och öfriga medel.

§ 5.

Uti alla frågor, som i riksarkivet till afgörande förekomma, äger riksarkivarien ensam beslutanderätt, dock, såvidt ett ärende rör en viss sektion, efter vederbörande arkivaries hörande och dessutom uti nedan uppräknade ärenden efter rådplägnings med samtliga arkivarierna, som — — — nämligen:

a) — — —

b) — — —

c) frågor om inköp af arkivalier, böcker m. m.

d) — — —

e) frågor angående arkiv utom riks- och landsarkiven.

f) (= e) — — —

g) (= f) — — —

h) fastställande af planer för samlingars ordnande;

i) (= g) — — —

k) frågor om öfverflyttning af arkivalier dels från riksarkivets äldre samlingar till de arkiv, som från vissa myndigheter öfverlämnats till och förenats med riksarkivet, dels från riksarkivet till landsarkiv eller tvärtom.

Vid sammanträde — — — förordnar.

I frågor — — — inhämtas.

Ärenden, som ej blifvit af riksarkivarien själf beredda, föredragas af vederbörande arkivarie, ekonomiska frågor af räkenskapsföraren.

§ 6.

Arkivarierna skola, hvar vid sin sektion — — — fortgång. De bereda, när så kräfves, frågor rörande sina sektioner till fördragning inför riksarkivarien. De äga tillse — — — begära del. De skola äfven, när så behöfves, uppgöra planer till samlingars ordnande, hvilka, sedan de af riksarkivarien pröfvats, om och i den mån de af honom fastställas, vid arkivariesammanträden tagas till protokoll. Arkivarierna böra — — — utgifvande i tryck. Arkivarien vid administrativa afdelningens första sektion — — — som äro till lån berättigade. Arkivarierna vid de administrativa sektionerna skola, hvar för sin sektion, mottaga och

föra anteckningsbok öfver leveranser och andra accessioner af arkivalier, arkivarien vid den administrativa afdelningens första sektion äfven öfver accessioner, som tillföras den historiska afdelningen.

— — — — —

§ 12.

Den, som önskar upplysningar ur riksarkivets handlingar, äger att anmäla sig hos expeditionshafvanden, hvilken, när det är fråga om *forskningar* — — — kontrolleras.

— — — — —

§ 18.

För de — — — uppdrag. *Denne skall, äfven om han icke är arkivarie, deltaga i arkivariesammanträden, när ekonomiska frågor där förekomma.* Ingen — — — stadgadt.

— — — — —

d) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 14 maj 1903 med förslag till kungörelse angående upprättande af en med riksarkivet förenad administrativ arkivdepot.

Till Konungen.

I en skrifvelse af den 19 sistlidne mars har jag bland annat i underdånighet hemställt om åtgärders vidtagande för upprättande af en med riksarkivet förenad och under dess ledning ställd arkivdepot, till hvilken med några få undantag de centrala ämbetsverkens samt vissa andra myndigheters äldre arkivalier skulle aflämnas och sedermera successiva leveranser ske. Jag får härmed i underdånighet öfverlämna förslag till nådig kungörelse angående denna depots upprättande och leveranserna till densamma.

Förslaget är uppgjordt under antagande, att kammararkivet och en större del af flottans arkiv komma att förenas med arkivdepoten.

Stockholm den 14 maj 1903.

Underdånigst
Emil Hildebrand.

Bilaga.

Förslag till nådig kungörelse angående upprättande af en med riksarkivet förenad administrativ arkivdepot samt om leveranser till densamma.

§ 1.

Från Svea hofrätt, kollegier samt öfriga till statsförvaltningen hörande allmänna verk och styrelser uti Stockholm, äfvensom från kungl. flottans station därstädes, skola äldre och för den nuvarande förvaltningen mindre behöfliga eller obehöfliga arkivalier successive öfverflyttas till en med riksarkivet förenad administrativ arkivdepot, i hvilken hvarje myndighets handlingar ordnas och förvaras som ett arkiv för sig.

Undantagna från denna bestämmelse äro tills vidare landt- och sjöförsvarsdepartementens kommandoexpeditioner, arméförvaltningen, medicinalstyrelsen, kammarkollegiets advokatfiskals-, aktuarie- och registratorskontor, myntverket, postsparbanken, patent- och registreringsverket, kungl. biblioteket, statens historiska museum, nationalmuseum, Sveriges geologiska undersökning och landtbruksstyrelsen, för så vidt det icke är fråga om i deras arkiv möjligen förekommande handlingar tillhörande andra, särskildt numera upplösta institutioners, myndigheters eller kommittéers arkiv, hvilka kunna göras till föremål för särskilda bestämmelser.

§ 2.

De första leveranserna omfatta de äldre arkivalier, som enligt särskilda af Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser skola till den administrativa arkivdepoten öfverlämnas.

§ 3.

Nya leveranser ske hvart tionde år på tider, om hvilka öfverenskommelse träffas mellan riksarkivarien och vederbörande myndighet.

Önskar någon af ifrågavarande myndigheter tills vidare uppskjuta nya leveranser eller göra sådana oftare, äger riksarkivarien efter omständigheterna medgifva detta.

§ 4.

Före hvarje leverans företages en undersökning af arkivalierna för att tillse, huruvida några af dem böra utgallras. Denna undersökning verkställles af ett ombud från vederbörande myndighet och ett ombud från riksarkivet. De förslag till gallring, som häraf kunna blifva en följd, ingå till riksarkivarien, som med eget yttrande öfversänder dem till Kungl. Maj:ts pröfning.

§ 5.

De aflämnade arkivalierna förvaras i hufvudstaden med undantag af de serier, om hvilka Kungl. Maj:t annorlunda förordnar.

§ 6.

I hvarje leverans skola handlingarna vara ordnade efter sina olika afdelningar och inom hvar afdelning efter tidsföljd samt åtföljas af summariska förteckningar i två exemplar, af hvilka det ena återställles med påtecknadt kvitto.

§ 7.

Handlingarna böra, där de ej äro inbundna, vara väl inbuntade och afdammade genom den aflämnande myndighetens försorg och utan särskild kostnad för mottagaren, som icke heller har att bestrida transportkostnad.

§ 8.

Trycksaker skola ej öfverlämnas till den administrativa arkivdepoten.

§ 9.

Den administrativa arkivdepoten vårdas af riksarkivets tjänstemän och står under riksarkivariens ledning, på samma sätt som riksarkivets öfriga samlingar.

§ 10.

Om lån från den administrativa arkivdepoten till myndigheter gälla i tillämpliga delar bestämmelserna i den nådiga instruktionen för riksarkivet.

§ 11.

Önskar någon af de jämlikt § 1 här ofvan undantagna myndigheterna att till den centrala arkivdepoten öfverlämna äldre arkivalier, göra därom anmälan hos riksarkivarien, som efter inhämtande af Kungl. Maj:ts samtycke bestämmer tid för leveransen enligt öfverenskommelse med vederbörande.

e) **Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 8 juni 1903 med förslag till förordning angående inspektion af vissa offentliga arkiv.**

Till Konungen.

I tvenne underdåniga skrivelser af den 19 mars angående arkivväsandets ordnande har jag berört frågan om inspektion genom riksarkivarien af vissa offentliga arkiv, liksom jag i underdåniga skrivelser af den 29 november 1902 föreslagit en dylik inspektion beträffande länsstyrelser och domkapitels arkiv. Därom torde ej tvifvel råda, att saknaden af en sådan har varit en af hufvudorsakerna till det bedröfliga läge, hvori det offentliga arkivväsandet i Sverige på många håll råkat. Det är visserligen numera att hoppas, att på grund af den nådiga stadgan af den 31 dec. 1900 angående vissa offentliga arkiv och på grund af den verksamhet riksarkivet med anledning däraf utvecklat flertalet offentliga arkiv kommer att på ett tillfredsställande sätt ordnas. Det är beträffande länsstyrelser arkiv föreskrifvet och det kommer måhända om flera andra offentliga arkiv att i framtiden bestämmas, att deras äldre arkivalier skola uppsamlas och vårdas i större arkivdepoter. Men äfven om dylika leveranser ske, komma vederbörande myndigheter att behålla arkivalier för åtekilliga årtionden och somliga myndigheter behålla eller torde få rätt att behålla dem helt och hållet. Det är för att tillse att dessa handlingar väl vårdas och förtecknas, på det att icke i en framtid samma förvirring må återkomma, som nu mångenstädes råder, som en inspektion är behöflig. Den behöfver, sedan bättre förhållanden inträdt, icke blifva synnerligt besvärlig och icke återkomma allt för ofta, men då flertalet

arkiv ej torde hafva att räkna på arkivaliskt bildade vårdare, torde en sådan icke kunna undvaras.

De arkiv, hvilka ifrågavarande förslag afser, äro de centrala ämbetsverkens och med dem likställda myndigheters samt länsstyrelsens och domkapitels. Hvad de förra vidkommer, anser jag för min del att äfven de, som för närvarande af olika anledningar äro undantagna från arkivstadgan, böra underkastas denna inspektion, som ju endast är af formell art och afser lokalernas beskaffenhet samt handlingarnas vård. Hvad de smärre lokala arkiven angår, torde tiden ännu icke vara inne att för dem anordna en arkivalisk inspektion vid sidan af den, för hvilken de redan från annat håll äro föremål.

Jag får på grund af det ofvan anförda härmed i underdånighet till Eders Kungl. Maj:t öfverlämna förslag till nådig förordning angående inspektion af vissa offentliga arkiv.

Äfven detta förslag är uppgjordt under förutsättning af kammararkivets förening med den nya arkivdepoten. I annat fall bör äfven nämnda arkiv blifva föremål för inspektion.

Jag anser mig böra nämna, att inspektionen af de flesta lokala arkiven utan tvifvel kan anordnas i sammanhang med riksarkivariens årliga inspektionsresor till landsarkiven. Hittills har under dessa någon särskild vikarie för riksarkivarien ej förordnats. Då inspektionen af öfriga arkiv i landsorten skulle fördelas på en tioårsperiod, synes den icke, äfven om hänsyn tages till en särskild resa norrut, behöfva medföra någon längre tidsutdräkt och någon särskild anordning sålunda ej behöfva vidtagas för tjänstens upprätthållande (jfr nådiga instruktionen för riksarkivet § 23). Detsamma torde gälla för en landsarkivarie, ifall den nu föreslagna inspektionen skulle åt honom uppdragas öfver ett eller annat arkiv i landsorten. Inspektionen inom hufvudstaden åter torde få räknas till riksarkivariens ordinarie ämbetsåligganden.

Stockholm den 8 juni 1903.

Underdånigst

Emil Hildebrand.

Bilaga.

Förslag till nådig förordning angående inspektion af vissa offentliga arkiv.

§ 1.

Riksarkivarien utöfvar inspektion öfver hofrätters, centrala ämbetsverks och med dem sidoordnade i hufvudstaden befintliga till statsförvaltningen hörande verks och styrelsans arkiv, däri inberäknade kungl. flottans arkiv och krigsarkivet, äfvensom öfver länsstyrelsans och domkapitels samt sådana städers arkiv, som genom särskildt nådigt medgifvande äro befriade från skyldigheten att till landsarkiven öfverlämna sina äldre arkivalier. Inspektionen gäller (förutom krigsarkivet) de delar af arkiven, som icke äro öfverlämnade till någon gemensam arkivdepot.

§ 2.

Inspektionen afser arkivlokalernas beskaffenhet, arkivaliernas behandling och vård samt förteckningarnas förande och kompletterande.

§ 3.

Riksarkivarien äger att med anledning af inspektionen till vederbörande myndighet lämna närmare anvisningar eller råd.

§ 4.

Ådagalägger inspektionen önskvärdheten af vissa mera genomgripande åtgärders vidtagande, äger riksarkivarien att därom hos Kungl. Maj:t göra särskild underdånig framställning.

§ 5.

För förrättade inspektioner redogör riksarkivarien eljes i sin underdåniga årsberättelse.

§ 6.

Under en tidsföljd af tio år bör hvarje arkiv, som är underkastadt sådan inspektion, som här afses, åtminstone en gång af riksarkivarien besökas.

§ 7.

I fråga om inspektion af arkiv å orter utom hufvudstaden uppgör riksarkivarien för de år, då sådan inspektion anses böra

äga rum, en plan, som underställes Kungl. Maj:ts pröfning. Denna plan bör, såvidt ske kan, angifva den tid, som å hvarje förrättningsställe, äfvensom för resa mellan särskilda förrättningsställen, beräknas komma att åtgå.

§ 8.

Riksarkivarien kan, när omständigheterna därtill föranleda, uppdraga åt en arkivarie vid riksarkivet eller vid landsarkiv att verkställa inspektion af arkiv.

§ 9.

Vid inspektion af arkiv å ort utom hufvudstaden åtnjutes ersättning enligt gällande resereglemente.

Tillägg.

Riksarkivarien Odhnors skrifvelse till Kungl. Maj:t den 20 april 1901 angående arkivinspektion.

Till Konungen.

Genom nådigt bref af den 31 december 1900 har Eders Kungl. Maj:t mig till kännedom och efterrättelse meddelat, att Eders Kungl. Maj:t, med anledning af Riksdagens skrivelser den 14 maj 1888 och 13 maj 1899 angående ett bättre handhafvande af vissa offentliga arkiv och de utlåtanden, som i följd däraf afgifvits såväl af riksarkivarien som af andra myndigheter, funnit godt dels besluta utfärdande af stadga angående vissa offentliga arkiv, dels ock anbefalla riksarkivarien att inkomma med underdånigt förslag till anordnande af en ur arkivalisk synpunkt sakkunnig inspektion af de offentliga arkiv, i afseende å hvilka en sådan inspektion kunde anses vara af behovet påkallad.

Till fullgörande af denna befallning får jag i underdånighet anföra följande.

I det underdåniga utlåtande, hvarigenom jag fäste uppmärksamheten på gagnet och betydelsen af en sakkunnig arkivinspektion, erinrade jag därom, att hvad de lokala arkiven beträffade, inspektion redan nu förekomme; den utöfvades för de kyrkliga arkiven af kontraktsprosten, någon gång af biskopen, samt för härads- och stadsarkiven af justitiekansleren och justitie-

ombudsmannen. Jag ber att få tillägga, att ingendera af de båda sistnämnda ämbetsmännen har sig genom instruktion ålagdt att inspektera offentliga arkiv, men då de äga tillgång till alla domstolars, kollegiers och ämbetsverks protokoll och handlingar samt äro pliktige att beifra fel och försummelseer, som af ämbetsmän begås, hafva de därigenom en särskild anledning att inspektera ej blott lokala, utan äfven centrala ämbetsmyndigheters arkiv; de hafva dock, såvidt jag känner, företrädesvis ägnat sin uppmärksamhet åt underdomstolarnas arkiv. Men äfven om denna inspektion utvidgades, så att den omfattade ett större antal af de offentliga ämbetsarkiven, kunde den dock icke blifva ur arkivalisk synpunkt tillfredsställande, såvida icke justitiekansleren eller justitieombudsmannen åtföljdes af en arkivman, som biträdde honom i den rent arkivala delen af hans granskning, och äfven om detta låte sig göra, kunde man näppeligen antaga, att nyssnämnda ämbetsmän skulle kunna ordna sina inspektioneresor, såsom nödigt vore med afseende på en arkivalisk granskning, hvilken stundom måste taga en längre tid i anspråk. Man måste därför se sig om efter ett annat sätt att ordna den inspektion af arkiven, som kan anses vara af behovet påkallad.

Först måste den frågan besvaras, i afseende på hvilka offentliga arkiv, en sakkunnig inspektion må anses erforderlig. Ett arkiv, som icke innehåller andra slags handlingar än sådana, som ständigt behöfvas för de löpande ärendenas handläggning, kan icke anses erfordra någon annan inspektion än den, som utfövas af den myndighet eller styrelsen för den inrättning, till hvilken arkivet hör eller under hvilken det lyder. I Danmark, där de lokala ämbetsarkiven till provinsarkiven öfverlämna sina äldre arkivalier, så snart de äro 20—50 år gamla, förekommer, såvidt jag vet, ingen inspektion af förstnämnda arkiv; det är endast föreskrifvet, att vid hvarje ombyte af ämbetsföreståndare en inventering af arkivet skall ske och att vid detta tillfälle provinsarkivariens närvaro och påteckning af inventeringsinstrumentet i regeln är önskvärd; den skall äga rum, då en af parterna begär det. I Sverige åter är de lokala ämbetsarkivens ställning, sådan den blifvit bestämd genom de nådiga breven angående landsarkivet i Vadstena af den 22 sept. 1899, en annan. Flera slag af offentliga arkiv äro fritagna från skyldigheten att till landsarkivet öfverlämna sina äldre arkivalier, och de som äro underkastade denna skyldighet få behålla alla handlingar som

äro yngre än hundra år. Då det sålunda här är fråga i hvarje fall om arkiv med handlingar för ett helt århundrade och i vissa fall om arkiv, hvilkas serier gå tillbaka till början af 1600-talet, såsom domkapitlens och vissa skolors arkiv, så måste en sakkunnig inspektion i afseende på dylika arkiv anses vara af behofvet påkallad. En annan fråga är, huruvida alla lokala arkiv eller blott vissa borde vara underkastade inspektion. För min del tror jag, att till en början och intill dess större erfarenhet vunnits, inspektionen borde inskränkas till de lokala arkiv, som äro nämnda i Kungl. kungörelsen angående öfverlämnande af arkivhandlingar till landsarkivet i Vadstena den 22 sept. 1899 (§§ 1, 2, 6).

Hvad beträffar de centrala ämbetsverkens arkiv, till hvilka jag äfven räknar de tre hofrättsarkiven, äro några af dem så unga eller i öfrigt af den beskaffenhet, att de ej innehålla andra arkivhandlingar än sådana, som icke torde påkalla någon särskild inspektion. Men flertalet af dessa arkiv innehåller äfven äldre arkivhandlingar i stort antal, några i så stort antal, att vederbörande ämbetsverk sakna både utrymme och arbetskrafter för att kunna ägna dem en tillfredsställande vård. I sistnämnda fall torde en inspektion, om än icke utan gagn, dock ej kunna uträtta något väsentligt för ändamålets vinnande. Här torde, såsom jag i mitt underdåniga utlåtande den 24 dec. 1888 påvisat, mera genomgripande åtgärder vara af nöden. Då man näppeligen kan antaga, att hvart och ett af dessa centrala ämbetsverk skulle kunna åt sig utverka både nödigt utrymme till lämplig arkivlokal och anslag till sakkunnig arkivvårdare, så synes ej någon bättre och ändamålsenligare utväg kunna föreslås än den, som i nyssnämnda utlåtande finnes angifven, nämligen att de ifrågavarande ämbetsarkivens äldre handlingar sammanföras till ett gemensamt arkiv under sakkunnig ledning och vård, helst förenadt med riksarkivet. Huru mycket i sådant fall stannade kvar under ämbetsverkens egen vård, komme att bero på de särskilda verkens olika behof och åsikter, men antagligt är, att ifall deras äldre handlingar blefve väl ordnade och för dem lätt tillgängliga, det stora flertalet af dem gärna lämnade ifrån sig en så stor del af dessa handlingar, att en särskild inspektion af de återstående blefve obehöffig. I sådant fall blefve endast sådana centrala ämbetsarkiv underkastade inspektion, hvilkas äldre handlingar på grund af bristande utrymme

eller af andra skäl icke komme att inrymmas i det föreslagna nya centralarkivet.

Den inspektion, som sålunda erfordrades åtminstone för en del af våra såväl centrala som lokala ämbetsarkiv, kan tänkas anordnad på mer än ett sätt. Ville man följa exemplet af det land, som länge intagit första rummet i fråga om ett väl ordnad arkivväsande, eller Frankrike, så skulle man uppdraga inspektionen öfver arkiven åt en särskild ämbetsmyndighet, en arkivinspektör (i Frankrike finnas 3 sådana), och denne inspektör kunde antingen vara anställd såsom tjänsteman i kungl. ecklesiastikdepartementet eller blifva en fjärde arkivarie i riksarkivet. Men ville man både för kostnadens skull och af andra skäl undvika tillskapandet af en ny ämbetsmyndighet, måste man naturligtvis för ändamålet begagna sig af de arkivala krafter, som för det närvarande eller i den närmaste framtiden finnas att tillgå. För inspektionen af de centrala ämbetsarkiv, som återstode att inspektera efter en sådan centralisation af dessa arkiv, som ofvan föreslagits, kunde riksarkivarien erhålla särskildt bemyndigande, med rätt för honom att i fall af behof därtill förordna någon af riksarkivets arkivarier i sitt ställe. Det är antagligt, att åtminstone till en början riksarkivarien och riksarkivets arkivarier borde förordnas att förrätta inspektionen äfven vid de större lokalarkiven, särskildt länsstyrelsernas och domkapitlens arkiv. Men för öfrigt och i regeln vore arkivarierna vid landsarkiven själfskrifna inspektörer vid de lokala arkiven, icke blott vid dem, hvilkas äldre arkivalier öfverlämnats eller skola öfverlämnas till landsarkiven, utan äfven vid de öfriga. Då emellertid en dylik inspektion förutsätter arkivariens frånvaro under de tider af året då inspektionen pågår, är det uppenbart, att landsarkiven i sådant fall icke skulle kunna undvara en andre ordinarie tjänsteman, som uppehölle tjänsten under arkivariens frånvaro. En dylik tjänsteman är för öfrigt äfven af andra skäl af behovet påkallad, såsom jag redan har i en annan ämbetskrifvelse i underdanighet framhållit, och man skulle därför icke kunna säga, att det vore inspektionens införande, som föranledde de med de nya tjänsterna förenade kostnaderna. De kostnader, som inspektionen komme att medföra, bestode hufvudsakligen dels i de vikariatsersättningar som måste utgå till de tjänstemän, hvilka uppehölle riksarkivariens och arkivariernas tjänster under de tider de vore med inspektionsvärf sysselsatta, dels i de rese- och

traktamentsersättningar som för samma ändamål blefve nödvändiga.

Öfver hvarje förrättad inspektion borde naturligtvis berättelse afgifvas. Dessa berättelser skulle vara ställda till eller i hvarje fall remitteras till *arkivkommissionen*, hvilken skulle vara en rådplägende myndighet af samma slag som statistiska tabellkommissionen. Arkivkommissionen skulle bestå af riksarkivarien såsom ordförande, den i kungl. ecklesiastikdepartementet anställde byråchefen för arkiv, museer m. m., arkivarierna vid riksarkivet och landsarkiven samt andra sakkunniga personer, som kommissionen ägde att, där den så funne skäligt, inkalla såsom adjungerade ledamöter, samtliga utan arvode men med rätt till rese- och traktamentsersättning. Denna kommission, som borde sammanträda minst en gång om året, skulle granska de öfver förrättade inspektioner afgifna berättelser och med anledning däraf afgifva underdåniga utlåtanden samt för öfrigt arbeta på att åstadkomma enhet och samband inom arkivväsendet och där införa nödiga förbättringar.

Jag ber att få tillägga, att de till den militära förvaltningen hörande arkiven icke äro i föregående framställning inbegripna. Inspektionen öfver dem torde böra ställas i sammanhang med generalstabens och flottans stab.

Härmed har jag i underdånighet angifvit grunderna för den arkivinspektion, som i vårt land kunde och borde ifrågakomma. Då det blifvit mig anbefalldt att inkomma med underdånigt förslag till anordnande af en ur arkivalisk synpunkt sakkunnig inspektion af de offentliga arkiv, i afseende å hvilka en sådan kunde anses vara af behovet påkallad, så torde härmed ha åsyftats, att förslaget skulle framläggas icke blott i sina grunder utan äfven i sina detaljer. Men då de förutsättningar, på hvilka mitt förslag är byggt, nämligen att landsarkivsorganisationen blifvit fullt genomförd och landsarkiven försedda både med arkivarie och ordinarie amanuens samt att om möjligt äfven en del centrala ämbetsverks äldre arkivalier blifvit sammanförda i ett gemensamt arkiv, ännu icke finnas för handen, får jag underdånigst hemställa, att det måtte få anstå med utarbetandet af ett detaljeradt förslag till arkivinspektion, intilldees åtminstone de förstnämnda af dessa förutsättningar blifvit realiserade.

Stockholm den 20 april 1901.

Underdånigst
C. T. Odhner.

7. RIKSARKIVARIENS ÅRSBERÄTTELSE FÖR 1903.

8. HANDLINGAR RÖRANDE ARKIVVÄSENDET.

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1904

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
7. Riksarkivariens årsberättelse för 1903	181.
8. Handlingar rörande arkivväsendet.	
Riksarkivariens senare utlåtanden i afseende på de centrala ämbetsverkens arkivfråga.	
a) Riksarkivariens skrivelse till Kungl. Maj:t den 18 nov. 1903 med anledning af i ämnet hörda myndigheters yttranden an- gående en administrativ arkivdepot i hufvudstaden	213.
b) Riksarkivariens skrivelse till Kungl. Maj:t den 26 nov. 1903 med anledning af kammarkollegii yttrande den 18 sept. 1903 angående kammararkivet	218.
c) Riksarkivariens skrivelse till Kungl. Maj:t den 18 nov. 1903 med anledning af hvad i ämnet hörda myndigheter yttrat angående högsta ledningen af det svenska arkivväsendet m. m.	226.
d) Riksarkivariens skrivelse till Kungl. Maj:t den 3 okt. 1903 angående frågan om utgallring af värdelösa handlingar inom de centrala ämbetsverken	229.
Handlingar angående landsarkivorganisationen.	
a) Riksarkivariens cirkulär den 18 sept. 1903 till arkivarierna vid landsarkiven	232.
b) D:o den 27 okt. 1903	233.
c) D:o den 25 nov. 1903	»
d) Riksarkivariens skrivelse den 19 okt. 1903 till domkapitlet i Växjö angående ifrågasatt utlåning af vissa kyrkböcker	234.
e) Riksarkivariens skrivelse till Kungl. Maj:t den 4 sept. 1903 angående ifrågasatt gallring ur länsstyrelsernas arkiv	235.
f) Kungl. ecklesiastikdepartementets skrivelse den 23 okt. 1903 angående Malmö stads kyrkoarkivs successiva aflämnande till stadsarkivet därstädes	237.
g) Magistratens i Malmö instruktion den 10 nov. 1903 för stadsarkivarien därstädes	240.

7. RIKSARKIVARIENS ÅRSBERÄTTELSE FÖR 1903.

8. HANDLINGAR RÖRANDE ARKIVVÄSENDET.

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1904

Årsberättelse för 1903.

Till Konungen.

Jag får härmed i underdånighet afgifva föreskrifven berättelse om riksarkivets och landsarkivens verksamhet under 1903, äfvensom rörande arkivväsendet i allmänhet, för så vidt riksarkivet haft därmed att skaffa.

I.

Riksarkivet.

Den *ordinarie* från Eders Kungl. Maj:ts kansli kommande accessionen till riksarkivets samlingar har varit något större än 1902 och utgjorde 683 band, buntar eller häften (bil. A). Af dessa hafva 25 kommit från justitiedepartementet, som dessutom aflämnat 24 originalförordningar, 175 från justitierevisionen, 93 från justitiekanslersämbetet, 38 från sjöförsvarsdepartementet, 81 från civildepartementet och 271 från ecklesiastikdepartementet. Den *extra ordinarie* tillökningen utgöres endast af 198 band, buntar och häften, 4 pergamentsbref och 7 andra lösa handlingar (bil. B). Härbland märkas handlingar från följande kommittéer: kommittén angående begränsning af den kommunala rösträtten på landet, kommittén för afgifvande af förslag till förändring i tullverkets stater, prästlöneregleringskommittén, kommittén för Sveriges deltagande i världsutställningen i Paris 1900 och kommittén för utarbetande af förslag till proportionellt valsätt att användas vid val till riksdagens andra kammare. Från kungl. arméförvaltningen har riksarkivet öfvertagit en samling strödda räkenskaper för hofrätterna, åtskilliga centrala verk, kontributionsränteriet o. s. v., som vid ordnande af arméförvaltningens

*Accession:
1. Sam-
lingarna.*

arkiv påträffats. Flertalet af dessa handlingar torde i sinom tid komma att återförenas med respektive myndigheters arkiv. Slutligen har riksarkivet från kungl. ecklesiastikdepartementet erhållit en samling afskrifter ur det vatikanska arkivet, 260 nummer för åren 1498—1527, verkställda genom försorg af tvänne danska forskare, som arbetat därstädes för danska statens räkning. Härmed kunna sålunda, åtminstone i hufvudsak, de forskningar i Rom anses afslutade, som haft till uppgift att förvärfva afskrifter af handlingar, som röra Sveriges förbindelser med påfvestolen under den katolska kyrkans tid.

*Accession:
2. Depositioner.*

Därjämte har riksarkivet på grund af de centrala ämbetsverkens dåliga arkivlokaler måst emottaga några ganska betydande *depositioner* från kommerskollegium (sammanlagdt öfver 8,000 volymer, däribland större delen af det forna bergeskollegiets arkiv), statskontoret och kammarrätten för att underlätta ordnandet af deras arkivalier, hvilket väsentligen sker genom riksarkivets tjänstemän.

*Accession:
3. Biblioteket.*

Riksarkivets *bibliotek* (jfr årsberättelsen för 1902) har ökat med 540 tryckalster (band, häften och kartblad), af hvilka 212 förvärfvats genom inköp, 328 genom gåfvor eller byten (bil. C).

*Leveranser
från riksarkivet.*

Icke så få arkivalier hafva under året afsöndrats från riksarkivet (jfr bil. D). Med stöd af kungl. brefvet den 26 april 1901 hafva sålunda i riksarkivet förvarade häradsdomböcker äldre än 1736 för Uppsala, Skaraborgs, Malmöhus och Kristianstads län öfverlämnats till resp. landsarkiv. Med stöd af instruktionen för riksarkivet § 17 hafva till landsarkivet i Lund öfverlämnats tvenne handskrifter, som på enskild väg kommit till riksarkivet, nämligen dels en Lunds domkapitels jordebok 1650, dels en kopiebok innehållande afskrifter eller anteckningar rörande samma domkapitel. Med stöd af nådiga kungörelsen den 22 maj 1903 angående allmänna grunder vid ordnande och förtecknande af vissa offentliga arkiv I, mom. 6, hafva slutligen öfverlämnats dels till kungl. generalpoststyrelsen tre volymer, som komplettera i dess arkiv förekommande serier, dels ock till kungl. kammarkollegium för att med kammararkivet införlifvas fem stycken sedan gammalt i riksarkivet förvarade s. k. räntekammarböcker.

*Afsöndring
från biblioteket.*

Den i årsberättelsen för 1902 omnämnda leveransen till kungl. biblioteket af åtskilliga för riksarkivet obehöfliga tryckalster har fortgått och framskridit så långt, att vid årets slut

det allra mesta af det till öfverflyttning afsedda har blifvit afhämtadt.

Under året har riksarkivet mottagit *besök* till ett antecknad antal af 6,402, växlande från 348 i september till 941 i juli. De som begagnat arkivets samlingar utgjorde ett antal af 382 personer, af hvilka 21 voro utlänningar. De utländska forskarne voro från Danmark 2, Finland 13, egentliga Ryssland 2, Tyskland 1, Nederländerna 1, Österrike 1 och Nordamerikas Förenta stater 1.

Besök.

Från åtskilliga håll, särskildt från utlandet, ha begärts upplysningar, *utredningar* eller afskrifter. Utredningarna hafva liksom förut hufvudsakligen gällt släktförhållanden och hafva, äfven när resultatet blifvit negativt, stundom varit rätt tidsödande. De utländska upplysningsöskande ha varit 35, bosatta i Norge, Danmark, Finland, egentliga Ryssland, Tyskland, Nederländerna, Frankrike, Galizien, Rumänien och Nordamerikas Förenta stater. (Jfr längre ned under *Arbeten*.)

Utredningar.

Antalet lån af handlingar till Eders Kungl. Maj:ts kansli och ämbetsverk utom kansliet har varit 611. Dessutom hafva handskrifter eller handlingar utlånats till landsarkiven i Uppsala, Vadstena och Lund, till universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund samt, med Eders Kungl. Maj:ts medgifvande, till norska riksarkivet i Kristiania och landsarkivet i Brünn. Till riksarkivet hafva handlingar lånats från 23 myndigheter, institutioner eller privatarkiv, däribland en utom Sverige, nämligen Finlands statsarkiv.

Lån.

Genom amanuensen i riksarkivet d:r G. Berge utnämning den 17 april till arkivarie vid landsarkivet i Uppsala blef en ordinarie amanuensplats i riksarkivet ledig. Till dess innehafvare utnämndes den 12 augusti docenten vid Uppsala universitet e. o. amanuensen i riksarkivet d:r S. Clason. Säsom extra ordinarie amanuenser ha tjänstgjort dels hela året, dels någon del däraf kammarherren J. B. Th. Beskow, riksheraldikern kammarherren greffe A. L. C. Lewenhaupt, vice slottsarkivarien d:r J. A. Almquist, docenten d:r S. Clason, d:r H. Rosman, fil. lic. L. M. Bååth, fil. stud. C. M. Kjellberg, e. o. notarien jur. kand. C. G. Edelstam, fil. lic. T. Höjer och tjänstemannen i kungl. kammarkollegium E. H. Malmsten. Af dessa hafva Almquist, Lewenhaupt, Clason (under en del af året) och Rosman åtnjutit bestämda

Tjänstemän.

årsarfvoden med viss daglig tjänstgöringstid. Extra ordinarie amanuensen vid landsarkivet i Vadstena G. Fjetterström har, liksom de två föregående åren, på anmodan af riksarkivarien tjänstgjort en månad i riksarkivet. Förra arkivarien frih. B. Taube har under större delen af året fortfarande utan arfvode tjänstgjort som biträdande arkivarie och förra amanuensen E. Wallmark har på särskildt uppdrag fortsatt registreringen af »utslagshandlingar» från justitierevisionen under senare hälften af 1700-talet.

*Arkitekt-
niska studier
i riksarkivet.*

E. o. notarien A. U. Isberg från Malmö har under januari och förra hälften af februari månad i riksarkivet fortsatt sina studier för att förvärfva någon kännedom af arkivväsendet.

*Tjänst-
göring.*

De ordinarie tjänstemännen ha begagnat sig af den dem tillkommande semestern. Tjänstledighet har åtnjutits af arkivarien Westrin under sex veckor för vetenskapliga studier i danska riksarkivet och af amanuensen G. Berg under en månad för sjukdom. Under ledigheterna har riksarkivarieämbetet upprätthållits af arkivarien Bergh 1 $\frac{1}{2}$ månad; arkivarietjänst af amanuensen Lundgren 3 månader, amanuensen Hammarskjöld 2 $\frac{1}{2}$ månad, e. o. amanuensen Almquist 1 $\frac{1}{2}$ månad, e. o. amanuensen Clason $\frac{1}{2}$ månad; amanuens-tjänst af e. o. amanuenserna Almquist 1 månad, Clason $\frac{1}{2}$ månad, grefve Lewenhaupt 2 $\frac{3}{4}$ månad, Rosman 2 månader, Bååth 1 $\frac{1}{2}$ månad, Edelstam 2 månader och Kjellberg $\frac{1}{2}$ månad. En ledig amanuensbefattning har därjämte upprätthållits af e. o. amanuenserna Almquist 1 $\frac{3}{4}$ månad, Clason $\frac{1}{2}$ månad, Rosman $\frac{1}{4}$ månad och Edelstam 1 månad.

*Aflönings-
förhållan-
den.*

På grund af Eders Kungl. Maj:ts nåd. proposition har riksdagen beviljat en förhöjning af anslaget på extra stat för år 1904 till arfvoden åt e. o. tjänstemän i riksarkivet med 1,300 kr. till 3,000 kr. Möjlighet har därigenom beredts att i någon mån förbättra de nämnda tjänstemännens ställning. Till den nu arbetande löneregleringskommittén hafva på begäran åtskilliga uppgifter lämnats rörande riksarkivets ordinarie och e. o. tjänstemän. Jag har därjämte haft att afgifva underdånigt utlåtande öfver en framställning från de ordinarie tjänstemännen i riksarkivet, kungl. biblioteket m. fl. likställda verk angående deras löneförhållanden och en behöfelig förbättring i desamma.

*Arbeten.
1. I allmän-
het.*

I afseende på *arbetena* och deras fortgång i riksarkivet må följande anföras.

Den 5 maj fastställdes *Allmänna regler vid ordnande af arkivalier, gällande för riksarkivet*, hvilka sedermera blifvit tryckta. Meningen med desamma har varit att inom vissa gränser, såvidt möjligt, förebygga de växlande principer eller det godtycke vid ordnandet, som i ett stort arkiv med många tjänstemän eljes svårigen kan undvikas.

Sedan i den stora forskningsalen vissa yttre anordningar hunnit vidtagas, har den 17 juni fastställts dels ny *Arbetsordning* för riksarkivet, dels *Ordningsregler för besökande* i desamma. Den viktigaste förändringen i forskningsalen har bestått däri, att en bestämd, något högre plats blifvit beredd för en i denna sal jourhavande tjänsteman, som därigenom bättre kan öfvervaka de besökande.

För egen del har jag varit särskildt sysselsatt dels med de utlåtanden, som framkallats af den fullbordade undersökningen af de centrala ämbetsverkens arkiv och som längre fram i denna berättelse något utförligare omnämnas, dels ock med vissa andra allmänna arkivfrågor, t. ex. om utgallring af handlingar.

På sätt i min underdåniga årsberättelse för 1902 redan framhållits, infördes då den praxis, att för samlingar, som behöfde ordnas eller möjligen skulle upplösas, planer uppgjordes, hvilka af riksarkivarien vid ett arkivariesammanträde fastställdes. Åtskilliga dylika planer hafva under 1903 blifvit utarbetade och ett par af dem blifvit stadfästa, bl. a. en plan till ordnande af riksarkivets eget ämbetsarkiv. Visar det sig, att en ändring behöfver vidtagas med en redan fastställd plan, göres äfven denna fråga till föremål för behandling vid ett arkivariesammanträde. Det är tydligt, att man vid dessa planers uppgörande går systematiskt till väga, och på så sätt komma ytterligare att förebyggas växlande principer vid behandlingen af riksarkivets samlingar; man bör för hvarje viktigare åtgärd kunna gå tillbaka till ett särskildt beslut och en särskild redogörelse.

I synnerhet i äldre tider öfverlämnades vissa mera speciella administrativa uppdrag åt särskildt utsedda direktioner eller särskildt utsedda kommitterade, hvilkas verksamhet efter en längre eller kortare tid ej sällan utslöcknat eller öfverflyttats på någon större central myndighet och hvilkas arkivaliska kvarlåtenskap ej sällan splittrats. Jag har under året börjat med att låta upprätta promemorior öfver dessa mera flyktiga styrelseverk, deras tillkomst, verksamhet och slut samt fördelningen af deras arki-

valier. Så har skett med »kommitterade öfver norra väganläggningarna», »strömmrensningekommittén», »salpeterkommittén» och »direktionen öfver Karl Gustafs stads gevärsfaktori».

Åtskilliga *utredningar* hafva, såsom redan nämnts, på enskilda personers begäran verkställts. På uppdrag af Eders Kungl. Maj:t har för den under året i Rom hållna historiska kongressen utarbetats en kortare öfversikt öfver svenska urkunds- och textpublikationer under senare tid. Med anledning af framställningar från kungl. utrikesdepartementet har dels, på begäran af härvarande franske minister, gjorts en undersökning, så långt riksarkivets handlingar lämnat upplysning, angående metodistkyrkan och den protestantiska gudstjänsten på S:t Barthélemy, dels för regeringens i New Jersey räkning ur riksarkivet och kammararkivet anskaffats en samling uppgifter rörande de i kolonien Nya Sverige på olika tider befintliga svenska trupperna.

Beträffande i öfrigt arbetena på de särskilda afdelningarna får jag i undänighet meddela följande uppgifter.

Arbeten.
2. Administrativa afdelningen.

Den *administrativa afdelningen*. Den sedvanliga genomgången och granskningen af leveranser från Eders Kungl. Maj:ts kansli har fortgått. Förtecknandet af den behållna kronologiska hufvudserien af utslagshandlingar 1700—1789 har fortsatts från augusti 1772 till augusti 1782. Den under äldre tider bildade samlingen »Juridica», under hvilken rubrik förutom strödda domböcker och protokoll sammanfördes hvarjehanda ur olika serier utplockade handlingar af »juridiskt» intresse, har börjat revideras och en ny förteckning uppgjorts öfver en samling strödda domböcker och rättegångshandlingar, särskildt rörande den högsta rättskipningen före 1614. Den i riksarkivet förvarade, från det förra kanslikollegiet stammande stora samlingen posthandlingar (omkr. 375 volymer) har i det närmaste slutförts efter en den 5 januari 1903 fastställd plan, hvarjämte ett utbyte af vissa handlingar ägt rum mellan kungl. generalpoststyrelsen och riksarkivet.

Inom den *administrativa afdelningen* hafva äfven handlagts ärenden rörande landsarkiven; jag hänvisar beträffande dem till den underdåniga framställningen under afd. II. Likaså hafva på den *administrativa afdelningen* utförts de tabellariska öfversikter, som i form af bilagor åtfölja riksarkivariens underdåniga skrifvelse rörande undersökningen af de centrala ämbetsverkens arkiv 1901—1902, till hvilken jag under afd. III återkommer. På afdelningen ha

äfven behandlats de depositioner från vissa ämbetsverk, om hvilka här ofvan talats.

Arkivarien vid den administrativa afdelningen har slutligen fortfarande fört riksarkivets räkenskaper samt (jämte biträdande arkivarien frih. Taube) haft tillsyn öfver bokbindaren och öfver riksarkivets pappersförråd.

Den *historiska afdelningens* sektioner. I enlighet med en 1902 fastställd plan har kanslipresidentsarkivet, som förut varit splittradt på olika håll, särskildt på afdelningen »Acta Historica», blifvit återupprättadt med den omfattning, att dit hänförts äfven andra kanslichefers arkiv under åren 1681—1813. Man finner där sålunda kanslichefernas och deras ställföreträdares koncept, några års registratur och diarier från presidentskontoret och kanslipresidentens byrå, skrivelser till kanslichefer eller tjänstemän vid presidentskontoret, kabinettet för utrikes brevväxlingen o. s. v. I sammanhang härmed har den sedan gammalt befintliga samlingen af kanslipresidentens koncept reviderats och en specificerad förteckning öfver ankomna skrivelser utarbetats. Öfriga skrivelser till kanslitjänstemän under åren 1611—1840 ha blifvit sammanförda, ordnade och förtecknade. Likaså hafva sammanförts till ett helt (14 volymer) »Betänkanden, promemorior, förslag och referat i utrikesärenden» inför konungen, rådet eller kanslikollegium åren 1655—1802 och en specificerad förteckning öfver dem har uppgjorts. Underafdelningen »Muscovitica» inom den diplomatiska hufvudafdelningen har börjat revideras, hvarvid handlingar affattade på ryska språket särskildt ordnats och förtecknats, och har biträde därvid lämnats af en rysk forskare, som en del af sommaren arbetat i riksarkivet. De af vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien i riksarkivet deponerade pergamentsbrefven hafva inordnats i den stora samlingen och förtecknats till omkring år 1500. Förarbetena för en publikation af instruktioner för svenska sändebud i främmande land ha fortsatts. Ur den gamla samlingen af s. k. »Acta Historica» ha enligt fastställd plan åtskilliga volymer afsöndrats och förts till sina naturliga grupper, så t. ex. fragment af privata korrespondenser till afd. »Enskilda samlingar», »Skrivelser till kanslitjänstemän» till kanslikollegii arkiv. Riksarkivets samling af målade eller ritade adliga vapen med beskrifningar har ordnats och förtecknats, likaså en samling strödda handlingar angående ridderskapet och adeln. En på 1700-talet från olika håll bildad samling

Arbeten.
3. Historiska afdelningen.

»Collectanea de Scriptoribus Suecicis» har enligt fastställd plan blifvit upplöst och fördelad. Arbetena med ordnandet af Karl Gustaf Wrangels brefväxling uti den i riksarkivet deponerade Skokloster-samlingen ha fortgått. Nya förteckningar ha upprättats öfver i riksarkivet förvarade skrivelser till konungarne Gustaf III, Gustaf IV Adolf och Karl XIII, äfvensom öfver strödda historiska handlingar från deras tid. Slutligen har utredningen af de svenska regementenas tidigare organisation jämte samlandet af uppgifter om öfverstar och regementsofficerare under äldre tider blifvit fortsatt.

Biblioteket har fortfarande vårdats af e. o. amanuensen d:r J. A. Almquist.

Arbeten.
4. *Publikationer.*

Af *konung Gustaf I:s registratur* har, sedan registret färdigtryckts, tjuguförsta delen (1550) utkommit, hvarjämte hela tjugandrade delen (1551) blifvit tryckt. Redigeringen har ombesörjts af e. o. amanuensen J. A. Almquist. Af *Svenska riksrådets protokoll*, utgifna genom arkivarien S. Bergh, har tionde delens förra häfte (1643) utkommit samt arken 27—38 på fortsättningen blifvit tryckta. Hvad publikationen *Svenska riksdagsakter jämte andra handlingar, som höra till statsförfattningens historia under tidehvarvet 1521—1718* vidkommer, har Eders Kungl. Maj:t den 29 maj på min underdåniga framställning medgifvit, att en ny serie finge börja med Gustaf II Adolfs regering (1611), och har jag träffat aftal med docenten V. Söderberg om att öfvertaga utgifningen af densamma. Därjämte har jag åt amanuensen i riksarkivet S. Clason uppdragit att börja utgifningen af fjärde delen, sedan gränsen mellan denna och den ännu icke afslutade tredje delen af mig blifvit bestämd. Som emellertid de nya utgifvarne behöfva göra åtskilliga förarbeten, har under årets lopp ingenting kunnat tryckas. Af *Svenskt Diplomatarium från och med år 1401* har fjärde delens första häfte utgifvits genom amanuensen i kungl. biblioteket K. H. Karlsson. Den kommer att bilda ett supplement till de genom C. Silfverstolpe utgifna tre delarne för åren 1401—1420 och till väsentlig del att fyllas af genom utgifvaren gjorda afskrifter ur det vatikanska arkivet.

Meddelanden från svenska riksarkivet.

Af *Meddelanden från svenska riksarkivet* hafva under året utgifvits *Ny följd 1:3—5*, ett häfte, som utom årsberättelsen för 1902 samt några »Handlingar rörande arkivväsendet» innehöll en kortare af riksarkivarien författad uppsats »Om den s. k. ursprungsprincipens tillämpning vid ordnande af offentliga arkiv», samt

Ny följd 1:6, som innehöll redogörelse för den afslutade undersökningen af de centrala ämbetsverkens arkiv samt öfriga af undersökningen framkallade underdåniga skrivelser m. m.

Arkivarien Westrin har med understöd af kungl. vitterhets-, *Studieresor.* historie- och antikvitetsakademien under augusti och september *1. T. West-* månader anställt forskningar i danska riksarkivet företrädesvis *rin.* angående Danmarks och Sveriges diplomatiska förbindelser under åren 1523—1632. Hans arbeten ha delvis haft direkt intresse för riksarkivet. Han har nämligen dels förtecknat, dels excerperat Gustaf I:s, Erik XIV:s, Johan III:s och hertig Karls bref till danska konungar, af hvilka, då utrikesregistraturet för den tiden är till större delen förloradt, flertalet här saknas, äfvensom bref från danska konungar till Sverige, som ej finnas i original, afskrift eller utdrag i svenska riksarkivet, och slutligen den diplomatiska korrespondensen under samma tid. Han har äfven genomgått en del af det beslagtagna holstein-gottorpska arkivet och där för senare delen af 1600-talet påträffat många handlingar af intresse för vår historia.

E. o. amanuensen kammarherren greve A. Lewenhaupt har *2. A. Lewen-* på egen bekostnad företagit en forskningsresa till åtskilliga tyska *haupt.* arkiv, däribland några tillhörande mediatiserade furstehus, såsom det Oettingiska på Wallerstein, det Hohenloheska på Öhringen, det Erbachska på Erbach, det Solmska på Lich, och därvid förtecknat fasciklar och buntar innehållande handlingar angående Sveriges förhållande till Tyskland under trettioåriga kriget, äfvensom särskildt bref från rikskansleren Axel Oxenstierna. Öfver sin resa har han till mig afgifvit en berättelse.

Från kungl. medicinalstyrelsen, kungl. generaltullstyrelsen *Gallring.* och kungl. generalpoststyrelsen hafva framställningar gjorts angående *gallring* af såsom värdelösa uppgifna handlingar, och har riksarkivarien öfver dessa framställningar yttrat sig (om gallringsfrågan i öfrigt jfr afd. III).

II.

Landsarkivorganisationen.

Under år 1903 hafva landsarkiven i Uppsala och Lund trädtt *Organisa-* i verksamhet. Därmed har den organisation blifvit genomförd, *tionen i all-* mänhet.

hvad fastlandet angår, som af Eders Kungl. Maj:t inför riksdagen framlagts och som af densamma godkända. Redan min företrädare riksarkivarien Odhner har emellertid i en underdånig skrivelse af den 10 augusti 1899 framhållit åtskilliga skäl, som talade för att utaf Norrland (möjligen med undantag af Gäfleborgs län) bilda ett eget landsarkivområde, och själf har jag i en underdånig skrivelse af den 25 augusti 1902 uttalat den åsikten, att Norrlands arkivalier aldrig borde sammanföras i Uppsala. Norrland utgör till arealen mera än hälften af Sveriges rike, och det synes då vara naturligt, att den centraldepot, till hvilken de norrländska lokalarkivens äldre delar så småningom skola insamlas, förläggas något så när i midten af detta ofantliga område, icke utanför detsamma.

På grund af Eders Kungl. Maj:ts nådiga uppdrag, hvarom i årsberättelsen för 1902 närmare talas, hafva genom riksarkivets försorg blanketter till leveransförteckningar, uppgjorda efter fastställt formulär, för häradsrättsarkiv och kyrkoarkiv blifvit tryckta och i mån af behof tillställts arkivarierna vid landsarkiven för att genom dem hållas vederbörande arkivvårdare till handa.

De närmare anvisningar rörande årsberättelsens uppställning, som jag 1902 gifvit arkivarien i Vadstena, hafva äfven meddelats de båda öfriga landsarkivarierna. I utfärdade cirkulär har jag anmodat alla tre arkivarierna att kvartalsvis inkomma med uppgifter om redan gjorda och ännu återstående leveranser inom de län, från hvilka sådana pågå, likaså har jag lämnat närmare föreskrifter i afseende på formen för deras skrivelser m. m. Liksom tidigare för Vadstena ha äfven för Uppsala och Lund villkor bestämts för utdelning af årsarfvoden till de e. o. amanuenserna.

Jag öfvergår härefter till redogörelsen för de särskilda landsarkivens tillstånd och verksamhet under 1903.

1. *Uppsala.* *Landsarkivet i Uppsala.* Vid 1898 års riksdag beviljades på framställning af Eders Kungl. Maj:t 106,000 kr. till inredning af ett landsarkiv i södra flygeln¹ af Uppsala slott, af hvilken summa likväl 31,000 kr. måste användas till uppförande af ett förrådshus åt Upplands regemente, som dittills disponerat vissa lokaler i nämnda flygel. Återstoden af anslaget har visat sig vara mycket knappt tilltagen för ändamålet, och särskildt med afseende på inredningen hafva äfven befogade önskingar icke

¹ Ursprungligen till inredning i den s. k. rikssalen.

kunnat uppfyllas. Andra olägenheter äro den ofantliga höjden på rummen i de öfre våningarna, som nödvändiggör användandet af tunga stegar, samt de dåliga belysningsförhållandena i vissa rum, som föranledde min i årsberättelsen för 1902 omnämnda underdåniga skrifvelse angående elektrisk belysning i landsarkivet. Hvad inredningen vidkommer, har jag den 28 december gjort en underdånig framställning att till dess fullständiggande få använda återstoden på besparingarna å landsarkivets stat för 1903.

Sedan underrättelse erhållits, att landsarkivlokalerna kunde blifva tillgängliga i början på juni, anslogs arkivarietjänsten till ansökan ledig, hvarefter Eders Kungl. Maj:t den 17 april utnämnde ende sökanden, amanuensen i riksarkivet fil. d:r G. Berg till arkivarie vid landsarkivet i Uppsala och den 1 maj tillträdde han sin befattning. I juni månad blefvo inredningsarbetena i de till landsarkivet upplåtna lokalerna uti hufvudsak afslutade. I en skrifvelse af den 30 juni måste jag emellertid, på grund af en framställning af t. f. arkivarien, fästa kungl. öfverintendents-ämbetets uppmärksamhet på åtskilliga brister i afseende på dessa, och beträffande lokalerna hafva vissa af dem sedermera blifvit afhjulpna; andra torde måhända efter hand kunna blifva det. På min underdåniga framställning beviljade Eders Kungl. Maj:t den 22 maj 1,500 kr. utaf de på staten för landsarkivet uppkomna besparingarna till anskaffande af ett handbibliotek. Med afseende på landsarkivets verksamhet får jag vidare med ledning af arkivariens årsberättelse meddela följande.

Från Uppsala länsstyrelse, som fått rätt att aflämna handlingar ända t. o. m. 1874, hafva hittills till landsarkivet öfverlämnats 3,700 volymer samt dessutom Upplands lagmansrätts arkiv, 50 volymer. Från länets tre domsagor ha levererats 501 volymer, hvarjämte från riksarkivet öfverlämnats 50 volymer äldre domböcker för Uppsala län. Från samma län hafva slutligen 53 kyrkoarkiv med 1091 band eller buntar aflämnats. Sedan Stockholms länsstyrelse erhållit nådig tillåtelse att i förtid aflämna sina äldre arkivalier intill 1801, hafva därifrån kommit 763 volymer, jämte Stockholms läns lagmansrätts arkiv, 28 volymer. Hela accessionen uppgår till 6,183 band eller buntar. 11 pergamentsbref hafva medföljt härads- och kyrkoarkiven, det äldsta af dem från 1390.

Biblioteket har riktats dels genom gåfvor från riksarkivet (383 nummer), riksgäldskontoret (903 volymer), enskilda gifvare

(53 volymer), dels genom köp (40 volymer). Hela boksamlingen uppgick vid årets slut till 1,379 tryckalster.

Landsarkivet har under det halfår, som det varit i verksamhet, besökts af 132 personer, af hvilka dock endast 16 kommit för verklig forskning.

Afskrifter, undersökningar och utredningar hafva icke förekommit mer än 4 à 5.

Till e. o. amanuenser hafva antagits e. o. amanuensen i riksarkivet C. M. Kjellberg och fil. kand. A. Bratt. Mellan dem har med Eders Kungl. Maj:ts medgifvande det på extra stat uppförda anslaget till en amanuens, 1,800 kronor, på af mig godkändt sätt fördelats. Arkivarien har begagnat sig af en månads semester och därjämte för hälsans vårdande haft en månads tjänstledighet. Under tiden har arkivarietjänsten upprätthållits af dåvarande e. o. amanuensen i riksarkivet docenten S. Clason $1\frac{1}{2}$ månad och af e. o. amanuensen Kjellberg $1\frac{1}{2}$ månad.

Arkivarbetena hafva hufvudsakligen bestått i granskning af de inkomna leveranserna och af dessas öfverensstämmelse med förteckningarna samt ett första afhjälpande af vissa ej sällan förekommande yttre brister. Därjämte hafva vissa af de inkomna arkiven befunnit sig i sådant skick, att ett mer eller mindre fullständigt nyordnande visat sig vara nödvändigt. Så har särskildt fallet varit med Uppsala läns norra domsagas arkiv. De aflämnade kyrko- och häradersrättsarkiven hafva på detta sätt i hufvudsak blifvit ordnade.

Den mig åliggande inspektionen förrättades den 25 september.

2. *Vadstena.* *Landsarkivet i Vadstena.* Under årets lopp hafva arkivalierna från Skaraborgs län börjat inströmma. Den ordinarie tillökningen har utgjorts af 97 volymer från åtskilliga församlingar i Östergötland, 107 volymer från Skånings, 43 volymer från Vilske och 55 volymer från Valle häradersrätt i Skaraborgs län, 6 volymer från Falköpings rådhusrätt och 22 från Hjo rådhusrätt samt 533 volymer från åtskilliga kyrkoarkiv i samma län, slutligen från riksarkivet 179 volymer äldre domböcker för Skaraborgs län eller tillsammans 1,042 band m. m. Den e. o. tillökningen har bestått af 29 band, häften eller lösa handlingar.

Boksamlingen har ökats med 501 band, häften eller kartor, de allra flesta skänkta till landsarkivet; endast 12 tryckalster äro inköpta.

Antecknade besök ha utgjort 499, växlande från 12 i oktober till 160 i juli. Af dessa besök synas 105 hafva aflagts af egentliga forskare. Af de besökande hafva 23 varit utlänningar. Eftermiddagen har landsarkivet hållits öppet för sammanlagdt 90 besökande 18 gånger.

Tillsammans 50 gånger hafva af ämbetsverk eller enskilda begärts afskrifter, upplysningar och utredningar.

Utlåning af handlingar har icke förekommit. Till landsarkivet har lånats en handskrift från Linköpings domkyrkoförsamling och en från Drothems församling vid Söderköping.

Såsom e. o. amanuenser hafva tjänstgjort E. Ihrfors och fil. kand. G. Fjetterström, den sistnämnde mot fast arvode af 1,800 kr. En studerande, R. Allvin, har frivilligt biträdt vid arbetena för att i någon mån sätta sig in uti arkivväsendet. Under arkivariens semester i december månad upprätthölls hans tjänst af amanuensen Fjetterström, hvilken, såsom ofvan nämnts, under en månads tid tjänstgjort i riksarkivet.

Arbetena i landsarkivet hafva, förutom kontrollering af ingående leveranser, utredningar, biträde åt forskare m. m. dylikt, hufvudsakligen bestått uti en omsorgsfull genomgång och i sammanhang därmed detaljförtecknande och ej sällan omordnande af åtskilliga småarkiv, som insamlats till arkivdepoten. Särskildt hafva kyrkoarkiven varit föremål för en sådan behandling.

I skrifvelse till mig af den 24 september har arkivarien utom annat ännu en gång framhållit de synnerligt otillfredsställande temperaturförhållanden, som vintertiden råda i de egentliga förvaringsrummen. I en underdånig skrifvelse af den 24 oktober har jag å min sida fäst Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet härpå och hemställt om en fullständig utredning, huruvida och i hvilken mån denna olägenhet kan afhjälpas.

Den mig åliggande inspektionen förrättades den 9 och 10 september.

Landsarkivet i Lund. På Eders Kungl. Maj:ts framställning 3. *Lund.* beviljade rikedagen 1898 en summa af 164,563 kr. till uppförande af ett landsarkiv i Lund, och anslaget ökades 1900 med 26,437 kr. Staden Lund skänkte tomt, och arbetet tog sin början 1899 men afbröts 1902 under flera månader genom inträffad lockout och kunde icke fullbordas förrän våren 1903. Redan

hösten 1902 anslogs arkivarietjänsten ledig, men på grund af ofvan angifna förhållanden uppskötts tillsättningen, och först den 9 februari 1903 utnämndes ende sökanden docenten vid Lunds universitet fil. d:r L. Weibull till arkivarie samt tillträdde befattningen den 1 mars. Tack vare Eders Kungl. Maj:ts och riksdagens samstämmade beslut och det rikliga anslag, som blifvit en följd däraf, kan detta arkiv, som haft den lyckan att få en egen byggnad, både till det yttre och, sedan åtskilliga efterarbeten blifvit utförda, äfven hvad inredningen beträffar, i det stora hela sägas vara mycket tillfredställande samt afgjort stå framför arkiven i Vadstena och Uppsala.

Ur arkivariens årsberättelse får jag i underdånighet anföra följande.

Samlingarnas tillväxt har varit högst betydande och uppgår till 13,001 volymer. Delvis beror detta därpå att länsstyrelsen i Malmöhus' län fått medgifvande att äfven öfverlämna handlingar yngre än 1801 (tillsamman 4,284 volymer) och att domkapitlet i Lund likaledes fått öfverlämna hela sitt arkiv ända till och med 1880 (1,824 volymer). Delvis torde ock de lokala arkiven vara rikare i Skåne än i andra landskap. Från riksarkivet ha öfverlämnats de sedan 1869 där förvarade äldre häraderättsarkiven från Malmöhus' och Kristianstads län (441 volymer). I öfrigt hafva från städerna Lund, Landekrona, Ystad samt Skanör med Falsterbo kommit 2,391 volymer, från sju häraderättsarkiv 1,213 volymer, från fyra kronofogde- och två häradeskrifvarkontor resp. 31 och 402 volymer samt från 209 kyrkoarkiv 2,379 volymer. Såsom gifva hafva några enskilda personer öfverlämnat dels ett par äldre kyrkoräkenskaper, dels ock vissa godshandlingar m. m. Såsom deposition hafva öfverlämnats knutsgillets och sodalitiebrödernas i Lund äldre arkivalier.

Den 20 mars anvisade Eders Kungl. Maj:t på besparingarna å landsarkivets stat 1,500 kr. till inköp af böcker. Boksamlingen har riktats med 325 tryckalster, som inköpts, och 1,246, hvilka som gifvor öfverlämnats af in- och utländska institutioner och samfund samt enskilda personer. Arkivarien Thiset i Köpenhamn har till landsarkivet skänkt en fullständig samling i tusch utförda afbildningar af alla skånska, halländska och blekingska städers och härads vapen samt skisser af samma städers och härads vapen före 1658.

Den 19 maj infann sig den förste forskaren. Det antecknade antalet besök uppgår till 589, växlande från 8 under hvardera af månaderna maj och juni till 145 under november.

Någon utlåning af handlingar har icke förekommit. Där emot hafva dels för landsarkivets egen, dels för enskilda forskares räkning åtakilliga handlingar lånats från riksarkivet, stadsarkivet i Malmö och några kyrkoarkiv inom Sverige samt från Hamburgs stadsbibliotek utom Sverige. Svårighet vid låns erhållande har endast mött i fråga om ett kyrkoarkiv och framkallade riksarkivariens ingripande hos vederbörande domkapitel.

Endast ett mindre antal afskrifter har på rekvisition tillställts myndigheter och enskilda personer.

Till e. o. tjänstemän hafva antagits fil. lic. K. Stjerna och fil. kand. C. G. Weibull och med Eders Kungl. Maj:ts medgifvande har på af mig fastställt sätt det på extra stat till aflöning af en amanuensens uppförda anslaget af 1,800 kr. mellan dem fördelats. Arkivarien har begagnat sig af en månads semester och under ledigheten har tjänsten upprätthållits dels af e. o. amanuensen Weibull, dels af e. o. amanuensen Stjerna.

Arkivarbetena hafva hufvudsakligen bestått i mottagande, kontrollerande och första ordnande af inkomna leveranser. Enligt arkivariens utsago hafva de upprättade förteckningarna merendels måst omarbetas, äfven när tryckta blanketter medsänts, och det har t. o. m. händt att vederbörande vägrat fullgöra hvad i nåd. kungörelsen om arkivhandlingars öfverlämnande till landsarkiven § 9 är stadgadt.

Den mig åliggande inspektionen förrättades den 11 och 12 september.

Malmö stadsarkiv. Sedan Eders Kungl. Maj:ts den 12 december 1902 på vissa villkor medgifvit att något öfverlämnande af arkivalier från Malmö stadsarkiv till landsarkivet i Lund icke behöfde äga rum, har arkivariesysslan därstädes anslagits ledig, hvarpå, sedan riksarkivarien yttrat sig öfver de sökandes kompetens, e. o. hofrättsnotarien A. U. Isberg den 31 mars förordnats till innehafvare af nämnda syssla från och med den 1 april. I enlighet med Eders Kungl. Maj:ts föreskrift har magistraten underställt min pröfning instruktionen för stadsarkivarien, och sedan några af mig föreslagna ändringar, närmast afseende bestämmande af viss tidsgräns för successivt öfverlämnande af hand-

*Malmö
stadsarkiv.*

lingar från det dagliga i ämbetslokalerna befintliga till det gamla under arkivariens vård ställda arkivet, blifvit iakttagna, har den af mig gillats, hvarpå den af magistraten utfärdats den 10 november. Arkivets lokaler hafva varit föremål för en sakkunnig inspektion af stadsarkitekten och föreståndaren för elektricitetsverket i Malmö, och hafva med anledning däraf vissa nya säkerhetsåtgärder blifvit föreslagna.

På grund af i underdånighet gjorda framställningar och sedan vederbörande myndigheter blifvit hörda, har Eders Kungl. Maj:t den 23 oktober medgifvit, att sådana till Malmö S:t Petri och Caroli församlingars samt Malmö garnisonsförsamlings arkiv hörande arkivalier, som bort till landsarkivet i Lund insändas, finge tillse vidare på vissa villkor öfverlämnas till och förvaras i stadsarkivet, hvad S:t Petri och garnisonsförsamlingarna vidkommer äfven för tiden 1801—1850.

I sin till arkivarien vid landsarkivet i Lund den 5 januari 1904 afgifna Årberättelse har stadsarkivarien vidare redogjort för de under hans vård stående samlingarnas tillväxt, och har accessionen för vissa serier, aflämnade från magistratsekreterarens och polisanotariens expeditioner samt från öfverexekutor sträckt sig ända fram t. o. m. 1902. Från S:t Petri församling och garnisonsförsamlingen hafva de äldre delarna af deras arkiv redan öfverlämnats.

Arkivet har mottagit besök till ett antecknad antal af 107; de egentliga forskarne hafva varit 25. Min inspektion ägde rum den 12 september.

*Arkiv-
depoten på
Gottland.*

Sedan riksdagen på grund af Eders Kungl. Maj:ts gjorda framställning under visst, sedermera uppfyllt villkor på extra stat för 1904 beviljat ett anslag af 19,100 kr. till anordnande uti en kronan tillhörig byggnad, det s. k. kronomagasinet, i Visby af lokal för förvaring af *äldre arkivalier från Gottlands län* samt till arkivlokalens inredning och möblering, har Eders Kungl. Maj:t den 21 augusti uppdragit åt kungl. öfverintendentsämbetet att efter samråd med riksarkivarien låta anordna och inreda nämnda arkivlokaler i hufvudsaklig enlighet med ett af arkitekten L. Peterson uppgjort ritnings- och kostnadsförslag.

På grund af nädigt uppdrag har jag därjämte inkommit med underdåniga förslag af den 9 november såväl till stat för arkiv-

depoten i Visby, som till instruktion för dess vårdare och till kungörelse om arkivaliers öfverlämnande till densamma.

Sedan min i årsberättelsen för 1902 omnämnda underdåniga skrifvelse af den 10 november samma år angående *Stockholms arkivväsen* remitterats till öfverståthållareämbetet, har samma ämbete infordrat yttranden från magistraten och från Stockholms stads konsistorium. Andra yttranden hafva ännu icke hunnit afgifvas.

III.

Arkivväsendet i allmänhet.

Sedan, på sätt som omnämnts i min underdåniga årsberättelse för 1902, jag mot slutet af nämnda år inkommit med reviderade förslag såväl till allmänna grunder vid ordnande och förtecknande af offentliga arkiv som till planer till vissa arkivförteckningar, äfvensom den 30 januari och 11 maj 1903 inkommit med underdåniga förslag till kyrkoarkivförteckningar för senare delen af 1800-talet, har Eders Kungl. Maj:t den 22 maj täckts utfärda nådiga kungörelser dels angående allmänna grunder för ordnande och förtecknande af vissa offentliga arkiv, dels angående planer till förteckningar öfver vissa centrala ämbetsverks, domkapitels och allmänna läroverks arkiv, äfvensom öfver kyrkoarkiv, i sammanhang hvarmed den nådiga stadgan den 31 december 1900 angående vissa offentliga arkiv i vissa delar blifvit ändrad, samt den 24 juli samma år likaledes utfärdat nådiga kungörelser angående planer till förteckningar dels öfver länsstyrelser, dels öfver rådstufvurätters och magistraters arkiv. På grund af Eders Kungl. Maj:ts uppdrag i den förstnämnda nådiga kungörelsen har jag vidare den 22 juni utfärdat ett i Bihanget till Svensk Författningssamling intaget cirkulär med närmare anvisningar i afseende på tillämpningen af nådiga kungörelsen den 22 maj 1903 angående de allmänna grunderna för offentliga arkivs ordnande och förtecknande, åtföljdt af ett formulär till arkivförteckning. Jag hoppas att genom dessa åtgärder tillämpningen af den nämnda arkivstadgan skall ha bragts in i de rätta spåren. Så vidt jag har mig bekant, har det icke heller mött några större svårigheter att följa de fastställda planerna till arkivförteckningar af olika slag. De hafva också jämte de allmänna grunderna och

Tillämpningen af arkivstadgan den 31 dec. 1900.

riksarkivariens cirkulär med åtföljande förteckningsformulär tjänat till ledning vid den plan till förteckning öfver arméns garnisonerade regementens arkiv, som den 31 december 1903 blifvit fastställd, och skola i tillämpliga delar gälla äfven för andra under krigsstyrelsen lydande lokala arkiv. Genom den nådiga kungörelsen om de allmänna grunderna åter har Eders Kungl. Maj:t som en hufvudprincip vid ordnandet af offentliga arkiv eller arkivdepoter i Sverige fastställt hvad man på franska kallar »le respect des fonds», på svenska har kallat »ursprungsprincipen». En fast norm synes därmed vara gifven för behandlingen af offentliga arkiv och den torde efter hand kunna inarbetas hos de olika arkivens icke tekniskt utbildade vårdare. Hvad kyrkoarkivförteckningarna (i rundt tal för tiden 1860—1900) angår, har riksarkivet på nådigt uppdrag låtit trycka blanketter och sedermera utdelat dessa i tillräckligt antal till Stockholms stads konsistorium och domkapitlen i riket.

Från öfverståthållareämbetet i Stockholm, Eders Kungl. Maj:t befallningshafvande i länen och domkapitlen hafva på grund af mina underdåniga framställningar från år 1902 uppgifter inkommit angående deras arkivlokalers beskaffenhet, hvilka delgifvits mig, hvarjämte dessa myndigheter yttrat sig angående ifrågasatt inspektion af deras arkiv. Med anledning af hvad en länsstyrelse i saken anført, har jag i underdånighet hemställt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes inhämta öfverståthållareämbetets och Eders Kungl. Maj:t befallningshafvandes underdåniga utlåtanden angående möjligheten och lämpligheten af att tid efter annan utgallra vissa handlingsserier för att därigenom vinna utrymme i länsstyrelsernas i allmänhet trånga arkivlokaler.

Under året har jag haft att yttra mig öfver planer till arkivförteckningar, uppgjorda af magistraten i Göteborg, rektorsämbetet i Falköping, landskamreraren i Linköpings län beträffande landskontorets arkiv samt pastorsämbetet i Odensvi (Västerås stift). Mera enskildt hafva likaledes upplysningar lämnats rörande författningarnas tillämpning och förteckningarnas upprättande.

Arkivförteckningar hafva insändts af kungl. generaltullstyrelsen öfver dess, dess byråers samt skeppsmättningsöfverkontrollörens arkiv, af magistraterna i Gefle, Motala och Uddevalla öfver deras och resp. rådstufvurätters arkiv (förteckningen från Uddevalla har dock måst återremitteras för omarbetning); från länsstyrelserna i Malmöhus län öfver landskansliets och lands-

kontorets arkiv, i Karlstad öfver landskansliets arkiv och i Linköping öfver landskansliets arkiv, från bergmästaren i Gefle-Dala bergmästaredistrikt öfver dess arkiv samt från allmänna läroverken i Strömstad och Sköfde öfver deras arkiv.

Underdåniga utlåtanden hafva slutligen afgifvits angående äskade analag för ordnande af domkapitelsarkiven i Skara och Lund och genom riksarkivet har anvisning gifvits på lämpliga personer för ordnande dels af förretnämnda arkiv, dels af domkapitelsarkivet i Göteborg. Medel hafva i nåder anvisats för ordnande dels af här ofvan nämnda arkiv, dels äfven af domkapitelsarkiven i Uppsala, Linköping och Kalmar.

Sedan i början af år 1903 svar äfven ingått från kungl. medicinalstyrelsen, var den på grund af riksdagens begäran af Eders Kungl. Maj:t den 18 oktober 1901 anbefallda undersökningen af de centrala ämbetsverkens och vissa andra i hufvudstaden befintliga statsmyndigheters arkiv att betrakta som afslutad. Resultaten sammanfattade jag i en underdånig skrifvelse af den 19 mars, som åtföljdes af trenne genom arkivarien S. Bergh utarbetade bilagor: 1) öfversikt af innehållet i de undersökta arkiven; 2) tabell utvisande de undersökta arkivens omfång och arkivlokalernas beskaffenhet; 3) tabell med uppgifter angående de arkivalier, som vederbörande myndigheter önskade aflämna till en gemensam centraldepot. Under samma datum aflätos två andra underdåniga skrifvelser, den ena angående kammararkivet, den andra angående högsta ledningen af det svenska arkivväsendet. Utom dessa tre hufvudutlåtanden framkallades af undersökningen ytterligare tre underdåniga skrifvelser, nämligen den 8 maj angående eventuella ändringar i riksarkivets instruktion, för den händelse att den föreslagna arkivdepoten upprättades och riksarkivarien ställdes i spetsen för det svenska arkivväsendet; den 14 maj med förslag till kungörelse angående upprättandet af en med riksarkivet förenad administrativ arkivdepot samt den 8 juni med förslag till förordning angående inspektion af vissa offentliga arkiv. Samtliga dessa skrifvelser trycktes i ett häfte af »Meddelanden från svenska riksarkivet» (Ny följd. 1:6), hvarvid likväl den underdåniga skrifvelsen af den 19 mars angående kammararkivet utbyttes mot en promemoria till statsrådet och chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet af den 24 april angående samma arkiv, detta af den anledningen att kammarkol-

Undersökningen af de centrala ämbetsverkens och vissa andra myndigheters arkiv i hufvudstaden.

legii sätt att behandla frågan hade framkallat en polemik mellan kollegiet och riksarkivarien, som icke behöfde i tryck framläggas. Sedan ifrågavarande häfte remitterats till ett antal myndigheter, särskildt dem, om hvilkas arkiv fråga kunde uppstå, och dessa inkommit med underdåniga utlåtanden samt tillfälle beredde mig att öfver desamma afgifva eget yttrande, har jag i tvenne nya underdåniga skrivelser den 18 november angående upprättande af den ifrågasatta administrativa arkivdepoten och angående det svenska arkivväsendets högsta ledning, samt en tredje den 26 november angående kammararkivet ytterligare behandlat frågan. För att underlätta dess lösning hemställde jag i en underdånig skrifvelse af den 3 oktober om en undersökning inom de centrala ämbetsverken och med dem sidoordnade myndigheter, huruvida, i större utsträckning än hittills skett, någon utgallring af vissa handlingsserier, som förlorat värde både för administrationens behof och för den historiska forskningen, kunde äga rum. Jag har på detta sätt bragt frågan om det offentliga arkivväsendet i Sverige så godt som i dess helhet under Eders Kungl. Maj:ts pröfning. Mina underdåniga förslag gå ut på: 1) en systematisk och periodisk utgallring ur ämbetsverkens (i dem inbegripna länsstyrelsernas) arkiv, så långt en sådan låter sig göra, af vissa handlingar, som sakna administrativt eller historiskt värde, för att därigenom bereda bättre utrymme i de befintliga arkivlokaler; 2) upprättande af en reservdepot utom hufvudstaden (förslagsvis i Uppsala) för vissa handlingsserier, företrädesvis räkenskaper, som för närvarande endast sällan eller aldrig komma i fråga att användas; 3) sammanförande uti öfrigt af de flesta centrala ämbetsverkens äldre arkivalier (med vissa angifna undantag), äfvensom af de äldre delarna af kungl. flottans på Skeppsholmen förvarade arkiv i en med riksarkivet förenad administrativ arkivdepot, i hvilken hvarje ämbetsverks arkivalier behandlades såsom ett helt för sig och till hvilken successiva leveranser kunde ske; 4) reserverande af riksgäldkontorets tomt för en tillbyggnad till riksarkivet, som torde blifva nödvändig, ifall kammararkivet komme att ingå i den nya administrativa arkivdepoten, äfvensom ifall riksarkivet förlorade dispositionsrätten öfver ett till dess behof hittills upplåtet hvalf under kungl. slottet; 5) öfverlämnande åt riksarkivarien dels af ledningen utaf detta vidgade riksarkiv, dels ock af öfverinseendet öfver det offentliga arkivväsendet i allmänhet; 6) uppdragande i sammanhang där-

med åt riksarkivarien af rätten och skyldigheten att inspektera vissa offentliga centrala och lokala arkiv samt slutligen 7) förstärkande under dessa förutsättningar utaf riksarkivets arbetskrafter. Blir arkivfrågan löst i denna af mig angifna riktning, synes i och därmed lokalfrågan, som i närvarande stund på många håll bereder bekymmer, ha funnit en definitiv lösning. Det blir vidare sörjdt för en intresserad och sakkunnig vård af arkivens äldre delar, »arkiven» i inskräntare mening, som för närvarande flerstädes saknas, och slutligen komma nya källor att göras lätt tillgängliga för forskning af olika slag, hvarigenom utom annat studierna i svensk historia helt visst skola ledas in på nya områden och ett verkligt uppsving af desamma möjliggöras.

Stockholm den 22 januari 1904.

Underdånigst

Emil Hildebrand.

Bil. A.

Specifikation på den *ordinarie* tillökningen år 1903 i riksarkivets samlingar genom leveranser från Kungl. Maj:ts kanali:

Från Kungl. Justitiedepartementet:

Statsrådsprotokoll i justitiedepartementens ärenden

1877, 1878 4 band

Handlingar i afgjorda ärenden 1894 21 buntar

24 st. originalförordningar.

25 vol. + 24 lösa handlingar.

Från Kungl. Justitierevisionen:

Högsta domstolens protokoll 1891, 1892 . . . 18 band

Statsrådsprotokoll i justitieärenden 1890—1892 . 4 ,

Högsta domstolens koncept 1878—1881 . . . 19 ,

Handlingar i afgjorda revisionsmål 1900 . . . 66 buntar

” ” ” besvär och ansökningsmål

1900 68 ,

175 vol.

Från Justitiekanslersämbetet:

Diarier öfver kungl. bref och remisser 1766—1768 1 bunt

Supplikdiarier 1798—1801, 1812, 1815—1868 . . { 2 band
3 häften

Diarier öfver arbetsförteckningar, rapporter m. m. { 3 band

1808—1814, 1820, 1826—1837, 1846—1878 . . { 2 häften

Diarier öfver fänglistor 1837—1852, 1855—1868 och fänglistanmärkningar 1849—1858 . . . } 3 band

Anteckningslistor 1837—1850 6 ,

Balanslista 1866—1885 1 ,

Förteckning öfver lands- och stadsfiskaler m. fl. (slutet af 1700-talet och början af 1800-talet) 1 ,

D:o d:o upprättad 1850 (med senare tillägg) . . 1 ,

Liggare öfver domareförordnanden (1830- och 1840-talen)	2 band
D:o öfver kronomål	1 ,
Arbetsförteckningar, rapporter och uppgifter från olika myndigheter, diverse inkomna handlingar m. m. (supplement till föregående leveranser)	59 vol.
Redogörelse för de genom 1825 års försäljning af krigskepp influtna medel jämte verifikation (bd 1 och 5)	3 band
Protokollsutdrag till statsutskottet 1829	1 bunt
Handlingar angående befordringar inom krigshofrätten (1820-talet)	1 ,
Handlingar angående Engeltofta gods i Skåne .	1 ,
Handlingar tillhörande kommittén för upprättande af förslag till organisation af allmänna barnhuset 1849, 1850	1 ,
Handlingar tillhörande kommittén för upprättande af förslag till ny bevillningsstadga 1858 . .	1 ,
	98 vol.

Från Kungl. Sjöförsvarsdepartementet:

Statsrådsprotokoll 1883—1888	6 band
Registratur 1879—1884	6 ,
Handlingar i afgjorda ärenden 1890—1894 . .	26 buntar
	38 vol.

Från Kungl. Civildepartementet:

Handlingar i afgjorda ärenden 1897 maj (supplement till föregående leverans)	1 bunt
D:o d:o 1897 juli—dec.	28 buntar
D:o d:o 1898	52 ,
	81 vol.

Från Kungl. Ecklesiastikdepartementet:

Statsrådsprotokoll 1894—1896	12 band
Registratur 1890—1892	12 ,
Föredragningslistor 1874—1892, 1899	20 ,
Diarier 1871—1880 jämte register	30 ,
Handlingar i afgjorda ärenden 1899	85 buntar
Handlingar angående provinsarkiv i Preussen, Bayern, Nederländerna, Belgien, Frankrike och Italien	1 bunt

Uppgifter och tabeller angående folkundervisningen:

Uppgifter från stiftens angående folkundervisningen 1865, 1867, 1868, 1871	52	band
D:o angående folkskolelärares tjänstålder m. m.		
1869	12	»
Pedagogiska tabeller 1865—1872, 1874	9	»
Ekonomiska tabeller 1874	1	»
Pedagogiska och ekonomiska tabeller 1876—1886	1	»
Tabeller till folkskoleinspektörernas berättelser 1869—1881 jämte ett sammandrag 1872—1876	13	»
Sammandrag af uppgifter om folkskolornas tillstånd 1847, 1850, 1853, 1856, 1859, 1862 . .	6	»
Tab. N:r 2. Antal barn i skolåldern m. m. 1865	1	»
Uppgifter angående ytvidd, folkmängd, läroanstalter, antal barn i skolåldern m. m. 1867, 1868 (N:r 1)	2	»
Uppgifter angående lärares antal, löneförmåner m. m. 1867, 1868, 1871 (N:r 2)	5	»
Tab. N:r 3. Antal barn som undervisats i de särskilda läroämnena m. m. 1865, 1867, 1868, 1871	4	»
Tab. N:r 4. Lärares löneförmåner, skolkassornas utgifter m. m. 1867, 1868, 1871	5	»
	271	vol.

Tillsammans 683 band

och buntar jämte 24 originalförordningar.

Bil. B.

Specifikation på den *extraordinarie* tillökningen år 1903 i riksarkivets samlingar dels genom leveranser från offentliga verk och myndigheter, dels genom gåfvor och köp.

Genom leveranser:

Från *Kungl. Arméförvaltningen*:

Handpenningarräkningar och andra räkenskaper för	16 band
hofrätternas (spridda år under tiden 1725—1796)	20 häften
D:o d:o för åtskilliga centrala verk (spridda år	12 band
under tiden 1731—1794)	42 häften
Handlingar och räkenskaper, hörande till kontributionseränteriet 1715—1719	3 band
Tull- och accisräkenskaper 1717, 1766—1768,	
1784, 1785, 1787	6 »
»Lagmansskattningsrevisionsarbete i lifgedinget»	
1715, 1716	1 »
Landsbok (Strömsholms län) 1755	1 »
	101 vol.

Från *Krigsarkivet*:

• Skattningslängder för Kalmar län och Öland 1716	1 »
Kungl. statskontorets copiala anordningar 1734	1 »
Generalpostbok 1724 ¹⁾	1 »
	3 vol.

Från *Kungl. Biblioteket*:

Intyg angående »archliemästarens af Admiralitet
Jonas Lundbergz begärte ächtenskap med sahl.
sergeant Pamps efterlätne änka», dat. 25 sept.
1721.

¹⁾ Sedermera öfverlämnad till generalpoststyrelsen.

Från *Vetenskapsakademiens bibliotek*:

Inventarium och delningsinstrument öfver riksrådet grefve Claes Ekeblads kvarlåtenskap 1737, 1738 1 band

Från *Riksgäldskontoret*:

Riksdagsbeslut 1902 1 band

Från *Länsstyrelsen i Malmöhus län*:

Skrifvelser till generaltullarrendesocietetens kontor i Malmö 1726 ¹⁾ 1 band

Från *Kyrkoarkivet i Kyrkefalla* (Skaraborgs län):

Verifikationer till räkenskaper öfver den åt skolstaten i Stockholm anslagna löningespannmål 1832—1835, 1837, 1839 6 buntar

Från *Kommittén angående frågan om post- och telegrafverkens förenande under gemensam styrelse*:

Protokoll, koncept och inkomna handlingar 1889—1892 1 bunt

Från *Kommittén angående begränsning af den kommunala rösträtten på landet*:

Protokoll samt kungl. bref och departements-skrifvelser 1896, 1897 1 häfte

Från *Kommittén för afgifvande af förslag till förändringar i tullverkets stater*:

Protokoll, kungl. bref och departements-skrifvelser, subkommitténs förslag m. m. 1900—1902 . . . 2 buntar

Från *Prästlöneregleringskommittén*:

Protokoll och inkomna skrifvelser 1897—1903 . . . 2 band

Primäruppgifter 28 »

Uppgifter angående utarrendering af prästbostäl-len 8 »

¹⁾ Sedermera öfverlämnad till landsarkivet i Lund.

Uppgifter angående boställshafvarnes byggnads- skyldighet	1 band
Uppgifter angående prästboställenas tillkomst . .	2 »
Utredning angående prästänkesäten	1 »
Svar på förfrågningar angående särskilda rättig- heter.	1 »
Promemoria angående d:o	1 »
Boställsförfattningar (skrifna och tryckta) . . .	2 »
46 vol.	

**Från Kommittén för Sveriges deltagande i världsutställ-
ningen i Paris 1900:**

Protokoll 1897—1903	1 band
Grupp kataloger m. m.	1 bunt
Cirkulär och blanketter	1 band
Afgångna skrivelser (koncept och kopieböcker) . .	{ 1 bunt 3 band
Inkomna skrivelser	7 buntar
Handlingar angående handboken <i>La Suède</i> . .	1 bunt
Anmälningssedlar, kataloguppgifter m. m. . . .	3 buntar
Fraktbref m. m.	2 »
Ritningar, fotografier m. m.	1 portfölj
Tidningsurklipp	1 bunt
Tryckta reglementen m. m.	1 bunt
Handlingar angående kongresser m. m.	1 »
Ett ex. af »Liste de récompenses»	1 band
» » » »Jury international»	1 »
Diverse handlingar	2 buntar
28 vol.	

**Från Kommittén för utarbetande af förslag till propor-
tionellt valsätt att användas vid val till riksdagens
2:dra kammare:**

Protokoll 1902, 1903	1 bunt
--------------------------------	--------

Genom gåfvor:

Af Arkivarien G. Berg:

Stamtafla öfver släkten Qviding.

Kungl. bref angående fabriksidkaren Emanuel
Stenberg ¹/₁₂ 1830, ²⁵/₁ 1834.

Af *f. d. Ministern C. Burenstam*:

Turkisk fullmakt vid underhandlingen i Schistova
1791 jämte latinsk öfversättning.

Af *Hofrättssekreteraren A. E. Durling*:

Tafel utvisande släkten Durlings härstamning.

Af *Öfverstelöjtnanten H. Fröding*:

Afskrifter af handlingar angående C. J. Ingman-
Manderfelt (i danska riksarkivet och andra
danska samlingar) 1 bunt

Af *Amanuensen A. Hammarskjöld*:

Förteckning, upprättad af A. Zettersten, öfver
flottan tillhörande personer, om hvilka när-
mare underrättelser finnas i afd. Q i flottans
arkiv på Skeppsholmen. Supplement, omfat-
tande åren 1635—1688. 1 band

Af *Lektor H. R. Huldt*:

Kronologisk förteckning öfver åtskilliga hand-
lingar berörande Sveriges historia i Vatikanska
arkivet, äfvensom i andra bibliotek och arkiv
i Rom, afskrifna eller excerperade eller endast
antecknade af H. R. Huldt 1 band
Förteckning öfver svenska regeringens i danska
riksarkivet befintliga koncept och registratur-
afskrifter 1637—1645 1 häfte

Af *Kronolänsmannen A. O. Lindh* i Sveg:

3 st. pergamentsbref, dat. ¹²/₃ 1424, ¹⁴/₃ 1431,
²⁷/₃ 1447.

Af bonden *Kristian Stackeng* i Kertel på Dagö (genom
fil. kand. G. Danell):

Afskrift af ett kungl. bref ¹⁹/₇ 1675 angående
böndernas på Dagö utlagor och dagsverken.

Af *Stockholms stads mantalsnämnd*:

Stockholms stads mantalsregister 1903 2 band

Genom köp:

1 pergamentsbref $\frac{8}{3}$ 1446.

Tillsammans 198 band,

buntar och häften, 4 pergamentsbref samt 7 andra lösa handlingar.

Dessutom har från Kungl. ecklesiastikdepartementet öfverlämnats en samling afskrifter från Vatikanska arkivet, ombesörjda af tvenne danska forskare och bestående af 35 bullor och 225 suppliker.

Bil. C.

Förteckning på de utländska institutioner och enskilda personer, hvilka lämnat gåfvor till riksarkivets bibliotek under år 1903:

Utländska institutioner:

I *Danmark*:

Kommissionen for det Arnemagnæanske Legat;
Rigsarkivet.

I *Finland*:

Finska historiska sällskapet;
Helsingfors universitet;
Svenska litteratursällskapet.

I *Norge*:

Den norske historiske kildekriftkommission;
Rigsarkivet.

I *Ryssland*:

Gesellschaft für Geschichte und Altertumskunde der Ostseeprovinzen Russlands (Riga);
Kejsarliga Ryska historiska sällskapet (S:t Petersburg).

I *Tyskland*:

Grossherz. badensische Archivdirection (Karlsruhe);
Königl. preussische Archivdirection (Berlin);
Verein für Meklenburgische Geschichte und Altertumskunde (Schwerin).

I *Österrike*:

Polska historiska sällskapet (Lemberg).

Enskilda gifvare:

Bjerge, P., hr (Askov); Christensen, W., arkivsekr. (Köpenhamn); förlagsfirman A. Christiansens Kunstforlag (Köpenhamn); Fahlcrantz, G. E., v. häradsh.; Günther, A., fil. dr (Sachsen); Hausen, R., statsarkivarie (Helsingfors); Hildebrand, E., riksarkivarie; Hoving, J., med. licentiat (Helsingfors); Huitfeldt-Kaas, H. J., riksarkivarie (Kristiania); Höjer, T., e. o. amanuens; Kernkamp, G. W., professor (Utrecht); Kugelberg, O., revisor; Leinberg, K. G., professor (Helsingfors); Lewenhaupt, A., grefve, kammarherre, riksheraldiker; Malmström, C. G., f. d. riksarkivarie; Mechelin, L., f. d. senator (Stockholm); Nerman, G., f. d. major; Samzelius, H., jägmästare; Schybergson, M. G., professor (Helsingfors); Stieda, W., professor (Leipzig); Stille, A., docent; Thiset, A., arkivarie (Köpenhamn); Upmark, G., e. o. amanuens; Westrin, Th., arkivarie; Wimarsson, N., docent; Ödberg, Fr., lektor.

Bil. D.

Leveranser af arkivalier från riksarkivet 1903.

Till *Landsarkivet i Uppsala:*

Häradsrätters domböcker från Uppsala län, i all-
mänhet äldre än 1736 50 vol.

Till *Landsarkivet i Vadstena:*

Häradsrätters domböcker från Skaraborgs län, i all-
mänhet äldre än 1736 179 vol.

Till *Landsarkivet i Lund:*

Häradsrätters domböcker från Malmöhus län, i all-
mänhet äldre än 1736 240 vol.

D:o från Kristianstads län 201 »

Skrifvelser till generaltullarrendesocietetens kontor
i Malmö 1726 1 »

En i skinnband bunden bok in octavo, hufvudsak-
ligen innehållande afskrifter af Lunds kapitels
statuter och anteckningar om dess egendomar . . . 1 »

»Lunde capitels jordebog» 1650 1. »

Till *Kungl. Generalpoststyrelsen:*

Generalposthufvudböcker 1724, 1784 2 vol.

»Resolutioner i postärenden» 1723—1735 1 »

Till *Kungl. Kammarkollegium:*

Räntekammarhandlingar 1534, 1537, 1540, 1542,
1555 5 vol.

Tillsammans 681 vol.

Handlingar rörande arkivväsendet.

Riksarkivariens senare utlåtanden i afseende på de centrala ämbetsverkens arkivfråga.

- a) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 18 november 1903 med anledning af i ämnet hörda myndigheters yttranden angående en administrativ arkivdepot i hufvudstaden.

Till Konungen.

Sedan Eders Kungl. Maj:t i nåder beredt mig tillfälle att afgifva underdånigt utlåtande med anledning af hvad i ämnet hörda myndigheter haft att yttra rörande riksarkivariens förslag till upprättande af en med riksarkivet förenad administrativ arkivdepot m. m., får jag i underdånighet anföra följande hvad själfva hufvudfrågan vidkommer.

De hörda myndigheterna hafva i allmänhet ingenting haft att erinra mot upprättandet af och leveranserna till en dylik arkivdepot i hufvudstaden. Detta är också ganska naturligt, då riksarkivarien, med undantag för kammararkivet, gjort till regel att i sina förslag endast följa myndigheternas uttalade meningar och därjämte trott sig genom förslagen bereda särskildt vissa ämbetsverk en icke oväsentlig lättnad, hvilket också på ett och annat håll erkännes. Kammarkollegium vidhåller emellertid sin förut uttalade mening beträffande kammararkivet men har därjämte kommit med vissa alternativa förslag. Det torde med anledning häraf blifva lämpligt att äfven denna gång behandla frågan om detta arkiv i en särskild underdånig skrifvelse.¹ Hvad chefen för generalstaben anfört i frågan

¹ Se här nedan sid. 218.

beror på en fullständig missuppfattning af riksarkivariens förslag. I dem har icke med ett ord satts i fråga någon öfverflyttning från generalstabens topografiska och kommunikationsafdelningar, och hvad krigsarkivet angår har riksarkivarien under nuvarande förhållanden ej haft något yrkande att framställa. Jag torde sålunda icke i denna del behöfva ägna någon uppmärksamhet åt hvad chefen för generalstaben anför. Landtmåteristyrelsen, slutligen, har funnit, att den vill behålla hela sitt lilla arkiv. För såvidt åt detsamma kan beredas utrymme och vård, vill jag ingenting erinra mot denna önskan.

Det gör nämligen i själfva verket föga till eller ifrån, om ett eller annat af de små arkiven med sitt mycket speciella innehåll undantages eller tillkommer. Det är frågan om de stora arkivaliesamlingarna, kammararkivet med 8,000 m., kungl. flottans arkiv i Stockholm med 1,800 m., kommerskollegium med 1,200 m., fångvårdsstyrelsen, statskontoret och kammarrätten med omkring 600 m. hvar, som blir den afgörande, både när det gäller lokal och betydelse för forskningen. Någon anvisning på möjligheten att anskaffa bättre lokaler för sina arkiv ha dessa myndigheter ej kunnat gifva. Riksarkivet har, sedan den 19 mars, under hvilket datum min förra underdåniga skrifvelse i ämnet afgafs, som deposition från kommerskollegium måst mottaga dels större delen af det forna bergskollegii arkiv, dels större delen af kollegiets i det förra s. k. kolerasjukhuset förvarade arkivalier. Statskontoret och kammarrätten ha likaledes måst deponera delar af sina arkiv i riksarkivet för att få dem ordnade. Hvad flottans arkiv angår förklarar såväl marinförvaltningen, som stationsbefälhafvaren i Stockholm en öfverflyttning af dess äldre delar till en gemensam depot under nuvarande förhållanden innebära en väsentlig fördel, då det förefaller osannolikt, med hänsyn till andra för flottan mera trängande behof, att en för arkivet lämplig egen lokal under den närmaste tiden kan komma till stånd, och enligt ett bilagdt yttrande från stationsbefälhafvaren i Karlskrona tyckes man äfven önska en öfverflyttning af denna stations äldre arkivalier till en gemensam arkivdepot. För så vidt någonting i det hela taget skall göras för det centrala offentliga arkivväsendet, synes den enklaste och rationellaste utvägen verkligen blifva den, att en med riksarkivet förenad arkivdepot upprättas. Betydelsen af en sådan åtgärd för forskningen har överbibliotekarien särskildt framhållit, och

jag får i underdånighet hänvisa till hvad han i det afseendet anført.

Beträffande en reservdepot utom Stockholm, exempelvis i Uppsala, ha de myndigheter, som uttalat sig därom, i allmänhet gjort det mycket förbehållsamt. Medan ett par mer och mindre bestämdt afstyrka hvarje förflyttning, förklara andra en sådan kunna ske med räkenskaper, kammarrätten möjligen med akter i afgjorda mål, statskontoret ensamt med en ej obetydlig del af dess äldre arkivalier. Med anledning af förslaget att reservdepoten skulle förläggas till landsarkivet i Uppsala, har arkivarien vid detsamma blifvit hörd. Han afstyrker principiellt, men skulle, under förutsättning att Norrland blefve ett eget landsarkivområde, möjligen kunna tillstyrka.

För egen del har jag naturligtvis ingenting emot att alla de centrala ämbetsverkens äldre arkivalier stannade i hufvudstaden och samlades i en gemensam depot. Men obestriddligt torde å andra sidan vara, att en del af deras handlingar, särskildt vissa räkenskapsserier, utan någon afsevärd olägenhet för forskningen skulle kunna förvaras utom Stockholm. Kan frågans lösning underlättas genom en dylik åtgärd, har jag sålunda icke något af vikt att erinra däremot. Jag har tänkt på Uppsala landsarkiv, därför att lokalen är Stockholm nära belägen, behöfliga försändelser sålunda med minsta möjliga svårigheter kunna ske och en arkivpersonal finnes för att öfvertaga värden. Hvad arkivariens invändningar angår, innebär en dylik förflyttning visserligen, att Norrland med tiden måste blifva ett eget landsarkivområde. I öfrigt synes mig hvad han anført icke vara af afgörande vikt. Jag inser ej hvarför det skulle principiellt vara så mycket oriktigare att flytta räkenskaperna från ett ämbetsverk i hufvudstaden till en ort utom densamma, än det är att till landsarkivet i Uppsala flytta till exempel länsstyrelsens i Stora Kopparbergs län äldre arkivalier. Någon ytterligare lokal utanför Stockholm, som kunde för ändamålet användas, än möjligen Örebro slott, känner jag icke. Det sistnämnda ligger dock längre bort än Uppsala och särskildt arfvode torde erfordras åt en blifvande vårdare af arkivalierna därstädes. Utan en sådan kan det nämligen icke vara lämpligt att upprätta en arkivdepot afven af den art, som här är i fråga.

Mot förslaget till kungörelse angående leveranser till den föreslagna administrativa arkivdepoten, har endast ett fåtal

anmärkningar gjorts, hvilka, ifall de anses befogade, lätt nog genom några formella ändringar kunna tagas i akt.

Något skäl att ändra den uppfattning, som jag i min underdåniga skrifvelse af den 19 sistlidne mars inför Eders Kungl. Maj:t i underdånighet framlade angående de centrala ämbetsverkens arkivförhållanden och dessas förbättring har jag sålunda icke funnit i de hörda myndigheternas yttranden; fördelarna af en centralisering har särskildt förliden sommar visat sig med afseende på kommerskollegii senast gjorda depositioner, som, förut åtminstone delvis nästan otillgängliga, i riksarkivet ganska litigt begagnats.

Jag har därjämte för underlättande af frågans lösning i en underdånig skrifvelse af den 3 nästlidne oktober¹ hemställt om en utredning beträffande möjligheten att i de centrala ämbetsverkens arkiv efter viss tid planmässigt utgallra och förstöra vissa såväl för administrativa ändamål som för historisk forskning obehöfliga eller obrukbara handlingar.

Jag får slutligen i underdånighet framhålla att, för så vidt det blir i princip afgjort, att den af mig föreslagna anordningen med de centrala ämbetsverkens arkivväsen skall blifva en verklighet, det å ena sidan lätt nog torde låta sig göra att utom hufvudstaden i en af de ofvannämnda lokalerna anordna en depot för vissa räkenskapsserier, som dit utan längre uppskof kunde öfverflyttas från de för närvarande mest öfverfyllda arkivlokalerna i Stockholm, samt å andra sidan att jag ej skulle hafva någonting emot att i riksarkivets nuvarande lokaler bereda plats tillsevidare åt vissa arkivalieserier uti ej så obetydlig utsträckning, ifall behof däraf skulle visa sig. För en accession till hvad som förut lämnats från Svea hofrätt är sålunda utrymme redan afsedt i ett rum uti riksarkivets gamla hus, och måhända skulle på detta sätt någon lättnad kunna beredas för ytterligare ett eller annat trångbott arkiv, t. ex. kammararkivet.

För den händelse alltså Eders Kungl. Maj:t i nåder skulle finna, att någonting på allvar bör göras för de centrala ämbetsverkens arkivfråga — och en lösning af densamma synes mig vara i hög grad trängande — får jag i anslutning till mitt underdåniga utlåtande af den 19 sistlidne mars i underdånighet hemställa:

¹ Se här nedan sid. 229.

att Eders Kungl. Maj:t tacktes taga under nådig ompröfning, huruvida icke, när alla synpunkter få göra sig gällande, den lämpligaste utvägen vore upprättandet af en med riksarkivet förenad administrativ arkivdepot, dit med några få undantag ämbetsverkens äldre arkivalier skulle öfverlämnas;

att, då en sådan svårigen synes kunna komma till stånd utan en utvidgning af riksarkivets nuvarande lokaler, Eders Kungl. Maj:t vidare ville taga i nådigt öfvervägande, huruvida icke riksgäldskontorets tomt för sådant ändamål borde reserveras;

att, om så skulle befinnas vara fallet, Eders Kungl. Maj:t tacktes åt kungl. öfverintendentsämbetet uppdraga att efter samråd med riksarkivarien uppgöra erforderliga kostnadsförslag för en dylik utvidgning af riksarkivets lokaler;

att, för den händelse Eders Kungl. Maj:t för sin del skulle anse lämpligt, att en reservdepot för vissa arkivalieserier upprättades i någon staten tillhörig offentlig byggnad belägen utom Stockholm, Eders Kungl. Maj:t likaledes tacktes anbefalla kungl. öfverintendentsämbetet att upprätta kostnadsförslag för en hyllinredning af tillsvidare 2,500 längdmeter m. m., som kan erfordras;

att, med hänsyn till den förstärkning af riksarkivets arbetskrafter, som upprättandet af en med detsamma förenad arkivdepot med nödvändighet kräfver, Eders Kungl. Maj:t vidare tacktes i nåder taga under ompröfning, huruvida icke den nu fungerande lönerregleringskommittén borde få i uppdrag att i samråd med riksarkivarien uppgöra en ny efter de i ett och annat afseende ändrade förhållandena afpassad stat för riksarkivet;

att, slutligen, Eders Kungl. Maj:t vid den tidpunkt, då det kan befinnas lämpligt, tacktes till Riksdagen ingå med de framställningar i ämnet, som kunna blifva en följd dels af mina underdåniga förelag, dels af de utredningar, som i en eller annan form kunna komma att göras.

I afseende på hvad de i ämnet hörda myndigheterna yttrat beträffande riksarkivariens förslag i fråga om den högsta ledningen af det offentliga arkivväsendet i Sverige, äfvensom angående inspektion af vissa offentliga arkiv aflåtes särskild underdånig skrifvelse.¹

Den remitterade akten återställes.

Stockholm den 18 november 1903.

Underdånigst
Emil Hildebrand.

¹ Se här nedan sid. 226.

b) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 26 november 1903 med anledning af kammarkollegii yttrande den 18 september 1903 angående kammararkivet.

Till Konungen.

I ett underdånigt utlåtande af den 18 nästlidne september har kungl. kammarkollegium besvarat tvenne nådiga remisser, den ena med riksarkivariens underdåniga skrifvelser af den 16 februari och 19 mars samt hans promemoria till statsrådet och chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet af den 24 april, allt innevarande år, den andra med de i »Meddelanden från svenska riksarkivet. Ny följd 1.» tryckta handlingarna rörande den nyligen afslutade undersökningen af de centrala ämbetsverkens arkiv. Sedan tillfälle i nåder beredts mig att inkomma med yttrande i anledning häraf, får jag i underdånighet anföra följande.

Jag har i min underdåniga hufvudskrifvelse af den 19 sistlidne mars bland annat anført, att, under förutsättning af att plats utom Stockholm anskaffades för arkivalier intill 2,000 m. längd, utrymme åt de centrala ämbetsverkens äldre arkivhandlingar, med inberäkning af flottans arkiv men icke af kammararkivet, för ett antal år torde kunna beredas i riksarkivets nuvarande lokaler. Nu hafva emellertid ämbetsverken i allmänhet ställt sig tämligen afvisande i fråga om arkivaliernas förflyttning utom Stockholm, så att det kan vara osäkert, om en sådan depot kan få den tilltänkta utsträckningen. Men därjämte är det mycket ovisst, såsom jag i samma skrifvelse har antydt, huru länge riksarkivet får disponera ett hvalf under kungl. slottet, som rymmer 2,700 längdmeter. Blir riksarkivet uppsägd till flyttning därifrån, torde dess nuvarande lokaler, under förutsättning af den ofvan berörda centraliseringen, blifva öfverfyllda och en tillbyggnad blifva nödvändig, för så vidt de centrala ämbetsverkens arkivfråga skall finna en lösning. Nu är det vidare känt, att kammararkivet, som ensamt för närvarande kräfver mera utrymme än alla de serier, som skulle från de öfriga ämbetsverken förflyttas till den föreslagna arkivdepoten, är i synnerligt stort behof af andra arkivlokaler. Då alltså nya

sådana af mera än en anledning torde behöfva anskaffas, har det synt mig ändamålsenligt, om de kunde inrymmas i en och samma byggnad. Ur forskningens och den sakkunniga vårdens synpunkter, hvilka för mig äga minst lika stor betydelse, har jag vidare föreslagit, att dessa arkiv jämte det gamla riksarkivet, hvart och ett under bevarande af sin arkivaliska individualitet, uppginge i ett nytt stort riksarkiv, såsom i en högre enhet, under riksarkivariens ledning. Det torde icke behöfva utvecklas, mera än som förut skett, hvilka fördelar för forskning af alla slag det skulle medföra att hafva alla dessa äldre arkivalier förenade under samma tak som riksarkivet, hvars gamla serier i de flesta fall samtidigt torde behöfva rådfrågas.

Kammarkollegium anser emellertid fortfarande, att kammararkivet bör förblifva under dess egen vård, och anför för denna sin uppfattning åtskilliga grunder, till hvilka jag i underdånighet ber att längre ned få återvända. Under förutsättning att så kommer att ske, synes emellertid kollegiet vara villigt att erbjuda vissa enligt dess mening i arkivaliskt hänseende tryggande garantier: riksarkivarien skulle enligt väckt förslag få öfverinseendet öfver hela det offentliga arkivväsendet samt inspektionsrätt äfven i fråga om kammararkivet; planer för dettas ordnande skulle fastställas af Eders Kungl. Maj:t efter riksarkivariens hörande, och sådana bestämmelser skulle meddelas, att man alltid hade säkerhet för, att arkivarieplatsen komme att besättas med »en i arkivtekniken hemmastadd person». Dessa garantier äro ju afsevärda nog. Beträffande planerna för kammararkivets ordnande får jag likväl i underdånighet erinra, att detta ordnande torde ha fortskridit så långt, att planer af Eders Kungl. Maj:t fastställda efter riksarkivariens hörande måhända antingen blefve faktiskt illusoriska eller ledde till en ganska grundlig förändring, som måste utföras man förstår ej rätt på hvad sätt under nuvarande arbetsförhållanden i kammararkivet, där man dessutom lika litet som i själfva kollegiet, om man får döma efter deras utlåtanden, synes hafva fullt uppfattat innebörden i de af Eders Kungl. Maj:t fastställda allmänna grunderna för offentliga arkivs ordnande. Vidare synes kollegiet på ett ställe i sitt underdåniga utlåtande vilja förbehålla sig rätt att tillse, att vid kammararkivets ordnande »särskild hänsyn tages till kollegii egna behof, sålunda närmast till de kamerala undersökningarna». I fall »ordnande» här ej möjligen betecknar detsamma som »placering»

eller tillfällig »uppställning», vill det synas, som om ej tillräcklig säkerhet förefunnnes för de arkivaliska intressena och som om riksarkivariens inspektion lätt nog kunde blifva maktlös. Hvad arkivariesysslan åter vidkommer, är det visserligen mycket lyckligt, att dess innehafvare äfven skall äga arkivalisk kompetens, ehuru det ej är antydtt hvem som skall pröfva densamma — det borde väl vara riksarkivarien. Men arkivarien kommer enligt kollegii egen mening att allt framgent så godt som uteslutande sysselsättas med utredningar. Det synes under sådana förhållanden ej finnas någon garanti för, att ordningen i arkivet kan upprätthållas eller utvecklas, så framt ej en särskild arkivpersonal under honom anställles. För närvarande är en amanuens anställd i kammararkivet, men äfven hans tid tages i anspråk för utredningar. Några garantier för, att under arkivariens sjukdom eller af annan anledning framkallade tjänstledighet sysslan på ett tillfredsställande sätt kan upprätthållas, tyckas sålunda icke heller förefinnas.

Bragtes åter kammararkivet i förbindelse med riksarkivet, torde man, såsom jag redan på annat ställe har framhållit, ha lättare att få dylika garantier — jag får anledning att äfven längre ned återkomma till ämnet. Med hänsyn till kammararkivets komplicerade innehåll och till de anspråk, som ställas på kammararkivarien, äro sådana enligt min mening nödvändiga och de torde enklast vinnas på det af mig föreslagna sättet.

Att vissa delar af kammararkivet fortfarande behöfvas för kammarkollegii verksamhet, torde sålunda härvid icke böra gifva utslaget, så mycket mindre som vissa delar af riksarkivet i många fall för densamma likaledes behöfvas. Kammararkivet, förenadt med riksarkivet, komme att blifva lika för att icke säga mera tillgängligt för kollegiets medlemmar och tjänstemän än förut, och vägen, som de måste tillryggalägga, icke blifva nämnvärdt längre än den nuvarande. Jag vågar till och med tro, att kollegiet, med sin erfarenhet af det gamla kammararkivet, icke riktigt tänkt sig in i de fördelar, som ett väl ordnat och väl uppställt kammararkiv kommer att erbjuda åt alla, ifall det ställes under arkivalisk tillsyn och vård.

Jag kan under sådana förhållanden från min ståndpunkt icke tillmäta någon afgörande betydelse åt ett annat skäl, som kollegiet anför för kammararkivets bibehållande under dess vård, nämligen att genom arkivets förflyttning »kollegium skulle mista

den förskola för tjänstgöringen hos kollegium, som kollegium haft i kammararkivet och arbetet därstädes». Det skulle visserligen icke sakna intresse att få en utredning om hvilken betydelse kammararkivet i verkligheten haft uti detta hänseende. I brist på en sådan måste jag emellertid nöja mig med att, i anslutning till hvad här ofvan yttrades, inför Eders Kungl. Maj:t i underdånighet försäkra, att kammararkivets dörrar äfven efter en förening med riksarkivet skola stå öppna för kammarkollegium och att jag för min del skulle göra allt, för att kollegiet där måtte utan hinder komma i åtnjutande af den förskola, som för tjänstgöringen hos detsamma kan vara erforderlig.

Kollegiet har anfört, att en del af kammararkivets handlingar vore för detsamma behöflig särskildt med hänsyn till det arbete, som förestår med uppläggande af nya jordeböcker. Jag får med afseende därpå endast i underdånighet erinra att, för såvidt detta arbete ej kan fortsättas i kammararkivets möjligen en gång inredda nya lokaler, intet hinder å min sida skall möta mot att till kammarkollegium succesive låna alla de handlingar, som för detta ändamål kunna erfordras.

Kammarkollegium har vidare anfört, att enligt dess åsikt det vore af synnerlig vikt, att kammararkivets föreståndare vore en med de kamerala förhållandena samt kammararkivhandlingarnas art och betydelse förtrogen administrativ tjänsteman, som kunde tillhandagå forskare och i mera invecklade frågor verkställa utredningar, så att man kunde hysa förtroende till resultatet; dessutom borde han känna till tjänstgöringen i kammarkollegium. Det blefve under sådana förhållanden, då utredningsverksamheten blefve hans viktigaste skyldighet äfven efter en öfverflyttning på riksarkivets stat, enligt kollegii mening svårare för riksarkivarien att bland riksarkivets tjänstemän finna personer lämpade att fullgöra berörda skyldigheter mot kollegium och allmänheten än för kollegium att bland sina tjänstemän finna för dessa skyldigheter lämpade personer med nödig arkivalisk erfarenhet.

Jag är hvad det senast anförda beträffar icke alldeles af samma mening. Till själfva utredningsskyldigheten ber jag att i underdånighet få återkomma längre ned. Här vill jag endast i underdånighet erinra, att riksarkivets tjänstemän redan nu äro vana att gå allmänheten tillhanda både med upplysningar och smärre utredningar, att numera i den historiska undervisningen

i Uppsala, för såvidt det är fråga om riksarkivets yngre historiskt bildade tjänstemän, ingå öfningar att göra utredningar af olika slag, att redan nu arbetet är fördeladt i riksarkivet och att, om kammararkivet förenades med detsamma, naturligtvis vissa tjänstemän skulle anställas vid detta för att utbilda sig i kameral arkivbehandling, hvarmed nödvändigtvis följer ett studium af våra kamerala arkivförhållanden, samt slutligen att erfarenheten visat, att kamerala forskningar och utredningar, till och med af lysande slag, kunna göras utan någon föregående tjänstgöring hos kammarkollegium, en tjänstgöring, hvars betydelse jag i öfrigt visst icke vill underskatta utan tvärtom uppmuntra, om någon arkivman under sina läroår skulle vilja ägna sig däråt. Det svenska kameralväsendet är för visso mycket invecklad. Fullt så invecklad torde det måhända ändock icke vara, som kammarkollegii och äfven kammararkivariens utlåtanden tyckas gifva vid handen. Icke heller tror jag, på redan anförda skäl, att nyckeln till dess hemligskrift uteslutande måste förvärfvas genom tjänstgöring hos kammarkollegium eller juridisk examen, som för öfrigt redan nu torde berättiga till inträde i riksarkivet, så förträffliga hjälpmedel än dessa i och för sig kunna vara. För egen del har jag, allt sedan jag af Eders Kungl. Maj:t fick det nådiga förtroendet att öfvertaga riksarkivets ledning, mer och mer riktat uppmärksamheten och arbetena åt dess administrativa uppgifter, liksom jag för detta ändamål redan börjat anordna utredningar af olika slag, och jag kommer naturligtvis att göra detta i ännu högre grad, om den administrativa arkivdepoten skulle komma att upprättas.

Att, såsom collegium antyder, i en möjligen blifvande ny arkivbyggnad för ett fortfarande under collegii egen ledning ställt kammararkiv afsöndra en viss del synes mig åter stöta både på praktiska och teoretiska svårigheter, hvilka jag dock för närvarande ej torde behöfva närmare utveckla.

Jag kommer nu till hufvudskälet mot kammararkivets förening med riksarkivet. Enligt kammarkollegii instruktion åligger det kammararkivarien bland annat 1) att förvara och i god ordning hålla arkivets handlingar; 2) att på grund af collegiets remisser . . . eller enskilda personers begäran verkställa undersökningar och utdrag ur jordeböcker och öfriga handlingar, samt, då collegium undersökningen befallt, afgifva det yttrande i frågan, som däraf föranledes. Huru mom. 1 i denna del af in-

struktionen i verkligheten blifvit fylldt, är noggsamt bekant. För att få handlingarna något så när ordnade hafva af statemedel måst anvisas (till och med år 1905) 41,500 kr. Arkivarien har faktiskt blifvit en utredare åt kollegiet, som sänder ned till honom allt flera spörsmål att besvara. Antalet kollegiala remisser har enligt mig tillgängliga uppgifter under de sista åren visat en afgjord tendens att ökas och somliga kräfvat en, såsom det nästan vill synas, oproportionerligt lång tid för att kunna besvaras. Frånräknar jag remisser i arkivets egna angelägenheter, utgjorde antalet sådana 1898: 17, 1899: 24, 1900: 28, 1901: 30, 1902: 41. Kollegiet ser i detta förhållande ett skäl, hvarföre kammararkivet bör bibehållas under kollegii in-seende. Jag åter ser däri, under hänvisning till hvad jag i föregående skrivelser därom yttrat, ett skäl till kammararkivets ställande under arkivalisk styrelse, ty det blir, såsom jag redan framhållit, under sådana omständigheter omöjligt för arkivarien att sköta arkivet och extra ordinära anstalter komma måhända, om några årtionden, återigen att behöfvat vidtagas för att återställa en rubbad ordning. Det är nämligen redan påpekadt, att den vid kammararkivet anställda amanuensen enligt uppgift likaledes så godt som uteslutande sysselsatts med kamerala utredningar. Men kammararkivet har betydelse äfven för annat än sådana.

Kammarkollegium anser sig emellertid böra räkna med den möjligheten, att af lokala eller andra skäl Eders Kungl. Maj:t kan finna en öfverflyttning till eller förening med riksarkivet af kammararkivet lämplig och i sammanhang därmed äfven ett öfverförande af kammararkivarien på riksarkivets stat, hvilket senare jag af sparsamhetsskäl i underdånighet föreslagit. Under denna förutsättning anser kollegiet, att kammararkivarien fortfarande på grund af dess remisser eller enskildas begäran borde verkställa undersökningar och utdrag, samt att kollegiet i sådana fall borde direkt få vända sig till riksarkivarien, som sedan skulle till kollegiet öfversända utredningen, äfvensom att »riksarkivet» borde i § 15 af kollegiets instruktion inskjutas efter »landtmäteri- och skogsstyrelserna» bland de ämbetsverk och myndigheter, från hvilka kollegiet äger infordra de upplysningar och yttranden, som för förekommande ärendens utredning och afgörande må erfordras; kollegiet äger därjämte enligt samma paragraf meddela dessa myndigheter »de föreskrifter, som

för beredande af verkställighet åt Kungl. Maj:ts eller kollegii beslut kunna finnas nödiga».

Jag får i afseende härpå i underdånighet anföra följande. Jag har ingenting att erinra däremot, att kammararkivarien får till uppgift att på enskildes begäran verkställa vissa undersökningar och utdrag. Antalet dylika har under de sista åren varit växlande men synes ej ha varit alltför betungande. Jag är likaledes beredd att, så långt sig göra låter, främja kollegiets utredningsbehof. Men jag nödgas i underdånighet fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet därpå, att kollegiet för detta ändamål under de sista åren synes ha behöft använda två tjänstemäns så godt som hela arbetstid. Följden däraf för det nuvarande kammararkivet har jag redan framhållit. Om så skall fortfa, äfven efter en blifvande förening, måste kammararkivariens verksamhet i riksarkivets egen tjänst blifva skäligen illusorisk, och skall ännu en tjänsteman få sin tid upptagen för kammarkollegii räkning, torde riksarkivets krafter behöfva en ytterligare förstärkning. Under sådana förhållanden synes det mig vara nödvändigt, att denna fråga om utredningar i sin tur göres till föremål för utredning. Ett ganska enkelt sätt att lösa den synes vara, att äfven kammarkollegii egna tjänstemän deltaga i ett sådant arbete, för så vidt kammararkivet angår, ett arbete, som för dem icke borde kunna blifva annat än högeligen instruktivt äfven såsom »förskola». En sakkunnig arkivarie finge då till uppgift att lämna dem alla nödiga hänvisningar och uppgifter, hvilket i ett riktigt ordnad och väl uppställt arkiv icke borde möta några svårigheter. Jag behöfver icke tillägga, att de kraf, som Eders Kungl. Maj:t möjligen själf under en eller annan form skulle komma att ställa på kamerala utredningar efter bästa förmåga skulle tillmötesgå. — Kammarkollegium synes vidare mena, att riksarkivarien under ämbetsansvar skulle till kollegiet insända eventuella utredningar. Om så är, synes det mig vara en obillig fordran, som måhända skulle medföra, att äfven riksarkivariens ämbetstid väsentligen upptoges för kammarkollegii räkning, och det torde göra tillfyllen, att den utredning som verkställts utan vidare till detsamma öfverlämnas, då ju kammararkivarien bör vara en kompetent person. Icke heller kan det vara lämpligt, att kollegiet skulle äga att till riksarkivarien meddela föreskrifter af den art, som kollegiet enligt den åberopade paragrafen har rätt att lämna åt de i densamma upp-

räknade myndigheterna; riksarkivet intager dock en helt annan ställning än dessa.

De önskemål och kraf, som kammarkollegium i öfrigt uppställer, för den händelse kammararkivet skulle komma att ingå i ett utvidgadt riksarkiv, t. ex. i fråga om arkivarietjänstens tillsättande, kvalifikationer för anställning i den sektion, till hvilken kammararkivet skulle komma att höra, m. m., torde jag icke på frågans nuvarande ståndpunkt behöfva upptaga till behandling. Blott det vill jag i underdånighet nämna, att jag ingenting har emot juridiskt bildade tjänstemäns anställande i riksarkivet, om de eljest äro lämpliga, samt att jag är fullständigt ense med kollegiet däri, att i ofvan angifna fall en utskiftning af handlingarna mellan de serier, som kollegiet fortfarande skulle behålla, och kammararkivet är af behovet påkallad. Den är äfven af andra anledningar önskvärd och jag är beredd att i en särskild underdånig skrifvelse fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet därpå.

Hvad kammarkollegium sålunda har anfört har icke kunnat rubba min öfvertygelse om att, sådana förhållandena en gång äro, den lyckligaste lösningen af arkivfrågan vore att finna i en förening äfven af kammararkivet med riksarkivet under gemensam styrelse. Jag säger detta utan att ha velat underkänna vikten af de skäl, som kammarkollegium anfört för den nuvarande ordningens bibehållande. Jag har tvärtom allvarsamt pröfvat dem men jag tror fortfarande, att hvad kollegiet för sina intressens tillgodoseende önskar kan på annat sätt uppnås. Jag öfverlämnar härmed i underdånighet saken i Eders Kungl. Maj:ts händer och vågar till sist endast underdånigst hemställa, huruvida icke skäl möjligen kunde finnas att äfven hänvisa frågan om anordnandet eller eventuellt fördelningen af de kamerala utredningarna åt löneregleringskommittén, då den nära sammanhänger med organisationsfrågorna i allmänhet åtminstone i en punkt.

Stockholm den 26 november 1903.

Underdånigst
Emil Hildebrand.

- c) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 18 november 1903 med anledning af hvad i ämnet hörda myndigheter yttrat angående högsta ledningen af det svenska arkivväsendet m. m.

Till Konungen.

Med anledning af hvad de i ämnet hörda myndigheterna yttrat beträffande riksarkivariens underdåniga förslag af den 19 sistlidne mars och den 8 sistlidne juni i fråga dels om den högsta ledningen af det svenska arkivväsendet, dels om inspektion af vissa offentliga arkiv får jag med nådigt medgifvande i underdånighet anföra följande.

Mot de förslag, som riksarkivarien i ofvan åberopade skrifvelser framställt och som stå med hvarandra i ett visst inre sammanhang, ha de flesta myndigheterna ej haft något att erinra; alla ha dock ej uttryckligen uttalat sig om hvad som föreslagits angående högsta ledningen af det svenska arkivväsendet. Hvad den ifrågasatta inspektionen angår, torde kungl. Sves hofrätt träffa det riktiga, då den anför, att anordnandet af en sådan synes vara fullt följdriktigt, »sedan i Eders Kungl. Maj:ts kungörelse den 22 maj 1903 angående allmänna grunder för ordnande och förtecknande af vissa offentliga arkiv bestämts, att närmare anvisningar i afseende på tillämpningen af samma kungörelse skola meddelas af riksarkivarien». Denne har visserligen i ett cirkulär af den 22 sistlidne juni meddelat några anvisningar i sådant syfte. Men då det visat sig, att insikten i arkivaliska frågor hos arkivens nuvarande vårdare i allmänhet icke är stor och då samma förhållande antagligen kommer att fortfara, synes en inspektion af den art, som riksarkivarien föreslagit, vara af behovvet påkallad. Också är det endast två myndigheter, kungl. fängvårdsstyrelsen och kungl. landtmäteristytrelsen, som bestämdt afråda från hvarje inspektion, hvarjämte kungl. patent- och registreringsverket yttrar sig mycket tveksamt om lämpligheten. I detta hänseende torde hvad överbibliotekarien för sin del aufört äga en viss allmän giltighet. Han anser, att en sådan inspektion väl icke torde vara behöflig

såsom kontroll öfver värden af kungl. bibliotekets till omfånget obetydliga arkivhandlingar, men då det icke torde vara lämpligt att för detsamma stadga något undantag från i allmänhet gällande bestämmelser och då en sådan inspektion hvarken för kungl. biblioteket eller riksarkivet kan blifva på något sätt betungande, har han ingenting att erinra däremot. För min del saknar jag skäl att tillstyrka några undantag från en allmän föreskrift, så mycket mera som åtskilliga myndigheter ganska varmt förordat inspektionen, hvars blotta tillvaro torde medföra ett visst gagn.

Däremot ha vissa myndigheter, särskildt kungl. Göta hofrätt och chefen för generalstaben, utan att i öfrigt motsätta sig förslagen, uttalat vissa betänkligheter i fråga om vidden af riksarkivariens befogenhet. Man har, såsom ur chefens för generalstaben skrifvelse framgår, tydligen fruktat för oklara »befälsförhållanden» eller att arkivvårdarne skulle nödgas tjäna två herrar.

Jag har ingalunda varit blind för olägenheterna af en sådan ställning och har sökt förekomma dem. Såsom af mitt underdåniga förslag till förordning angående inspektion af vissa offentliga arkiv (§ 3) framgår, skulle riksarkivarien äga att med anledning af inspektionen till »vederbörande myndighet» lämna närmare anvisningar och råd. Min mening har varit, att detta skulle ske icke direkt till arkivvårdaren utan till närmaste öfverordnade myndighet, i krigsarkivet sålunda antagligen till chefen för den krigshistoriska afdelningen. Under sådana förhållanden finner jag den af chefen för generalstaben föreslagna nya paragrafen beträffande krigsarkivet för min del vara öfverflödig. — Kungl. Göta hofrätt har vidare gjort några betraktelser rörande betydelsen af ordet »anvisningar» i samma paragraf. I afseende därpå får jag, utan att ingå i någon tolkning af ordets betydelse, i underdånighet endast afgifva den förklaringen, att det synes mig vara själfklart, att icke blott riksarkivariens »anvisningar» i fråga om arkivens vård utan äfven hans råd äro afsedda att efterleivas och att han, om så ej sker, antagligen kommer att vända sig till Eders Kungl. Maj:t. — I § 4 af samma förslag till förordning hette det vidare, att riksarkivarien i vissa fall skulle med anledning af inspektionen äga att hos Eders Kungl. Maj:t göra särskild underdånig framställning. Kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hemställer att, innan sådan åtgärd vidtages, riksarkivarien bör hafva inhämtat vederbörande

åmbetsverks yttrande. Jag har tagit alldeles för gifvet, att vederbörande åmbetsverk blir satt i tillfälle att yttra sig uti saken, utan att riksarkivarien inhämtat dess uttalande, och har därför icke trott mig behöfva föreslå något dylikt.

Jag saknar sålunda anledning att frågå den uppfattning om ändamålsenligheten af en viss arkivinspektion, som jag uttalade i min underdåniga skrifvelse af den 8 sistlidne juni och jag anser mig i hufvudsak kunna fasthålla det förslag till förordning om sådan inspektion, som jag i sammanhang med densamma i underdånighet afgaf. Hvad den högsta ledningen af det offentliga arkivväsendet angår, synes det mig fortfarande lämpligt, att densamma uppdrages åt riksarkivarien. Utom de i min underdåniga skrifvelse af den 19 mars anförda fallen har riksarkivarien ytterligare genom Eders Kungl. Maj:ts under sommarens lopp utfärdade författningar bragts i beröring med det offentliga arkivväsendet. Den ena gången efter den andra påkallas hans tolkning af dessa författningar. Det händer, att konflikter uppstå mellan landsarkiven och andra arkivvårdande myndigheter, vid hvilka riksarkivariens ingripande begäres o. s. v. Men af förekommen anledning synes det mig önskvärdt, att han också för detta ändamål bekläddes med en viss auktoritet.

Äfven kammarkollegium, som för sin del förordat inspektionen, har funnit sig sakna anledning afstyrka, att riksarkivarien ställes i spetsen för det offentliga arkivväsendet, men har på samma gång upprepat sitt förslag, att en arkivkommission ställes vid hans sida. Jag har i en underdånig skrifvelse af den 19 mars uttalat mina tankar angående en dylik kommission här i Sverige och har ej funnit anledning att frågå dem. Skulle emellertid Eders Kungl. Maj:t finna skäl att fästa afseende vid kammarkollegii underdåniga hemställan i denna del, synes det mig nödvändigt att tillse, att en dylik kommission, som tydligen borde stå under riksarkivariens ordförandeskap, åtminstone så vidt möjligt hindras att göra skada. Det vore enligt min mening ändamålselöst att sammansätta den af representanter för alla de åmbetsverk, som skulle få del i den föreslagna arkivdepoten. Det synes mig vara nog att få en representant för de administrativa verken, en representant för rättegångsverken jämte ett par arkivarier i riksarkivet, kanslirådet för arkiv och museer i kungl. ecklesiastikdepartementet, om han önskar deltaga, äfvensom möjligen krigsarkivarien, åtminstone i vissa frågor.

Kommissionens uppgift synes mig vidare böra inskränkas till att vara rådgifvande i bestämda fall, t. ex. rörande gallring af arkivalier, rörande ändringar i de af Eders Kungl. Maj:t fastställda allmänna grunderna eller planerna för olika slags arkivordnande och förtecknande, rörande öfverflyttning af handlingar mellan de under riksarkivets vård förenade arkiven i Stockholm eller från dem till ett arkiv, som icke direkte lyder under riksarkivarien, rörande allmänna arkivfrågor, som möjligen af föreslagna inspektioner eller af annan anledning, t. ex. genom en nådig remiss framkallas. Men såsom jag redan i underdånighet anført, jag anser att det med arkivkommissionen åsyftade målet kan vinnas på ett enklare och ändock tillfyllestgörande sätt.

På grund af det ofvan anförda och då inga principiella anmärkningar af afgörande betydelse gjorts mot ifrågavarande förslag, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes taga dem under nådig ompröfning. Om de af Eders Kungl. Maj:t skulle gillas och om den föreslagna organisationen af de centrala ämbetsverkens arkivväsen kommer till stånd, saknades måhända icke skäl att redan under öfvergångstiden åt riksarkivarien uppdraga en sådan ledning.

Stockholm den 18 november 1903.

Underdånigst
Emil Hildebrand.

d) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 3 oktober 1903 angående frågan om utgallring af värdelösa handlingar inom de centrala ämbetsverken.

Till Konungen.

I det underdåniga förslag till nådig kungörelse angående upprättandet af en med riksarkivet förenad administrativ arkivdepot m. m., som jag den 14 sistlidne maj aflät till Eders Kungl. Maj:t, förekom äfven, § 4, en bestämmelse, att före hvarje leve-

rans en undersökning af arkivalierna skulle företagas för att tillse, huruvida några af dem borde utgallras. Som emellertid en dylik undersökning är både ömtålig och tidsödande, synes det mig som om skäl föreläge att redan nu vidtaga förberedande åtgärder, så mycket hellre som en utredning i detta hänseende måste anses vara af betydelse, vare sig den ifrågasatta arkivdepoten kommer till stånd eller icke. I vissa af de centrala verken samlas helt säkert under årens lopp massor af handlingar, som efter hand förlora allt värde för administrativ eller historisk forskning, som följaktligen ändamålslost upptaga plats i en arkivlokal och hvilkas ordnande, ifall de råkat i oordning, endast medför bortkastad tid. Då ordnande af åtskilliga ämbetsverks arkiv för närvarande pågår, kan saken äfven af den anledningen anses ha en viss aktuell betydelse.

I det frågeformulär, som åtföljde riksarkivariens cirkulär af den 18 november 1901 till de centrala ämbetsverken m. fl. myndigheter angående undersökningen af deras arkiv, begärdes äfven upplysning, huruvida någon periodisk gallring förekomme. Med ledning af de inkomna svaren och af de uppgifter, som i öfrigt stått mig till buds, får jag med erinran därom, att allmänna bestämmelser i fråga om utgallring af handlingar ur vissa offentliga arkiv af Eders Kungl. Maj:t utfärdats i en nådig kungörelse af den 5 juni 1885, till en början i underdånighet meddela följande kortfattade öfversikt af den nuvarande situationen.

För Svea (liksom för Göta) hofrätt har länge gällt ett nådigt bref af den 12 oktober 1860. Detsamma har kompletterats af ett annat af den 9 december 1887, sedan dåvarande riksarkivarien den 29 juni 1886 afgifvit infordradt underdånigt utlåtande i frågan. Med anledning af det förra brefvet skedde en större gallring och därmed sammanhängande antagligen några leveranser som på 1860-talet gjordes till riksarkivet. Huru dessa nådiga bref eljes i detalj tillämpats är mig icke närmare bekant. Den farhågan synes icke vara utesluten, att man åtminstone i äldre tider stundom gått något oförsiktigt tillväga. I senast nämnda nådiga bref föreskrefs, att vid företagen gallring vissa handlingar af biografiskt intresse skulle öfverlämnas till riksarkivet. Några dylika leveranser ha mig veterligen icke förekommit.

Från landtförsvarsdepartementets kommandoexpedition upplyses, att inkomna handlingar gallras utom för de sista fem åren».

Inom generalpoststyrelsen utgallras årligen å tryckta blanketter affattade handlingar rörande den allmänna posttrafiken, till hufvudsaklig del sådana, som till generalpoststyrelsen insändas på grund af ett styrelsens cirkulär den 12 maj 1894.

Medicinalstyrelsen har i skrifvelse af den 26 januari 1903 begärt mitt utlåtande rörande gallring af en del vaccinationsjournaler och -rapporter, hvilket yttrande af mig afgifvits, och har sedan med stöd af ett kungl. bref den 4 oktober 1872 beslutit utgallra dylika handlingar 1860—1884.

Inom telegrafstyrelsen lærer gallring förekomma af vissa journaler, äfvenså telegram.

Inom kammarrättens advokatfiskalskontor förekommer på grund af ett nådigt bref af den 30 december 1884 periodvis utgallring af akterna till de ordinarie afskrifningsmålen.

Inom generaltullstyrelsen utgallras hvartannat år tullkammar-, nederlags-, transito- m. fl. journaler jämte verifikationer, som äro tio år gamla.

Styrelsen för postsparbanken har begärt få utgallra dödade motböcker, afslagna uppsägningar och obegagnade tillståndsbevis, öfver hvilken önskan riksarkivet yttrat sig, hvarjämte nådigt bref i ämnet utfärdats den 19 september 1902.

Landtmäteristyrelsens ombud slutligen upplyser att »ågon gallring har här, mig veterligen, icke förekommit sedan år 1874».

Såsom af det meddelade framgår är det endast inom ett fåtal myndigheter, som ågon gallring förekommer och hos dem i allmänhet inom ganska trånga gränser. Nu synes det mig icke osannolikt dels att hos nämnda myndigheter äfven andra serier kunde efter viss tid utan ågon olägenhet utgallras, dels ock att äfven hos andra myndigheter handlingar i större mängd samlas, som icke förtjäna bevaras en längre tid. Det torde slutligen icke sakna allt intresse att få en utredning om, huruvida alla hittills företagna gallringsåtgärder varit i allo välbetänkta.

På grund af det ofvan anförda får jag, särskildt med hänsyn till den allt mera trängande lokalfrågan, i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande, huruvida det icke vore lämpligt att redan nu från de centrala ämbetsverken och med dem likställda myndigheter, alla eller vissa, infordra yttranden icke blott angående den gallring som verkligen äger rum, utan äfven om lämpligheten af dennas

utsträckning till andra serier, eller, där någon gallring för närvarande alldeles icke förekommer, om sådan möjligen med vissa handlingar anses böra ske och i sådant fall uti hvilken utsträckning, samt, om detta förslag i nåder skulle gillas, för dess förverkligande vidtaga den åtgärd Eders Kungl. Maj:t kan finna lämplig. Jag behöfver knappast tillägga att någon praktisk betydelse kan frågan om utgallring endast få hos sådana myndigheter, där af olika anledningar en större massa af handlingar årligen inkommer eller en mängd löpande ärenden af mer och mindre likartadt slag behandlas eller räkenskaper af olika slag samlas.

Stockholm den 3 oktober 1903.

Underdånigst
Emil Hildebrand.

Handlingar angående landsarkivorganisationen.

a) Riksarkivariens cirkulär den 18 september 1903 till arkivarierna vid landsarkiven.

Till arkivarien vid landsarkivet i

Jag får härmed anmoda Eder att tills vidare till riksarkivet kvartalsvis, sålunda i början af månaderna januari, april, juli och oktober, insända uppgift på de arkiv af olika slag, som under föregående kvartal inom det län, från hvilket leveranser för tillfället ske, till landsarkivet öfverlämnats, och hvilka som återstå, kunnande första uppgiften af detta slag sträcka sig tillbaka till den tid, då leveranser från för närvarande ifrågavarande län började. Uppgifterna kunna lämpligen uppställas sålunda:

Leveranser från N. N. län
under tiden.....

Kyrkoarkiv.

Aflämnade från:

.....

Återstå:

.....

Häradersrättsarkiv.

Aflämnade från:

Återstå:

O. S. V.

Stockholm den 18 september 1903.

Emil Hildebrand.

**b) Riksarkivariens cirkulär den 27 oktober 1903 till
arkivarierna vid landsarkiven.**

Till arkivarien vid landsarkivet i

På förekommen anledning får jag fästa eder, liksom öfriga arkivariers vid landsarkiven, uppmärksamhet därpå, att i en och samma skrifvelse till riksarkivarien icke böra behandlas två eller flera ämnen af olika slag. Åt hvarje ämne bör förbehållas en särskild skrifvelse, äfven om den skulle blifva kort eller flera än en skrifvelse behöfva aflämnas samma dag.

Stockholm den 27 oktober 1903.

Emil Hildebrand.

**c) Riksarkivariens cirkulär den 25 november 1903 till
arkivarierna vid landsarkiven.**

Till arkivarien vid landsarkivet i

På förekommen anledning får jag anmoda eder, att när I vänden eder till riksarkivarien för att inhämta hans samtycke till öfverlåtelse i större utsträckning åt landsarkiven af arkiv-

handlingar yngre än år 1800, uppgifter böra på samma gång insändas om tiden, intill hvilken leveransen är afsedd att sträcka sig, om densammas omfång i längdmeter, om handlingarnas beskaffenhet (ordnade eller icke ordnade), samt slutligen huruvida några speciella serier undantagas, t. ex. kungl. bref, småprotokoll, jordeböcker o. s. v.

Stockholm den 25 november 1903.

Emil Hildebrand.

d) Riksarkivariens skrifvelse den 19 oktober 1903 till domkapitlet i Växjö angående ifrågasatt utlåning af vissa kyrkböcker.¹

Till domkapitlet i Växjö.

I skrifvelse till mig af den 16 dennes har arkivarien vid landsarkivet i Lund för mig anmält, att han för civilingenjören A. W. Lundbergs räkning, hvilken senare genom pastorsämbetet i Almunderyd fruktlöst sökt erhålla vissa upplysningar rörande släkten Fornander, från nämnda pastorsämbete begärt till landsarkivet få låna dop-, vigsel- och begravningsböcker äldre än 1810 men därå fått vägrande svar, om hvilket bifogade vidimerade afskrifter upplysa.² I arkivstadgan af den 31 december 1900, som tydligen gäller äfven för kyrkoarkiv, heter det § 6: »Till riks- och landsarkiven — — — må arkivalier utlånas jämväl för att i dessa inrättnings lokaler hållas tillgängliga för forskare», och § 10 föreskrifver, att domkapitlet skola meddela de närmare bestämmelser, som kunna erfordras för tillämpningen af stadgan. Det är med anledning häraf, som jag vänder mig till Eder. Det kan naturligtvis icke sättas i fråga att utlåna kyrkböcker, i hvilka löpande anteckningar göras, och det kan

¹ Med anledning af denna skrifvelse beslöt domkapitlet lämna den föreskrift, att de begärda böckerna skulle under assurans såsom tjänsteförsändelse till landsarkivet öfversändas mot kvitto, hvari borde angifvas den tid, under hvilken böckerna i arkivet till låns behöfdes.

² Här ej tryckta.

ju vara tveksamt, om man bör utlåna sådana af så ungt datum, att anteckningarna kunna röra en större mängd ännu lefvande personer. Här är det fråga om anteckningar äldre än 1810 och ifrågavarande kyrkböcker i Almunderyd omfatta, utom ännu äldre, åren 1763—1832. De höra sålunda till de böcker, som enligt nådiga kungörelsen angående öfverlämnande af arkivhandlingar till landsarkiven af den 14 november 1902, § 3, skola insändas till landsarkiv. Om sålunda Kungl. Maj:t täcktes föreskrifva, att redan i år leveranser skulle ske till landsarkivet i Lund från Kronobergs län, som för närvarande lyder under Lunds landsarkivområde, skulle dessa kyrkböcker ofördröjligen insändas. Forskningens ändamål jämte forskarens samhällsställning och karaktär utesluter för öfrigt hvarje tanke på möjligheten af missbruk utaf den art, som tryckfrihetsförordningen § 2 mom. 4 angifver, i fall sådant med så gamla kyrkböcker eljes kunde förekomma. På grund af allt detta får jag förbindligast hemställa, att I villen vidtaga de åtgärder, som på eder kunna ankomma, för att landsarkivets önskan måtte kunna uppfyllas. Jag får upplysa, att lån af kyrkböcker, äfven af vida yngre datum än ifrågavarande, upprepade gånger gjorts till riksarkivet, senast innevarande höst från Karlstads stadsförsamling. Dylika försändelser ske här på rekvirentens bekostnad, d. v. s. handlingarna bruka sändas mot efterkraf, och det synes mig vara lämpligt att i fråga om lån till landsarkiven af detta slag införa samma praxis. — — — — —

Stockholm den 19 oktober 1903.

Emil Hildebrand.

- e) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 4 september 1903 angående ifrågasatt gallring ur länsstyrelsernas arkiv.

Till Konungen.

Sedan genom nådig remiss af den 13 sistlidne juli Eders Kungl. Maj:t beredt mig tillfälle att inkomma med underdånigt utlåtande i anledning af hvad öfverståthållareämbetet och läns-

styrelserna anført rörande min underdåniga skrifvelse af den 29 november 1902 i fråga om deras arkivlokaler, äfvensom i fråga om inspektion af dessa arkiv, får jag, på grund af hvad en viss länsstyrelse anført, i en särskild underdånig skrifvelse upptaga en speciell punkt af intresse för arkivväsendet för att längre fram i underdånighet yttra mig om förevarande fråga i allmänhet.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Nyköpings län har nämligen anført, att innan åtgärder för anskaffande af bättre arkivlokaler därstädes vidtoges, det borde utredas, huruvida icke afsevärda delar af de i länsstyrelsens arkiv förvarade handlingarna kunde »utmönstras»; under årens längd hade i dessa arkiv massor af skrivelser och andra handlingar hopats, som, enligt länsstyrelsens mening, icke vore af ringaste värde, hvarför ock ur den synpunkten en fackmässig inspektion vore önskvärd, att därigenom upplysning kunde vinnas om, hvilka handlingar som kunde förtjäna att förvaras utöfver dem, som behöfdes för tjänstemännens egen verksamhet.

Länsstyrelsen i Nyköpings län har härmed berört en både viktig och ömtålig fråga. Utan tvifvel är det af vikt, särskildt med hänsyn till lokalfrågan, att äfven i länsstyrelsernas arkiv inga andra handlingar förvaras än sådana, som verkligen äga eller kunna förvärfva administrativ eller historisk betydelse. Hvilka handlingar som kunna vara af fortfarande värde för administrationen är det kanske icke så svårt att afgöra. Där emot är det ganska vanekligt att afgöra, hvilka handlingar som i framtiden kunna komma att hafva eller icke hafva historisk betydelse eller lämna stoff till forskning. Erfarenheter, både äldre och mera färska, mana i det fallet till varsamhet. Då emellertid troligt är, att en del af de handlingar, som samlas i länsstyrelsernas arkiv, hvarken i ena eller andra hänseendet har någon betydelse, vore det af intresse att söka få en utredning till stånd i detta afseende, och får jag därför i underdånighet hemställa, huruvida icke skäl förefunnes att infordra utlåtanden från öfverståthållareämbetet och Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länen, rörande de handlingar eller serier af sådana, som enligt deras åsikt efter kortare eller längre tid förlorade allt värde för administrationen och sålunda ur dess synpunkt utan skada kunde gallras. Det återstode därefter att se till, huruvida några af dessa handlingar förtjänade att förvaras ur

historisk eller forskningssynpunkt. När 1885 frågan om gallring senast var före, gällde detaljbestämmelserna i nådiga brefvet af den 5 juni samma år endast utgallring ur *riksarkivet* af öfverflödiga arkivalier.

Stockholm den 4 september 1903.

Underdånigst

Emil Hildebrand.

f) Kungl. ecklesiastikdepartementets skrifvelse den 23 oktober 1903 angående Malmö stads kyrkoarkivs successiva aflämnande till stadsarkivet därstädes.

Till riksarkivarien.

Uti särskilda underdåniga ansökningar hafva kyrkoråden i Malmö S:t Petri och Caroli församlingar samt regementspastorn Wilhelm Norström för Malmö garnisonsförsamling anhållit att, i stället för till landsarkivet i Lund, få till stadsarkivet i Malmö öfverlämna de församlingarnas äldre arkivalier, som jämlikt nådiga kungörelsen den 14 november 1902 borde, så snart ske kunde, till vederbörande landsarkiv insändas; uti hvilket ärende af handlingarna inhämtas:

att Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 12 december 1902 under vissa villkor medgifvit, att sådana till Malmö stads arkiv hörande arkivalier, som afsåges i § 2 af oförmälda nådiga kungörelse, finge tills vidare förblifva i Malmö;

att, i anledning af gjorda framställningar rörande församlingarnas nu ifrågavarande arkivaliers öfverlämnande till stadsarkivet, magistraten i Malmö — efter det arkivarien vid stadsarkivet i infordradt yttrande anført, att något hinder för beredande af utrymme för nämnda arkivaliers placering i arkivlokalen enligt gjord beräkning icke förefunnes, samt påpekat den stora nytta, särskildt för den genealogiska forskningen, kyrkoarkivaliernas tillgänglighet på samma ställe som stadens öfriga arkivalier torde medföra — den 21 april 1903 förklarar, att,

därest Kungl. Maj:t medgäfvit församlingarna befrielse från skyldigheten att till landsarkivet i Lund leverera ifrågavarande arkivalier, magistraten icke hade något att erinra mot desammas öfverlämnande till stadsarkivet att där förvaras och vårdas;

att I, efter nådig remiss å ansökningarna rörande S:t Petri församling och garnisonsförsamlingen, i ärendet hört arkivarien vid landsarkivet i Lund, som tillstyrkt bifall till dessa ansökningar och tillika framhållit den eldfarliga beskaffenheten af de lokaler, i hvilka de båda församlingarnas arkiv för närvarande vore inrymda och i hvilka efter all sannolikhet de arkivalier, som icke vore föreslagna att till stadsarkivet öfverlämnas, allt fortfarande komme att förvaras, i anseende hvartill arkivarien hemställt, huruvida icke tidsgränsen för aflämnandet af dessa församlingars arkivalier till stadsarkivet borde betydligt framflyttas, exempelvis till år 1850;

att domkapitlet i Lund, efter nådig remiss å ansökningen rörande Caroli församling och sedan I till domkapitlet öfverlämnat handlingarna rörande de öfriga båda församlingarna, uti underdånigt utlåtande anför, att domkapitlet för sin del icke funne något att erinra mot arkivaliernas öfverlämnande till stadsarkivet och ville förena sig i landsarkivets föreståndares hemställan om framflyttning af tidsgränsen därför sålunda, att öfverlämnandet komme att omfatta de till tiden intill år 1850 hörande kyrkoarkivalier;

att I, som fått samtliga handlingar i ärendet från domkapitlet till eder öfversända, i fråga om ansökningen rörande Caroli församling hört arkivarien vid landsarkivet, hvilken upplyst, att denna församlings arkivlokal, som blifvit för ändamålet särskildt inredd, finge anses fullt tillfredsställande, men hemställt, huruvida icke, till tjänst för forskningen och för likformighets vinnande, tidsgränsen för leveranser från detta arkiv till stadsarkivet borde framflyttas till samma år, som komme att bestämmas för leveranserna från de båda andra kyrkoarkiven;

att I uti eget, den 22 juli 1903 afgifvet underdånigt utlåtande anför, att då genom de villkor, som i nådiga brefvet den 12 december 1902 uppställes, garanti finnes för att de ifrågavarande kyrkliga handlingarna komme att förvaras i brand- och fuktfria lokaler och vårdas på ett från arkivalisk synpunkt tillfredsställande sätt, från riksarkivets sida inga erinringar vore att

göra mot bifall till de underdåniga ansökningarna, att då I ansågen landsarkivets föreståndares förslag om öfverflyttande till stadsarkivet äfven af handlingar från yngre tid, än i ansökningarna afsåges, vara välgrundadt, I villen förorda detsamma, dock så, att den första leveransen komme att omfatta tiden före 1851 och de följande ett tiotal år hvardera, samt att en sådan anordning svårligen kunde förorsaka några afsevärda olägenheter för församlingarna, då ju arkivalierna komme att förvaras i samma stad och blifva lätt åtkomliga;

att af sökandena, hvilka genom Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län satts i tillfälle yttra sig öfver hvad I hemställt, kyrkorådet i S:t Petri församling ansett nämnda hemställan synnerligen lämplig och motiverad och förty beslutit anhålla, att de arkivalier, som vore äldre än år 1851, finge i stadsarkivet förvaras, liksom Norström & garnisonsförsamlingens vägnar anslutit sig till eder framställning, enär densamma åsyftade att bereda möjligast tryggad plats åt församlingens kyrkoarkiv, hvaremot kyrkorådet i Caroli församling af anförda skäl vidhållit sin underdåniga ansökning och förklarat, att därest densamma icke kunde i oförändradt skick bifallas, kyrkorådet vore villigt till landsarkivet i Lund öfverlämna de i ansökningen omförmälda arkivalierna;

att magistraten, hvars yttrande jämväl inforrats, tillkännagifvit, att då stadsarkivarien förklarat, att utrymme i arkivet funnes för mottagande af församlingarnas arkivalier äfven för tiden efter år 1801, magistraten icke hade något att erinra mot nådigt bifall till eder framställning; samt

att Kungl. Maj:ts befallningshafvande i eget underdånigt utlåtande förklarat sig icke hafva något att erinra mot hvad I uti edert underdåniga yttrande anført.

Vid föredragning af detta ärende har Kungl. Maj:t funnit godt medgifva, att sådana till Malmö S:t Petri och Caroli församlingars samt Malmö garnisonsförsamlings arkiv hörande arkivalier, som afses i § 2 af nådiga kungörelsen angående öfverlämnande af arkivhandlingar till landsarkiven i Uppsala, Vadstena och Lund den 14 november 1902, må tills vidare, i stället för att sändas till landsarkivet i Lund, öfverlämnas till stadsarkivet i Malmö och där förblifva, under villkor att någon kostnad för öfverlämnande af arkivalierna till stadsarkivet nu eller framdeles ej drabbar statsverket samt, hvad angår S:t Petri

församling och garnisonsförsamlingen, dessutom att, samtidigt med första öfverlämnandet af arkivalier till stadsarkivet, öfverlämnas jämväl arkivalier för tiden 1801—1850 och därefter levereras arkivalier, som äro äldre än femtio år, så, att en leverans omfattar tiden till och med år 1860 och sedermera en hvar följande tiotal år; skolande för öfrigt föreskrifterna i nämnda nådiga kungörelse i tillämpliga delar lända till efterrättelse. Hvilket jag, på nädigste befallning, får eder till kännedom och efterrättelse, i hvad på eder ankommer, härigenom meddela, jämte det nådigt bref för vederbörandes förståndigande afgår till Kungl. Maj:ts befallningshafvande.

Stockholm den 23 oktober 1903.

Emil Sundberg.

g) **Magistratens i Malmö instruktion den 10 november 1903 för stadsarkivarien därstädes.**¹

§ 1.

Malmö stadsarkiv, som har till uppgift att från stadens civila och kyrkliga myndigheter mottaga sådana arkivalier, som afses i § 2 af nådiga kungörelsen angående öfverlämnande af arkivhandlingar till landsarkiven den 14 november 1902, äfvensom att förvara och ordna dessa handlingar, för att vid förefallande behof hållas tillgängliga, står jämlikt Kungl. Maj:ts nådiga bref angående befrielse för staden Malmö från skyldighet att öfverlämna arkivalier till landsarkivet i Lund den 12 december 1902, hvad arkivaliernas vård vidkommer, under öfverinseende af riksarkivarien, som äger att själf eller genom arkivarien vid berörda landsarkiv utöfva nämnda öfverinseende, samt förestås af en utaf magistraten i Malmö jämlikt bestämmelserna i omförmälda nådiga bref tillsatt tjänsteman, benämnd stadsarkivarie.

¹ Godkänd af riksarkivarien den 5 november 1903.

§ 2.

Stadsarkivarien åligger:

- 1:o) att mottaga till stadsarkivet inkommande handlingar, anmoda vederbörande att verkställa föreskrifna leveranser samt tillse, att dessa behörigen ingå;
- 2:o) att omsorgsfullt vårda de arkivalier, som tillhöra stadsarkivet, samt ordna och förteckna dem i enlighet med af Kungl. Maj:t fastställda planer;
- 3:o) att söka fullständiga stadsarkivets samlingar, i hvilket afseende stadsarkivarien äger att, därest hos myndighet eller i enskild besittning anträffas handlingar, som bort vara till stadsarkivet öfverlämnade, infordra dem till detsamma och, i fall hans begäran ej efterkommes, anmäla förhållandet hos riksarkivarien;
- 4:o) att göra sig väl förtrogen med stadsarkivet, gå myndigheter, forskare och andra tillhanda med anvisningar rörande handlingar, som kunna tjäna till upplysning i afseende på särskilda forskningsföremål eller rättegångs- och förvaltningsärenden, om hvilka kännedom sökes, samt öfvervaka, att stadsarkivet tillhörande handlingar ej obehörigen begagnas;
- 5:o) att väl vårda stadsarkivets bibliotek och däröfver hålla förteckningar; samt
- 6:o) att upprätta sådan förteckning, som föreskrifves i § 3 af nådiga stadgan angående vissa offentliga arkiv den 31 december 1900, jämväl till landsarkivet i Lund aflämnat ett exemplar af densamma, äfvensom årligen före den 8 januari till nämnda landsarkiv insända redogörelse öfver verksamheten vid stadsarkivet under det senast förflutna kalenderåret.

I öfrigt gälla angående stadsarkivets vård i tillämpliga delar föreskrifterna i Kungl. Maj:ts nådiga instruktion för landsarkiven i Uppsala, Vadstena och Lund af den 14 november 1902.

§ 3.

Från magistraten och rådstufvurätten i Malmö öfverlämnas årligen till stadsarkivet arkivalier, som äro äldre än 25 år, med undantag af rådstufvurättens fastighetsböcker och förmynders-

skapsböcker, samt från kyrkoarkiven i Malmö äldre kyrkoböcker och andra handlingar i enlighet med hvad därom särskildt blifvit stadgadt. Beträffande leveranser till stadsarkivet gäller för öfrigt i tillämpliga delar Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse af den 14 november 1902 angående öfverlämnande af arkivhandlingar till landsarkiven.

§ 4.

Stadsarkivet hålles öppet måndagar, tisdagar, torsdagar och fredagar från kl. 10 f. m. till kl. 12 middagen, och är stadsarkivarien skyldig att under denna tid tjänstgöra.¹

§ 5.

Civila, kyrkliga och kommunala myndigheter och tjänstemän i Malmö äga att på skriftlig rekvisition från stadsarkivet utbekomma de handlingar, hvilka af magistraten eller dess ordförande vitsordas vara nödiga för utredning i ärende, som på nämnda myndigheters eller tjänstemäns handläggning ankommer, och skall i rekvisitionen på lämpligt sätt angifvas, för hvilket ärendes handläggning de begärda handlingarna erfordras. De handlingar, hvilka sålunda såsom lån utlämnas, böra, så snart ske kan, till stadsarkivet återställas. Varder ej lån återställt inom tre månader från låntagningen, skall det af stadsarkivarien återfordras; dock kan lånet förnyas, om låntagaren anmäler, att de låntagna handlingarna behöfva ytterligare begagnas, samt behovet af magistraten eller dess ordförande bestyrkes.

§ 6.

När stadsarkivariefattningen varder ledig, skall densamma af magistraten i Post- och Inrikes-Tidningar tre gånger kungöras till ansökning, med hänvisning för behöriga sökande att inom trettio dagar från den, då kungörelsen varit första gången i tidningarna införd, till magistraten inlämna eller med allmänna posten insända sina till magistraten ställda ansökningar, åtföljda af ej mindre ålders- och frejdbewis än äfven intyg, att sökanden

¹ Det är ifrågasatt att ändra bestämmelsen om tiderna för arkivets öppethållande.

någon tid haft sysselsättning vid ett större arkiv och förvärfvat nödig erfarenhet såväl i arkivaliers behandling och vård som i läsning och tydning af aktstycken från äldre tider, samt i öfrigt de handlingar, sökanden kan önska för sig åberopa. Dessa ansökningshandlingar skall magistraten öfversända till riksarkivarien, som pröfvar och afgifver yttrande öfver de sökandes kompetens, hvarefter magistraten, med rätt till sex månaders ömsesidig uppsägning, till stadsarkivarie antager person, som af riksarkivarien förklarats till befattningen behörig och för densamma lämplig.

§ 7.

Stadsarkivarien äger, efter bepröfvande af magistraten, årligen, när sådant utan hinder för göromålens behöriga gång kan ske, åtnjuta semester under en månad, börande stadsarkivarien före semesters början, äfvensom när han därefter åter inträder i utöfningen af sin tjänst, härom hos arkivarien vid landsarkivet i Lund göra anmälan.

§ 8.

Annan tjänstledighet må stadsarkivarien beviljas af magistraten.

§ 9.

Erfordras vikarie till bestridande af stadsarkivariefattningen, äger magistraten att, efter förslag af arkivarien vid landsarkivet i Lund, därtill förordna lämplig person.

§ 10.

Har stadsarkivarien uppsåtligen eller af vårdelöshet eller oförstånd åsidosatt de honom åliggande skyldigheter, utan tillstånd eller laga förfall afhållit sig från tjänstgöring eller eljest blifvit med fel eller försummelse i tjänsten beträdd, äger magistraten meddela den felande varning eller låta i laga ordning åtala honom för tjänstefel, och äger magistraten, därest den på grund af tjänstefel finner skäl uppsäga stadsarkivarien från tjänsten, jämväl att honom omedelbart från tjänsten afstänga.

Öfver magistratens beslut härutinnan må klagan ej föras; stadsarkivarien obetaget, därest han förmenar sig vara utan giltig anledning från tjänsten afstängd och förty berättigad uppbära aflöning under den stadgade uppsägningstiden, att därom i laga ordning föra talan efter befogenhet.

9. RIKSARKIVARIENS ÅRSBERÄTTELSE FÖR 1904.

10. HANDLINGAR RÖRANDE ARKIVVÄSENDET.

11. SMÄRRE UTREDNINGAR.

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1905

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

9. Riksarkivariens årsberättelse 1904	247.
10. Handlingar rörande arkivväsendet.	
Arkivväsendet i allmänhet.	
a) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 13 aug. 1904 angående kompetens för anställning i riksarkivet . . .	281.
b) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 17 okt. 1904 med anledning af ifrågasatt öfverlämnande af vissa arkivalier från universitetsbiblioteket i Uppsala till landsarkiven i Uppsala och Lund	283.
c) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 27 okt. 1904 angående ritningar och förslag till lokaler för en administrativ arkivdepot i Stockholm	287.
d) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 16 nov. 1904 med anledning af ifrågasatt öfverlämnande till kammararkivet af vissa i riksarkivet förvarade kommissionshandlingar m. m.	294.
Handlingar rörande landsarkivorganisationen.	
a) Utdrag ur Kungl. ecklesiastikdepartementets skrifvelse till riksarkivarien den 10 juni 1904 angående aflöningsstaten för arkivdepoten i Visby	299.
b) Kungl. ecklesiastikdepartementets skrifvelse till riksarkivarien den 31 december 1904 angående den för arkivdepoten i Visby fastställda statens trädande i kraft . . .	301.
c) Kungl. ecklesiastikdepartementets skrifvelse till riksarkivarien den 10 juni 1904 angående Arboga stads arkiv	302.
d) Kungl. bref till riksarkivarien den 14 okt. 1904 angående rätt för denne att på vissa villkor besluta om öfverflyttande af handlingar från landsarkiven till krigsarkivet	304.
e) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 22 okt. 1904 angående landsarkivorganisationen	305.
11. Smärre utredningar.	
1) Det så kallade finanskontoret eller finansdepartementet 1787 —1793. Af S. Clason	312.

9. RIKSARKIVARIENS ÅRSBERÄTTELSE FÖR 1904.

10. HANDLINGAR RÖRANDE ARKIVVÄSENDET.

11. SMÄRRE UTREDNINGAR.

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1905

Årsberättelse för 1904.

Till Konungen.

Jag får härmed i underdånighet afgifva föreskrifven berättelse om riksarkivets och landsarkivens verksamhet under år 1904 äfvensom angående arkivväsendet i allmänhet, för så vidt riksarkivet haft att göra därmed.

I.

Riksarkivet.

Den *ordinarie* från Eders Kungl. Maj:ts kansli härrörande accessionen till riksarkivets samlingar har endast utgjorts af 475 band, buntar och konvolut jämte ett antal originalförordningar och en traktat (bil. A). Af dessa hafva 8 kommit från justitiedepartementet, som äfven aflämnat 27 originalförordningar, 147 från justitierevisionen, 22 från justitiekanslersämbetet, 2 från utrikesdepartementet jämte sultan Mahmuds ratifikation af traktaten mellan Sverige och Turkiet 1737, 87 från landtförvarsdepartementet, 18 från sjöförvarsdepartementet, 61 från civildepartementet, 52 från finansdepartementet och 78 från ecklesiastikdepartementet. Den *extra ordinarie* tillökningen utgjordes af 194 band, buntar m. m. samt 20 lösa handlingar (bil. B). Från kammarkollegium hafva, hufvudsakligen på grund af riksarkivariens direkta framställningar, öfverlämnats icke så få handlingar, som fullständiga i riksarkivet befintliga serier eller samlingar, t. ex. den Görtziska samlingen, serien af bref till ombudsråden, utskottshandlingar från frihetstiden m. m.

*Accession:
I. Sam-
lingarna.*

Från krigsarkivet har öfverlämnats ett ännu större antal handlingar, som likaledes till god del komplettera samlingar i riksarkivet, t. ex. kontributionsränteriets och upphandlingsdeputationens arkiv samt frihetstidens utskottshandlingar. Från kammarrätten har öfverlämnats en serie af 47 volymer hörande till det en tid under Gustaf III:s regering fungerande s. k. finanskontorets eller finansdepartementets arkiv mellan åren 1787 och 1793. I den extra ordinarie accessionen ingå vidare handlingar från följande kommittéer: kommittén för utredning af civilstatens pensionsinrättnings ställning och behof m. m., kommittén för lotsstyrelsens ombildning, teaterkommittén och den s. k. Norrlandskommittén, äfvensom från nämnden för uppgörande af förslag till löne-reglering för de tre församlingar, i hvilka Hedvig Eleonora församling i Stockholm skall delas.

*Accession:
2. Depositioner.*

Till de i årsberättelsen för 1903 omtalade depositionerna från de centrala ämbetsverken har kommit en ytterligare betydande deposition af arkivalier från kommerskollegium, hvars sammanlagda depositioner i riksarkivet vid årets slut uppgingo till omkr. 980 längdmeter. Från riksdagens bibliotek har vidare som deposition öfverlämnats en samling af 1,325 band eller buntar utgörande dels borgare- och bondeståndets protokoll och handlingar 1809—1866, dels ock riksdagsutskotts och statsrevisionens protokoll och handlingar under hufvudsakligen samma tidsskede.

*Accession:
3. Biblioteket.*

Riksarkivets bibliotek (jfr årsberättelsen för 1902) har ökat med 472 tryckalster (band, häften och kartblad), af hvilka 205 förvärfvats genom inköp, 267 erhållits genom gåfvor (bil. C).

*Leveranser
från riksarkivet.*

Åtskilliga leveranser hafva skett från riksarkivet (bil. D). Till landsarkiven i Uppsala och Vadstena hafva sålunda öfverlämnats åtskilliga domböcker och räkenskaper. Till kammarsarkivet, statskontoret, kammarrätten och generaltullstyrelsen hafva med stöd af nådiga kungörelsen den 22 maj 1903 angående allmänna grunder för ordnande och förtecknande af vissa offentliga arkiv åtskilliga handlingar öfverlämnats. Till kungl. biblioteket har bland annat öfverlämnats en samling såsom omslag begagnade strödda blad ur missaler och andra kyrkliga handskrifter, äfvensom vissa äldre boktryck af utländskt ursprung, som tjänat samma ändamål.

Antecknade besök under året hafva uppgått till 5,782, växlande från 355 i november till 685 i juni. Antalet personer, som begagnat riksarkivets samlingar, utgjorde 349, däribland 28 utlänningar. Af de utländska forskarne voro 1 från Norge, 3 från Danmark, 20 från Finland, 1 från egentliga Ryssland, 1 från Tyskland, 1 från Frankrike och 1 från Holland.

Besök.

Antalet lån till Eders Kungl. Maj:ts kansli har utgjort 615. Dessutom hafva handskrifter utlånats till landsarkiven och universitetsbiblioteken, vidare med Eders Kungl. Maj:ts tillstånd till danska riksarkivet och k. preussiska familjearkivet i Charlottenburg samt med ägarens medgifvande från den i riksarkivet deponerade Skokloster-samlingen till riksarkivet i Haag.

Lån.

Efter uppnådd pensionsålder erhöll amanuensen J. G. V. Lundgren nådigt afsked den 11 sistl. mars och till hans efterträdare nämndes den 22 påföljande april e. o. amanuensen i riksarkivet vice slottsarkivarien d:r J. A. Almquist. Den 8 juli blef därefter ordinarie amanuensen i riksarkivet d:r S. Clason utnämnd till professor i historia vid universitetet i Lund och till hans efterträdare den 16 september e. o. amanuensen i riksarkivet riksheraldikern m. m. grefve A. L. C. Lewenhaupt. Såsom extra ordinarie amanuenser hafva tjänstgjort dels hela året, dels någon del däraf kammarherren J. B. Th. Beskow, riksheraldikern m. m. grefve A. L. C. Lewenhaupt, vice slottsarkivarien d:r J. A. Almquist, d:r H. Rosman, e. o. notarien juris kandidaten C. G. Edelstam, fil. lic. L. M. Bååth, fil. lic. T. Höjer och e. o. tjänstemannen i kammarkollegium E. H. Malmsten. Af dessa hafva Almquist och Lewenhaupt innan sina resp. utnämningar till amanuenser, Rosman, Edelstam samt under senare delen af året Bååth och Höjer åtnjutit bestämda årsarfvoden med viss daglig tjänstgöringstid. Förra arkivarien frih. B. Taube har fortfarande utan arfvode tjänstgjort som biträdande arkivarie, och förra amanuensen E. Wallmark har på särskildt uppdrag fortsatt registreringen af äldre justitiehandlingar.

Tjänstemännen.

De ordinarie tjänstemännen hafva begagnat sig af dem tillkommande semester; dessutom har tjänstledighet åtnjutits af amanuensen Clason under tre veckor. Beträffande förord-

Tjänstgöring.

nanden under semester och tjänstledighet hänvisas till bil. E.

*Kompetens
för anställ-
ning i riks-
arkivet.*

Då det ansetts ej vara fullt klart hvilka bestämmelser, som gällde för kompetens till anställning i riksarkivet, alltså sedan detta som eget ämbetsverk skildes från Eders Kungl. Maj:ts kansli, har jag i en underdånig skrifvelse af den 13 aug. föreslagit något ändrade föreskrifter i detta hänseende, närmast afseende att tydligt angifva, att examen till rättsgångsverken eller s. k. hofrättsexamen äfven medförde en dylik kompetens. Något beslut har med anledning af denna framställning ännu icke fattats.

*Arbeten.
1. I all-
mänhet.*

Min egen tid har äfven år 1904 till en god del varit upptagen af frågor rörande arkivväsendet i allmänhet, såsom tillämpningen af 1903 års författningar i ämnet och förslagen till anordnande af lokaler för en administrativ arkivdepot i Stockholm samt en reservdepot för vissa arkivalieserier i Uppsala m. m. Jag har dock i synnerhet under förra hälften af året haft tillfälle att utföra vissa ordningsarbeten och under senare hälften tidvis varit sysselsatt med upprättandet af en resonerande förteckning öfver i riksarkivet förvarade enskilda arkiv och brefsamlingar.

Arbetena i riksarkivet hafva i öfrigt ledts efter de grundsatser, som jag i min senaste årsberättelse utvecklat. Planer hafva sålunda uppgjorts och fastställts för ordnande af högste ombudsmannens och ombudsrådens arkiv från Karl XII:s tid, för drottning Ulrika Eleonora den yngres brevväxling och för en i äldre tider från olika håll sammanförd samling af handlingar rörande de i Johan III:s tid anklagade råds herrarne. Äfven för ordnande af i riksarkivet förvarade finansiella och kamerala handlingar har en plan uppgjorts. I öfrigt hafva de af Eders Kungl. Maj:t fastställda allmänna grunderna för ordnande af offentliga arkiv blifvit följda och åtskilliga småarkiv, så godt sig låtit göra, blifvit rekonstituerade. Promemorior hafva upprättats rörande sjöförsäkringsöfverrätten, kommissionen öfver Göta hofrätt 1773 och det s. k. finanskontoret eller finansdepartementet på Gustaf III:s tid, äfvensom rörande förslagen till 1669 års exekutionsstadga.

För enskilda personers räkning såväl inom som utom Sverige hafva afskrifter anskaffats, stundom till ett betydande omfång, och smärre *utredningar* verkstälts eller upplysningar meddelats. De utländska upplysningsökande hafva varit bosatta i Norge, Danmark, Finland, egentliga Ryssland, de ryska Östersjöprovinserna, Polen, Österrike (Galizien), Tyskland, Frankrike och England och antalet har uppgått till ett par och trettio.

Beträffande arbetet på de särskilda afdelningarna får jag i underdanighet meddela följande uppgifter.

Administrativa afdelningen. Genomgåendet och granskningen af leveranserna från Eders Kungl. Maj:ts kansli har fortgått. Förtecknandet af den kronologiska serien af utslagshandlingar 1700—1789 har afslutats. Likaså har förtecknandet fortgått af justitiehandlingar, som blifvit fördelade på äldre samlingar rörande fideikommiss, skogsväsen och skolväsen, äfvensom på samlingen »Topografica» för 11 län. Slutligen har en granskning af justitierevisionens handlingar från maj 1789 påbörjats under jämförelse med expeditiionslistorna och fortgått ett stycke in på 1805.

Arbeten.
2. Administrativa afdelningen.

Den i förra årsberättelsen omnämnda i äldre tider af tämligen heterogena element bildade samlingen »Juridica» har fullständigt genomgått och en promemoria öfver densamma upprättats, hvarjämte åtskilliga smärre samlingar bildats efter samhörighet och ursprung. Öfverpostdirektörens arkiv har slutordnats och förteckning öfver detsamma upprättats. Det från kammarrätten öfverlämnade finanskontorets arkiv 1787—1793 har likaledes ordnats och förtecknats.

Arbetet på en för tryckning afsedd förteckning öfver kommissioners handlingar före 1809 har fortsatts och samlingen af »Kommissioner» fullständigats genom handlingar, som från olika håll sammanförts under denna hufvudafdelning.

Ordandet af den del af statskontorets arkiv, som deponerats i riksarkivet, har fortgått så långt, att man åtminstone vunnit en arkivmässig öfversikt öfver materialet, som bestått af alldeles oordnade handlingar. Öfver kommerskollegii arkiv, som likaledes ordnats i riksarkivet, har en provisorisk förteckning upprättats och genom en tjänsteman på den administrativa afdelningen har myntverkets arkiv ordnats.

Ärenden rörande landsarkiven, äfvensom angående förteckningars upprättande och insändande enligt 1900 års arkivstadga hafva fortfarande behandlats på denna afdelning. Arkivarien vid densamma har alltjämt fört riksarkivets räkenskaper och accessionskatalog, har haft tillsyn öfver pappersförrådet och jämte biträdande arkivarien frih. Taube öfvervakat bokbindarens arbete.

Arbeten.
3. *Historiska*
afdelningen.

Historiska afdelningens sektioner. Förteckning har upprättats öfver de accessioner, som efter hand tillkommit till riksarkivets gamla samling af pärmebref för åren 1351—1400, och de uti vatikanska arkivet gjorda afskrifterna af medeltidshandlingar hafva ordnats. På afdelningen »Diplomatica» har början gjorts till förtecknande af de till största delen i beskickningsarkiven befintliga breffen till svenska ministrar hos främmande makter, ett arbete både af stor omfattning och af stort intresse i synnerhet i personhistoriskt hänseende. Revisionen af underafdelningen »Muscovitica» har fortgått och ordnandet af en dithörande samling handlingar på ryska språket, delvis med biträde af en rysk historiker, bragts till slut. En granskning af förteckningen öfver breffen till kanslipresidenten har vidtagits och en fullständig förteckning öfver kanslipresidentsarkiven upprättats. Vidare hafva alla i riksarkivet befintliga delar af Oxenstiernska arkiv underkastats en revision och ordnats i följd, hvarjämte en öfersikt öfver uppställningen med specialförteckningar öfver de smärre afdelningarna utarbetats. Uppsala universitets kanslersarkiv och kansliets samling af handlingar rörande samma universitet ha börjat revideras. Utredningen rörande och förtecknandet af svenska regementen och kårer med deras chefer har fortgått och specialundersökningar anstälts öfver generaladjutantämbetets uppkomst och utveckling samt rörande artilleriets organisation under 1600-talet, allt i sammanhang med handlingarnas ordnande. Likaså har ordnandet af Karl Gustaf Wrangels brevväxling fortgått. Slutligen hafva några uppställningskataloger utarbetats öfver återstående grupper af den s. k. »Acta Historica»-samlingen.

Riksarkivets bibliotek har fortfarande vårdats af amanuensen J. A. Almquist. Protokollen vid arkivariesammanträdena hafva förts af arkivarien P. Sondén.

Af *Konung Gustaf I:s registratur* har tjuguandra delen (1551) utkommit och af tjugutredje delen (1552) hafva 21 ark hunnit uppsättas. Genom senaste riksdags medgifvande, att 1,500 kr. af besparingarna på anslaget till utgifvande af »Svenska riksdagsakter» finge öfverföras till det anslag, hvarmed kostnaderna för denna och närmast följande publikation bestridas, har utgifningen af Gustafs I:s registratur kunnat något påskyndas. Redigeringen har ombesörjts af amanuensen J. A. Almquist.

Arbeten.
4. Publikationer.

Af *Svenska riksrådets protokoll* hafva arken 39—44 af delen X (1643—44) och af registret till denna del två ark, äfvensom arken 1—9 af del XI (1645) blifvit tryckta eller uppsatta. Arkivarien S. Bergh har fortfarande redigerat denna publikation.

I förra årsberättelsen omnämndes, att riksarkivarien gifvit då nyutnämnde amanuensen S. Clason i uppdrag att börja utgifningen af fjärde delen af publikationen *Svenska riksdagsakter jämte andra handlingar, som höra till statsförfattningens historia 1521—1718*, sedan tidsgränsen mellan denna del och den tredje bestämts. Genom amanuensen Clasons utnämning till professor i Lund har ett nytt afbrott i denna publikation inträffat. Så snart det kunde anses säkert, att Clason skulle lämna riksarkivet, uppdrog jag åt e. o. amanuensen fil. licentiat T. Höjer att öfvertaga redigeringen af denna del, men han har behöft tid att sätta sig in i arbetet och har ännu icke hunnit att börja någon tryckning. Hvad den nya serie angår, som skulle börja med år 1611 och hvars redaktion öfvertagits af fil. d:r V. Söderberg, har jag anledning antaga, att den snart kan läggas under pressen. Genom de upprepade afbrott, som sålunda inträffat i fråga om utgifningen af denna intressanta publikation, hade emellertid stora besparingar på anslaget uppstått. Sedan på sätt här ofvan omnämnts 1,500 kr. af besparingarna öfverförts till det andra anslag för historiska handlingars utgifvande, som riksarkivet förfogar öfver, hafva i enlighet med riksdagens uttalade mening de vid 1903 års slut uppkomna besparingarna återburits till statskontoret.

Af *Svenskt diplomatarium från och med år 1401* har genom amanuensen i kungl. biblioteket d:r K. H. Karlsson utgivits fjärde delens andra häfte, innehållande fortsättning på

supplement till åren 1401—1420. Därjämte har mot slutet af året lagts under pressen ett af Karlsson utarbetadt ort-, person- och sakregister till första och andra delen af Svenskt diplomatarium, hvilket hittills saknats men både af språkforskare och historici varit efterlängtadt.

Af *Meddelanden från svenska riksarkivet* har under året utgifvits *Ny följd I*: 7, 8, som utom årsberättelsen för 1903 innehöll åtskilliga »Handlingar rörande arkivväsendet» eller riksarkivariens senare utlåtanden i afseende på de centrala ämbetsverkens arkivfråga, skrivelser angående landsarkivorganisationen m. m.

Studieresa. Dåvarande e. o. amanuensen kammarherren grefve A. Lewenhaupt har under försommaren, denna gång med understöd af offentliga medel, fortsatt sina forskningar rörande Sveriges förhållande till Tyskland under trettioåriga kriget hufvudsakligen i arkiv tillhörande tyska mediatiserade furstehus, hvarjämte han på uppdrag af riksarkivarien i ett par nordtyska arkiv forskat efter bref i original från regenterna af vasahuset. Grefve Lewenhaupt har under sin resa besökt arkiv i Bamberg, Würzburg, Wertheim (furst Löwenstein), Langenburg (furst Hohenlohe), Öhringen (furst Hohenlohe), Stuttgart, Erbach (grefve Erbach), Amorbach (furst Leiningen), Frankfurt, Marburg och Wolfenbüttel samt med negativt resultat Castell (furst Castell) och Büdingen (furst Isenburg).

Gallring. Yttranden hafva af riksarkivarien afgifvits angående ifrågasatt *gallring* af handlingar dels i justitieombudsmans-expeditionens, dels i postsparbanksstyrelsens arkiv.

Försök med torfbränsle. Slutligen må nämnas, att sedan statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i skrifvelse den 28 november 1903 anmodat riksarkivarien att tillse, huruvida riksarkivets lokaler lämpligen kunde, på sätt riksdagen ifrågasatt, uppvärmas med torfbränsle, och sedan råd och upplysningar af statens torfingeniör härom inhämtats, försökseldning under ett par månader verkställdes med en blandning af $\frac{1}{3}$ torf och $\frac{2}{3}$ koks. Af försöket framgick, att det utan olägenhet går för sig att i riksarkivets värmelednings eldstad elda med torf, ehuru ej enbart, men att torfeldning icke medför

någon ekonomisk fördel, om icke priset på torf kan väsentligt nedbringas.

II.

Landsarkivorganisationen.

På grund af en framställning från arkivarien vid landsarkivet i Lund, enligt hvilken detta arkivs lokaler icke torde komma att rymma arkivhandlingarna från hela det område, som ursprungligen för detsamma varit afsedt, ingick jag till Eders Kungl. Maj:t med en underdånig skrifvelse af den 22 oktober, som, under återopande bl. a. af tidigare uttalanden i detta ämne såväl af mig själf som af min företrädare, innehöll förslag till upprättande af ett särskildt landsarkivområde för Norrland och i sammanhang därmed till en ändrad fördelning af landsarkivområdena i mellersta och södra Sverige. Enligt detta förslag skulle fastlandet komma att delas i fyra landsarkivområden, motsvarande rikets gamla historiska indelning och icke alltför mycket afvikande från hvarandra med afseende på folkmängden, hvartill som ett femte område skulle komma hufvudstaden, som emellertid själf skulle bestrida kostnaderna för sitt arkivväsen. Att intresse förefinnes i Norrland för en dylik anordning hvad denna landsända beträffar visar sig af det anbud, som stadsfullmäktige i Östersund gjort att inom sin stads område upplåta tomt till en landsarkivbyggnad för Norrland och som jag till Eders Kungl. Maj:t öfverlämnat.

Organisationen i allmänhet. Frågan om ett landsarkiv för Norrland.

Genom nådigt bref af den 14 oktober har Eders Kungl. Maj:t, på samma gång som en föreslagen öfverflyttning af vissa regementshandlingar från landsarkivet i Vadstena till krigsarkivet bifölls, förordnat, att det för framtiden må tillkomma riksarkivarien att efter vederbörandes hörande och under förutsättning af chefens för generalstaben samtycke besluta om likartade öfverflyttningar från landsarkiv till krigsarkivet.

För att lämna ett bidrag till en utredning, huruvida alla de handlingar, som enligt gällande författning samlas i landsarkiven, också behöfva för all framtid förvaras, har jag anmodat arkivarierna att undersöka förhållandet mellan krono-

fogde- och häradsskrifvarekontorens arkivalier samt länsstyrelsernas, huruvida de ena till större eller mindre del möjligen endast vore dupletter af de andra. Resultaten af denna undersökning föreligga ännu icke.

På anmodan af riksarkivarien hafva arkivarierna vid landsarkiven inlämnat uppgifter på medelomfånget af de arkiv, som till dem inströmmat, men siffrorna äro ej synnerligt upplysande. Ett kyrkoarkiv synes i medeltal omfatta 1 meter, ett häradsrättsarkiv 7—13 meter, men för häradsskrifvarekontorens variera siffrorna mellan 3 och 20, för städernas mellan 6 och 58. Härvid är dock att märka, att vissa leveranser sträcka sig långt in på 1800-talet. Detta är särskildt fallet med länsstyrelsernas, af hvilka Uppsala, Östergötlands och Malmöhus omfatta omkring 600 meter hvart och ett, hvaremot det senare tillkomna Stockholms läns endast omfattar omkring 90 meter.

Jag öfvergår härefter till redogörelsen för de särskilda landsarkivens tillstånd och verksamhet under 1904.

1. *Uppsala.* *Landsarkivet i Uppsala.* Vid landsarkivets inredning gjorde omständigheterna, att ett stort och välbeläget rum i nedre våningen lämnades utan hyllor, hvilka i stället placerades i den öfversta. På grund af riksarkivariens underdåniga framställning har Eders Kungl. Maj:t uppdragit åt kungl. öfverintendentsämbetet att gå i författning om detta rums förseende med hyllor, och torde det följaktligen snart kunna tagas i besittning för landsarkivets ändamål. Därjämte har Eders Kungl. Maj:t medgifvit, att vissa besparingar, som uppkommit på landsarkivens stat för 1903, finge användas för Uppsala landsarkivs räkning, bl. a. för anskaffande af linoleummatta i forskarsalen och arkivariens rum.

Leveranser hafva under året skett från Uppsala och Stockholms län och äro hvad det förra länet angår att anse som i det närmaste afslutade. Från Stockholms län hafva inkommit tre domsagors arkiv och 83 kyrkoarkiv. Från riksarkivet ha öfverlämnats 70 vol. domböcker från Stockholms län. Hela accessionen utgör 5,328 volymer. Därjämte hafva i landsarkivet deponerats omkring 1,000 volymer, nämligen Uppsala domkyrkoråds arkiv, Uppsala läns remonteringskassas arkiv samt Upplands regementes arkiv.

Biblioteket har ökat med 129 band och häften, af hvilka 61 äro skänkta af riksarkivet, riksgäldskontoret, Uppsala universitetsbibliotek samt enskilda personer. Boksamlingen omfattade vid årets slut 1,508 band och häften.

Besöken för forskningsändamål hafva icke varit synnerligt talrika. De uppgifvas till 121.

Några egentliga, längre tid och arbete kräfvande utredningar hafva icke förekommit, men åtskilliga upplysningar hafva lämnats i synnerhet i fråga om släktförhållanden.

Såsom e. o. amanuenser voro vid årets början anställda C. M. Kjellberg och A. Bratt, hvilka båda under året aflagt fil. licentiatexamen, och det på extra stat uppförda anslaget till en amanuens, 1,800 kr., blef med Eders Kungl. Maj:ts medgifvande på samma sätt som under 1903 mellan dem fördeladt. Amanuensen Kjellberg har emellertid under året utnämnts till arkivarie vid landsarkivet i Vadstena och tillträdde denna befattning den 1 oktober, hvarjämte jag på arkivariens framställning medgifvit, att hela amanuensarfordet från och med nämnda dag tills vidare finge uppbäras af amanuensen Bratt. Denne åter har under omkring tre månaders tid åtnjutit tjänstledighet för enskilda angelägenheter och har därjämte under en del af sommaren varit sysselsatt med ordnande af Göteborgs domkapitels arkiv. Dessa förhållanden hafva gjort, att det på ordinarie stat uppförda anslaget af 1,000 kr. till vikariatsersättning m. m. icke gått åt, utan till stor del återburits till statskontoret. Det är emellertid att antaga, att detta af tillfälliga omständigheter föranledda förhållande icke kommer att upprepas. Under en månads tid har för öfrigt fil. licentiaten O. Wennersten deltagit i arkivarbetena, hufvudsakligen för att göra sig i någon mån förtrogen med sådana.

Arkivarien har begagnat sig af en månads semester och därjämte åtnjutit en månads tjänstledighet för hälsans vårdande. Hans tjänst har under tiden skötts af amanuensen Kjellberg.

Arkivarbetena hafva i främsta rummet bestått i granskning af inkomna leveranser, som tidtals upptagit hela arbetstiden. Dessutom har det fortfarande visat sig, såväl vid detta som vid de öfriga landsarkiven, att i häradsrättsarkiven, trots bestämmelsen i nådiga kungörelsen den 14 november 1902

om leveranser till landsarkiven, de s. k. inneliggande handlingarna befunnit sig i ett mycket oordnad skick, ofta inneslutande domboksfragment, småprotokoll, syner, bouppteckningar m. m., hvilka måste frångöras och förenas med sina resp. hufvudserier, på samma gång som öfriga handlingar något så när bragtes i ordning. Alla tjänstemännen hafva en del af tiden varit sysselsatta med sådant arbete. En lappkatalog öfver arkivets samling af pergamentsbref har utskrifvits.

Riksarkivariens inspektion, påbörjad vid ett besök under sommaren, afslutades den 4 sisl. oktober.

*Arboga
stadsarkiv.*

Den 10 juni 1904 har Eders Kungl. Maj:t under fastställande af vissa villkor medgifvit, att något öfverlämnande af arkivhandlingar från stadsarkivet i Arboga till landsarkivet i Uppsala tills vidare icke behöfde äga rum. Till villkoren höra bland annat, att nämnda stadsarkiv skall vårdas af borgmästaren, att det skall stå under öfverinseende af riksarkivarien, som själf eller genom arkivarien vid landsarkivet i Uppsala äger utöfva inspektion, samt att borgmästaren årligen till arkivarien vid nämnda landsarkiv skall afgifva berättelse om arkivets tillstånd och verksamhet under det förflutna året. Riksarkivarien besökte den 13 sisl. oktober detta arkiv, som befanns motsvara sitt rykte såsom ett af de intressantaste och bäst bevarade svenska stadsarkiven. I borgmästarens afgifna berättelse meddelas, att stadsfullmäktige gillat uppgjorda ritningar till inredande af ett nytt arkivrum i stadens rådhus, hvilka ritningar af riksarkivarien vid hans besök godkänts, samt att inredningsarbetena skulle taga sin början instundande vår.

2. *Vadstena.* *Landsarkivet i Vadstena.* Samlingarnas ordinarie tillökning har utgjorts af 1:o från Östergötlands län ett härads-skrifvararkiv (137 volymer), äfvensom kompletteringar af äldre kyrkoarkivleveranser (110 volymer); 2:o från Skaraborgs län tre domsagors arkiv (363 volymer), landskontorets i Mariestad arkiv (773 volymer), ett stadsarkiv (87 volymer), 88 kyrkoarkiv jämte kompletteringar af ett par förut aflämnade (644 volymer); 3:o från Älfsborgs län en domsagas arkiv (187 volymer), Älfsborgs läns och Dals lagmansrätts domböcker (33 volymer), några få volymer från landskontoret

i Vänersborg — resten förstörd genom eldsvåda — samt 15 kyrkoarkiv (174 volymer). Hela den ordinarie accessionen uppgår till 2,514 volymer; den extra ordinarie utgöres endast af 3 volymer.

Biblioteket har ökat med 138 volymer, af hvilka 67 tillkommit som gåfvor.

Från landsarkivet ha afsöndrats 118 volymer arkivalier rörande östgöta kavalleriregemente (1640—1791), hvilka med Eders Kungl. Maj:ts medgifvande öfverlämnats till krigsarkivet.

Under året har arkivet besökts af 83 forskare. Eftermiddagarna har arkivet 26 gånger hållits öppet för sammanlagdt 25 forskare.

Tillsammans 56 gånger hafva ämbetsverk eller enskilda begärt afskrifter, upplysningar eller utredningar.

Lån af handlingar hafva sex gånger förekommit till riksarkivet, de båda andra landsarkiven och ett pastorsämbete; till landsarkivet hafva handlingar lånats endast ett par gånger.

Den 29 april erhöll arkivarien V. Örnberg nådigt afsked med utgången af september månad, och den 27 aug. utnämndes e. o. amanuensen vid landsarkivet i Uppsala fil. licentiaten C. M. Kjellberg till arkivarie från och med den 1 oktober. Såsom e. o. amanuenser hafva fortfarande tjänstgjort fil. kand. G. Fjetterström med fast arvode af 1,800 kr. och E. Ihrfors. Studeranden R. Allvin har därjämte två månader biträdt vid arkivarbetena.

Arkivarien Örnberg har begagnat sig af semester under $\frac{3}{4}$ månad, arkivarien Kjellberg under $\frac{1}{4}$ månad. Den senare har därjämte haft en veckas tjänstledighet för vårdande af enskilda angelägenheter. Som vikarie har tjänstgjort amanuensen Fjetterström.

Arbetena i landsarkivet hafva hufvudsakligen bestått i en omsorgsfull kontrollering af ingående leveranser samt i utredningar och biträde åt forskare. Detaljförtecknande och omordnande af småarkiv, där sådant erfordras, har endast medhunnits under en kortare tid i början af året.

I årsberättelsen för 1903 anmärktes, hurusom riksarkivarien på grund af anmälan från dåvarande arkivarien Örnberg i en underdånig skrifvelse fäst Eders Kungl. Maj:ts

uppmärksamhet på de synnerligt otillfredsställande temperaturförhållanden, som vintertiden rådde i de egentliga förvaringsrummen. Med anledning däraf hafva under året åtskilliga förändringar vidtagits med värmeledningen, och det är att hoppas, att olägenheterna härigenom blifvit afhjälpta.

Riksarkivariens inspektion förrättades den 24—26 september.

3. *Lund.* *Landsarkivet i Lund.* Åtskilliga tilläggsarbeten hafva under året blifvit utförda i arkivbyggnaden. Viktigast har varit insättandet af dubbelfönster i de flesta lokalerna, hvarjämte åtgärder vidtagits för åstadkommande af en mera tillfredsställande luftväxling.

Samlingarnas ordinarie tillväxt har utgjorts af 2,506 volymer från länsstyrelsen i Kristianstad, 513 volymer från skånska landstingets samt Kristianstads och Blekinge lagmansrätts arkiv, samt, gällande båda länen i Skåne, från 4 kronofogdearkiv 22, från ett häradaskrifvararkiv 139, från tretton häradsrättsarkiv 2,381, från tre stadsarkiv 1,581, från åtta prostarkiv 98 och från etthundratrettionio kyrkoarkiv 2,040 volymer eller tillsammans 9,280 volymer. Från riksarkivet har öfverlämnats en samling af 58 pergamentsbref, som där 1893 deponerats af Kristianstads magistrat. Därjämte har genom gåfvor eller depositioner ett mindre antal volymer öfverlåtits till landsarkivet.

Boksamlingen har ökats med 311 volymer, af hvilka 193 utgöra gåfvor. Hela antalet nummer uppgick vid årets slut till 1,882.

Antalet besök i forskningsändamål har uppgått till 985, växlande från 61 under juli månad till 95 under januari.

Till andra arkiv, bibliotek och ämbetsverk hafva under året utlånats 39 volymer. Till arkivet hafva som lån för enskilda forskares räkning erhållits 81 volymer från riksarkivet samt 17 andra institutioner eller myndigheter, bland dem universitetsbiblioteket och kungl. biblioteket i Köpenhamn.

Ett åttiotal afskrifter har på rekvisition tillställts åtskilliga myndigheter och enskilda personer.

Såsom e. o. amanuenser hafva fortfarande tjänstgjort fil. licentiaten K. Stjerna och fil. kandidaten C. G. Weibull med

samma aflöningsvillkor som under 1903. Som extra biträden hafva under kortare tider deltagit i arkivarbetena fl. licentiaten S. Wallengren och fl. kandidaten A. Grade. Arkivarien har begagnat sig af en månads semester och tjänsten har under tiden upprätthållits dels af amanuensen Stjerna, dels af amanuensen Weibull.

Arbetena hafva hufvudsakligen bestått i mottagande, kontrollerande och ett första ordnande af de inkomna leveranserna. För att underlätta upprättande af föreskrifna leveransförteckningar har genom landsarkivet tillställts pastorsämbetena en profförteckning öfver ett kyrkoarkiv att använda som mönster, och har detta visat sig medföra god verkan. En af tjänstemännen har varit sysselsatt med upprättande af en slutgiltig förteckning öfver Malmöhus läns kyrkoarkiv.

Arkivarien har ägnat särskildt intresse åt de ofta välbehöfliga inbindnings- och konserveringsarbetena. Sedan han med anlitan af expensmedlen anskaffat en pappsax och en större press m. fl. utensilier, har i den till bokbindarverkstad afsedda lokalen i expeditionsbyggnaden en person varit i daglig verksamhet med dylika arbeten. Vid konserveringsåtgärderna har med fördel användts ett af en tysk fabrikant tillverkad ämne, zapon, som i flera tyska arkiv redan ett par år med goda resultat varit i bruk.

Riksarkivariens inspektion ägde rum den 27 och 28 september.

Malmö stadsarkiv. På därom gjord framställning har riksarkivarien för sin del medgifvit en mindre ändring i instruktionen för stadsarkivarien åsyftande en annan anordning af expeditionstimmarna under förbehåll af att antalet ej understege det förut bestämda eller åtta i veckan. *Malmö stadsarkiv.*

Af arkivariens till arkivarien vid landsarkivet i Lund afgifna årberättelse framgår, att accessionen utgjorts af närmare 500 band eller buntar, däribland från magistratens och de kommunala myndigheternas expeditioner 179, stundom sträckande sig fram ända till och med år 1903; från S:t Petri församlings pastorsexpedition 203 och från Caroli församlings pastorsexpedition 25 band.

Arkivet har mottagit besök till ett antecknad antal af 251, af hvilka 177 räknas som forskningsbesök. Antalet

forskare har varit 47. På rekvisition hafva expedierats 552 afskrifter, de flesta till drätselkammarens ombudsman. Arkivarien har under året afslutat en summarisk förteckning öfver arkivets innehåll samt påbörjat ordnandet af de till stadsdomstolarnas domböcker hörande inneliggande handlingar alltifrån år 1658. Han har därjämte haft att utföra åtskilliga uppdrag eller utredningar på begäran dels af stadens myndigheter, dels af enskilda personer.

Till inbindning af skadade arkivalier har af drätselkammaren beviljats ett anslag af 150 kr., och kommer detta arbete att utföras vid landsarkivets i Lund bokbinderi.

På mitt uppdrag inspekterades arkivet den 10 oktober af arkivarien vid landsarkivet i Lund.

*Arkiv-
depoten i
Visby.*

Arkivdepoten i Visby. Sedan underrättelse ingått, att arbetena med det s. k. kronomagasinets i Visby apterande till lokal för förvaring af äldre arkivalier från Gottlands län hunnit så långt, att afsyning i början af år 1905 kunde äga rum, har jag i en underdånig skrifvelse af den 19 december hemställt, att staten för den gottländska arkivdepoten måtte träda i kraft från och med den 1 instundande mars. I samråd med kungl. öfverintendentsämbetets ombud har därjämte förslag uppgjorts till möblers anskaffande för expeditiionsrummet m. m. Den 31 december har Eders Kungl. Maj:t med anledning häraf dels utfärdat instruktion för arkivdepotens föreståndare samt kungörelse om leveranser till nämnda depot af arkivalier från Gottlands län, dels ock på sätt af riksarkivarien föreslagits fattat beslut om statens trädande i kraft.

*Stockholms
arkivväsen.*

Sedan öfverståthållarämbetet inhämtat magistratens och Stockholms stads konsistorii yttranden öfver riksarkivariens förslag till ordnande af *Stockholms arkivväsen*, har det öfverlämnat dessa yttranden till stadsfullmäktige med anmodan att själfva inkomma med yttranden angående de under stadsfullmäktige lydande kommunala institutionernas arkiv, deras omfång (till 1850) och årliga tillväxt m. m. Inom stadsfullmäktige bragtes frågan på tal redan i slutet af 1902 genom en motion, som remitterades till drätselnämnden. På dess hemställan hafva delegerade från öfverståthållarämbetet, magi-

straten och stadens konsistorium jämte nämndens egna delegerade under loppet af år 1904 ytterligare beredt och för sin del i det närmaste slutbehandlat frågan, delvis med stöd af de yttranden, som afgifvits utaf de stadsfullmäktige underordnade nämnderna.

III.

Arkivväsendet i allmänhet.

Med anledning af vissa framställningar från arkivarierna vid landsarkiven i Uppsala och Lund och i enlighet med de af Eders Kungl. Maj:ts den 22 maj 1903 fastställda grunderna för ordnande och förtecknande af vissa offentliga arkiv, hvilkas innehåll och formulering emellertid hafva en allmän räckvidd, har jag i en underdånig skrifvelse af den 17 okt. fäst Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på det förhållandet, att under gångna tider af arkivalisk liknøjdhed eller vanvård handskrifter tillhörande offentliga arkiv ej sällan på ett eller annat sätt råkat i enskilda händer, hvarur de stundom öfvergått till andra offentliga arkiv eller handskriftssamlingar. Sedan arkivväsendet numera blifvit föremål för offentlig omvårdnad och grundregler för dess behandling blifvit fastställda, vore det visserligen önskvärdt, att dylika vilsekomna arkivalier återställdes till de arkiv, till hvilka de höra och i hvilka de först komma på sin rätta plats. Jag har i min nyss anförda skrifvelse häntydt på möjligheten af en allmän författning i ämnet.

Tillämpningen i vissa fall af kungörelsen den 22 maj 1903 om allmänna grunder för vissa arkivs ordnande.

Själfr har jag med stöd af samma allmänna grunder till kammararkivet öfverlämnat vissa i riksarkivet förvarade handskrifter och med åberopande af dem har jag icke utan framgång sökt till riksarkivet förvärfva några i kammarkollegii arkivdepoter förvarade arkivalieserier. Jag har slutligen i en underdånig skrifvelse hemställt om samma grundens tillämpning äfven på kammararkivet, som tydligen icke bör utgöra något undantag från arkivväsendets organisation i öfrigt.

Sedan, på sätt i årsberättelsen för 1903 angifvits, Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länen och domkapitlen inkommit med uppgifter angående sina arkivlokaler och riksarkivarien redan 1903 yttrat sig öfver hvad domkapitlen i

Tillämpningen af arkivstadgan den 31 dec. 1900.

den delen anført, har liknande yttrande 1904 afgifvits öfver hvad länsstyrelserna meddelat angående desamma. Därjämte har riksarkivarien yttrat sig öfver en underdånig ansökan från domkapitlet i Västerås angående anslag för bland annat inredande af bättre lokal för dess arkiv.

Hvad kyrkoarkivlokalerna angår har jag i cirkulär till domkapitlen dels fäst deras uppmärksamhet på önskvärdenheten af att säkrare förvaringsrum än prästgårdarna bereddades desamma, dels begärt att genom deras medverkan få uppgift på hvilka pastorsämbeten, som f. n. äro försedda med mot eldfara och fukt betryggande arkivrum eller arkivhvalf.

Yttranden hafva under året af mig afgifvits öfver planer till ordnande eller förtecknande af följande arkiv: skånska hofrättens, länsstyrelsens i Göteborg, rådstufvurättens i Kalmar, bergmästareämbetets i norra distriktet, domkapitlens i Visby, Göteborg, Växjö (enskildt) och Kalmar samt akademiska konsistoriets i Uppsala.

Arkivförteckningar hafva insändts af kammarkollegium öfver arkivalierna i dess advokatfiskals-, aktuarie- och registratorskontor, af kontrollverket, af länsstyrelserna i Kristianstad, Linköping och Stockholm, af magistraterna i Askersund, Falun, Göteborg och Strängnäs, af bergmästareämbetet i östra distriktet, af domkapitlen i Karlstad och Skara, af kanslersämbetet vid rikets universitet samt af rektorsämbetena vid allmänna läroverken i Askersund, Ängelholm, Enköping, Falköping, Halmstad, Hälsingborg, Hudiksvall, Karlskrona, Kristianstad, Malmö, Marstrand, Nyköping, norra latinläroverket samt Jakobs (omarbetad), Katarina och Östermalms i Stockholm, Vänersborg och Västerås.

Förteckningar öfver kyrkoarkiven för senare delen af 1800-talet, stundom vidgade till förteckningar öfver arkiven i sin helhet, hafva insändts genom domkapitlen i Kalmar, Karlstad, Lund, Skara, Uppsala, Visby och Växjö stift. Några enstaka pastorsämbeten i olika stift hafva därjämte direkt insändt sina förteckningar till riksarkivet. Då det visat sig, att den på grund af 1883 års cirkulär upprättade förteckningen i en mängd kyrkoarkiv förkommit, har jag genom en rundskrifvelse fäst domkapitlens uppmärksamhet på detta förhållande samt på vikten af att dessa förteckningar bevaras. Med anledning af samma förteckningars

upprättande har riksarkivet för öfrigt haft att föra en ganska omfattande brefväxling med en mängd pastorsämbeten. I ett särskildt cirkulär har jag på förekommen anledning fäst domkapitlens uppmärksamhet på vikten af att vid möjligen föreslagen utgallring ur kyrkoarkiven gällande författningar iakttagas.

På grund af nådig remiss har jag yttrat mig öfver en Växjö domkapitels ansökan om anslag för ordnande af dess arkiv, och har det begärda anslaget sedermera i nåder beviljats. Domkapitelsarkivet i Skara har under året slutordnats genom en tjänsteman vid landsarkivet i Vadstena, och med ordnande af domkapitelsarkivet i Göteborg har en tjänsteman vid landsarkivet i Uppsala varit sysselsatt. I öfrigt hänvisas till hvad som här ofvan nämnts om ordnandet af statskontorets och kommerskollegii arkiv (afd. I. Riksarkivet, arbeten & administrativa afdelningen).

Den 3 juni 1904 täcktes Eders Kungl. Maj:t på grund af mina underdåniga skrivelser den 19 mars och 18 november 1903 angående de centrala ämbetsverkens arkiv anbefalla kungl. öfverintendentsämbetet att i samråd med riksarkivarien uppgöra och till Eders Kungl. Maj:t inkomma med dels ritnings- och kostnadsförslag till anordnande af riksgäldskontorets nuvarande tomt af en med riksarkivet förenad administrativ arkivdepot, dels utredning och förslag rörande användande för ändamålet af vare sig riksarkivets gamla hus eller riksgäldskontorets och justitieombudsmansexpeditionens nuvarande lokaler, dels ock kostnadsförslag för en hyllinredning af 2,500 längdmeter för anordnande inom därtill lämplig del af Uppsala slott af en reservdepot för vissa arkivalieserier. Ritningar och kostnadsförslag förelågo i början på hösten. För den administrativa arkivdepoten uppgjordes tre alternativ. Det första afsåg jämte en påbyggnad af riksarkivets gamla hus användande af riksgäldskontorets nuvarande hus utan några större förändringar. Det andra och tredje gingo ut på en nybyggnad af riksgäldskontorets nuvarande tomt jämte en eventuell till- och påbyggnad af riksarkivets gamla hus, det ena med gemensam expeditiionslokal för riksarkivet och den nya arkivdepoten, det andra med skild expeditiionslokal för den senare, af hvilka

Undersökningen af de centrala ämbetsverkens och vissa andra myndigheters arkiv i hufvudstaden.

skiljaktigheter äfven vissa olikheter i afseende på yttre och inre anordningar framkallades. Sedan jag satts i tillfälle att till öfverintendentsämbetet inkomma med yttrande öfver dessa förslag och påpekat möjligheten, om så erfordrades, af vissa förenklingar, ingick jag till Eders Kungl. Maj:t med en underdånig skrifvelse af den 27 oktober, i hvilken jag på anförda skäl gaf företräde åt det andra alternativet såsom beredande största utrymmet och medförande förenklingar i afseende på tjänstgöringen. Hvad reservdepoten i Uppsala vidkommer har utredningen visat, att man har att välja mellan öfversta våningen i landsarkivets nuvarande lokal, som endast behöfver hyllinredning, och den s. k. riksalen, som kräfver ett mera omfattande och kostsam iståndsättande.

Den af riksdagen år 1901 begärda undersökningen har sålunda utmynnat i ritningar och förslag till lokaler för de centrala ämbetsverkens äldre arkivalier dels i, dels utom Stockholm, liksom i förslag till dessas förening med det nuvarande riksarkivet under riksarkivariens högsta ledning. Andra intressen kunna möjligen göra, att förslagets förverkligande någon tid uppskjutes. Jag får här till sist endast i underdånighet erinra därom, att riksarkivets nuvarande lokaler, tack vare nödvändigheten att bereda tills vidare utrymme åt vissa i arkivlokalt hänseende vanlottade centrala ämbetsverks äldre arkivalier, hastigt fyllas, ferdubbelt hastigare än som skulle ske genom den ordinarie accessionen från Eders Kungl. Maj:ts kansli, samt att en nybyggnad äfven under gynnsamma förhållanden drager flera år.

Stockholm den 26 januari 1905.

Underdånigst
Emil Hildebrand.

Bil. A.

Specifikation på den *ordinarie* tillökningen i riksarkivets samlingar genom leveranser från Kungl. Maj:ts kansli år 1904.

Från kungl. justitiedepartementet:

Registratur 1900	1 band
Mönsterrullor öfver fångar 1897—1903 . . .	7 buntar
27 st. originalförordningar.	
8 vol. + 27 lösa handlingar.	

Från kungl. justitierevisionen:

Diarium 1719—1727	1 band
Justitie- och kabinettlistor	2 „
Handlingar i afgjorda revisionsmål 1901 . .	68 buntar
„ „ „ besvärs- och ansök- ningsmål 1901	75 „
Supplement (promemorior) till föregående leveranser	1 bunt
147 vol.	

Från justitiekanslersämbetet:

Kollegiers m. fl. verks arbetsredogörelser för åren 1881—1884	2 buntar
Statskontorets berättelser om kronorestantier och propriebalanser för åren 1875—1883 . .	1 bunt
Advokatfiskalens i kammarrätten promemo- rior angående kronobalanser för åren 1853— 1860, 1873—1885	1 „
Öfverståthållareämbetets och länsstyrelsernas arbetsredogörelser för åren 1881—1883, 1898—1900	6 buntar

Öfverståthållareämbetets och länsstyrelsernas förteckningar å utslag, hvarigenom frihetsstraff ådöms icke häktade personer för åren 1896—1900	2 buntar
Öfverståthållareämbetets och länsstyrelsernas förteckningar öfver polisfångar	1 bunt
Handlingar till ärenden i justitiekanslersämbetets remissdiarium 1870—1890	2 buntar
Handlingar i olika ärenden, som varit inlagda i förseglade konvolut (de flesta från 1700-talet)	1 bunt
Diverse handlingar (däribland handlingar till mål i högsta domstolen från 1820-talet) . . .	1 ,
Strödda koncept till justitiekanslersämbetets utgående skrivelser 1820—1822	1 fasc.
Annotationsbok angående lottade mål i justitierrevisionen 1809	1 band
Kanslirättens koncept m. fl. handlingar angående dess indragning 1869	1 fasc.
Kommitténs angående ordningsstadgar för städerna protokoll, koncept och inkomna handlingar 1855—1860	1 bunt
Koncept tillhörande kommittén angående lapparna i Sverige och Norge 1866—1867 . . .	1 fasc.
	22 vol.

Från kungl. utrikesdepartementet:

Sultan Mahmud I:s ratifikation af 1737 års handels- och sjöfartstraktat mellan Sverige och Turkiet (orig.).	
Samlingar hörande till den s. k. kronprinsens kassa (öfverlämnad af A. Hjort 1812) . . .	1 konv.
Hemliga räkenskaper af kanslipresidenten von Ehrenheim och kabinettssekreteraren Lagerbielke	1 ,
	2 konvolut + 1 lös handling.

Från kungl. landtförsvarsdepartementet:

Statsrådsprotokoll 1889—1893	19 band
Registratur 1893, 1894	8 ,

Diarier 1851—1855	5 band
Expeditionslistor 1851—1855	5 ,
Handlingar i afgjorda ärenden 1886, 1887 . .	49 buntar
Supplement till d:o 1883—1885	1 bunt
87 vol.	

Från kungl. sjöförsvarsdepartementet:

Handlingar i afgjorda ärenden 1895—1897 .	17 buntar
Supplement till d:o 1886—1888, 1890—1894 .	1 bunt
18 vol.	

Från kungl. civildepartementet:

Handlingar i afgjorda ärenden 1899	59 buntar
Supplement till d:o 1898	1 bunt
Föredragningslistor 1899	1 ,
61 vol.	

Från kungl. finansdepartementet:

Statsrådsprotokoll 1876—1879	12 band
Registratur 1887, 1888	6 ,
Diarier (in- och utgående) 1850—1853	8 ,
Handlingar i afgjorda ärenden 1892	22 buntar
Enskildas afslagna ansökningar med påtecknad resolution 1818—1820	2 ,
Föredragningslistor på franska 1818—1820 .	2 ,
52 vol.	

Från kungl. ecklesiastikdepartementet:

Handlingar i afgjorda ärenden 1900	74 buntar
Supplement (biskopsvisitationsprotokoll) till d:o 1895—1897	3 ,
Föredragningslistor 1900	1 band
78 vol.	

Tillsammans 475 band,

buntar och konvolut jämte 27 originalförordningar och en
originaltraktat.

Bil. B.

Specifikation på den *extraordinarie* tillökningen i riksarkivets samlingar dels genom leveranser från offentliga verk och myndigheter, dels genom gåfvor och köp år 1904.

Genom leveranser.**Från kungl. arméförvaltningen:**

Kungl. bref till kammarrådet Måns Mårtensson
1625, 1626 1 band
4 handlingar angående indelningsverket i
Västergötland på 1680-talet.
Kommitterades angående militieboställens ut-
arrederande underdåniga utlåtande den 19
maj 1827.
1 vol., 5 lösa handlingar.

Från kungl. kammarkollegium (inkl. kammararkivet):

Kungl. koncept den 4 juni 1658 angående ran-
sakning i några landsorter.
Skogskommissionens i Skaraborgs län af 1689
originalprotokoll, del. I 1 ,
J. Olivekrans' papper (koncept, ankomna bref
m. m.) 1 bunt
Skrifvelser och berättelser till ombudsråd 1715
—1717 } 1 band
8 buntar
Skrifvelser till baron G. H. von Görtz 1717,
1718 1 bunt
Görtz' registratur 1717, 1718 1 ,
Räkenskaper m. m. angående Görtz 1 ,
Skrifvelser till hofrådet von der Hagen 1718 . 1 ,

Ekonomi- och kommersdeputationens protokoll, strödda koncept samt inkomna handlingar vid riksdagen 1726—27	2 buntar
Protokoll i tulldeputationens landtutskott vid riksdagen 1755—56	1 band
D:o i tulldeputationens sjöutskott vid samma riksdag	1 ,
19 vol., 1 lös handling.	

Från *kungl. statskontoret*:

»Handlingar hörande till liqviden af f. d. Kongl. familjens förmögenhet»	1 konv.
---	---------

Från *kungl. kammarrätten*:

Finanskontorets (»finansdepartementets») arkiv 1787—1793	{ 26 band 21 buntar
47 vol.	

Från *riksgäldskontoret*:

Riksdagsbeslut 1903	1 band
-------------------------------	--------

Från *kyrkomötet*:

Protokoll 1903	2 band
Bihang till d:o	1 band
3 vol.	

Från *domhufvanden i Medelpads västra domsaga*:

Husesynsprotokoll aug. 1744	1 häfte
---------------------------------------	---------

Från *krigsarkivet*:

»Opbörden i Räntecammaren» 1625 ¹	1 band
Memorialbok 1644 ¹	1 ,
»Unvorgreiffliches proiect des Estats in Teutsch- landt» (1600-talet).	
Räkenskapsböcker (rörande familjen Tott) 1647, 1649	2 ,
Räkning för myntprofiten i Riga 1660—1665	1 ,

¹ Öfverlämnad till kammararkivet.

M. G. De la Gardies hufvudbok 1663	1 band
»Acta contra Fridericum Fabricium Diaconum an der St. Nicol. Kirchen alhier in Alten- Stettin in p:to seditionis et injuriarum in principem» (1678—79)	1 ,
Handlingar rörande reduktions- och likvida- tionsverket	{ 2 , 1 bunt
Bref till kammarsekreteraren Hans Pahl och hans stärbhusintressenter 1702—1719 . . .	1 band
Handlingar hörande till kontributionsränte- riets arkiv, däribland diarium 1712, 1713 .	7 ,
D:o till upphandlingsdeputationens arkiv, däribland protokoll 1716, 1717	3 ,
D:o till kommissionen öfver kontributionsränte- riets och upphandlingsdeputationens för- valtning	{ 4 band 2 buntar
Utredningskommissionens protokoll 1721 . . .	1 band
Landt- och sjömilitiedeputationens koncept vid riksdagen 1755—56	1 bunt
Defensionsdeputationens protokoll, expeditioner och inkomna handlingar i landtförsvarsären- den vid riksdagen 1760—62	{ 3 band 1 bunt
D:o d:o vid riksdagen 1765—66	{ 5 band 1 bunt
Statskontorets koncept 1777, del. 2 ¹	1 band
Kammarrättens aktoratsräkningar i krigsmål 1812—1814 ²	2 ,
Folkskolelärareseminariets i Skara räkning för 1844. ³	1 ,
Diverse handlingar	2 buntar
45 vol., 1 lös handling.	

Från kanslersämbetet för rikets universitet:

Koncept 1866—1880	6 buntar
» (renoverade) ^{16/6} 1876— ^{31/12} 1877 . .	1 bunt

¹ Öfverlämnade till statskontoret.

² Öfverlämnade till kammarrätten.

³ Öfverlämnad till kammararkivet.

Handlingar i afgjorda ärenden:

angående Uppsala universitet	1898—1900 .	5 buntar
› Lunds universitet	1898—1900 . .	3 ›
› Karolinska institutet	› › . .	1 bunt
› Göteborgs högskola	1892—1900 . .	1 ›

Föreläsningsdiarier:

vid Uppsala universitet	1899, 1900	2 buntar
› Lunds	› › ›	2 ›
› Karolinska institutet	› ›	1 bunt
	22 vol.	

Från landsarkivet i Uppsala:

Ridderskapets och adelns i Stockholms län beslut och bevillning, dat. Stockholm den 2 aug. 1656.

Skogskommissionens i Uppland dom den 30 maj 1696.

Kammarkollegii skrifvelse till K. Maj:t den 13 okt. 1788 angående ett byte i Stockholms län.

3 lösa handlingar.

Från förmyndarekammaren i Stockholm:

Kammar- och kommerskollegiernas gemensamma skrifvelser till K. Maj:t 1719—1728 1 band .

Från kommittén för utredning af civilstatens pensionsinrättnings ställning och behof m. m.:

Protokoll, koncept, inkomna handlingar m. m.
1889—1894 2 buntar

Från kommittén för lotsstyrelsens ombildning:

Protokoll, koncept, inkomna handlingar m. m.
1897 1 bunt

Från teaterkommittén:

Protokoll, koncept, inkomna handlingar m. m.
1897, 1898 2 buntar

Från Norrlandskommittén:

Protokoll 1901—1904 1 band

Inkomna yttranden	26 band
Statistiska uppgifter m. m.	14 buntar
	41 vol.

Från nämnden för uppgörande af förslag till lönereglering för de tre församlingar, i hvilka Hedvig Eleonora församling i Stockholm skall delas:

Protokoll, koncept och inkomna handlingar	
1904	1 bunt

Genom gåfvor.

Af öfverkommissarien *G. M. Almgrens* stärbhus:

Diverse räkenskaper för Västergötland (senare hälften af 1700-talet) ¹	2 buntar
Predikontkast m. m. af <i>M. Lindborg</i> ²	1 bunt
	3 vol.

Af magister *E. Granit*:

Fotografisk reproduktion af en å pärmen till ett i Euraåminne kyrkoarkiv i Finland förvaradt missale gjord anteckning rörande Raumo stads brand och Gustaf I:s bröllop 1536.

Afskrift af en kungörelse, utfärdad af *J. A. Sandels* i Toivola den 8 juli 1808.

2 lösa handlingar.

Af f. d. statsministern greve *Arvid Posses* stärbhus:

Egenhändigt bref från rikskansleren *Axel Oxenstierna*, dat. Viborg den 4 febr. 1626.

D:o, dat. Tidön den 3 febr. 1650.

2 lösa handlingar.

Af riddarhussekreteraren *J. M. Stuart*:

Handlingar rörande prinsessan *Sofia Albertina* 1 bunt

¹ Öfverlämnade till landsarkivet i Vadstena.

² Öfverlämnade till Kungl. biblioteket.

Af f. d. kammarrättsrådet J. A. Wallensteen:

Diverse handlingar, som tillhört statsrådet

N. F. Wallensteen 1 bunt

Af Stockholms stads mantalsnämnd:

Stockholms stads mantalsregister 1904 . . . 2 band

Genom köp.

6 st. pergamentsbref, dat. ²⁰/₆ 1402, ¹⁰/₇ 1421,
¹⁰/₇ 1426, ²/₁₁ 1456, 1463, ²¹/₁₀ 1631.

Tillsammans 194 band,
buntar m. m. samt 20 lösa handlingar.

Bil. C.

Förteckning på de utländska institutioner och enskilda personer, hvilka lämnat gåfvor till riksarkivets bibliotek år 1904:

Utländska institutioner:

I *Finland*:

Helsingfors universitet;
Svenska litteratursällskapet.

I *Holland*:

Commissie v. advies voor's rijks geschiedkundige publica-
tiën;
Het krijgsgeschiedkundige archief.

I *Norge*:

Kirke- og Undervisnings-Departementet;
Den norske historiske Kildeskriftkommission;
Rigsarkivet.

I *Ryssland*:

Gesellschaft für Geschichte und Altertumskunde der Ost-
seeprovinzen Russlands (Riga);
Kejserliga ryska historiska sällskapet (S:t Petersburg).

I *Tyskland*:

Verein für Meklenburgische Geschichte und Altertums-
kunde (Schwerin);
Verein für Thüringische Geschichte und Altertumskunde
(Jena).

I *Österrike*:

Polska historiska sällskapet (Lemberg).

Enskilda gifvare:

Almquist, J. A., v. slottsarkivarie; Annerstedt, C., f. d. bibliotekarie; Brackmann, A., d:r phil. (Hannover); Bååth, L. M., fil. lic.; Clason, S., professor; Edelstam, C. G., jur. kand.; Hildebrand, E., riksarkivarie; Leinberg, K. G., professor (Helsingfors); Lewenhaupt, A., grefve, riksheraldiker; Lotze, Christiane, f. Boeck, etatsraadinde (Odense); Nordmann, P., fil. d:r (Helsingfors); Petrelli, J., krigsarkivarie; Schybergson, M. G., professor (Helsingfors); Taube, B., frih., f. d. arkivarie; Thiset, A., arkivarie (Köpenhamn); Warzinger, Fr., herr (Iglau).

Bil. D.

Leveranser af arkivalier från riksarkivet år 1904.

Till landsarkivet i Uppsala:

Domböcker för Uppland 1621—1624, 1719 . .	2 buntar
Handlingar, ingifna till lagmansrätten i Uppland 1758—1760	1 bunt
Häradsrätters domböcker från Stockholms län, i allmänhet äldre än 1736	67 vol.

Till landsarkivet i Vadstena:

Ett lägg, hörande till lagmansrättens i Västergötland dombok 1678	1 lägg
Diverse räkenskaper för Västergötland (senare hälften af 1700-talet)	2 buntar

Till landsarkivet i Lund:

En handling angående ärkebiskopsstolen i Lund, dat. den 20 maj 1522	1 handl.
---	----------

Till krigsarkivet:

Krigsrådets svar på Kungl. Maj:ts öfvergifna punkter om krigskollegii organisation 1630 (afskrift)	1 handl.
Krigskollegii protokoll i konungens närvaro 1795	1 bunt
Johan Hoghusens marschrouter för svenska armén 1697 (afskrift)	1 band
En ritning till en artilleripjäs, uppfunnen af James Puckle, jämte beskrifning	1 handl.

Till kammararkivet:

Simon apotekares räkenskaper 1588—1590, 1592	4 häften
--	----------

Afräkning med densamme 1593 (2 ex.) . . .	2 blad
Opbörden i Räntecammaren 1625	1 band
Memorialbok 1644	1 ,
Folkskolelärareseminariets i Skara räkning 1844	1 ,
Uppsala akademis hufvudbok 1859	1 ,
Kalkyler öfver d:o 1851	1 ,

Till *kungl. statskontoret*:

Statskontorets koncept 1777, del. 2	1 ,
---	-----

Till *kungl. kammarrätten*:

Kammarrättens aktoratsräkningar i krigsmål 1812—1814	2 ,
---	-----

Till *kungl. generaltullstyrelsen*:

Personella berättelser för år 1772	1 ,
--	-----

Till *kungl. biblioteket*:

En samling såsom omslag begagnade strödda blad af missaler och andra likartade kyrk- liga handskrifter	2 kart.
Diverse utgallrade handskrifter från riks- arkivets s. k. manuskriptsamling (de flesta dels förut tryckta, dels af ett för riksarkivets verksamhet främmande innehåll)	28 n:r

Till *universitetsbiblioteket i Uppsala*:

Ett fragment, hörande till Sten Eriksson Leijonhufvuds anteckningar	1 handl.
Tillsammans 124 band,	

buntar, häften m. m.

Bil. E.**Förordnanden i riksarkivet år 1904.**

Under ordinarie ämbets- och tjänstemäns semester eller tjänstledighet hafva varit förordnade:

såsom *riksarkivarie*:

arkivarien Westrin 1½ månad

» *arkivarier*:

amanuensen Hammarskjöld 3¼ »

» Clason 1 »

» Almquist 1½ »

e. o. amanuensen grefve Lewenhaupt 1¼ »

» *amanuenser*:

e. o. amanuensen grefve Lewenhaupt 1¼ »

» » Rosman 1¼ »

» » Edelstam 2¼ »

» » Bååth 1½ »

» » Höjer 3½ »

» » Malmsten 1 »

Lediga amanuensbefattningar hafva uppehållits af:

e. o. amanuensen Almquist 1¼ månad

» » grefve Lewenhaupt 1½ »

» » Rosman 1 »

Handlingar rörande arkivväsendet.

Arkivväsendet i allmänhet.

- a) **Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 13 augusti 1904 angående kompetens för anställning i riksarkivet.**

Till Konungen.

I den nådiga kungörelsen af den 12 maj 1865 angående förändrade villkor för anställning i statens civila tjänstebefattningar heter det mom. 2 och 3:

»För inträde i de under utrikes — — — och ecklesiastikdepartementen lydande kansliexpeditioner fordras aflagd examen till Vårt kansli.»

»Förvärfvad filosofisk grad äfven utan ämbetsexamen medför behörighet till anställning i riksarkivet och kungl. biblioteket.»

Enligt mom. 15 tillkommer enahanda behörighet, som enligt förut meddelade bestämmelser är med examen till rättsgångsverken eller till Eders Kungl. Maj:ts kansli förenad, äfven den, som inför juridisk fakultet aflagt kandidatexamen.

Af sammanhanget synes framgå, att med »ämbetsexamen» i mom. 3 menas detsamma som »examen till Vårt kansli» i mom. 2.

Vid den tid, då denna nådiga kungörelse utkom, räknades riksarkivet till Eders Kungl. Maj:ts kansli. Behörighet för inträde i detsamma förvärfvades sålunda, om nyss anförda uppfattning af »ämbetsexamen» är riktig, genom s. k. kansliexamen, genom filosofisk grad, äfvensom genom juris kandidatexamen.

Riksarkivet hörde fortfarande till Eders Kungl. Maj:ts kansli såsom en underafdelning af ecklesiastikdepartementet, när den 16 febr. 1872 mom. 2 i nådiga kungörelsen af den 12 maj 1865 ändrades därhän, att anställning i Eders Kungl. Maj:ts kansli kunde af vederbörande departementschef medgifvas äfven den, som aflagt examen till rättegångsverken. Som statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet den tiden antog e. o. tjänstemän i riksarkivet, kunde han sålunda där äfven anställa den, som aflagt s. k. hofrättsexamen.

År 1877 blef riksarkivet ett själfständigt ämbetsverk under ecklesiastikdepartementet, och departementschefens rätt att antaga e. o. tjänstemän öfverflyttades på riksarkivarien. Då ingen förändring samtidigt gjordes i fråga om kompetensvillkoren för anställning i riksarkivet, synes 1872 års ändring af 1865 års nådiga kungörelse mom. 2 sålunda böra gälla äfven för sistnämnda verk, och anställning där sålunda kunna medgifvas äfven den, som aflagt examen till rättegångsverken. Då förhållandet emellertid varit föremål för olika uppfattning af olika chefer för riksarkivet och icke kan sägas hafva fått något fullt klart uttryck — enligt det vanliga föreställningssättet för närvarande torde begreppet »ämbetsexamen» omfatta både »examen till rättegångsverken» och »kansliexamen» —, har jag ansett mig böra fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet därpå, hvarvid jag i sak ber att i underdånighet få anföra, att för tjänstgöring i riksarkivet vid sidan af filosofisk grad och kansliexamen äfven examen till rättegångsverken liksom juris kandidatexamen måste anses kunna medföra lämpliga kvalifikationer och detta i ännu högre grad, om, enligt hvad som blifvit föreslaget, riksarkivet en gång kommer att omfatta de flesta administrativa verkens äldre arkivalier och dess verksamhet i sammanhang därmed måhända att undergå någon förändring. Jag har för min del icke heller någonting emot att i riksarkivet anställa den, som aflagt vare sig juris kandidatexamen eller examen till rättegångsverken, om han eljest är för arkivtjänsten passande.

Skulle Eders Kungl. Maj:t på grund af det anförda finna ett förtydligande af bestämmelserna om behörighet att vinna inträde i riksarkivet i nådiga kungörelsen af den 12 maj 1865 och 16 februari 1872 vara påkalladt, får jag, under erinran att behörighetsvillkoren för anställning i kungl. biblioteket synas

genom nådiga reglementet af den 9 november 1877 hafva erhållit sin definitiva form, i underdånighet föreslå, att mom. 3 i förstnämnda nådiga kungörelse måtte erhålla följande ändrade lydelse:

»3:o. Förvärfvad filosofisk eller juridisk grad, den förra aflagd inom den humanistiska sektionen, äfvensom examen till Vårt kansli och examen till rättegångsverken, medföra behörighet till anställning i riksarkivet.»

Stockholm den 13 augusti 1904.

Underdånigst
Emil Hildebrand.

- b) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 17 oktober 1904 med anledning af ifrågasatt öfverlämnande af vissa arkivalier från universitetsbiblioteket i Uppsala till landsarkiven i Uppsala och Lund.

Till Konungen.

Hos riksarkivarien har anmälts dels af arkivarien vid landsarkivet i Lund, att han den 11 november 1903 vändt sig till Uppsala universitetsbibliotek med anhållan, att en därstädes f. n. förvarad utgifts- och inkomstbok 1616—1691 för Burlöfs församling i Lunds stift, som skänkts dit af en son till biskopen i Lund Johan Engeström, måtte, såsom hörande till ett offentligt arkiv, från hvilket den endast bort kunna skiljas såsom lån, öfverlämnas till landsarkivet i Lund, där Burlöfs församlings äldre arkivalier numera förvarades, dels ock af arkivarien vid landsarkivet i Uppsala, att han den 20 sistl. september vändt sig till samma universitetsbibliotek med en hemställan, att några där f. n. förvarade pergamentsbref, som tillhörde Fundbo kyrka i ärkestiftet men (sannolikt på 1840-talet) lämnats till d. v. bibliotekarien Schröder för att afskrifvas och af honom behållits i universitetsbiblioteket under förmenande, att de där vore bättre förvarade än i Fundbo kyrka, å hvilken deposition ett kvitto

afgifvits, som dock numera icke kunnat återfinnas, måtte till landsarkivet öfverlämnas för att återförenas med Fundbo där numera befintliga kyrkoarkiv, samt att båda dessa framställningar besvarats på ett sätt, som syntes visa, att universitetsbiblioteket för sin del icke vore sinnadt att medverka till ett dylikt återlämnande, om hvilket allt bilagda afskrifter af den förda brefväxlingen närmare upplysa,¹ och hafva arkivarierna på grund däraf och i enlighet med instruktionen för landsarkiven § 3 mom. 5 påkallat riksarkivariens ingripande.

I sitt svar till arkivarien vid landsarkivet i Lund anför dåvarande bibliotekarien, dels att till det ifrågasatta öfverlämnandet erfordrades icke blott akademiska konsistoriets samtycke, utan äfven Eders Kungl. Maj:ts tillstånd, hvarjämte han åberopade ett par exempel, då nämnda konsistorium afböjt likartade framställningar från annat håll, hvarvid Eders Kungl. Maj:t lätit bero, dels ock att skälet till konsistoriets afböjande varit af principiell natur, i det att ett godkännande för en gång af ett dylikt så att säga reduktionsanspråk skulle för bibliotekets samlingar kunna medföra oberäkneliga konsekvenser. Tillförordnade bibliotekarien vid Uppsala universitetsbibliotek åter svarar arkivarien vid landsarkivet i Uppsala, att han ansåge det obilligt att ifrågasätta ett återlämnande, så länge det ej visats, att den institution, som mottagit en deposition, förlorat förtroendet att bevara densamma, och skulle detta gälla med desto större skäl, ju längre tid depositionen ägt bestånd. Han anför vidare, att biblioteket stundom haft en ganska obehaglig erfarenhet af dylika mer eller mindre aftvungna öfverlåtelse till andra institutioner, hvarpå ett exempel anföres. Han anser slutligen, att pergamentsbref höra till det slags arkivalier, som helst böra förvaras i större samlingar, vare sig i riksarkivet eller i ett universitetsbibliotek, där de gjorde ojämförligt större nytta, än om de förvarades »strödda» i ett landsarkiv, och vägrar på alla dessa grunder att utan formlig befallning afhända universitetsbiblioteket den i dess vård anförtrödda depositionen.

Jag intager i detta hänseende en principiellt annan ståndpunkt och ber att i underdänighet få redogöra för densamma. Hvad först och främst det angår, att godkännande af ett

¹ Dessa meddelas ej här.

»reduktionsanspråk» som det ifrågavarande skulle kunna medföra oberäkneliga följder t. ex. för ett universitetsbiblioteks handskriftssamlingar, så torde detta icke vara den synpunkt, som det egentligen kommer an på vid sakens bedömande. Det är icke frågan om följdernas oberäknelighet, som bör vara afgörande, utan frågorna dels om den rätt, hvarmed en handskrift tillhör en viss samling, dels om den plats, där en handskrift enligt sin art och sitt ursprung naturligen bör förvaras. Om rättsgrunden är tvifvelaktig eller underhållig, bör det tydligen icke få någon afgörande betydelse, att dess underkännande anses kunna medföra »oberäkneliga» följder. Uti ifrågavarande fall skola dessa för öfrigt enligt min mening icke blifva af en dylik oroväckande art. Här är det endast fråga om enstaka handskrifter, som otvifvelaktigt tillhört offentliga arkiv, som icke därifrån bort kunna för all framtid afsöndras utan vederbörligt tillstånd och som, om de endast deponerats, utan hvarje tvifvel kunna återfordras. Att en deposition skulle på något sätt kunna ändra karaktär i mån af sin längd, torde vidare vara en ohållbar sats, och om en sådan under ändrade förhållanden skulle återfordras, lär det icke få anses som något bevis på att depositären förlorat förtroende att bevara den. Har ett bibliotek möjligen haft obehagliga erfarenheter af föregående öfverlåtelser af detta slag, lär det väl bero därpå, att ordentliga anteckningar i äldre tider ej blifvit förda. Jag kan icke heller anse, att vare sig riksarkivet eller universitetsbiblioteken hafva någon uteslutande företrädesrätt att uppsamla pergamentsbref; det beror alldeles på omständigheterna. I riksarkivet är f. n. deponerad en större samling pergamentsbref tillhörande Stockholms stad. Så snart Stockholms stads arkiv blifvit upprättadt, skall den af mig utan ringaste tvekan dit öfverlämnas. Landsarkivet i Uppsala befinner sig i afseende på forskningsmöjligheter i lika gynnsamt läge som universitetsbiblioteket och torde icke vara sämre vårdadt.

I själfva verket står den uppfattning, som Uppsala universitetsbibliotek förfäktar, i afgjord strid med den organisation af arkivväsendet, som nu håller på att genomföras och för hvilken Eders Kungl. Maj:t förlidet år i nåder fastställt allmänna grunder. Enligt dessa är ett offentligt arkiv ett organiskt helt och bevarar denna karaktär, äfven om det af sär-

skild anledning helt eller delvis öfverlätas till en arkivdepot för att där förvaras. Hafva handlingar tillhörande ett sådant arkiv af tillfällig anledning kommit att hamna i en annan myndighets arkiv, böra de enligt de allmänna grunderna i regeln återställas till det arkiv de ursprungligen tillhört. Denna bestämmelse torde få anses böra gälla äfven universitetsbiblioteken, för så vidt handlingar, som ursprungligen tillhört offentliga arkiv, kommit att hamna i dem. En kyrkas utgifts- och inkomstbok har sin organiska plats i serien af andra dylika i kyrkoarkivet och får först därigenom sin rätta betydelse. I ett universitetsbiblioteks handskriftssamling står den utan hvarje sammanhang omgifven af heterogena handskrifter, är ett fragment vid sidan af många andra fragment. När så låter sig göra, bör man söka återföreina fragmenten af samma sprängda enhet: det är en sats, som gäller för hvarje på yttre föremål riktad forskning, och som äfven gäller arkivväsendet. Också hafva såväl kungl. biblioteket i Stockholm som universitetsbiblioteket i Lund i liknande fall intagit en annan ståndpunkt än universitetsbiblioteket i Uppsala och oförbehållsamt accepterat den arkivaliska grundregel, som nyss berörts. Universitetsbiblioteket i Lund har sålunda med Eders Kungl. Maj:ts medgifvande nyligen till Malmö stadsarkiv återställt en handskrift, som ursprungligen tillhört det senare och som på enskild väg kommit till biblioteket, och kungl. biblioteket i Stockholm har i fråga om öfverlämnande af vissa handskrifter till landsarkivet i Lund för sin del ej haft några invändningar att göra.

Det synes mig vara af vikt både i afseende på det förflutna och i afseende på framtiden att få denna fråga i princip afgjord. Enligt nådiga kungörelsen af den 5 juni 1885 få ämbetsverk, domstolar och andra myndigheter, till hvilka senare pastorsämbetena torde få räknas, icke »förstöra» eller »afhända sig» några arkivalier, innan bland annat riksarkivarien yttrat sig. Föreskriften afser närmast s. k. utgallring men får måhända genom uttrycket »afhända sig» en allmänna tillämpning. Böra afsöndringar, som i äldre tider skett på det sätt, som här är ifråga, allt framgent få äga bestånd? Från min ståndpunkt skulle jag helst se, om bestämmelser en gång för alla kunde utfärdas, att handskrifter bevisligen hörande till eller utan giltig anledning eller lag-

ligt medgifvande afsöndrade från offentliga arkiv, böra, när de anträffas, till desamma öfverlämnas eller, om de icke längre såsom själfständiga finnas, till riksarkivet eller något landsarkiv samt särskildt, att dylika handskrifter, som hamnat i andra arkiv eller offentliga samlingar, till hvilka äfven biblioteken räknas, böra återställas, så snart det visas vara sörjdt för deras betryggande vård. Skulle en dylik allmän bestämelse af någon anledning ej befinnas lämplig att utfärda, får jag med hänsyn till förevarande speciella fall i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes bestämma, att Burlöfs »Kyrkiointægts og udgiftsbog pro anno 1616—1691», som f. n. förvaras i Uppsala universitetsbibliotek, bör till landsarkivet i Lund öfverlämnas för att där åter införlifvas med Burlöfs äldre kyrkoarkiv, dels ock att de Fundbo kyrka tillhöriga pergamentsbref, som deponerats i samma bibliotek, böra återställas för att hädanefter förvaras i Uppsala landsarkiv.

Stockholm den 17 oktober 1904.

Underdånigst
Emil Hildebrand.

- c) **Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 27 oktober 1904 angående ritningar och förslag till lokaler för en administrativ arkivdepot i Stockholm.**

Till Konungen.

Den 3 juni innevarande år tacktes Eders Kungl. Maj:t på grund af mina skrivelser den 19 mars och den 18 november 1903 i nåder uppdraga åt kungl. öfverintendentsämbetet att i samråd med riksarkivarien uppgöra och därefter till Eders Kungl. Maj:t inkomma med dels ritnings- och kostnadsförslag till anordnande å riksgäldskontorets nuvarande tomt af en med riksarkivet förenad administrativ arkivdepot, dels utredning och förslag rörande användande för ändamålet af vare sig riksarkivets gamla hus eller riksgälds-

kontorets och justitieombudsmansexpeditionens nuvarande lokaler, dels ock kostnadsförslag för en hyllinredning af 2,500 längdmeter för anordnande inom därtill lämplig del af Uppsala slott af en reservdepot för vissa arkivalieserier. Sedan kungl. öfverintendentsämbetet, hvad den förra uppgiften vidkommer, satt sig i förbindelse med mig genom sitt ombud, arkitekten F. Eckert, öfverlämnade jag till den senare en promemoria öfver det erforderliga behofvet af hyllutrymme i längdmeter m. m., vid hvars upprättande jag äfven begagnade mig af en underdånig skrifvelse från kungl. kammarkollegium med infordrad uppgift på det för kammararkivet erforderliga utrymmet, hvilken skrifvelse, af kungl. finansdepartementet ställd till mitt förfogande, dit återställts, och har arkitekten Eckert på sommaren under upprepade öfverläggningar med mig uppgjort förslagsritningar. Hvad den senare uppgiften angår eller anordnandet af en reservdepot i Uppsala slott för vissa arkivaliserier har åter å kungl. öfverintendentsämbetets vägnar dåvarande intendenten professor E. Jacobsson satt sig i förbindelse med mig, och hafva vi för detta ändamål den 19 sistlidna augusti tillsammans besökt nämnda slott. De båda herrarna hafva sedermera till kungl. öfverintendentsämbetet inkommit med fullständigt utförda ritningar, tjänstememorial och kostnadsförslag, och har jag blifvit satt i tillfälle att till ämbetet yttra mig öfver desamma. Jag ber nu i underdånighet att till Eders Kungl. Maj:t få inkomma med utlåtande öfver frågan i dess helhet och vill då först yttra mig öfver den föreslagna administrativa arkivdepoten i Stockholm.

Vid beräkningen af hyllutrymmet har jag utgått från de uppgifter, som lämnats dels af kammarkollegium för kammararkivets räkning, dels af de öfriga ämbetsverken och myndigheterna vid den år 1902 afslutade undersökningen af deras arkiv angående de arkivalier, som genast kunde komma i fråga att öfverlämnas till en administrativ arkivdepot. Jag har från den därigenom vunna siffran dragit dels 2,000 m., som möjligen kunde öfverföras till reservdepoten i Uppsala, dels 900 m. eller den ungefärliga längden på de arkivalier, som för kammararkivets räkning redan äro deponerade i riksarkivets lokaler, men i stället tillagt de 2,700 m., som det af riksarkivet disponerade slottshvalfvet erbjuder, under förut-

sättning att det möjligen måste utrymmas, och har därigenom kommit till en siffra af 13,800 m. Härtill har jag lagt tillväxten under 50 år enligt uppgifter meddelade från kammarkollegium och öfriga myndigheter. Den uppgår enligt beräkning till 9,200 m. och hela det behöfliga utrymmet för nämnda tid till omkring 23,000 m. Jag har härvid icke medräknat det lediga, ehuru för närvarande af åtskilliga depositioner delvis upptagna utrymme, som riksarkivets nuvarande lokaler erbjuda. Det har reserverats för riksarkivets ordinarie tillväxt under 50 år (omkr. 3,000 m.) och i öfrigt för ytterligare accessioner under framtiden. Jag har därjämte varit angelägen att, om möjligt, ytterligare bereda något utrymme för kommande behof. Behofvet af sådant kan under tiden möjligen minskas dels genom gallring, dels genom successiv öfverflyttning till en reservdepot, dels ock måhända därigenom att ett eller annat ämbetsverk, som i likhet med generalpoststyrelsen varit i tillfälle att förskaffa sig nya arkivlokaler, icke behöfde i så stor utsträckning anlita den administrativa arkivdepoten.

Jag har vidare utgått från den förutsättningen att hela den administrativa arkivdepoten, kammararkivet inbegripet, kommer under samma ledning som det nuvarande riksarkivet. Det är, såsom jag mer än en gång i underdånighet framhållit (jfr min promemoria till statsrådet och chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet den 24 april och min underdåniga skrifvelse den 26 november 1903), enligt min mening den enda rationella lösningen af frågan. Genom kammarkollegium har visserligen framställts kammararkivets önskningar i afseende på arbetsrum, forskarsal o. s. v., och jag har begagnat mig af dessa uppgifter för ett alternativt förslag, som jag i öfrigt redan förut haft i tankarna, men äfven detta under den ofvan nämnda förutsättningen. Det synes mig komma att medföra olägenheter af flera slag, om i en modern arkivbyggnad med dess system af olika bottnar för arkivaliers uppställande, vissa skulle komma att hero af en främmande myndighet och måhända afspärras och riksarkivet endast hafva tillträde till vissa. Äfven i detta afseende är en enhetlig ledning nödvändig, och ett deladt valde skulle säkerligen kunna medföra konflikter. Här åsyftade alternativ erbjuder i öfrigt, såsom

längre ned skall visas, i och för sig en ej oväsentlig olägenhet genom att minska utrymmet för arkivalier.

Af de förslag, som genom kungl. öfverintendentsämbetet uppgjorts, framgår att en till- och påbyggnad af riksarkivets gamla hus skulle erbjuda ett absolut otillräckligt utrymme för det ofvan angifna behovet. Men äfven om man på samma gång begagnade sig af riksgäldskontorets nuvarande hus, som enligt ämbetets mening icke kan eller bör påbyggas, skulle endast uppnås plats för omkring 14,000 längdmeter. Det är föga mera än hvad som för ögonblicket skulle erfordras, och äfven om siffran skulle befinnas vara angifven för hög, är det i alla fall tydligt, att utrymmet ej räcker till för en accession under 50 år. Skulle kammararkivet åter icke förenas med den administrativa arkivdepoten, skulle utrymmet visserligen vara mer än tillräckligt för de öfriga ämbetsverkens behof, men det är en annan olägenhet, som medföljer detta förslag, den nämligen, att i riksgäldskontorets lokaler några mellanbottnar ej kunna inläggas, att hyllorna räcka från golf till tak och att höga stegar måste användas; härtill kommer som en ytterligare olägenhet de många små rummen, i hvilka arkivalierna måste inrymmas. Det vore naturligtvis icke lyckligt, om de nya arkivlokalerna på samma gång skulle blifva otidsenliga och obekväma.

Jag har efter anställda beräkningar kommit till den uppfattningen, att för den nya administrativa arkivdepoten skulle kunna användas samma expeditionslokal som riksarkivets nuvarande med tvenne jourhavande tjänstemän, som sinsemellan dela rekvisitioner och expeditioner. En ny forskarsal kan inredas i ett bredvid liggande rum, som enligt förslag af arkitekten, om så behöfves, kan förstöras genom flyttande af en vägg. Tack vare en centralt anlagd trappa och en hiss blifva förbindelserna i alla fall lätta till arkivdepotens olika delar. Genom en sådan anordning vinnas vissa fördelar, till en början ett icke obetydligt större utrymme (22,557 mot 20,722 m.). Särskildt anordnade expeditions- och forskarrum i tillbyggnadens borte del komma vidare helt visst att binda ett större antal tjänstemän — fyra eller fem sådana torde behöfva vara placerade i den särskilda expeditionsafdelningen för att sköta bevakning och expedition, verkställa rekvisitioner o. s. v. —; ny portvaktslokal och ny vaktmästarbostad måste anskaffas,

hvilka eljest icke skulle behöfvas. Det är dessa omständigheter, som gjort, att jag i min skrifvelse till Kungl. öfverintendentsämbetet ansett mig böra gifva företräde åt förslaget litt. B med gemensam expeditionslokal framför förslaget litt. C med särskilda expeditionslokaler och egen uppgång på byggnadens kortsida.

Kostnaden, som torde blifva ungefär densamma för förslagen litt. B och C, synes visserligen rätt betydlig. Jag har emellertid i min skrifvelse till kungl. öfverintendentsämbetet förklarat mig beredd, om så skulle befinnas nödvändigt, till långtgående förenklingar hvad det yttre vidkommer. Om dessa iakttagas, skall man finna, att kostnaden icke kommer att öfverstiga utan snarare understiga anslaget för riksarkivets nuvarande hufvudbyggnad — 575,000 kr., och medan för den senare vanns ett hyllutrymme af endast 9,000 m., skulle i den nya arkivdepoten vinnas ett mer än dubbelt så stort. Till en väsentlig del torde detta förhållande, som kan förefalla öfverraskande, bero på de stora och onödigt höga en hel våning upptagande ämbetslokalerna i den nuvarande hufvudbyggnaden.

För att få en föreställning om det största utrymme för arkivaliers uppställande, som de tre på detta sätt förenade arkivbyggnaderna skulle erbjuda, har jag äfven tänkt mig en påbyggnad på riksarkivets äldsta del, att utföras när behovet en gång i framtiden gör sig gällande. Det har visat sig, att en sådan skulle bereda utrymme för 4,000 m. Enligt förslaget litt. B skulle man sålunda hinna den ganska betydande siffran 26,557 längdmeter. En möjlighet torde därjämte återstå att använda en del af vinden, åtminstone i nybyggnaden, då densamma är försedd med järnbjälklag. En liknande åtgärd är t. ex. vidtagen i Europas nyaste arkivbyggnad, riksarkivet i Wien. Några beräkningar på det utrymme, som därigenom skulle vinnas, föreligga emellertid icke. Af allt att döma skulle, om därjämte en reservdepot utom Stockholm anlitas, enligt förslaget litt. B arkivutrymme vara beredt för en mycket lång tid framåt.

Hvad denna reservdepot angår, har jag senast i min underdåniga skrifvelse af den 18 november 1903 anført de skäl, som kunna tala för densamma, och jag har fortfarande ingenting att erinra mot en sådan, om den skulle befinnas

lämplig. I Uppsala slott finnas emellertid för en dylik depot endast att tillgå: 1:o öfversta ännu icke fullt hyllinredda våningen i den åt landsarkivet upplåtna delen af slottet; 2:o den s. k. rikssalen (med ett par smärre angränsande rum); 3:o en rad rum ofvanför landshöfdingens nya boställsvåning. Sistnämnda rum torde väl från början få anses olämpliga för ändamålet. Rikssalen, som en gång varit satt i fråga att användas till lokal för landsarkivet, är emellertid i ett mycket förfallet skick och kräfer jämte de två närgränsande rummen för sitt nödtorftiga iståndsättande en summa af 27,000 kr. Hyllinredningen i öfversta våningen af landsarkivet (något öfver 2,500 m.) skulle endast kosta något mer än 5,000 kr. Utan tvifvel kunde denna våning upplåtas till reservdepoten för någon tid. Men förr eller senare torde väl landsarkivet växa, så att äfven denna våning behöfver tagas i anspråk. En möjlighet finnes då att inreda rikssalen, hvars nuvarande golfyta uppgifves bereda utrymme för omkring 2,600 längdmeter. När man hade tanke på att använda rikssalen till landsarkivlokal, uppgjordes ett förslag att dela densamma i tre höjdafdelningar med mellanbotten af järnplåt, hvilande på järnkolonner och järnbalkar. Häremot anmärktes med skäl, att då fönstren voro placerade med beräkning af endast ett mellanbjälklag men salen nu skulle delas i tre höjdafdelningar, blifve dagerfördelningen mycket ojämn och ofördelaktig, och detta var väl hufvudanledningen, hvarför man då uppgaf tankarna på rikssalen. Om man endast gjorde en mellanbotten, synes emellertid ljusfördelningen böra blifva bättre, och man torde därigenom kunna vinna ungefär lika mycket hyllutrymme som på rikssalens golf. Någon utredning af detta förhållande ingår emellertid icke i det nädiga uppdraget till kungl. öfverintendentsämbetet och riksarkivarien, och jag har endast berört saken för att antyda alla arkivaliska möjligheter, som Uppsala slott erbjuder, utan att närmare uttala mig om lämpligheten af den senast nämnda åtgärden. Där skulle förutom landsarkivets lokaler kunna beredas plats för något mera än 5,000 längdmeter, under förutsättning att rummen ofvanför boställsvåningen icke böra eller kunna användas.

Ända sedan Eders Kungl. Maj:t i nåder tacktes anförtrö mig mitt nuvarande ämbete, har jag haft anledning att upp-

repade gånger återkomma till frågan om en administrativ arkivdepot och beröra å ena sidan det nuvarande flerstädes oeffterrättliga tillståndet i afseende på lokaler, tillgänglighet och vård, å den andra de förmåner, som i dessa afseenden skulle stå att vinna, i händelse en med riksarkivet förenad administrativ arkivdepot upprättades. Det måste blifva en lättnad för de stora ämbetsverken, vare sig de behålla sina nuvarande lokaler eller skola anskaffa nya, att ej behöfva tänka på några större tidsenligt inredda arkivrum. Det måste blifva en lättnad för dem att ej behöfva sörja för de äldre arkivens fackmässiga vård. Centraliseringen och den arkivaliska vården komma å andra sidan att bereda afsevärda lättnader vid administrativa undersökningar eller utredningar, och de komma slutligen helt visst att äfven på ett betydande sätt främja den vetenskapliga forskningen. Såsom jag i min underdåniga årsberättelse för 1903 framhållit, har riksarkivet redan i form af depositioner fått mottaga mycket af hvad de stora ämbetsverken ej längre kunde reda sig med. Större delen af kommers- och bergskollegiernas arkiv ända in på 1850-talet är sålunda uppställd i riksarkivet och håller delvis på att ordnas där. Detsamma är förhållandet med en ej obetydande del af statskontorets och kammarrättens arkiv. Telegrafstyrelsen och statistiska centralbyrån kämpa, efter hvad jag förnummit, med stora svårigheter i arkivaliskt hänseende och skulle, efter hvad jag likaledes försport, icke hafva något emot att deponera vissa serier i en depot utom Stockholm. Jag hänvisar i öfrigt till min underdåniga skrifvelse af den 19 mars 1903.

Skulle Eders Kungl. Maj:t på grund af hvad jag dels nu, dels vid föregående tillfällen i underdånighet anført finna, att någonting bör göras för de centrala ämbetsverkens arkivväsen, vore det naturligtvis den mest tillfredsställande lösningen på frågan att få en nybyggnad uppförd på riksgäldskontorets tomt, och får jag i denna händelse i enlighet med föregående utredning uti underdånighet förorda det af Kungl. öfverintendentsämbetet uppgjorda förslaget litt. B. Skulle åter Eders Kungl. Maj:t finna tiden icke ännu vara inne för framställning till riksdagen om en dylik nybyggnad, saknades visserligen icke skäl att redan nu få till stånd en reservdepot utom Stockholm, t. ex. i öfversta våningen af Uppsala lands-

arkivs nuvarande lokaler eller i den därintill gränsande s. k. rikssalen. Kunde man därjämte få de allmänna hufvuddragen af den nya organisationen i princip godkända, vore därmed alltid ett betydande steg i den rätta riktningen taget.

Stockholm den 27 oktober 1904.

Underdånigst
Emil Hildebrand.

d) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 16 november 1904 med anledning af ifrågasatt öfverlämnande till kammararkivet af vissa i riksarkivet förvarade kommissionshandlingar m. m.

Till Konungen.

På grund af nådig remiss af den 25 sistlidna oktober får jag härmed afgifva underdånigt utlåtande öfver en framställning från kungl. kammarkollegium af den 16 nästlidna september om öfverlämnande af vissa i riksarkivet förvarade handlingar till kammararkivet, en framställning, som föranledts af riksarkivariens underdåniga skrifvelse den 9 sistlidna februari angående öfverlämnande till riksarkivet af åtskilliga i kammararkivet förvarade kommissions- och kommittéarkiv, men då senast nämnda underdåniga skrifvelse utgör ett led i den nu pågående verksamheten med det offentliga arkivväsendets organisation och det är fråga om ledande principer, nödgas jag att i förbigående beröra äfven andra delar af kungl. kammarkollegii underdåniga framställning.

Genom de af Eders Kungl. Maj:t den 22 maj förlidet år fastställda allmänna grunderna för ordnande och förtecknande af vissa offentliga arkiv, äfvensom genom den samma dag fastställda planen till förteckning öfver vissa centrala ämbetsverks arkiv hafva å ena sidan normer fastställts för behandlingen af sådana, å den andra närmare angifvits, hvilka de egentliga beståndsdelarna i offentliga arkiv äro och huru för desamma främmande partier skola behandlas. Det är tyd-

ligen efter dessa allmänna grunder, rörande hvilkas tillämpning riksarkivarien den 22 juni 1903 på nådigt uppdrag utfärdat ett cirkulär, som hädanefter framställningar afseende de offentliga arkivens ordnande och sammansättning böra behandlas, och det synes likaledes vara själfallet, att samma grunder böra äga tillämpning på kammararkivet, liksom förhållandet är i fråga om kungl. kammarkollegii öfriga arkiv. I hvarje fall äga de tillämpning på riksarkivet och följaktligen också på dess förhållande till andra arkiv eller tvärtom.

Arkivarien i kammararkivet har uppgjort förteckning på fyra grupper i nämnda arkiv förvarade kommissions- eller kommittéhandlingar, som enligt honom äro af olika natur. Förteckningen n:r 1 upptager arkivalier härrörande från kommissioner eller kommittéer tillsatta af kungl. kammarkollegium. Det är enligt de allmänna grunderna klart, att dessa skola tillhöra kammararkivet. N:r 2 är en förteckning öfver vissa kommittéers och kommissioners räkenskaper, som efter verkställd granskning blifvit till kammararkivet öfverlämnade. Strängt taget höra dessa räkenskaper ej längre till kommittéernas arkiv, sedan de insändts till kungl. kammarrätten, hvarifrån de sedermera kommit till kammararkivet, men då det på senare tid blifvit vanligt, att räkenskaperna efter några år återställas till vederbörande verk eller myndighet, och då åtminstone de flesta af de i förteckningen n:r 2 upptagna kommittéerna finnas i riksarkivet representerade, så synes ej något egentligt hinder möta att där mottaga de nämnda räkenskaperna. Förteckningen n:r 3 a upptager kommissioners eller kommittéers arkivalier (tillsammans 10 nummer), som anses böra i kammararkivet kvarstanna. Beträffande den första af dessa må erinras, att den representerades endast af ett kungl. koncept, som till riksarkivet under hand återstälts. Af de öfriga representeras två af underdåniga skrivelser till Kungl. Maj:t med bilagor. Sådana höra gifvetvis till Eders Kungl. Maj:ts kanslis i riksarkivet förvarade arkiv, men jag vill f. n. icke framställa något yrkande vare sig i afseende på dessa eller öfriga på förteckningen upptagna serier. Blir kammararkivet ställdt i närmare förbindelse med riksarkivet, löser sig svårigheten af sig själf. Den fjärde förteckningen (sign. 3 b) upptager slutligen sådana kommissioners eller kommittéers arkivalier, som till riksarkivet anses kunna öfver-

lämnas. Då de flesta af dessa komplettera riksarkivets samlingar, är det i sin ordning att så sker.

Men arkivarien i kammararkivet och på grund af hans memorial kungl. kammarkollegium hafva därjämte framställt förslag om ett utbyte af arkivalier med riksarkivet i sammanhang med sistnämnda öfverlåtelse. I och för sig och principiellt sedt är, sedan de allmänna grunderna blifvit fastställda, talet om »utbyte» af handlingar mellan offentliga arkiv irrationellt. Är det så, att i ett offentligt arkiv handlingar förekomma, som tillhöra ett annat arkivs ordinarie serier, böra desamma dit återlämnas, äfven om ingenting lämnas i stället, och jag har ingen tvekan att i afseende på riksarkivets samlingar tillämpa denna grundsats. Frågan är sålunda, huruvida de af arkivarien i kammararkivet föreslagna och af kungl. kammarkollegium begärda serierna äro af sådan natur, att de böra till sistnämnda arkiv öfverlämnas. Kungl. kammarkollegium säger nu visserligen i sin underdåniga skrifvelse, att »ifrågakomna handlingar uppenbarligen tillhöra serier, hvilkas hufvuddelar redan förvaras i kammararkivet», men att kollegiet uti denna uppfattning i väsentliga delar tager fel torde framgå af följande underdåniga framställning.

De kommissionshandlingar, som äro i fråga, utgöras af två hufvudgrupper: dels härröra de från 12 särskildt namngifna kommissioner, dels sammanhånga de med Karl X:s och Karl XI:s reduktioner. Den förstnämnda gruppen, som här till en början skall behandlas, omfattar följande kommissioner: 1:o kommissorialrätt 1668 angående en allmänning i Tierps härad; 2, 3, 4) skogskommissioner i Skaraborgs län 1684, 1686, 1689; 5) skogskommission i Älfsborgs län 1691; 6) kommissorialrätt angående skogs- och allmänningsskillnad mellan Västmanland, Närke, Stora Kopparbergs län och Värmland 1694; 7, 8, 9) skogs- och allmänningsskommissioner i Uppland 1694; 10) allmänningsskommission i Västmanland 1695; 11) allmänningsskommission i Lifgedinget 1697; 12) allmänningsskommission i Trögds härad 1698.

Af dessa representeras n:r 2, 3, 5, 8, 9, 11 uteslutande eller så godt som uteslutande af underdåniga skrivelser till Kungl. Maj:t. Sådana kunna tydligen icke, lika litet som de akter, som i våra dagar ligga till grund för något Eders Kungl. Maj:ts beslut, afsöndras från Eders Kungl. Maj:ts

kanslis arkiv, som ju utgör en hufvudbeståndsdel i det nuvarande riksarkivet. En sådan förflyttning skulle icke blott innebära ett öfvergifvande af hvad som af ålder varit en hufvuduppgift för riksarkivet utan äfven ett sönderbrytande af den organisation för offentliga arkiv, som Eders Kungl. Maj:t själf förlidet år har godkänt, och kan följaktligen icke sättas i fråga. Skulle några af dessa underdåniga skrivelser någon gång för kammarkollegii ändamål visa sig vara behöfliga, står den utväg öppen, som mångfaldiga gånger å kollegiets sida anlitats beträffande senare tiders akter, nämligen att låna dem till kollegiet. Jämte de underdåniga skrivelserna finnes under ifrågavarande nummer en eller annan kommissionsdom eller en enstaka kunglig resolution i original, som, ovisst af hvilken anledning, fått sitt förvaringsrum i riksarkivet. Dessa — hela antalet är 3 — skulle möjligen kunna förvaras i kammararkivet bland dess serier af kommissionshandlingar, ifall de fylla någon lucka i dem eller eljest äro af någon synnerlig betydelse. Den frågan torde lättast kunna afgöras genom en af kammararkivet och riksarkivet samfällt företagen utredning.

De öfriga numren (1, 4, 6, 7, 10, 12) representeras utom af underdåniga skrivelser äfven af verkliga kommissionsarkiv (protokoll, insamlade uppgifter o. s. v.). Att sådana arkivs ordinarie förvaringsrum bör vara riksarkivet framgår af dess instruktion, men i undantagsfall kan naturligtvis en placering i en annan arkivdepot motiveras. Hvad som varit föremål för kammarkollegii hemställan i detta afseende, synes inom denna grupp hufvudsakligen hafva varit de skogs- och allmänningsskommissioner, som i slutet af 1600-talet fungerade i olika landskap och hvilkas verksamhet onekligen synes kunna vara af betydelse för kammarkollegii utredningar. Af de ifrågavarande numren befinnas emellertid n:r 6 och 10 tillhöra en annan grupp af undersökningar från 1600-talets slut, som afsågo fastställandet af gränserna mellan olika landskap eller län, i förevarande fall af gränsen dels mellan Västmanland, Närke, Stora Kopparbergs län och Värmland, dels mellan Västmanland, Södermanland, Närke och Värmland. Något skäl att öfverflytta dessa akter synes ej föreligga, så mycket mindre som åtskilliga andra lands- eller häradsskillnadsakter från samma tid förvaras i riksarkivet utan att deras öfver-

lämnande satts i fråga, och inga sådana kommissionsakter synas förekomma i kammararkivet.

Återstå n:r 1, 4, 7, 12. N:r 4 representerar en skogskommission för Skaraborgs län 1689. I afseende på denna befinnes nu, att kommissionens samtliga akter föreligga i två exemplar, af hvilka det ena af sekreteraren inlämnats till riksarkivet, det andra till kammararkivet. Under sådana förhållanden synes intet annat vara att göra än att jämföra de i riksarkivet och kammararkivet förvarade akterna och verkställa de jämkningar, som möjligen kunna visa sig behöfliga för att få serierna på hvartdera hållet kompletta, hvilket delvis redan har skett.

N:r 1 representerar kommissorialrätten rörande en allmänningsvist i Tierps härad, n:r 7 en skogskommission i Uppland och n:r 12 en allmänningsskommission i Trögd och utgöras af protokoll, koncept och handlingar, hvad n:r 7 angår i tämligen fullständigt skick. Den enklaste utvägen synes visserligen vara, att dessa handlingar fortfarande stannade i riksarkivet och vid förefallande behof lånades till kammarkollegium eller kammararkivet, men har det någon större betydelse för verksamheten där, vill jag icke direkt motsätta mig deras placering i sistnämnda arkivdepot, naturligtvis med samma förbehåll för underdåniga skrivelser, som ofvan gjorts.

På grund af arkivariens förslag hemställer vidare kammarkollegium om öfverlämnande till kammararkivet af samtliga i riksarkivet förvarade aktstycken härrörande från Karl X:s och Karl XI:s reduktioner. Från reduktionsmyndigheterna förvaras i riksarkivet åtskilliga serier underdåniga skrivelser till Kungl. Maj:t. Af skäl, som redan äro anförda, kan det ej sättas i fråga att afsöndra dessa skrivelser från kansliets arkiv. Med reduktionsmyndigheternas egna arkiv förhåller det sig åter så, att betydande delar af desamma år 1880 öfverlämnades från kammararkivet till riksarkivet, men i det förra hafva andra partier af samma arkiv, äfven de mycket betydande, stannat kvar. Detta innebär gifvetvis en oegentlighet; reduktionsarkiven borde enligt de allmänna grunderna sammanföras och ordnas hvar och ett för sig. Under angifna förhållanden kunde detta tänkas ske antingen i riksarkivet eller i kammararkivet. För min del

har jag ingenting väsentligt att erinra däremot, att reduktionsarkiven bibehålla eller återfå sin nära förbindelse med kammararkivets hufvudsamlingar, så snart nämligen utrymme där kan beredas för deras sammanförande och uppställande — de i riksarkivet befintliga delarna af nämnda arkiv, som skulle komma i fråga att öfverlämnas, upptaga omkr. 30 längd-meter.

Den remitterade akten återställes.
Stockholm den 16 november 1904.

Underdånigst
Emil Hildebrand.

Handlingar rörande landsarkivorganisationen.

- a) Utdrag ur Kungl. ecklesiastikdepartementets skrifvelse till riksarkivarien den 10 juni 1904 angående aflöningsstaten för arkivdepoten i Visby.

Till riksarkivarien.

Sedan Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att — — —

så har Riksdagen i skrifvelse den 20 maj 1904 angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel i anledning af Kungl. Maj:ts omförmälda förslag anfört följande: — — — — —

Under återopande af hvad sålunda blifvit anfördt, har Riksdagen anmält,

att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande framställning, med godkännande af dels följande arfvodesstat för arkivdepoten i Visby:

föreståndaren, arfvode	kr. 1,200: —
till vikariatsersättning, godtgörelse åt extra bi-	
träde, renskrifning m. m.	» 200: —
för uppehållande af vaktmästargöromål och sköt-	
sel af värmeledning jämte fri bostad . . .	» 500: —

Summa kronor 1,900: —

dels ock följande bestämmelser för åtnjutande af de i staten upptagna aflöningsförmåner för föreståndaren:

att föreståndaren skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som kan varda stadgad;

att arfvode får af föreståndaren uppbäras endast för den tid, han verkligen tjänstgjort eller åtnjutit semester, men skall för den tid, han eljest varit från tjänstgöring befriad, utgå till den, som tjänsten förrättat, där ej annorledes varder af Kungl. Maj:t bestämdt; samt

att semester må, när sådant utan hinder för göromålens behöriga gång kan ske, af föreståndaren åtnjutas under en månad årligen;

bland de ordinarie anslagen under rubriken riks- och landsarkiven uppfört för en arkivdepot i Visby ett belopp af 1,900 kronor, äfvensom medgifvit, att arkivdepoten må från det under åttonde hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget: skrifmaterialier och expenser, ved m. m. i mån af behof och emot redovisning undfå erforderliga medel till bekostande af skrifmaterialier, inbindning, lyse och bränsle med flera expenser. — — — — —

Vid föredragning häraf har Kungl. Maj:t, med godkännande af Riksdagens omförmälda beslut i hvad de skilja sig från hvad Kungl. Maj:t föreslagit, funnit godt förordna:

att förenämnda, af Riksdagen godkända stat för arkivdepoten i Visby, hvilken depot skall hafva till uppgift att mottaga arkivhandlingar från ämbets- och tjänstearkiv, så ock från kommuner, korporationer, anstalter och enskilda personer inom Gottlands län äfvensom att förvara och ordna dessa handlingar för att vid förefallande behof hållas tillgängliga, skall lända till efterrättelse från tid, som på förslag af eder kommer att af Kungl. Maj:t framdeles bestämmas;

att det i staten upptagna anslag till vikariatsersättning, godtgörelse åt extra biträde, renskrifning m. m. ställes till föreståndarens disposition med iakttagande däraf att den ersättning, som erfordras för vikariat under hans semester, skall af detta anslag utgå; samt

att de för skrifmaterialier, inbindning, lyse och bränsle med flera expenser för arkivdepotens räkning erforderliga

medel skola på föreståndarens rekvisition och mot redovisning af honom inför Kungl. Maj:ts och rikets kammarrätt af kungl. statskontoret utbetalas af det till dylika utgifter å riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslag. — — — —

Stockholm den 10 juni 1904.

Carl von Friesen.

B. O. Bergman.

b) Kungl. ecklesiastikdepartementets skrivelse till riksarkivarien den 31 december 1904 angående den för arkivdepoten i Visby fastställda statens trädande i kraft.

Till riksarkivarien.

Sedan Kungl. Maj:t den 10 juni 1904 vid fastställande af stat för arkivdepoten i Visby tillika förordnat, att densamma skulle lända till efterrättelse från den tid, som på förslag af eder komme att af Kungl. Maj:t framdeles bestämmas, hafven I uti skrivelse den 19 december 1904 — med förmälan att från kungl. öfverintendentsämbetet meddelats, att arkivdepoten nu vore färdig till afsyning samt att sådan i början af år 1905 kunde anordnas — i underdånighet hemställt, att omförmälta stat måtte få träda i tillämpning från och med den 1 mars 1905 samt I bemyndigas vidtaga åtgärder för tillsättande af föreståndarplatsen vid depoten;

och hafven I tillika — efter det Kungl. Maj:t den 21 augusti 1903 ställt till öfverintendentsämbetets förfogande ett af Riksdagen för arkivdepotens anordnande på extra stat för år 1904 beviljadt anslag med undantag af ett belopp å 500 kronor, som afsetts till anskaffande af ett handbibliotek och hvarom Kungl. Maj:t förklarar Sig vilja framdeles, på förslag af eder, förordna — i skrivelse den 20 december 1904 gjort underdånig framställning därom, att nämnda belopp måtte ställas till den blifvande depotföreståndarens disposition att af honom i samråd med eder användas.

Vid föredragning häraf har Kungl. Maj:t, som denna dag utfärdat instruktion för arkivdepoten i Visby samt kungörelse

angående öfverlämnande af arkivhandlingar till samma arkivdepot, funnit godt dels förordna, att den för arkivdepoten i Visby fastställda stat skall lända till efterrättelse från och med den 1 mars 1905, dels ock ställa ofvannämnda belopp, 500 kronor, till en blifvande depotföreståndares förfogande för att af honom i samråd med eder för afsedt ändamål användas. Hvilket jag på nådigste befallning får eder till kännedom härigenom meddela, jämte det nådigt bref i ämnet afgår till kungl. statskontoret.

Stockholm den 31 december 1904.

Carl von Friesen.

A. v. Krusenstjerna.

- c) **Kungl. ecklesiastikdepartementets skrifvelse till riksarkivarien den 10 juni 1904 angående Arboga stads arkiv.**

Till riksarkivarien.

Till Kungl. Maj:t har Dess befallningshafvande i Västmanlands län öfverlämnat en af stadsfullmäktige i Arboga i underdånighet gjord, af därvarande magistrats yttrande åtföljd ansökning att de stadens äldre arkivalier, som jämlikt nådiga kungörelsen den 14 november 1902 borde öfverlämnas till landsarkivet i Uppsala, måtte fortfarande få förvaras i Arboga, till stöd hvarför anförts, att vederbörande vårdare af arkivet skött detta sitt åliggande på ett så berömvärdt sätt, att rättens och magistratsens protokoll och handlingar i starka och goda band funnes i behåll alltsedan midten af 1400-talet, utan att knappast någon lucka förefunnes, att arkivalierna hade sitt förvaringsrum i stadens gamla rådhus, en särdeles massiv byggnad af sten, hvilken syntes böra i händelse af eldsolycka kunna bättre än de flesta byggnader skydda hvad som där vore förvaradt, samt att på stadsfullmäktiges pröfning vore beroende ett förslag till vissa reparationer och förändringar i rådhuset, afseende bland annat att göra lokalen för rådstufvurättens och magistratsens arkiv ännu mera be-

tryggande mot en eventuell eldsvåda, hvarjämte magistraten upplyst, att enligt den för rådstufvurätten och magistraten gällande arbetsordning det ålåg borgmästaren att hafva vård om stadens arkiv.

Sedan på grund af nådig remiss I, som hört arkivarien vid landsarkivet i Uppsala, den 31 maj 1904 afgifvit underdånigt ntlåtande i ärendet, har Kungl. Maj:t vid föredragning däraf funnit godt medgifva, att sådana till Arboga stads arkiv hörande arkivalier, som afses i § 2 af nådiga kungörelsen angående öfverlämnande af arkivhandlingar till landsarkiven i Uppsala, Vadstena och Lund den 14 november 1902, må tills vidare förblifva i Arboga under villkor:

att arkivalierna förvaras i brandfri, fuktfri och i öfrigt tillfredsställande lokal,

att i närheten af arkivlokalen beredes lämplig plats för forskare,

att arkivet, hvad arkivaliernas vård vidkommer, ställes under öfverinseende af eder, som ägen att själf eller genom arkivarien vid landsarkivet i Uppsala däröfver utföra inspektion,

att arkivet fortfarande kommer att stå under borgmästarens vård, samt

att till landsarkivet i Uppsala aflämnas ej mindre ett exemplar af den i § 3 af nådiga stadgan angående vissa offentliga arkiv den 31 december 1900 föreskrifna förteckning än äfven årligen före den 8 januari redogörelse öfver verksamheten vid stadsarkivet under det senast förflutna kalenderåret.

Hvilket jag, på nådigste befallning, får eder till kännedom härigenom meddela, jämte det nådigt bref afgår till Kungl. Maj:ts befallningshafvande.

Stockholm den 10 juni 1904.

Carl von Friesen.

A. v. Krusenstjerna.

d) Kungl. bref till riksarkivarien den 14 oktober 1904 angående rätt för denne att på vissa villkor besluta om öfverflyttande af handlingar från landsarkiven till krigsarkivet.

OSCAR, med Guds nåde, Sveriges, Norges, Götes och Vendes Konung.

Vår ynnest och nådiga benägenhet med Gud Allsmäktig! I underdånig skrifvelse den 14 september 1904 hafven I anmält, att arkivarien vid landsarkivet i Vadstena hos eder gjort framställning om att såväl vissa å landsarkivet förvarade, med Östergötlands länsstyrelses arkiv dit inkomna generalmönstrings- och andra rullor, räkningar m. fl. handlingar från indelningsverkets tid rörande Östgöta kavalleriregemente, som äfven samtliga öfriga i landsarkivet förvarade krigshandlingar måtte få till krigsarkivet öfverlämnas; och hafven I, som i ärendet hört Vår befallningshafvande i Östergötlands län, för egen del anført, att I icke haden något att erinra mot den föreslagna öfverflyttningen af omförmälda regementes arkivalier, men att, då författningarna ej medgäfve eder rätt att besluta härom, I villen underställa frågan Vår nådiga pröfning, i sammanhang hvarmed I hemställt, huruvida icke lämpligen kunde åt eder för framtiden anförtrös att efter vederbörande länsstyrelses hörande besluta om dylika öfverflyttningar från landsarkiv till krigsarkivet.

Sedan, på grund af nådig remiss, chefen för generalstaben i ärendet afgifvit underdånigt utlåtande, hafve Vi vid fördragning däraf funnit godt medgifva, ej mindre att omförmälda i landsarkivet i Vadstena förvarade, Östgöta kavalleriregemente rörande handlingar må öfverlämnas till krigsarkivet, än äfven att eder må för framtiden tillkomma att, efter vederbörandes hörande och sedan chefen för generalstaben för hvarje särskildt fall lämnat sitt samtycke, besluta om likartade öfverflyttningar från landsarkiv till krigsarkivet. Hvilket Vi eder till kännedom och vederbörandes förståndigande härigenom meddele, jämte det skrifvelse i ämnet afgår till chefen för generalstaben.

Stockholms slott den 14 oktober 1904.

OSCAR.

Carl von Friesen.

e) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 22 oktober 1904 angående landsarkivorganisationen.

Till Konungen.

Arkivarien vid landsarkivet i Lund har till mig inkommit med en framställning angående utrymmet i nämnda landsarkiv af följande innehåll.

Landsarkivets i Lund lokaler rymde omkr. 5,000 sträckmeter arkivalier. Hittills hade leveranser skett endast från Malmöhus' och (delvis) Kristianstads län, men redan vore hela nedre våningen samt större delen af mellanvåningen upptagna. Af verkställd beräkning hade med tydlighet framgått, att sedan leveranserna från Kristianstads län till fullo inkommit, endast öfversta våningen torde blifva disponibel, ehuru platsen för kommande tioårsleveranser i de nedre våningarna tilltagits så snåft som möjligt. Enligt den nådiga instruktionen för landsarkiven af den 14 november 1902 § 1 omfattade Lunds landsarkivdistrikt utom de båda nämnda länen Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Blekinge och Hallands län. För dessa fem län blefve sålunda disponibel endast en tredjedel af de 5,000 sträckmeterna eller något öfver 1,650 meter. Att detta utrymme vore otillräckligt behöfde icke ledas i bevis. Medan Malmöhus och Kristianstads län f. n. räknade omkr. 636,000 invånare, närmade sig de öfriga fem länens befolkningssiffra 900,000. Såvida befolkningssiffrorna och arkivalierna, hvilket i stort sedt torde vara fallet, stode i samma förhållande till hvarandra i de två och de fem länen, torde endast obetydligt mera än Hallands och Blekinges arkivhandlingar få rum i det nuvarande arkivet. På grund af det anförda och då redan innan nästa års utgång leveranserna från Hallands och Blekinge län torde vara fullgjorda, hemställer arkivarien, att riksarkivarien ville med hänsyn till det ringa återstående utrymmet i Lunds arkivhus redan nu hos Eders Kungl. Maj:t utverka, antingen att förberedelser för landsarkivets tillbyggnad måtte vidtagas eller ock att förändrade bestämmelser om arkivets område måtte utfärdas.

Accessionen till landsarkivet i Lund har under den korta tid arkivet varit i verksamhet onekligen varit öfverraskande stor. Vid slutet af 1903 hade ungefär dubbelt så många volymer dit inkommit som till Uppsala landsarkiv och ungefär lika mycket som under fyra års tid till Vadstena. Öfverfyllnaden beror delvis därpå, att å ena sidan länsstyrelsen i Malmöhus län, å den andra Lunds domkapitel, båda på grund af dåliga arkivlokaler, fått till landsarkivet öfverlämna arkivalier långt utöfver år 1800. Men då landsarkiven till en af sina hufvuduppgifter fått att taga emot och vårda illa förvarade offentliga arkiv, synes mig denna åtgärd vara fullt berättigad, och under sådana förhållanden torde icke heller böra sättas i fråga att återlämna till vederbörande myndigheter någon större eller mindre del af ifrågavarande arkivalier, som för närvarande i landsarkivet dels blifvit ordnade, dels hålla på att ordnas. Arkivariens förmodan, att arkivalierna från de småländska länen icke komma att rymmas i landsarkivet vid sidan af arkivalierna från Blekinge och Hallands län, hvilka gifvetvis torde böra komma i första rummet, synes hafva goda skäl för sig. I Småland finnas f. n. följande antal arkiv, som till landsarkiv skola öfverlämnas: 15 häradsrätters, 3 länsstyrelser, 18 kronofogdekontors och lika många häradsskrifvarkontors, 9 städers och 182 pastorats, i Blekinge och Hallands län sammanlagdt 7 häradsrätters, 2 länsstyrelser, 6 kronofogdekontors och lika många häradsskrifvarkontors, 9 städers och 69 pastorats; tillsammans i de fem länen 22 häradsrätters, 5 länsstyrelser, 24 kronofogdekontors och lika många häradsskrifvarkontors, 18 städers och 251 pastorats mot resp. 13 häradsrätters, 2 länsstyrelser, 10 kronofogdekontors och häradsskrifvarkontors, 10 städers och 217 pastorats i Skåne. Länsstyrelsernas arkiv äro bland dessa de mest omfattande; af de nämnda lärer Blekinge län hafva lidit förluster genom eldsvåda, men från de öfriga föreligga inga dylika uppgifter. Däremot föreligga uppgifter, att arkivlokalerna hos länsstyrelserna i Karlskrona och Halmstad äro mer eller mindre otillräckliga och olämpliga, och torde man följaktligen hafva anledning att från dessa håll motse leveranser af handlingar äfven ett stycke in på 1800-talet. Det är möjligt, att genom planmässiga utgallringar bättre utrymme kan vinnas i länsstyrelsernas arkiv,

men dels känner jag ännu icke de svar, som afgifvits med anledning af min underdåniga framställning till Eders Kungl. Maj:t af den 4 september 1903, dels är själfva gallringen ett ömtåligt och tidsödande företag; den bör ske under arkivalisk kontroll, och de arkivaliska krafterna äro ej synnerligt talrika i Sverige; de, som finnas, fullt upptagna af andra göromål. Man synes mig sålunda vara nödsakad att räkna med den möjligheten, att landsarkivet i Lund ej med sitt nuvarande utrymme kan mottaga de offentliga arkiven från de fem län, som återstå inom dess nuvarande område, men redan i slutet af nästa år torde tiden vara inne att infordra arkiven från Småland, och det borde sålunda vid den tiden vara klart, huruvida de verkligen skola skickas till Lund.

Arkivarien föreslår som en alternativ åtgärd förberedelsers vidtagande för arkivets tillbyggnad. Jag fruktar, att därmed för närvarande får lof att anstå med hänsyn till andra arkivaliska kraf, som i det hänseendet snart torde komma att uppställas. Återstår i så fall en omreglering af landsarkiv-distrikten. Jag har uppgjort förslag till en sådan för fastlandet (jfr bilaga) och har öfver detsamma inhämtat arkivariernas vid landsarkiven yttranden, hvilka likaledes i underdånighet bifogas.¹ Förslaget öfverensstämmer med det, som redan den 10 augusti 1899 i en underdånig skrifvelse framställdes af min företrädare, riksarkivarien Odhner, och ansluter sig till de allmänna grunder för en dylik fördelning, som jag närmare utvecklat i en underdånig skrifvelse af den 25 augusti 1902. För så vidt smålandslänen skola skiljas från Lunds landsarkivområde, är det klart, att de ej kunna föras till något annat än Vadstena, från hvilket i så fall de tre länen i Svealand, Södermanlands, Örebro och Värmlands, torde böra tagas för att läggas till Uppsala landsarkivområde. Jag hade därjämte tänkt mig, att Göteborgs och Bohus län (med undantag af Göteborgs stad, som helt säkert kommer att begära få behålla sina arkivalier) borde sända sina arkivhandlingar till Lunds landsarkiv, då Vadstenas område eljest synes komma att blifva något för stort och då kommunikationerna från nämnda län äro vida bekvämare till Lund än till Vadstena. Arkivarien vid landsarkivet i Lund föreställer sig, att

¹ Meddelas ej här.

utrymmet i detsamma ej ens skulle räcka till för nämnda län. Jag har visserligen en annan föreställning, men det är för närvarande naturligtvis omöjligt att bestämdt säga vare sig det ena eller andra. Önskligast vore, att Eders Kungl. Maj:t finge efter omständigheterna längre fram bestämma om Göteborgs och Bohus län skall hänföras till Lunds eller Västernorrlands landsarkivområde.

Hänförandet af Svealands tre sydliga län till Uppsala landsarkivområde torde nödvändiggöra Norrlands skiljande därifrån. Det finns i Uppsala slott ej tillgång på fullt lämpliga lokaler för landsarkivets utvidgning, isynnerhet om en administrativ reservdepot för de centrala ämbetsverken där skulle komma att inrymmas. Äfven andra skäl tala för att af Norrland bilda ett eget landsarkivområde, såsom jag redan i min underdåniga skrifvelse af den 25 augusti 1902 och min årsberättelse för 1903 har anført. Efter hvad jag förnummit sätter man också i Norrland mycket värde på sina kyrkoarkiv. Deras sammanförande till en norrländsk ort — jag har tänkt på Östersund — skulle utan tvifvel göra olägenheterna af centraliseringen mindre kännbar och lättare att fördraga. Fråga kan emellertid i sådant fall uppstå, till hvilketdera landsarkivet, Uppsala eller ett blifvande norrländskt, Gäfleborgs län bör hänföras. Skäl finnas, som tala såväl för det ena som det andra. Ut i bilagan har jag upptagit alternativa förslag, och äfven i detta fall torde det vara lämpligt, att Eders Kungl. Maj:t förbehölle sig rätten att längre fram eventuellt bestämma.

Några exakta siffror på de arkivs omfång, som skulle inrymmas i ett blifvande norrländskt landsarkiv, stå icke till mitt förfogande. Några omständigheter tala emellertid för, att dess dimensioner för närvarande ej behöfva blifva så stora som landsarkivets i Lund. De arkiv, som upptaga det största utrymmet, äro länsstyrelsernas, men af de norrländska länen hafva Jämtlands och Norrbottens först tillkommit 1810, och länsstyrelserna hafva enligt uppgift goda arkivlokaler, så att de ej behöfva i förtid taga ett landsarkiv i anspråk. Västernorrlands länsstyrelses arkiv har återigen genom eldsvåda till stor del förstörts. I öfrigt skulle det norrländska landsarkivet efter hand bereda plats för 181 småarkiv utan Gäfleborgs län, 237 småarkiv med Gäfleborgs län, och flera

af dessa äro efter all anledning obetydliga. Antalet småarkiv i Skåne, Halland och Blekinge ensamt uppgår till 357, och antalet dylika arkiv inom Lunds landsarkivområde blir naturligtvis ej obetydligt högre, om Göteborgs och Bohuslän dit skulle hänföras.

Stockholms stad är ej i denna fördelning inbegripen. Det är att förmoda, att den snart kommer att bilda ett eget arkivområde sidoordnad med landsarkivens.

Den nu föreslagna fördelningen är i öfrigt ej fri från alla olägenheter. Sålunda skulle Göteborgs och Karlstads stift, möjligen äfven ärkestiftet, komma att delas mellan två landsarkiv. Men dylika olägenheter äro omöjliga att undvika och torde icke heller betyda så mycket.

Såsom inför Eders Kungl. Maj:t ansvarig för landsarkivens vård och landsarkivorganisationens genomförande har jag ansett mig skyldig att redan nu framlägga dessa förhållanden, liksom äfven de skäl, som tala för ett snart afgörande, eller att det ej kan dröja länge, innan det måste bestämmas, hvart å ena sidan de småländska arkiven skola skickas och å andra sidan arkiven från södra delen af Svealand. Jag får följaktligen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes taga under öfvervägande de omständigheter, som tala för en ändrad fördelning af landsarkivområdena, samt, ifall Eders Kungl. Maj:t skulle finna dessa omständigheter förtjäna afseende, redan till nästa riksdag ingå med de framställningar, som däraf kunna blifva en följd.

Stockholm den 22 oktober 1904.

Underdånigst
Emil Hildebrand.

Förslag till ny indelning af Sveriges fastland i landsarkiv- områden.

1. Lunds landsarkivområde.

		Folkmängd. ¹	Yttinnehåll i kvkm.
Malmöhus	län	417,173	24,266: 37
Kristianstads	»	219,240	
Blekinge	»	147,576	
Hallands	»	141,161	
Göteborgs och Bohus	»	344,015	
		<u>1,269,165</u>	

Anm. Malmö (64,653 inv.) är t. v. befriadt från att till landsarkivet i Lund inskicka arkivalier. Göteborg (133,625 inv.) kommer säkert att begära samma förmån och torde likaväl som Malmö böra erhålla den.

2. Vadstena landsarkivområde.

		Folkmängd.	Yttinnehåll i kvkm.
Östergötlands län	283,023	65,330: 69
Jönköpings	»	203,487	
Kronobergs	»	158,071	
Kalmar	»	227,887	
Älfsborgs	»	279,754	
Skaraborgs	»	240,640	
		<u>1,392,862</u>	

Anm. Norrköping (42,033 inv.) har t. v. befriats från att till landsarkivet i Vadstena insända magistratens och rådhusrättens arkivalier.

3. Uppsala landsarkivområde.

		Folkmängd.	Yttinnehåll i kvkm.
Stockholms	län	180,240	84,390: 03
Uppsala	»	124,911	
Södermanlands	»	168,311	
Värmlands	»	254,844	
Örebro	»	197,408	
Västmanlands	»	149,162	
Stora Kopparbergs	»	221,029	
		<u>1,295,905</u>	
Gäflleborgs	»	242,652	19,213: 66
		<u>1,538,557</u>	103,603: 69

Anm. Arboga (5,217 inv.) är t. v. befriadt från att till landsarkivet i Uppsala insända magistratens och rådhusrättens arkivalier.

¹ Folkmängdssiffrorna enligt 1904 års statskalender.

4. Stockholms stad.

5. Det norrländska landsarkivet.

	Folkmängd.	Ytinnehåll i kvkm.
Västernorrlands län	236,537	236,667: 01
Jämtlands "	113,166	
Västerbottens "	147,899	
Norrbottens "	141,542	
	639,144	
Gäflleborgs "	242,652	19,213: 66
	881,796	255,880: 67

Smärre utredningar.

1. Det så kallade finanskontoret eller finansdepartementet 1787—1793.

Sedan handels- och finansexpeditionen inrättats den 30 april 1773 för bland annat ärenden, som angingo myntväsendet, allmänna krediten, penningrörelsen och kronans spannmålsförråder, ärenden, som ägde gemenskap med bankoverket, samt kronans extra ordinarie inkomster och utgifter (instr. i inrikes civil registr. 1773), erhöll statssekreteraren Liljencrants, hvilken äfven bemyndigades att såsom statssekreterare deltaga i kommerskollegii öfverläggningar och beslut, såsom chef för finansexpeditionen äfven en vidsträckt direkt penningförvaltning. Denna omfattade:

1:o) *mottagning och förvaltning af de franska subsidierna* under tiden 1773—3:dje kvartalet 1786, hvarefter denna förvaltning öfvertogs af Liljencrants' efterträdare Ruuth;

2:o) *de utländska lånegociationerna* och förvaltningen af de medel, som därigenom influtit, hvilka låneärenden till 1774 års slut sköttes af kanslipresidenten — hvarunder medlen disponerades dels af banken, dels af statskontoret — men från 1775 års början af Liljencrants. Denne skötte dem först under tiden 1775—1782 (samt erhöll decharge för denna förvaltning den 19 december 1785) och måste jämväl öfvertaga samma förvaltning för tiden 1783—1786, för hvilken decharge erhöles den 6 mars 1789;

3:o) en Liljencrants särskildt uppdragen kommission att *förse svenska Pommern med redbart mynt*;

4:o) den generella vården af *kronans spannmålsmagasiner* och upphandlingen af därtill nödig spannmål 1776—1786. Öfver denna förvaltning fördes hufvudböcker, som årligen aflämnades till direktionen öfver regala brännerierna (jfr ang.

Liljencrants' förvaltning dennes berättelse den 10 september 1792, afgifven till kungl. statsutredningen, bevarad bland dess handlingar, vol. 3, fol. 2035 ff.).

Finansexpeditionens chef hade sålunda, vid sidan af t. ex. statskontoret och riksbanken, en själfständig penningförvaltning om händer. Denna säges, åtminstone efter Liljencrants' tid, understundom ombesörjas af finanskontoret. Liljencrants själf kallar sin expedition ofta finansdepartementet (Hist. handl. VIII: n:r 5).

Då Liljencrants vid 1786 års slut såsom statssekreterare för handels- och finansärenden efterträddes af Ruuth, öfverlämnade han till denne enligt nyssnämnda berättelse såväl de publika effekter, som han hade i sitt förvar, som »de handlingar och documenter rörande finansärenderne, hvilka voro af den beskaffenhet, att de borde hemliga hållas eller ej hörde till kansliexpeditionen». De sistnämnda, kanslihandlingar, stannade alltså i kansliet; förteckningar å de publika effekterna äro bifogade berättelsen, men omnämna endast ett fåtal handlingar.

Ruuths fullmakt såsom statssekreterare var utfärdad den 27 november 1786 (inrikes civil registr.). Samma dag erhöll han ock konstitutorial att förestå presidentskapet i statskontoret och att såsom ledamot biträda »spannmålskommissionen», hvarjämte ett tillägg till statssekreterareinstruktionen af 1773 utfärdades den 30 november 1786, enligt hvilket statssekreteraren borde äga tillträde till, jämte kommerskollegium, äfven kammarkollegium och kammarrevisionen, äga säte och stämma både uti spannmålskommissionen och bränneridirektionen, vara kronans ombud i diskontkompaniet samt hafva säte i riksgäldsdirektionen (tryckt i »Protocoller, hållne uti . . . kammar revision angående . . . Ruuths . . . financeförvaltning», med åtsk. fortsättningar, Sthlm 1794—1797). Då Ruuth mottog statssekreterareämbetet, hade han, enligt egen uppgift till (konselj)protokollet den 4 oktober 1790 (tryckt i nyssnämnda »Protocoller», sid. 113 ff.), »i handelsbokhålleriet, växelsaker och vid publika verk nyttjade räkenskapsmetoder» icke »den insikt, att han trodde därmed sig kunna sysselsätta», hvarför till hans biträde i »handelsbokhålleriet och växelsaker» förordnades dåvarande general-

konsuln i Petersburg Claes B. Peyron, som hemkallades i december 1786 med extrapost (se von Nolckens depesch från Petersburg den 4 december 1786), men för hvilken icke någon fullmakt eller annat bemyndigande är bekant. Vid det s. k. finanskontoret användes under denna tid därjämte statskommissariern C. G. Ekman samt såsom sekreterare eller bokhållare en Gahn (obekant hvilken), I. Ouchterlony, C. G. Sifvert och Noreus¹ (jfr Ruuths P. M. af den 4 okt. 1790, tryckt i »Protocollern», sid. 240), för hvilka emellertid icke heller bemyndiganden äro kända; ej heller äro de i samtida statskalendrar upptagna såsom tjänstemän vid handels- och finansexpeditionen, där deras anställning torde berott på numera förkomna förordnanden och aflöningen utbetalts af finanskontorets egna medel.

Den 16 mars 1788 erhöll Ruuth jämväl bemyndigande att draga försorg om den införskrifning, som under kriget vore af nöden för flottornas och varfvens behof, och kom i följd häraf att förestå en mycket omfattande upphandling af varor. I öfrigt omfattade hans penningförvaltning, på samma sätt som Liljencrants', de franska subsidierna (och andra ?) samt de utländska lånen, men har äfven rört sig med medel från statskontoret, banken, riksgäldskontoret, spannmålsdirektionen och utredningskommissionen, medel, som än af honom uppburits från dessa verk, än till dem återlevererats.

Ruuths befattning med upphandlingarna upphörde med 1790 års utgång (k. bref den 15 december 1790, »Protocollern» sid. 217). Han hade då äfven nedlagt sitt statssekreterare-ämbete, i det att han den 4 oktober 1790 utnämnts till president i kammarkollegium. Ny statssekreterare blef emellertid ej utnämnd, utan i stället förordnades till handels- och finansärendenas skötande ett handels- och finansdepartement, som förvaltades af lagmannen Anders Håkansson, generalkonsuln Peyron och statskommissariern Ekman, af hvilka Håkansson skulle tillsvidare förestå statssekreterare-

¹ Gahn kan ej med säkerhet identifieras med någon å släktledningen Anreps släktbok upptagen, möjligen Karl Henrik, tab. 20 eller Wolter tab. 7 XIX: Ouchterlony blef sedermera proviantmästare vid slottsmagasinet Stockholm: Sifvert har enligt egen uppgift från 1789 tjänstgjort såsom bokhållare vid finansexpeditionen med 350 rdr årlig lön (se Biographica, bref 9 juli 1793), och Noreus är antagligen den Gustaf Noreus, som 1795 skriver till Fr. Sparre från Hamburg (Biographica) och åtminstone 1801 där är konsul.

ämbetet, och till hvilka Ruuth skulle öfverlämna de i hans »förvar befintliga bref och handlingar, som till bemälte expedition höra, det vare sig allmänna eller ock sådana, som angå de finans- eller penningärender, hvilka för vår eller kronans räkning blifvit särskildt besörjde och följaktligen ej kommit till expeditionens vanliga eller allmänna handläggning» (k. bref till Ruuth den 11 oktober 1790, handels- och finansexp. registr.). Ärendenas behandling i departementet bestämdes så,

att Håkansson skulle i riksens ärenders allmänna beredning föredraga alla till beredningens afgörande hörande och till handels- och finansexpeditionen inkommande ärenden samt, jämlikt tidigare instruktioner, när han så fann nödigt, nyttja tillträde till kammar- och kommerskollegierna, kammarrevisionen och spannmålsdirektionen;

att de mål, som icke hörde till allmänna beredningen, skulle af Håkansson föredragas i departementet för gemensam öfverläggning mellan honom, Peyron och Ekman, hvarefter, om alla tre voro i beslutet ense, detta skulle expedieras med deras underskrift och genom Håkansson hos Kungl. Maj:t till nådig pröfning anmälas, men vid skiljaktighet i departementet Kungl. Maj:t själf företaga sig ärendets pröfning i tillkallade personers närvaro, för hvilka Kungl. Maj:t ägde förtroende; börandes vid sådana öfverläggningar i departementet protokoll föras af den inom eller utom handels- och finansexpeditionen, för hvilken de ägde förtroende;

att alla växel- och penningsaker skulle skötas och verkställas af Peyron ensam, som därför skulle vara Kungl. Maj:t allena ansvar och redo skyldig, men lämna Håkansson kunskap om allt, som därutinnan åtgjordes, samt med honom öfverlägga därom;

att Håkansson och Peyron skulle vara konungens ombud i generaldiskontkontoret och riksens ständers kontors diskont äfvensom, jämte Ekman, i riksgäldskontoret, hvarjämte Ekman komme att fortfarande sköta hvad honom vore uppdraget;

att Håkansson, Peyron och Ekman hade att sammanträda och till Kungl. Maj:t afgifva ett gemensamt utlåtande uti alla sådana uppkommande frågor, som röra rikets allmänna drätselverk, hvarför Kungl. Maj:t nu fortast möjligt förväntade deras betänkande om hvad medel och utvägar kunde

finnas nödiga till penning- och finansverkets upprättande och förbättrande; samt

att Kungl. Maj:t fann det säte i kanslikollegium, som medföljde statssekreterareämbetet, tillsvidare ej behöfva uppfyllas (vidimerad afskrift af k. bref den 11 oktober 1790, i statsutredningens handlingar, vol. 3, fol. 2065; såväl i handels- och finans- som i inrikes civil exp. registratur saknas brefvet).

Peyron inkallade till sitt biträde vid »finansdepartementet» dåvarande vid handelshuset Bailleul och Mondey i Havre anställde svenske köpmannen Claes Holm, som hemkom den 1 december 1790, erhöll årlig lön af 1,000 rdr b:o (se Holms och hans änkas suppliker, Biographica) samt den 11 april 1791 på framställning af Peyron fick fullmakt å konsuls namn och värdighet (utrikesexp. registr.).

Den 18 maj 1792 utnämndes Peyron till minister i Nedersaxiska kretsen. Med anledning däraf afgaf han den 25 maj s. å. inför regeringen en kort redogörelse för finans-administrationens dåvarande ställning samt hemställde, jämte Håkansson, att, med hänsyn till dess fortsättande åtminstone till dess genom delvis uteslående låns indrifning dess ännu återstående skulder blifvit betalde, Holm finge fortfara med ärendenas skötsel i Peyrons ställe, så att han skulle ombestyra korrespondensen och böckernas förande, under kontroll, hvad det förra anginge, af Håkansson samt med biträde af bokhållaren Sifvert; att Holm och Sifvert skulle få behålla förutvarande arfvoden, samt att den öfriga betjäningen skulle entledigas med åtnjutande af arfvoden till och med juni, Gahn och Noreus dock till och med september månad; och gaf Kungl. Maj:t härtill sitt bifall (konseljprotokoll i finansärenden 25 maj 1792). Den 29 augusti s. å. inrättades den s. k. statsutredningen, i hvars instruktion föreskrefs, att finansexpeditionen skulle upphöra, ärendena på förr vanligt sätt föredragas och »redogörelserna för de penningförvaltningar samt ut- och inrikes penningnegociationer m. m., som varit anförtrordde de vid denna expedition tid efter annan tillförordnade statssekreterare såväl som den sedermera inrättade finansförvaltningen» aflämnas till och granskas af statsutredningen (konseljprotokoll i finansärenden).

I följd häraf öfverlämnades vid olika tillfällen åren 1792—1793 från Liljencrants, Ruuth, Peyron och Holm till stats-

utredningen redogörelser öfver den af dem skötta finansförvaltningen samt räkenskaper och handlingar, som angingo densamma. Liljencrants' subsidieräkningar för åren 1773—1786 aflämnades i oktober 1792 i tio förseglade konvolut (statsutredningens protokoll fol. 19). De största leveranserna synas hafva verkställts af Holm den 3 januari och 11 april 1793, och äro förteckningar öfver de då aflämnade arkivalierna införda i statsutredningens protokoll för nämnda dagar (fol. 54, 252; för den senare äfven en förteckning bilagd dess handl.), likasom ock öfver en mindre leverans af densamme den 10 september s. å. (fol. 420). Äfven de leveranser, som verkställdes af Ruuth eller hans ombud, t. ex. den 17 november 1792, den 6, 7, 9, 18, 20 och 26 februari, den 22 april, den 24 september, den 21 november och den 16 december 1793, skedde i enlighet med uppgjorda förteckningar, af hvilka emellertid de flesta ej äro införda i protokollen, ej heller annorstädes kunnat återfinnas (statsutredningens protokoll fol. 25, 112, 116, 119, 123, 125, 147, 259, 430, 510 och 511). Dessa leveranser tyckas för hvarje gång endast omfattat ett mindretal handlingar, af hvilka åtskilliga stundom på en tid lånades tillbaka för att användas vid de Ruuthska likvidationernas uppgörande.

Sedan Kungl. Maj:t den 7 mars 1794 öfverlämnat den vidare granskningen af finansförvaltarnes, särskildt Ruuths, räkenskaper till kammarrätten, blefvo dit under loppet af detta och följande år dels från statsutredningen öfverlämnade alla därstädes förvarade handlingar rörande Ruuths, Peyrons och Holms finansförvaltning, dels äfven från Ruuth eller hans ombud samt andra myndigheter åtskilliga dylika ingifna (kammarrättens protokoll den 15 april och 26 maj 1794, den 27 mars, 10 juni, 7 juli och 14 september 1795). Förteckning öfver leveranserna är endast undantagsvis bifogad protokollet (10 juni 1795). För handlingarnas förvaring vidtogos särskilda försiktighetsmått, i det att ett särskildt kontor med galler och dubbeldörrar bestämdes därtill, och vissa handlingar förseglades och öfverlämnades såsom deposition till banken (kammarrättens protokoll den 10 april 1794 och 24 april 1795). Ruuth uppgifver emellertid i en af honom 1797 uppsatt promemoria, som upplästes för konungen den 10 januari s. å., att utan hans eller hans fullmäktigs hörande

honom »tillhöriga handlingar efter baron Reuterholms föranstaltande blifvit i kammarrevisionen makulerade» samt hänvisar till stöd därför till kammarrevisionens protokoll den 20 juli 1795 (Ruuths P. M. förvaras i R.A., Ruuthska saml. redovisningsmålet 1794 ff.) Det utskrifna protokollet för nämnda dag saknar afslutning och underskrift samt är alltså icke fullbordadt; i konceptprotokollet åter heter det, efter öfriga ärenden: »Här intages vid renskrifn. rörde excel. grefve Ruuth», hvilket visar, att något om denne förevarit vid debatten, som dock vid renskrifningen icke införts.

Vid undersökningen angående de centrala ämbetsverkens arkiv 1901—1902 påträffades på kammarrättens vind åtskilliga band och buntar handlingar från finansförvaltningen 1787—1793. De lösa handlingarna voro i allmänhet sammanhäftade medelst genomdragna silkessnören, som voro försedda med Ruuths, Fr. Sparres eller Holms sigill. Vid en jämförelse med äldre förteckningar befinnes, att åtminstone allra största delen af de handlingar, som öfverlämnades till statsutredningen den 3 januari och 11 april 1793, numera återfunnits; så ock en del af de från Ruuth eller hans ombud inlämnade. Att detta ej är förhållandet med alla 1793 befintliga, framgår dock vid en jämförelse med de äldre förteckningarna.

De å kammarrättens vind påträffade handlingarna deponerades till en början 1903 i riksarkivet, där de sedermera ordnats på sätt uppgjord förteckning upplyser, och öfverlämnades fullständigt dit år 1904. Vid ordnandet upplöstes i allmänhet den äldre sammanhäftningen, om hvars beskaffenhet, hvad ingångna bref angår, dock särskild redogörelse uppgjorts. Arkivet omfattar f. n. följande hufvudserier:

- I) kopieböcker öfver utgångna bref ^{12/1} 1787—^{5/6} 1792;
- II) ingångna skrivelser, hufvudsakligen från affärsmän;
- III) räkenskaper, såsom hufvudböcker och journaler 1787—1793, kontokuranter m. m.

* * *

Handlingar angående finansförvaltningen 1787—1793 finnas i riksarkivet dessutom i:

- 1:o) Ruuthska samlingen: fullmakter för och kungl. bref till Ruuth, bref från enskilda korrespondenter (äfven sådana, som äro representerade i finansförvaltningens arkivalier), anteckningar och koncept af Ruuth m. m. (särskildt i buntten Ruuthska redovisningsmålet 1794 ff.);
- 2:o) Handlingar till Kungl. Maj:ts utslag den 22 november 1797 i målet rörande Ruuths redogörelse: Ruuths besvär jämte ett fåtal handlingar rörande ett förberedande utslag af kammarrätten;
- 3:o) Handlingar till Kungl. Maj:ts utslag den 24 maj 1803 ang. besvär öfver kammarrättens utslag den 4 juni 1800 rörande Ruuths finansförvaltning. Den omfångsrika akten innehåller, bland annat, inbundna i två band ett flertal af de under processen mot Ruuth förebragta, mest omstridda handlingarna;
- 4:o) Handlingar rörande utländska lån. Buntten 1787—1791 är hämtad från Ruuthska samlingen; andra buntar innehålla räkenskaper för Liljencrants' finansförvaltning;
- 5:o) Statsberedningens skrivelser till Kungl. Maj:t samt dess protokoll och handlingar.

Enligt uppgift af Ruuth under processen blefvo några handlingar rörande hans förvaltning honom fränstulna å Marsvinsholm natten den 8—9 november 1793 (jfr anteckningar i Ruuthska samlingen).

Processakterna äro, såsom ofvan nämnts, tryckta med vissa bilagor t. o. m. utslaget den 22 november 1797 i ofvan citerade »Protocoller». etc. Vissa kammarrättens protokoll rörande förnämligast mindre viktiga momment af ärendets handläggning äro dock ej upptagna i desamma; allt fick ej heller tryckas (jfr kammarrättens protokoll den 11 november 1794 ang. förbud mot tryckning af handlingar rörande Ryssland och Danmark).

Sam. Clason.

12. RIKSARKIVARIENS ÅRSBERÄTTELSE FÖR 1905.

13. HANDLINGAR RÖRANDE ARKIVVÄSENDET.

14. SMÄRRE UTREDNINGAR.

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1906

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
12. Riksarkivariens årsberättelse 1905	323.
13. Handlingar rörande arkivväsendet.	
Arkivväsendet i allmänhet.	
a) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 19 augusti 1905 med förnyadt yttrande rörande ifrågasatt öfverlämnande af vissa handskrifter från universitetsbiblioteket i Lund till landsarkivet därstädes	367.
b) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 12 december 1905 angående öfverlämnande till landsarkivet i Vadstena af några i Linköpings stiftsbibliotek förvarade privilegiebref	372.
Handlingar rörande landsarkivorganisationen.	
a) Kungl. ecklesiastikdepartementets skrifvelse till riksarkivarien den 15 september 1905 angående Strängnäs stads- och landsförsamlingars arkivhandlingar	374.
b) Kungl. ecklesiastikdepartementets skrifvelse till riksarkivarien den 29 september 1905 angående Söderköpings stads arkiv	376.
c) Kungl. ecklesiastikdepartementets skrifvelse den 15 december 1905 angående Norrköpings stads arkiv	378.
d) Riksarkivariens cirkulär den 10 februari 1905 till arkivarierna vid landsarkiven	379.
e) Riksarkivariens cirkulär den 7 april 1905 till arkivarierna vid landsarkiven och föreståndaren för arkivdepoten i Visby	380.
f) Riksarkivariens cirkulär den 18 oktober 1905 till arkivarierna vid landsarkiven och föreståndaren för arkivdepoten i Visby	380.
14. Smärre utredningar.	
2) De Vellingkska samlingarna. Af L. M. Bååth	381.

12. RIKSARKIVARIENS ÅRSBERÄTTELSE FÖR 1905.

13. HANDLINGAR RÖRANDE ARKIVVÄSENDET.

14. SMÄRRE UTREDNINGAR.

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1906

Arsberättelse för 1905.

Till Konungen.

Jag får härmed i underdånighet afgifva föreskrifven årsberättelse om riksarkivets och landsarkivens verksamhet under år 1905, äfvensom angående arkivväsendet i allmänhet, för så vidt riksarkivet haft att göra därmed.

I.

Riksarkivet.

Den *ordinarie* från Eders Kungl. Maj:ts kansli härrörande accessionen till riksarkivets samlingar har under år 1905 utgjorts af 658 band eller buntar samt 33 originalförordningar (bil. A). Största antalet (311) har denna gång kommit från ecklesiastikdepartementet, som af brist på utrymme bl. a. öfverlämnat sina koncept 1789—1792 samt 1809—1840. Bland leveranserna från detta departement märkas i öfrigt kammarkollegii utlåtanen 1865 och 1867 med bilagor äfvensom ett kommittébetänkande 1879 angående ecklesiastik boställsordning, handlingar angående förslag till ny katekes 1873 samt handlingar angående jus patronatus 1840—1860-talet.

*Accession:
1. Sam-
lingarna.*

Den *extraordinarie* accessionen (bil. B) har varit ganska stor, uppgående till öfver 3,700 volymer. Det beror i främsta rummet därpå, att riksgäldskontoret vid sin flyttning från Riddarholmen till nya riksdagshuset öfverlämnade omkring 3,000 volymer, flertalet tillhörande rikets ständers

kontors, statskontorets riksgäldsafdelnings och riksgäldsdirectionens arkiv. Från medicinalstyrelsen hafva lämnats handlingar från ett rätt stort antal (17) kommittéer eller kommissioner, från statskontoret likaledes ett antal kommittéhandlingar m. m. Från krigsarkivet hafva i sammanhang med det där pågående ordnandet, liksom under föregående år, till riksarkivet öfverlämnats åtskilliga handlingar, som ej hafva någon plats i det förras serier. De bland dessa handlingar, som befunnits tillhöra andra, i riksarkivet ej förvarade arkiv, hafva i sin ordning till dem återställts. Två moderna kommittéarkiv ingå likaledes i den extraordinarie accessionen, nämligen kommitténs för förberedande granskning af styrelsens för statens järnvägstrafik förvaltning och krigslagskommitténs. Slutligen märkes i denna accession den del af kungl. rådet greve Mauritz Vellingks papper, som, förut förvarad på den Banérska egendomen Sjö i Uppland, jämte åtskilliga andra där befintliga arkivalier förlidet år inköptes af änkegreffvinnan J. Trolle-Bonde och af henne sedermera öfverläts till greve Carl Trolle-Bonde på Trolleholm. Genom användande af besparingar på anslaget till inköp af böcker och arkivalier samt genom ett af Eders Kungl. Maj:t i nåder beviljadt bidrag af 600 kr. sattes riksarkivet i tillfälle att af greve Trolle-Bonde inköpa dessa papper och därmed fullständiga den samling af sådana, som redan sedan gammalt där förvarades.

*Accession:
2. Depositioner.*

Äfven under år 1905 hafva åtskilliga depositioner af arkivalier gjorts i riksarkivet. Sålunda erhöll kammarrätten den 3 febr. genom nådigt medgifvande rätt att tills vidare i mån af behof och efter öfverenskommelse med riksarkivarien till förvarande i riksarkivet öfverlämna de serier af kronoräkenskaper för länen, som i vanliga fall bort stanna i kammararkivet, men som där ej för närvarande kunde finna plats, och öfverflyttades omedelbart 1,465 band dylika räkenskaper för åren 1896 och 1897. Statskontoret har för bättre utrymmes beredande till riksarkivet öfverflyttat sina serier af protokoll, registratur, koncept och diariier ända t. o. m. år 1800. Från ecklesiastikdepartementet hafva af samma anledning deponerats uppgifter angående samt sammandrag af redogörelser för folkundervisningen åren 1887—1895 och 1878—1895 respektive. Riddarhusdirektionen slutligen har i riks-

arkivet deponerat Gustaf II Adolfs konungaförsäkran den 31 dec. 1611, som förut förvarats i riddarhusarkivet uti dess samling af adelsprivilegier.

Riksarkivets bibliotek (jfr årsberättelsen för 1902) har öfverlämnats med 464 tryckalster (band, häften och kartblad), af hvilka 220 förvärfvats genom inköp, 244 erhållits genom gåfvor (bil. C).

*Accession:
3. Biblio-
teket.*

Åtskilliga leveranser hafva äfven 1905 gjorts från riksarkivet (bil. D), så till landsarkiven i Uppsala, Vadstena och Lund samt arkivdepoten i Visby åtskilliga serier af äldre domböcker hörande till de olika landsarkivområdena, så äfven till kammarkollegium, kammarrätten och statskontoret ett mindre antal räkenskaper, protokoll och andra handlingar, som från olika håll till riksarkivet öfverlämnats, så slutligen äfven till riksmarskalksämvet och universitetsbiblioteket i Uppsala några enstaka handlingar.

*Leveranser
från riks-
arkivet.*

År 1875 öfverlämnade professor Anders Fryxell till förvar i riksarkivet en förseglad samling papper, som tillhört framlidne excellensen grefve Gustaf Löwenhjelm och som skulle få öppnas efter 30 år. Detta skedde också på utsatt dag, den 1 oktober.

*Öppnad
handskrifts-
samling.
Gustaf Lö-
wenhjelm
papper.*

Samlingen, som sedermera ordnats i åtta buntar, innehöll hufvudsakligen handlingar från de många beskickningar, på hvilka Gustaf Löwenhjelm var använd, alltifrån 1805, då han skickades till Berlin, och fram på 1850-talet, då han sedan många år tillbaka var svenskt sändebud i Paris. De flesta tillhöra emellertid åren 1812—1816. Den innehöll vidare ett antal koncept och uppsatser af Löwenhjelm egen hand rörande allmänna ärenden, biografiska anteckningar, några »Minnen af Gustaf III» (af professor Fryxell tryckta), granskningar af historiska arbeten o. s. v., äfvensom ett mindre antal bref till Löwenhjelm. Åtskilliga handskrifter röra Karl Johan och Löwenhjelm förhållande till honom; så finner man t. ex. delar af generallöjtnant Suremains nyligen utgifna memoarer, uppsatser rörande Karl Johans verksamhet på olika områden före tronföljarvalet i Sverige m. m.

Genom riksarkivariens bemedling och en enskild persons frikostighet har till Sverige förvärfvats en ganska intressant handskriftssamling i tio band, som ägdes af en sakförare i

*Den Iver-
sens hand-
skriftssam-
lingen.*

Petersburg vid namn Iversen. Större delen af samlingen härrörde från den gren af släkten Horn, som skref sig till Äminne, och i densamma funnos representerade såväl den berömde sjöhjälten Klas Kristersson Horn som dennes föräldrar, barn, barnbarn och barnbarnsbarn. Handskrifterna, som af frih. Carl Carlsson Bonde inköpts, äro numera införlifvade med hans stora arkivaliska samlingar på Eriksberg. Genom köparens välvilliga tillmötesgående sattes riksarkivet dessförrinnan i tillfälle att för sin räkning uttaga några aktstycken, som för detsamma voro af vikt.

Besök.

Antecknade besök i riksarkivet hafva under året uppgått till 5,691, växlande från 325 i mars till 702 i augusti. Antalet personer, som enligt samma anteckningar begagnat riksarkivets samlingar, utgjorde 352, däraf 35 utlänningar. Af de utländska forskarne voro 4 från Danmark, 21 från Finland, 2 från egentliga Ryssland, 4 från Tyskland, 1 från Österrike (Galizien), 1 från Holland och 2 från Frankrike.

Handskriftslån.

Antalet lån till Eders Kungl. Maj:ts kansli samt andra myndigheter och institutioner har utgjort omkring 700, däribland för forskares räkning 35 handskriftslån till landsarkiven, kungl. biblioteket och universitetsbiblioteket i Uppsala. Till riksarkivet hafva för dess egen eller enskilda forskares räkning handskrifter lånats från Göta hofrätt och magistraten i Köping, från universitetsbiblioteket i Uppsala, stiftsbiblioteket i Linköping och handskriftssamlingen på Tids samt från danska riksarkivet och universitetsbiblioteket i Greifswald.

Tjänstemännen.

Någon förändring med de ordinarie tjänstemännen har icke under året inträffat. De extra ordinarie amanuensernas antal har varit sju. Fyra af dem hafva uppburit fast årsarfvode om 1,000—1,400 kr. mot 3—4 timmars daglig tjänstgöring samt med rätt till en månads semester utan afdrag å arfvodet (jämf. bil. E). Förre arkivarien frih. B. Taube har fortfarande utan arfvode tjänstgjort som biträdande arkivarie och förre amanuensen E. Wallmark har på särskildt uppdrag fortsatt registreringen af äldre justitiehandlingar. Utan att vara i riksarkivet inskrifven som tjänsteman har fl. kand. L. G. Strömsten med intresse utfört åtskilliga arkivaliska

arbeten. Ett kvinnligt biträde, som uti flera års tid arbetat i riksarkivet, har för dess räkning sedan hösten 1904 varit fast engagerad mot ett visst månadsarfvode utom vanlig ersättning för skrifning och med rätt till en månads ledighet.

De ordinarie tjänstemännen hafva begagnat sig af dem tillkommande semester. Amanuensen grefve Lewenhaupt har för sjukdom haft nära fem veckors och amanuensen Almquist för enskilda angelägenheter en half månads ledighet. Beträffande förordnanden hänvisas till bil. F.

Tjänstgöring.

I enlighet med de grunder, som numera bestämma ordningsarbetena i riksarkivet, hafva åtskilliga större samlingar, såsom »Städers acta», »Biographica», »Handlingar angående hofvet» m. fl., till hvilka i äldre tid handlingar från vidt skilda håll brukat föras, börjat genomgå. Förteckningar upprättas öfver handlingarnas härkomst, men själfva lämnas de tills vidare vanligen orörda, tills en gemensam plan för deras fördelning eller behandling kan uppgöras. I flera fall torde efter hand nya, naturliga grupper komma att framväxa i stället för de mekaniskt hopförda, som tidigare bildats och länge bestått. Redan nu hafva vissa hufvudserier bestämts, som, ifall ej uttryckligen annorlunda föreskrifves, gå före alla andra, t. ex. kungl. koncept och s. k. sköldebrefskoncept, skrivelser till de äldre vasakonungarne och deras kansli o. s. v. Särskildt i fråga om samlingen »Biographica» hafva några närmare bestämmelser blifvit fastställda för att efter hand tillämpas. Bland annat afsöndras privata brefsamlingar och andra familjepapper af något större omfång, hvilka på olika tider och sätt kommit till riksarkivet, och hänföras till »Enskilda arkiv och brefsamlingar», som numera utgör en hufvudafdelning i detsamma. Om de åtgärder för samlingsordnande m. m., som under åren 1902—1905 vidtagits, upplyser bil. G.

*Arbeten:
1. I allmänhet.*

Den 5 juni 1885 utfärdades ett nädigt bref till riksarkivarien om utgallring ur riksarkivet af öfverflödiga och obrukbara handlingar, innehållande bl. a. att handlingarna i de till statsdepartementen inkomna mål skulle, sedan minst 10 år förflutit, efter det de blifvit inför Kungl. Majt föredragna eller lagda ad acta, helst i sammanhang med deras

öfverlämnande till riksarkivet genomses af en utaf vederbörande departementschef därtill förordnad person, hvarvid borde utmärkas hvilka af handlingarna ansåges icke vidare kunna vara af värde för administrationen eller eljes af beskaffenhet att icke längre behöfva förvaras. Denna föreskrift torde endast delvis blifvit efterföljd och har i hvarje fall icke ledt till någon effektiv gallring. För att få utrönt i hvad mån äldre departementshandlingar kunde blifva föremål för sådan har af riksarkivarien och arkivarierna en undersökning företagits med en större del af 1879 års departementshandlingar, och hoppas jag att under loppet af år 1906 kunna framlägga resultaten af densamma.

För enskilda personers räkning inom och utom Sverige hafva, liksom förut, afskrifter blifvit gjorda och, när tiden så medgifvit, smärre undersökningar eller *utredningar* verkställt eller upplysningar anskaffats. De utländska upplysningssökandenas antal har uppgått till några och tjugo, och hafva de varit bosatta i Tyskland (14), Danmark, Finland, Polen, Frankrike och Holland.

Beträffande arbetet i öfrigt på riksarkivets särskilda afdelningar får jag meddela följande uppgifter.

Arbeten:
2. Administrativa afdelningen.

Administrativa afdelningen. Leveranserna från Kungl. Maj:ts kansli hafva på vanligt sätt genomgåts och granskats. Justitiehandlingarna före 1700, som lämnats oberörda af 1890-talets gallring, hafva börjat ordnas och förtecknas. Förtecknandet af de vid nämnda gallring behållna justitiehandlingarna 1700—1789 har fortgått. Granskningen och ombuntningen af revisionsakter från och med maj 1789 har likaledes fortgått och framskridit till och med 1818.

Den stora mängd af kommittéhandlingar, som från olika håll, i synnerhet från medicinalstyrelsen, öfverlämnats till riksarkivet, har varit föremål för särskild behandling och arbetet på den för tryckning afsedda förteckningen öfver sådana handlingar från tiden före 1809 fortgått.

Ordlandet af statskontorets arkiv har i riksarkivet, liksom i statskontorets egna lokaler, fortgått och hunnit så långt, att utförliga promemorior kunnat upprättas jämte förslag till uppställning af förteckningen. Ordlandet af kommerskollegii omfångsrika arkiv, utfördt hufvudsakligen i riksarkivet, närmar sig likaledes sitt slut. Med ordnande af

landtbruksstyrelsens arkiv har ännu en tjänsteman i riksarkivet varit sysselsatt.

Om granskningen af arkivförteckningar, som enligt 1900 års arkivstadga insändts till riksarkivet, samt om insamlade uppgifter angående kyrkoarkivlokalerna nämnas på annat ställe några ord.

Arkivarien på den administrativa afdelningen har fortfarande fört riksarkivets räkenskaper och accessionskatalog, haft tillsyn öfver inventarier och pappersförråd och jämte förre arkivarien frih. Taube öfvervakat bokbindarens arbete.

Historiska afdelningens sektioner. Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens i riksarkivet deponerade samling af pärmebref har slutbehandlats och förtecknats t. o. m. 1520, likaså har ordnandet af de genom d:r K. H. Karlsson anskaffade afskrifterna ur vatikanska arkivet fullbordats. Förtecknandet af de i beskickningsarkiven befintliga breffen till svenska ministrar vid främmande hof har fortgått och omfattat 13 afdelningar af den diplomatiska samlingen. Revisionen af Uppsala universitets kanslersarkiv och kansliets samling af handlingar rörande samma universitet har afslutats. En del af riksarkivets samlingar af enskilda personers brefväxling har i sammanhang med den här ofvan omnämnda förflyttningen reviderats och åtskilliga nya grupper uppstått, såsom för familjerna Mornay, Horn af Kankas, Lillieflycht, Lilliehöök, Lilliemark, Ryning, Sture, Trolle o. s. v. Den på sätt förut är nämndt kompletterade Vellingkska samlingen har underkastats en närmare undersökning såsom förberedelse för det definitiva ordnandet. Karl Gustaf Wrangels i Skoklosterarkivet befintliga brefväxling har slutordnats och förteckning börjat upprättas. Utredningen rörande svenska regementen och kårer med deras chefer har fortgått och en liknande utredning företagits rörande länsindelningsen, landshöfdingar, ståthållare m. m. under förra hälften af 1600-talet. Slutligen hafva förberedande arbeten påbörjats för utgifvande i tryck af en förteckning öfver Axel Oxenstiernas och hans söners brefväxling, för så vidt den i riksarkivets Oxenstiernska samling förvaras.

Arbeten:
3. *Historiska
afdelningens
sektioner.*

Riksarkivets bibliotek har fortfarande vårdats af amanuensen J. A. Almquist och protokollen vid arkivariesammanträdena förts af arkivarien P. Sondén.

Arbeten:
4. Publikationer.

Af konung Gustaf I:s registratur har tjugotredje delen (år 1552) utkommit och tjugofjärde delen har börjat tryckas. Redigeringen har ombesörjts af amanuensen J. A. Almquist.

Af *Svenska riksrådets protokoll* har tionde delen (1643—44) afslutats och af elfte delen (1645—46) har första häftet utgifvits, hvarjämte på fortsättningen 8 ark uppsatts. Denna publikation redigeras fortfarande af arkivarien S. Bergh.

Af årsberättelserna för 1903 och 1904 framgår, hurusom åt fil. dr V. Söderberg uppdragits att med år 1611 börja en ny serie af publikationen *Svenska riksdagsakter jämte andra handlingar, som höra till statsförfattningens historia 1521—1718*, och förarbetena hade framskridit så långt, att något manuskript kunnat lämnas till sättning. Det befanns emellertid under årets gång, att dr Söderbergs publicistiska och öfriga litterära verksamhet så pass starkt lade beslag på hans tid, att ingenting med säkerhet kunde bestämmas angående fortsättningen på denna del af *Svenska riksdagsakter*. Under sådana förhållanden ansåg jag det riktigast att befria honom från det uppdrag han erhållit beträffande ifrågavarande publikation och en öfverenskommelse i detta afseende träffades oss emellan på hösten. Däremot har e. o. amanuensen i riksarkivet fil. dr T. Höjer för sin del kunnat börja tryckningen af fjärde bandet, och det är att vänta, sedan numera en del tidkräfvande förarbeten blifvit undanjordade, att tryckningen af detta band skall kunna fortgå något så när jämnt. Om dessa förhållanden jämte annat underrättade jag Eders Kungl. Maj:t i en underdånig skrifvelse den 25 september och hemställde på samma gång, då det torde vara svårt för närvarande att finna någon utgifvare lämplig eller villig att öfvertaga den nya serien från 1611, huruvida icke tidsgränsen för denna publikation kunde utsträckas till 1809 i syfte att få börja bl. a. en utgifning af rikets ständers bref till Kungl. Maj:t under frihetstiden (1719—72), hvilka bref på grund af det högt utvecklade parlamentariska lifvet under detta tidsskede borde kunna väcka intresse på mer än ett håll och på samma gång på grund af arkivmaterialets beskaffenhet vore jämförelsevis lätta att redigera.

Arbetena på *Svenskt diplomatarium* hafva under förlidet år begränsats till det i förra årsberättelsen omnämnda ort-,

person- och sakregistret till de två första banden af denna urkundssamling och är ortregistret i det närmaste färdigtryckt.

Af *Meddelanden från svenska riksarkivet* har under året utgifvits *Ny följd I: 9—11*, som innehöll årsberättelse för 1904, »Handlingar rörande arkivväsendet», äfvensom under hufvudtiteln »Smärre utredningar» början till en serie kortare undersökningar af arkivaliskt-historiskt innehåll.

Sedan de flesta i frågan hörda myndigheterna i hufvudstaden afgifvit infortrade utlåtanden med anledning af riksarkivariens underdåniga skrifvelse den 3 okt. 1903 angående frågan om utgallring af värdelösa handlingar inom de centrala ämbetsverken, hafva dessa utlåtanden remitterats till riksarkivarien för nytt yttrandes afgifvande. *Gallring.*

En hemställan om utgallring af vissa privata räkenskaper, som hamnat i Malmö stadsarkiv, har af riksarkivarien behandlats men ej ansetts föranleda någon underdånig framställning.

Sedan riksarkivarien vid personligt sammanträffande med den danske riksarkivarien erhållit dennes muntliga löfte om tillåtelse för svenska riksarkivets bokbindare att vid provinsarkivet i Köpenhamn taga kännedom om där praktiserade nyare metoder i fråga om arkivaliers lagning och konservering och Eders Kungl. Maj:t för ändamålet beviljat ett anslag af 150 kr., afreste nämnde bokbindare i början af sommaren till Köpenhamn. Under vid pass halfannan veckas vistelse därstädes var han i tillfälle att göra åtskilliga värdefulla iakttagelser och särskildt att sätta sig in i förfaringssättet vid användningen af det af en tysk tekniker uppfunna flytande ämnet zapon, som tydligen har en stor förmåga att gifva sammanhållning och stadga åt af fukt skadadt eller till och med halfförmultnat papper. Af sin förvärfvade erfarenhet har han efter återkomsten till riksarkivet upprepade gånger gjort bruk. *Riksarkivets bokbindare.*

På anmodan från Kungl. ecklesiastikdepartementet meddelade riksarkivarien den 21 juni uppgift dels å ungefärliga storleken af det utrymme och antal rum, som riksarkivet nu *Riksarkivets lokaler.*

disponerar, dels ock ungefärliga storleken af det utrymme och antal rum, hvaraf detsamma under den närmaste framtiden kunde anses blifva i behof. Det framgick däraf, under förutsättning att af de i riksarkivets lokaler för närvarande befintliga depositionerna flertalet komme att stanna kvar och med hänsyn därtill att riksarkivet i det hittills af detsamma disponerade slottshvalfvet måste utrymma omkring 300 meters hyllängd, att det disponibla utrymmet i riksarkivets nuvarande lokaler kunde beräknas till omkring 3,000 längdmeter, hvilket visserligen vore tillräckligt för den ordinarie tillväxten under åtskilliga år framåt, men däremot icke för någon större centralisering af öfriga ämbetsverks äldre arkivalier. Sedan dess har det disponibla utrymmet ytterligare minskats. Dels förlorades i slottshvalfvet ett större hyllutrymme än ursprungligen varit beräknadt, dels mottog riksarkivet, såsom ofvan nämnts, under hösten en stor leverans af arkivalier från riksgäldskontoret till en utsträckning af omkring 350 längdmeter. Leveransen fyller till större delen ett rum å den öfversta botten i riksarkivets nya byggnad, som sålunda definitivt måst tagas i användning.

Den 25 sept. 1905 ingick riksarkivarien till Eders Kungl. Maj:t med en underdånig framställning angående behovet af elektrisk belysning i riksarkivet. Under omkring tre månaders tid (november—januari) vore det ofta klockan $1\frac{1}{2}$ 3, stundom ännu tidigare, så mörkt, att allt egentligt arbete måste upphöra; däraf lede i vissa hänseenden själfva arkivarbetet; därjämte hindrades tjänstemännen under en ganska afsevärd tid från alla vetenskapliga arbeten, undersökningar eller studier för egen räkning; de försiktighetsmått, som iakttogos vid elektriska belysningsanläggningar vore numera så stora, att eldfaran i det närmaste kunde anses vara utesluten, så mycket hellre som meningen icke vore att införa dylik belysning i de egentliga förvaringsrummen utan endast i ett par arbetsrum och möjligen äfven i bokbindareverkstaden. En undersökning af det eventuella behovet utaf lampor har sedermera skett genom kungl. öfverintendentsämbetets försorg, då afseende äfven fästes vid behovet af belysning i en mörk men ofta använd spiraltrappa, äfvensom i maskinistens arbetslokal.

II.

Landsarkivorganisationen.

I föregående årsberättelse omnämndes riksarkivariens *Organisationen i allmänhet.* förslag till upprättande af ett särskildt landsarkivområde för Norrland. Där anfördes ock, att stadsfullmäktige i Östersund i anledning af väckt förslag beslutit kostnadsfritt upplåta till tomt för en blifvande arkivbyggnad i denna landsända ett jordområde af omkring 50 ar samt erbjudit för ändamålet ett af tre å bilagd kartsniss utmärkta jordområden. Kungl. öfverintendentsämbetet har sedermera på ort och ställe låtit syna de tre föreslagna områdena och på anförda skäl gifvit företräde åt en med nr 6 utmärkt vretlott belägen utmed Köpmangatan, och har riksarkivarien under muntliga meddelanden med ämbetets ombud ingenting haft att erinra däremot. Sedan riksarkivarien därefter lämnat infordrad utredning om behovet af utrymme för det ifrågasatta landsarkivet och därvid efter inhämtade upplysningar och gjorda beräkningar meddelat, att för ett för hela Norrland afsedt landsarkiv ett utrymme af 3,000 meter torde vara mer än tillräckligt för en femtioårsperiod, samt att ett utrymme af 3,500 meter kunde anses räcka inemot 100 år, har Eders Kungl. Maj:t den 13 okt. anbefallt kungl. öfverintendentsämbetet att efter samråd med riksarkivarien uppgöra ritnings- och kostnadsförslag till landsarkivbyggnader å nämnda område, afsedda att mottaga arkivalier från hela Norrland, Gäfleborgs län däri inbegripet, och innehållande i särskildt hus arkivrum med 3,000 meters hyllutrymme och i en med arkivhuset genom täckt gång förbunden mindre byggnad arbets- och expeditiionslokaler jämte bostadslägenheter för vaktbetjäning, allt med värmeledning.

Såsom förmodas kunde, har landsarkivorganisationens genomförande då och då sammanstött med lokala intressen och framkallat ansökningar om undantag från densamma. I afseende på stadsarkiv ha också sådana undantag gång efter annan tillsvidare beviljats, dock på villkor, som afsågo nödiga

garantier i fråga om arkivens säkerhet, tillgänglighet och vård och medförde, att de i alla fall blefvo infogade i den allmänna organisationen. Villkoren hafva formulerats i hufvudsaklig öfverensstämmelse med dem, som 1902 fastställdes för Malmö stadsarkiv. Äfven i afseende på kyrkoarkiven i ett par städer hafva sådana undantag medgifvits. Däremot har under år 1905 en dylik ansökan från en landsförsamling i fråga om dess kyrkoarkiv i öfverensstämmelse med de hörda myndigheternas afstyrkande blifvit afslagen, och synes sålunda en fast princip blifvit vunnit i fråga om dylika undantags beviljande. Det säger sig också själf, att, om ett flertal kyrkoarkiv på landet på detta sätt skulle tagas undan, hela organisationen på ett betänkligt sätt skulle rubbas och gagnet för allmänheten af densamma väsentligen förminskas. Att denna organisation i öfrigt redan nu kan sägas i det stora hela verka på ett ganska tillfredsställande sätt och mer och mer motsvara den vackra uppgift, som är satt för densamma, framgår af arkivariernas senast ingifna årsberättelser.

Under året hafva svar ingått på den i förra årsberättelsen omnämnda, af riksarkivarien anbefallda undersökningen rörande förhållandet mellan kronofogde- och häradsarkivarekontorens arkivalier å ena sidan samt länsstyrelsernas å den andra, i syfte att få utrönt, huruvida alla de handlingar, som enligt gällande författning samlas i landsarkiven, också behöfde för all framtid förvaras. Det har emellertid visat sig, att denna undersökning åtminstone för närvarande ej ledt till några praktiskt användbara resultat. I fråga om uppställning af förteckningar öfver häradsarkivarekontorens arkiv har arkivarien vid landsarkivet i Vadstena uppgjort en plan, som insändts till riksarkivarien och af honom remitterats till de båda andra landsarkivarierna för utlåtandens afgifvanden.

De särskilda landsarkiven. Jag öfvergår härefter till redogörelsen för de särskilda landsarkivens tillstånd och verksamhet under år 1905.

1. *Uppsala.* *Landsarkivet i Uppsala.* I afseende på lokalerna må anföras, att det i bottenvåningen belägna som n:r 6 betecknade rummet fått sin hyllinredning färdig och följaktligen kunnat tagas i besittning. Sedan i södra slottstornet en

vattencistern blifvit anbragt, hafva fyra vattenposter med tillhörande slangar blifvit uppsatta i förstugorna, en till hvarje våning. Åtskilliga smärre förbättringar i afseende på golf, väggarnas målning, värmeelement m. m. hafva dels blifvit verkställda, dels ställts i utsikt att i den närmaste framtiden utföras. I afseende på utrymmet meddelar arkivarien, att icke fullt hälften af arkivets hyllutrymme, men ej synnerligt långt därifrån är upptaget af inkomna arkivalier.

Leveranser af arkivalier hafva under året skett från Uppsala, Stockholms och Västmanlands län och uppgår denna ordinarie accession till 4,766 vol. Från riksarkivet har lämnats en samling domböcker från sistnämnda län (105 vol.), och slutligen har bergmästarämbetet i östra distriktet öfverlämnat de äldre delarna af dess arkiv (304 vol.). Totalsumman af de gjorda leveranserna uppgår till 5,175 band och buntar (jämf. bil. H).

Biblioteket har ökats med 160 band och häften, af hvilka 94 voro skänkta och 66 köpta.

Besöken för forskningsändamål ha väsentligen ökats och uppgifvas till 365 mot 121 under år 1904.

Afven antalet begärda upplysningar, undersökningar, afskrifter m. m. dylikt har ökats. Några af de begärda undersökningarna hafva kräft så pass mycken tid och arbete, att de väl kunna kallas utredningar, vare sig ändamålet varit genealogiskt eller praktiskt juridiskt.

Utlåning af arkivalier har ägt rum till kungl. biblioteket samt till landsarkiven i Vadstena och Lund.

Såsom e. o. amanuenser hafva tjänstgjort fil. lic. A. Bratt och fil. kand. S. Tunberg, hvilken senare i februari antogs till e. o. amanuens. Den förre har uppburit fast arvode efter 1,800 kr. om året med 4 timmars tjänstgöring. Dessutom hafva tvenne studerande, fil. kand. S. J. Sandström och S. G. Sandström, en kortare tid biträdt vid vissa ordningsarbeten utan att vara inskrifna som e. o. amanuenser.

Arkivarien har utom sin semester haft en månads tjänstledighet för hälsans vårdande. Hans befattning har under tiden upprätthållits af e. o. amanuensen Bratt.

De egentliga arkivarbetena hafva liksom förut väsentligen bestått dels i granskning af inkomna leveranser, dels i omordnande af åtskilliga arkiv, som inkommit i mindre till-

fredsställande skick. Det senare har i främsta rummet gällt häradsrättsarkiven, men äfven Stockholms länsstyrelses arkiv, åtskilliga lagmansrätts-, kronofogde-, häradsskrifvare-, stads- samt kyrkoarkiv hafva blifvit föremål för omordnande, hvarvid de af Eders Kungl. Maj:t fastställda planerna, när sådana funnits, blifvit följda.

Riksarkivariens inspektion ägde rum den 20 juni.

*Arboga
stadsarkiv.*

Arboga stadsarkiv. Under året har inredningen af den nya arkivlokalen ägt rum, och kan arkivets definitiva ordnande numera taga sin början.

2. *Vadstena.* *Landsarkivet i Vadstena.* I afseende på lokalerna meddelar arkivarien, att i nedre våningen den stora salen är helt och hållet tagen i anspråk af arkivalier från Östergötlands län och att den bredvid liggande mindre salen måste reserveras för blifvande accessioner samt att i öfre våningen den stora salen kommer att fyllas af arkivalierna från Skaraborgs och Älfsborgs län, så att där endast återstår en mindre sal samt två små rum, hvilka likaledes böra reserveras för blifvande accessioner. I öfre våningen skulle sålunda endast tillfällig plats för arkivalier från ett mindre län kunna beredas. Då nu, äfven om landsarkivområdena skulle komma att förändras, åtminstone tre län till måste anses komma på detta landsarkivs lott, föreligger sålunda nödvändigheten att inom en nära liggande framtid inreda ännu en del af Vadstena slott för arkivändamål. Jag får följaktligen anledning att i en särskild skrifvelse längre fram återkomma till denna fråga.

Den ordinarie accessionen från Östergötlands, Skaraborgs och Älfsborgs län uppgår sammanlagdt till 4,559 volymer, insända från 215 småarkiv, som representera det största antalet sådana, från hvilka hittills leveranser skett. Härtill kommer en extraordinarie accession af 395 vol., det hela alltså 4,994 vol., äfvensom en mindre deposition utaf gårdshandlingar (jfr bil. H).

Biblioteket har ökats med 237 vol., 121 förvärfvade genom köp och 116 genom gåfvor.

Besöken i forskningsändamål uppgifvas till 82 och antalet forskare till 60.

Tillsammans 50 gånger hafva ämbetsverk eller enskilda begärt afskrifter, upplysningar eller utredningar. För enskilda

personers räkning hafva sådana arbeten utförts på annan tid än tjänstetiden och stundom varit mycket tidsödande.

Från landsarkivet hafva handlingar utlånats till kungl. biblioteket, landsarkivet i Lund, häradsarkivaren i Södra Vadsbo fögderi och pastorsämbetet i Forshem. Till landsarkivet hafva handlingar lånats från riksarkivet, kungl. biblioteket, landsarkivet i Uppsala, stiftsbiblioteket i Linköping, Norrköpings magistrat samt 4 pastorsämbeten.

Som e. o. amanuenser hafva tjänstgjort fil. kand. G. Fjetterström, som uppburit fast arvode af sammanlagdt 1,800 kr. mot 4 timmars daglig tjänstgöring, samt E. Ihrfors. Dessutom har fil. kand. A. Wiselius under någon tid biträdt vid arkivarbetena.

Arkivarien har begagnat sig af en månads semester, under hvilken tid tjänsten upprätthållits af e. o. amanuensen Fjetterström.

De egentliga arkivarbetena hafva dels bestått i granskning af inkomna leveranser, dels i omordnande af åtskilliga i bristfälligt skick inkomna arkiv, äfven här i främsta rummet häradsrättsarkiven. Sedan numera så godt som alla arkivalier från Östergötlands och Skaraborgs län, som bort insändas, samt en öfvervägande del af samma arkivalier från Älfsborgs län inkommit, har det vidare befunnits nödvändigt att börja signera arkivalierna. Detta arbete har utförts af vaktmästaren, som försett handlingarna med nya omslag och påsatt tryckta rubriker och signeringslappar. Om den af arkivarien uppgjorda planen till uppställning af ett häradsarkiv är här ofvan nämndt. För kyrkoarkiven har en plan till »liggare» uppgjorts, i det att fullständig förteckning uppgjorts öfver ett visst kyrkoarkiv, med utrymme lämnadt under hvarje afdelning för blifvande accessioner åtminstone ett femtiotal år framåt. Vidare har detaljförtecknande af födelse-, vigsel- och dödslängder i kyrkoarkiv från Östergötlands län fortgått. Lappkataloger öfver arkivets pergamentsbref, handritade kartor och bibliotek hafva äfven upprättats.

Amanuensen Fjetterström har under två månaders tid varit sysselsatt med ordnande af länsstyrelsens arkiv i Nyköping och afslutat detta arbete.

Försök med torfeldning har under vintern anställts. Af torfingenjörens redogörelse framgår, att den större varmvattenpannan ej lämpar sig för sådan, men väl den mindre. Priset på torf ställer sig emellertid fortfarande så högt, att någon ekonomisk fördel ej genom dess begagnande kan vinnas, hvarför arkivarien ej för närvarande ansett lämpligt att utbyta koks mot torf som bränsle vid den mindre pannans uppvärmning.

Riksarkivariens inspektion ägde rum den 27—28 maj.

*Strängnäs
kyrkoarkiv.*

På ansökan af Strängnäs stads- och landsförsamlingar, hvilka för närvarande tillhöra Vadstena landsarkivområde, har Eders Kungl. Maj:t den 15 sept. på af riksarkivarien föreslagna villkor medgifvit dem befrielse tills vidare från skyldighet att till landsarkiv öfverlämna de arkivalier, som afses i nådiga kungörelsen den 14 nov. 1902.

*Söderköpings
och
Norrköpings
stadsarkiv.*

Staden Söderköping har den 29 sept. likaledes befriats tills vidare från skyldigheten att till landsarkivet i Vadstena insända sina arkivalier under i hufvudsak samma villkor, som den 10 juni 1904 bestämdes för Arboga.

Redan den 26 okt. 1900 befriades staden Norrköping tills vidare från samma skyldighet, men villkoren voro ej fullt desamma. På framställning af riksarkivarien har Eders Kungl. Maj:t den 15 dec. för åtnjutande af denna förmån fastställt samma villkor som för Söderköping och Arboga, med den skillnad att vården om stadsarkivet efter den nuvarande aktuariens afgang skall öfvertagas af andre rådmannen, tills annorlunda kan blifva förordnad.

*Göteborgs
arkivväsen.*

Sedan stadsfullmäktige i Göteborg anhållit om uppskof med föreskrifven förflyttning af stadens arkivalier till landsarkivet i Vadstena, till dess pågående utredning angående anskaffande af arkivlokal för nämnda arkivalier hunne afslutas och stadsfullmäktige hunne inkomma med den underdåniga framställning, som däraf kunde blifva en följd, har Eders Kungl. Maj:t den 25 augusti medgifvit det sökta anståndet tillsvidare intill utgången af år 1907.

3. *Lund.* *Landsarkivet i Lund.* Den ordinarie accessionen från myndigheter i Malmöhus, Kristianstads, Blekinge och Hallands län har utgjorts af 6,528 vol., den e. o. accessionen, från riksarkivet, direktionen öfver Lunds hospital och asyl samt genom

gåfvor, uppgår till 568 vol. och hela accessionen sålunda till 7,096 vol. (jämf. bil. H).

Biblioteket har ökats med 212 nummer, 59 förvärfvade genom köp, 153 genom gåfvor. Af det år 1903 anvisade anslaget till bokinköp (1,500 kr.) återstod vid årets slut endast 131 kr. 28 öre.

Antalet forskningsbesök angifves till 1,064, det lägsta antalet, 63, i april, det högsta, 121, i september, och för forskarnes räkning framtogs tillsammans 3,954 volymer. Beträffande expeditionstiden, enligt instruktionen kl. 10—2, anmärker arkivarien olägenheten däraf, att den helt och hållet sammanfaller med den tid, då universitetsbiblioteket hålles öppet.

Till andra arkiv, bibliotek och ämbetsverk hafva under året utlånats 29 volymer. För forskares räkning hafva till landsarkivet lånats 129 volymer från många olika håll, riksarkivet och kammararkivet i Stockholm, landsarkiven i Vadstena och Uppsala, kungl. biblioteket i Köpenhamn, universitetsbiblioteken i Uppsala och Köpenhamn, Göta hofrätts arkiv, Landskrona stadsarkiv och åtskilliga kyrkoarkiv. Om de svårigheter, som i ett fall mött vid det begärda lånet, nämnas några ord här längre fram under afd. III.

Antalet afskrifter, som på rekvisition tillställts myndigheter och enskilda, uppgår till 71. Därjämte hafva åtskilliga genealogiska utredningar verkstälts.

Såsom e. o. amanuenser hafva tjänstgjort på samma villkor som under föregående år numera docenten K. Stjerna och fil. kand. C. G. Weibull. Dessutom hafva vid vissa arkivarbeten biträdt fil. lic. S. Wallengren, landstingsmannen N. Johnsson, fil. kand. P. Sörensson, pastor A. Hagen och fröken E. Göllich. Med den utveckling arkivet tagit anser arkivarien anslaget till vikariatsersättningar, arfvoden åt extra biträden m. m. för otillräckligt.

Arkivarien har haft en månads semester och hans tjänst under tiden skötts af e. o. amanuenserna Stjerna och Weibull (en half månad hvardera).

Arkivarbetena hafva, liksom vid de öfriga landsarkiven, till stor del bestått i granskning och ett första ordnande af de inkomna leveranserna. Men därjämte har ett mera ingående ordnande och förtecknande af vissa arkiv ägt rum, så t. ex. med i landsarkivet förvarade kommissioners arkiv, med ett par

häradsrätts- och ett prostarkiv samt med staden Lunds arkiv. Ordnanandet af landskontorets i Malmö arkiv har fortgått, likaså arbetet med uppgörande af en generalkatalog öfver kyrkoarkiven.

E. o. amanuensen Weibull har ordnat och förtecknat städerna Helsingborgs och Ystads arkiv för tiden från och med 1801.

Bindnings- och konserveringsarbetena hafva fortgått under något mer än halfva året men under återstående delen varit afbrutna genom bokbindarens sjukdom. Konserveringsåtgärderna hafva genomgående gifvit goda resultat.

Riksarkivariens inspektion ägde rum den 29 och 30 maj.

*Malmö
stadsarkiv.*

Malmö stadsarkiv. Arkivlokalerna hafva så till vida förbättrats, som ett nytt expeditions- och forskningsrum blifvit inredt med egen ingång genom rådhusets södra vestibul, i stället för att besökande tidigare måste passera ett af sessionsrummen.

Accessionen har varit ringa, 32 band eller buntar, delvis ända fram till 1904, från magistratens, rådhusrättens, de kommunala myndigheternas samt Caroli församlings expeditioner jämte ett par gåfvor.

Arkivet har mottagit besök till ett antal af 395; de egentliga forskarne beräknas till 46, de flesta från Malmö, men några äfven från andra orter i Sverige samt från Köpenhamn. Åtskilliga lån af handlingar till och från arkivet för forsknings- eller andra ändamål hafva förekommit. 342 afskrifter hafva expedierats, flertalet till drätselkammarens ombudsman, men ej så få äfven till enskilda personer.

Arkivarien har delvis varit sysselsatt med ordnande af magistratens och rådhusrättens *in*ineliggande handlingar 1679—89. Han har vidare påbörjat en förteckning öfver äldre kungl. bref och privilegier. Bouppteckningar och arfskiften under åren 1802—1835 hafva registrerats och en fullständig förteckning öfver stadens mantals- och skattskrifningslängder från och med 1658 har upprättats.

Arkivarien framhåller den ansevärd ökningen af besök mot förra året (395 mot 251) och af begagnade arkivalier (783 mot 305), hvarigenom expeditionsgöromålen väsentligen ökats. Expeditionstiden är för närvarande 8 timmar i veckan. Han anser, att timantalet borde fördubblas, så att arkivarien själf kunde få mera tid för egentliga arkivarbeten; en förut-

sättning därför är visserligen att hans löneförhållanden förbättrades.

Arkivet inspekterades af riksarkivarien den 31 maj.

Arkivdepoten i Visby. Sedan föreståndarplatsen anslagits ledig och 9 ansökningar inkommit, bland andra från två polis-konstaplar och två f. d. soldater, utsåg riksarkivarien den 18 febr. fil. lic. Oscar Vilhelm Wennersten till föreståndare från och med den 1 mars. Den 16 juni besöktes arkivlokalen af riksarkivarien jämte intendenten i kungl. öfverintendentsäm-betet F. Eckert, då besiktning företogs. Byggnaden har ett fritt och mot eldfara synbarligen ganska tryggadt läge men läm-nade i öfrigt åtskilligt att önska. Det yttre, från väggarna till taket, var synnerligen vanvårdadt och detsamma gällde om de närmaste omgifningarna. Skyddet mot inträngande regnvatten var på alla håll mycket otillräckligt. Expeditions-lokalen, själfva arkivrummen och vaktmästarbostaden hade under våren företett en hög fuktighetsgrad och det hade visat sig mycket svårt att få värmeledningen att riktigt funktionera; temperaturen i de olika rummen hade hållit sig vid en syn-nerligt låg grad. Af dessa anledningar hade lokalerna först i juni månads början kunnat tagas i besittning. Åtskilliga andra brister anmärktes också. Genom kungl. öfverintendents-ämbetets försorg hafva emellertid några af de värsta olägen-heterna redan i år blifvit afhulpna. Effektiva åtgärder mot inträngande af regnvatten och mot drag hafva vidtagits, en källare, dels för arkivlokalens bränsle, dels för vaktmästa-rens behof, har inredts o. s. v. Andra förbättringar torde komma att vidtagas i år och det är sålunda att hoppas, att lokalen efter hand kan försättas i ett något så när tillfreds-ställande skick. Temperaturen i rummen synes under årets sista månader varit normal och fuktighetsgraden, som i början af hösten betydligt stigit, har i december åter minskats.

Efter samråd med riksarkivarien har kungl. öfverinten-dentsämbetet låtit anskaffa nödiga inventarier och mot dem kunde inga befogade anmärkningar göras.

Den 28 sept. företogs af magistraten den sedvanliga eko-nomiska besiktningen, då likaledes åtskilliga brister anmärktes till afhjälpande, hvilket delvis redan har skett.

4. *Arkiv-
depoten i
Visby.*

I skrivelser till resp. pastorsämbeten har föreståndaren infordrat kyrkoarkivens äldre arkivalier, men några leveranser ha ännu icke hunnit inkomma. Däremot har föreståndaren själf i arkivet deponerat de afdelningar af hans egna tryckta och handskrifna gottlandssamlingar, som röra topografi, kultur och personhistoria. Till arkivet ha vidare öfverlämnats att för framtiden där förvaras prostarne M. och S. Gustafsons manuskriptsamlingar, som för kännedomen om Gottlands personhistoria lära vara af stor betydelse. Ett par mindre leveranser från riksarkivet och Lunds hospital hafva skett. För egen del har föreståndaren därjämte varit sysselsatt med ordnande af Visby rådhusrätts arkiv.

*Stockholms
arkivväsen.*

Stockholms arkivväsen. I början af året inkommo af drätselnämnden utsedde särskilda kommitterade med ett utlåtande, dateradt den 6 jan., angående ett Stockholms stads arkiv och bibliotek, åtföljdt af förslag till instruktion för institutionen, förslag till bestämmelser om arkivaliers öfverlämnande till densamma, tabell öfver behöfligt utrymme samt promemoria angående erforderliga byggnaders uppförande i kvarteret Bergsfallet (på Kungsholmen). Förslagen, som i tillämpliga delar följt senaste instruktion för landsarkiven och kungörelsen om arkivaliers öfverlämnande till dessa, innebära bl. a. att ett stadens arkiv i det omfång, som af riksarkivarien antydts i hans underdåniga skrifvelse den 10 nov. 1902, skall upprättas, att det skall stå under uppsikt och ledning af riksarkivarien i samråd med Stockholms stads drätselnämnd, att stadsarkivarie utnämnes af Eders Kungl. Maj:t efter förslag, att på förslaget ingen må uppföras, som ej af riksarkivarien förklarats kompetent, att riksarkivarien utöfvar inspektion och i öfrigt har ledningen i arkivtekniska frågor, att stadsfullmäktige utöfva beslutanderätt och kontroll öfver arkivets budget, att drätselnämnden tillsätter alla vid arkivet anställda tjänstemän utom stadsarkivarien, beviljar tjänstledighet, förordnar vikarier o. s. v. Ritningar till en eventuell arkivbyggnad samt kostnadsberäkningar lära för närvarande vara under utarbetande.

III.

Arkivväsendet i allmänhet.

Den nådiga stadgan af den 31 december 1900 angående *Tillämpningen af arkivstadgan den 31 dec. 1900.* vissa offentliga arkiv föreskref visserligen, att dessa skulle ordnas och förtecknas och ett exemplar af förteckningen insändas till riksarkivet, men innehöll, utom för kyrkoarkiven, ingen annan bestämmelse om tiden, inom hvilken detta skulle ske, än den, att stadgan skulle träda i kraft den 1 jan. 1903. Sedan femte året efter stadgans utfärdande inbrutit och det visat sig, att förteckningar från ett mycket stort antal myndigheter ännu icke inkommit till riksarkivet, hvilket syntes innebära, att deras arkiv icke blifvit i enlighet med gällande föreskrifter ordnade, ansåg sig riksarkivarien sistlidne maj månad genom ett tryckt cirkulär böra fästa vederbörandes uppmärksamhet på angelägenheten af att, ifall sådant ej redan skett, åtgärder vidtoges för arkivens ordnande instundande sommar, så att förteckningar måtte före årets slut kunna upprättas och till riksarkivet insändas. Detta har också numera skett beträffande ett flertal arkiv (jämför bil. I). Några myndigheter hafva anmält förhinder af olika slag eller formligen begärt uppskof, hvilket i hvad på riksarkivet ankommer beredvilligt medgifvits. Somliga hafva emellertid tills dato alldeles icke afhört.

Det har af de inkomna förteckningarna visat sig, att de af Eders Kungl. Maj:t under år 1903 fastställda planerna utan större svårigheter låtit tillämpa sig. Endast i några få fall hafva förteckningar måst återsändas till omarbetning och då egentligen af den anledningen att ingen plan alls blifvit följd. Stundom har riksarkivariens råd inhämtats, hvilket officiellt eller enskildt blifvit meddeladt, så t. ex. beträffande bergmästarearkiven, för hvilka ingen särskild plan finnes utfärdad.

Länsstyrelsens i Nyköping arkiv har, såsom redan anförts, ordnats genom en tjänsteman vid landsarkivet i Vadstena. stadsarkiven i Helsingborg och Ystad af en tjänsteman vid landsarkivet i Lund. För ordnande af domkapitlets i Visby

arkiv har, efter riksarkivariens hörande, ett mindre anslag af Eders Kungl. Maj:t beviljats. I hufvudstaden har, såsom likaledes här ofvan nämnts, ordnandet af vissa ämbetsverks arkiv fortsatts eller afslutats genom tjänstemän i riksarkivet.

Hvad kyrkoarkiven angår hafva förteckningar omfattande tiden till och med 1900 inkommit från alla stift, ehuru för vissa ej alldeles fullständigt; dock saknas fortfarande sådana för de under Stockholms stads konsistorium lydande församlingarna. Åtskilliga af dessa förteckningar omfattade kyrkoarkivet i dess helhet. En jämförelse med de år 1884 insända förteckningarna har i sådana fall börjat anställas och det har visat sig, att under den korta tid, som sedan de sistnämndas upprättande förflutit, på åtskilliga ställen kyrkliga arkivalier synas hafva förkommit.

På grund af en i förra årsberättelsen omnämnd skrifvelse af riksarkivarien till domkapitlen hafva mer och mindre fullständiga uppgifter om kyrkoarkivlokalernas beskaffenhet från alla stift med undantag af Skara* och Göteborgs, till riksarkivet inkommit. Utdrag hafva här stiftsvis och i alfabetisk ordning i ett slags liggare blifvit införda. I flertalet fall har det, såsom var att vänta, visat sig, att arkivlokalerna ur synpunkterna af skydd mot eldfara och fukt voro mindre tillfredsställande.

Tillämpningen i vissa fall af kungörelsen den 22 maj 1903 om allmänna grunder för vissa offentliga arkivs ordnande.

Sedan riksarkivarien, såsom i förra årsberättelsen anförts, redan år 1904 den 9 februari i en underdånig skrifvelse hemställt om tillämpning på kammararkivet af de allmänna grunderna för ordnande och förtecknande af vissa offentliga arkiv och kammarkollegium förlidet år i ett underdånigt utlåtande bl. a. anført, att dessa numera tillämpades, i den mån sådant kunde ske utan rubbning af kontinuiteten i ordningsarbetet, men att en konsekvent tillämpning af desamma skulle medföra en principiell omkastning i det pågående och nu mot slutet sig närmande ordningsarbetet i kammararkivet, har Eders Kungl. Maj:t den 17 nov. funnit riksarkivariens framställning icke föranleda någon vidare åtgärd. Det är skada att kammararkivet till följd af omständigheternas makt sålunda tills vidare synes komma att mer eller mindre utgöra

* Från Skara stift hafva uppgifterna i början af detta år insända.

ett undantag från det offentliga arkivväsendets organisation i öfrigt.

På grund af framställningar från arkivarierna vid landsarkiven i Uppsala och Lund hade riksarkivarien i skilda underdåniga skrivelser dels 1904, dels 1905 hemställt om öfverlämnande till nämnda arkiv af vissa i universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund för närvarande förvarade arkivalier, som uppenbarligen en gång tillhört offentliga arkiv, utan vederbörligt tillstånd, såvidt känt är, afsöndrats därifrån och enligt de grunder, som numera tillämpades i fråga om det offentliga arkivväsendet, borde återförenas med de arkiv, dit de en gång hört och hvilka uti ifrågavarande fall öfverlämnats till landsarkiv. Mot grundsatsen i och för sig torde ingen förnuftig invändning kunna göras och någon sådan har icke heller gjorts: att allt kommer på sin rätta plats är icke minst inom arkivvärlden ett mål värdt att sträffa efter. Medan på ett håll stort tillmötesgående visats, har emellertid på ett annat vederbörande universitetsmyndigheter (med undantag för en deposition) icke funnit sig kunna tillstyrka principens tillämpning i praxis, ehuru dess riktighet i teorien icke kunnat förnekas, och mot deras bestridande har Eders Kungl. Maj:t den 17 nov. efter justitiekanslerens hörande ej funnit något återställande till landsarkiv kunna äga rum. Det återstår sålunda endast att hoppas, att tiden efter hand skall för målsmännen för ifrågavarande bibliotek medföra en annan uppfattning, så att motstånd icke längre reses mot åtgärder, som icke kunna vara annat än välgörande för en sund utveckling af biblioteks- likaväl som af arkivväsendet.

En annan fråga af intresse för arkivväsendet i allmänhet har under förlidet år bragts på tal, nämligen om utlåning af arkivalier arkiven emellan. En sådan är medgifven icke blott i den nådiga arkivstadgan af år 1900 utan äfven i instruktionerna för riksarkivet och landsarkiven. Den har visat sig i högst väsentlig mån kunna främja forskningen, bör därför, när ej särskilda omständigheter lägga hinder i vägen — sådana fall kunna visserligen förekomma — af offentliga myndigheter efter föregången pröfning om möjligt medgifvas och äger också i ganska stor utsträckning rum både i Sverige och utlandet. En och annan svensk myndighet har emellertid,

uppenbarligen utan fullt befogade skäl, satt sig däremot. Sedan en dylik fråga dragits inför Eders Kungl. Maj:t och Eders Kungl. Maj:t den 8 december på vissa villkor medgifvit den ifrågasatta utlåningen, synes ett prejudikat vara vunnet, att sådan bör få äga rum, när ej arkivaliernas innehåll, beskaffenhet, betydelse för en myndighets dagliga verksamhet eller andra giltiga grunder kunna anses lägga hinder i vägen.

*Undersök-
ningen af de
centrala äm-
betsverkens
och vissa
andra myn-
digheters
arkiv i huf-
vudstaden.*

Den år 1903 afslutade undersökningen af de centrala ämbetsverkens och vissa andra myndigheters arkiv utmynnade som bekant bl. a. i ett förslag att centralisera de äldre delarna af de flesta bland dessa i en under riksarkivariens ledning ställd administrativt-historisk arkivdepot. Statsmakterna hafva ej varit i tillfälle att i detta afseende ännu fatta något beslut men utvecklingen har under yttre förhållandens tvång af sig själfst tenderat därhän. Såsom i föregående årsberättelser och äfven i denna (se här ofvan) framhållits, har riksarkivet som deposition mottagit de äldre delarna af statskontorets, kammar-rättens och kommerskollegii (incl. bergskollegii) arkiv till ett ganska betydande omfång. De höra till de största och viktigaste centrala ämbetsverksarkiven. Konsekvent har man i riksarkivet sökt samla dit de i olika ämbetsverk förvarade kommissions- och kommittéarkiven. Den ström af i kammar-rätten reviderade räkenskaper, som intill senaste tid sökt sig fram till kammararkivet, har åtminstone tillsvidare måst afledas till riksarkivet. Riksgäldskontoret, som icke varit föremål för nämnda undersökning, har därjämte, såsom ofvan nämnts, vid sin förflyttning till det nya riksdagshuset till riksarkivet öfverlämnat utom annat sina föregångares arkivalier intill 1789. Då alla dessa handlingar numera, i olikhet med hvad som i äldre tid stundom var fallet, sammanhållas för hvarje myndighet för sig, ordnas i öfverensstämmelse med dess administrativa praxis och till och med fullständigas, om några arkivalier från en och annan bland dem på annan väg skulle tidigare kommit till riksarkivet, äro ämbetsverkens anspråk fullt tillgodosedda, deras arkiv finnas kvar, fastän de fått en annan lokal, och de äro därjämte arkivmässigt ordnade och lätt tillgängliga. Det vill synas, som om fördelarna af en sådan centralisering i alla afseenden vore de öfvervägande.

Med stöd af yttranden, på sin tid afgifna af marinförvaltningen och befälhafvaren vid flottans station i Stockholm, hemställde riksarkivarien i början af året att flottans trångt och illa förvarade samt svårtillgängliga arkiv på Skeppsholmen skulle till sina äldre delar få öfverflyttas till riksarkivet. Flottans myndigheter, som å nyo hördes, denna gång jämte chefen för flottans stab, hade numera ändrat mening, och i enlighet med deras afstyrkande ledde riksarkivariens framställning ej till någon åtgärd. Flottans äldre arkivalier, i synnerhet amiralitetskollegii arkiv, äro af stort historiskt intresse. Det lär ej lida något tvifvel, att icke dessa, förvarade i riksarkivet men också först då, skulle fullt kunna tillgodogöras af forskningen, och lika litet att, om flottans arkiv skulle medfölja på en eventuell flyttning af dess station, olägenheterna däraf för den historiska forskningen skulle blifva mycket stora och svårligen kunna uppvägas af de fördelar ur ensidigt sjömilitärisk synpunkt, som man möjligen tror sig därigenom kunna vinna.

I sammanhang härmed och i öfrigt med hvad här ofvan yttrats om riksarkivets lokaler vågar jag slutligen ännu en gång i underdånighet fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på vikten af att riksgäldskontorets hus eller tomt reserveras för arkivändamål.

Stockholm den 27 januari 1906.

Underdånigst

Emil Hildebrand.

Bil. A.

Specifikation på den *ordinarie* tillökningen i riksarkivets samlingar genom leveranser från Kungl. Maj:ts kansli år 1905.

Från kungl. justitiedepartementet:

Statsrådsprotokoll i justitiedepartementets ärenden	
1879—1882	8 band
Registratur 1901	1 „
Handlingar i justitiedepartementets ärenden 1895	20 buntar
33 st. originalförordningar.	
	29 vol. + 33 lösa handlingar.

Från kungl. justitierevisionen:

Högsta domstolens protokoll 1893, 1894 . . .	16 band
Handlingar i afgjorda revisionsmål 1902 . . .	58 buntar
Hofrättsakter i icke fullföljda revisionsmål 1902	6 „
Handlingar i afgjorda besvär- och ansökningsmål 1902	81 „
	161 vol.

Från kungl. landsförsvarsdepartementet:

Koncept (krigsexpeditionens) 1830—1839 . . .	53 buntar
	53 vol.

Från kungl. sjöförsvarsdepartementet:

Statsrådsprotokoll 1889—1893	5 band
Registratur 1885—1888	4 „
Diarier 1851—1854	4 „
Handlingar i afgjorda ärenden 1898	5 buntar
	18 vol.

Från kungl. civildepartementet:

Handlingar i afgjorda ärenden 1900 jan—april	21 buntar
Anmälningar om början af aktiebolags verksamhet 1887—1896	1 bunt
Do om upplösta bolag 1877—1897	1 „
	23 vol.

Från kungl. finansdepartementet:

Statsrådsprotokoll 1880—1883	12 band
Registratur 1889, 1890	6 »
Diaries 1854, 1855	4 »
Handlingar i afgjorda ärenden 1893, 1894 . .	40 buntar
D:o supplement till åren 1885, 1888, 1890—1892	1 bunt

63 vol.

Från kungl. ecklesiastikdepartementet:

Koncept (ecklesiastikexpeditionens) 1789—1792, 1809—1840	148 buntar
Handlingar angående jus patronatus 1840-talet —1860-talet	1 bunt
Kammarkollegii underdåniga utlåtande den 30 mars 1865 angående förslag till ecklesiastik boställsordning med bilagor	3 band
D:o den 29 april 1867 angående d:o med bilagor	2 »
Kommittébetänkande den 28 mars 1879 angående d:o, anm. i statsrådet den 16 juli s. å.	1 »
Promemoria för föredragning af samma ärende	1 häfte
Handlingar angående förslag till ny katekes, anm. i statsrådet den 30 maj 1873	1 bunt
Handlingar angående ordnande af svenska kyrkans missionsverksamhet, anm. i statsrådet den 2 sept. 1873	1 »
Kommitténs för döfstumundervisningens ordnande protokoll, koncept och inkomna handlingar 1877, 1878	2 buntar
Handlingar i afgjorda ärenden 1901, 1902 . .	146 »
Föredragningslistor 1901, 1902	2 band
Ej föredragna handlingar 1902—1904	3 buntar

311 vol.

Tillsammans 658 vol.,

jämte 33 originalförordningar.

Bil. B.

Specifikation på den *extraordinarie* tillökningen i riksarkivets samlingar dels genom leveranser från offentliga verk och myndigheter, dels genom gåfvor och köp år 1905.

Genom leveranser.

Från *kungl. medicinalstyrelsen*:

Kommerskollegii protokoll, koncept och akter rörande karantänsärenden 1837—1842 . .	{ 4 band 2 buntar
Karantänskommissionens protokoll, föredragningslistor, koncept, diaries, inkomna handlingar m. m. 1831—1857	
Handlingar, tillhörande följande kommissioners och kommittéers arkiv:	199 vol.
Sundhetskommisionen 1750—1766	9 band
Kommittén för fattigvården i Stockholm 1806	1 bunt
D:o för förbättrande af arméns medicinalverk 1810, 1811	1 ,
D:o för undersökning af den Osbeckska kurmetoden för botande af venerisk smitta 1811	1 band
D:o för allmänna läkarevårdens förbättring 1810—1812	1 ,
D:o angående veterinärinrättningen i Stockholm 1822, 1823	6 ,
Allmänna sundhetskommittén i Stockholm 1834	{ 1 , 6 buntar
Kommittén angående sjukvården vid krigsmakten 1839, 1840	
D:o angående förbättringar i hospitalsväsendet i riket 1849, 1850	1 bunt
D:o för undersökning af sjukligheten vid Svea lifgarde 1852	1 bunt
Hospitalskommittén 1855	1 band
Kommittén för sjukvårdsutredningen i fält 1864	1 ,
D:o för revision af stadganden rörande förekommande af smittosamma husdjursjukdomars införande och spridande 1881 . .	1 bunt

D:o för ordnande af den militära hälsovården 1885	1	»
Provinsialläkarkommittén 1885—1887	1	»
Kommittén för granskning af stadgan angående sinnessjuka 1894—1896	1	»
140 vol.		

Från *kungl. statskontoret*:

Inkomna skrivelser till statsdeputationen 1741	1	bunt
Statskommissionens koncept och handlingar 1763	1	band
Generaldiskontkontorets protokoll, räkenskaper m. m. 1787—1802	70	band
Konvojkommissariatets protokoll 1856—1867 (1 band), föredragningslistor 1822—1867 (3 band), koncepthufvudböcker 1804—1867 (63 band) samt diverse handlingar (1 bunt)	67	»
Räkenskaper rörande kajbyggnaden m. m. i Stockholm 1802—1817	10	band
D:o rörande kungshusbyggnaden på Riddarholmen 1804—1809	1	bunt
D:o rörande operabyggnaden 1807, 1809 . . .	17	band
Direktionens för hofstall- och kasernbyggnader koncept, inkomna handlingar samt räkenskaper 1805—1821	2	»
Handlingar angående rikets ständers revisorers granskning af allmänna magasinsinrättningens räkenskaper 1813—1825 . .	31	»
Inkomna skrivelser till kommitterade för allmänna medels förvaltning 1813—1820 . .	2	buntar
Kommitterades för indelta arméns lönereglering protokoll 1830, 1831	1	bunt
212 vol.		

Från *kungl. kommerskollegium*:

Uppgifter angående minderårigas användande i fabrik eller handtverk för åren 1882—1900 (insända till civildepartementet från länsstyrelserna enligt kungl. förordningen den 18 nov. 1881)	155	buntar
155 buntar.		

Från kungl. biblioteket:

Aflatsbref af den 28 juni 1510.

Johan Peringskiölds memorial till kansli-
kollegium af den 6 nov. 1706.

2 lösa handlingar.

Från riksgäldskontoret:

Rikets ständers kontors protokoll 1719—1766 47 band

D:o konceptbref 1719—1766 47 ,

Ankomna bref till rikets ständers kontor
1719—1766 47 ,Andra handlingar och räkenskaper tillhörande
rikets ständers kontors, statskontorets
riksgäldsafdelnings, riksgäldsdirektionens,
nummerlotteridirektionens, generalassi-
stanskontorets och diskontverkens arkiv
(ännu oordnade) omkr. 3,000 vol.Memorialer, inkomna till kommissionen öfver
kontributionsrätteriets och upphandlings-
deputationens förvaltning (1720-talet) . . 15 band

Riksdagsbeslut 1904 1 ,

Omkr. 3,157 vol.

Från domhafvanden i Åse m. fl. häraders domsaga:Åse härads domböcker 1557, 1558, 1624—1634,
1638, 1639, 1641, 1643—1646, 1649—1651,
1654, 1661, 1663, 1664, 1666—1668¹ . . 2 bandBarne härads d:o 1615, 1628, 1653¹ . . . 1 bunt

3 vol.

Från krigsarkivet:Generalräntmästaren Peder Anderssons »quit-
tenziebook» 1624—1626² 1 bandÅbo hofrätts kassa- och aflöningsräkning
1708 1 ,Räkenskaper, hörande till kontributionsrät-
teriets arkiv:

Generalhufvudbok 1713 1 ,

¹ Öfverlämnade till landsarkivet i Vadstena.² Öfverlämnad till kammararkivet.

Kamreraren Hedengrans räkningar 1713	2 band.
»Provinciernes månadsförslager» 1713, tom. 1	1 »
Extrakt ur till upphandlingsdeputationen ankomna bref 1716—1718	1 bunt
Anmärkningar rörande krigssekreteraren Eklefs räkningar (hörande till kommis- sionens öfver kontributionsrånteriets och upphandlingsdeputationens förvaltning arkiv, 1720-talet)	3 band
Handlingar, hörande till statskontorets arkiv: ¹ Summariska räkningar och förslager för 1746	1 »
Redogörelser för de från Östergötlands läns landtränteri till allmänna arbets- och korrektionsinrättningen i Vad- stena erhållna medel år 1819 . . .	1 bunt
Strödda skrifter till statskontoret (1820-talet).	1 »
Stockholms läns landtränteriräkning för utbe- talda krigskostnader 1788—1790 (ingifven till utredningskommissionen)	1 band
Verifikationer till redogörelsen för skeppsför- säljningsmedel (1825), bd 2 ^a	1 »
Handlingar, ingifna till finanskommittén 1823	1 fasc.
Kommitténs för uppgörande af förslag till förbättringar i förvaltningens af sjöären- dena organisation koncept till betänkande 1832	1 »

17 vol.

Från landsarkivet i Uppsala:

Ett kungl. bref 9 juni 1568.

Ett bref från Jakob Skytte till Johan Skytte
5 maj 1631.Strödda konceptprotokoll i kammarrevisionen
1764—1774 (funnos bland Sigtuna stads
domböcker)³ 1 band¹ Öfverlämnade till statskontoret.² Jfr en accession från justitiekanslersämbetet 1903.³ Öfverlämnade till kammarrätten.

- Fragment af Gottlands lagmansrätts dombok
för 1782¹ 1 fasc.
2 vol., 2 lösa handlingar.
- Från generaldirektören S. Cederschiöld såsom
förutvarande sekreterare i *kommittén för för-
beredande granskning af styrelsens för statens
järnvägstrafik förvaltning*:
Kommitténs protokoll 1878 samt koncept m. m.
1876—1878 1 bunt
- Från *krigslagskommittén*:
Kommitténs protokoll samt promemoria öfver
de af kommittén fattade provisoriska
beslut 1901—1905 2 band

Genom gäfvor.

- Af öfverstekammarjunkaren frih. *Carl Carlsson
Bonde*:
Afskrift af ett fördrag mellan konung Gustaf
II Adolf och staden Ulm den 13 febr.
1632.
Konung Gustaf II Adolfs memorial för kam-
marjunkaren Gustaf Horn såsom resident
i Ulm, dat. den 17 juni 1632.
Eder, aflagda vid hyllningen i Estland 1691 1 häfte
1 häfte, 2 lösa handlingar.
- Af kammarherren frih. *A. Gyllenkrook*:
Reproduktion af ett bref från konung Karl XII,
dat. Bender den 27 augusti 1709.
1 lös handling.
- Af biblioteksamanuensen d:r *K. H. Karlsson*:
Afskrifter af 12 pergamentsbref (1423—1508),
däraf 11 i Celsingska arkivet på Biby
och ett tillhörande Ösmo kyrka 1 fasc.
- Af vice häradshöfding *S. Lagerberg*:
Handlingar rörande ätterna Tandefelt, Sölver-
bøgel, Grönfelt, Gyllenecker m. fl. 5 buntar

¹ Öfverlämnade till arkivdepoten i Visby.

Af professor *O. Montelius*:

Ett pergamentsbref, utfärdadt af Erik Hansson
och dateradt den 22 augusti 1562.

1 lös handling.

Af *Stockholms stads mantalsnämnd*:

Stockholms stads mantalsregister 1905 . . . 2 band

Genom köp.

Af grefve *Carl Trolle-Bonde*:

Det förut på Sjö befintliga Vellingkska arkivet 22 fasc.

Tillsammans omkr. 3,720 vol.,

jämte 8 lösa handlingar.

Bil. C.

Förteckning på de utländska institutioner och enskilda personer, hvilka lämnat gåfvor till riksarkivets bibliotek år 1905.

Utländska institutioner:

I *Danmark*:

Kommissionen for det Arnamagnæanske Legat.

I *Finland*:

Bestyrelsen för Åbo stads historiska museum;
Helsingfors universitet;
Svenska litteratursällskapet.

I *Holland*:

Commissie v. advies voor's rijks geschiedkundige publica-
tiën;
Het krijgsgeschiedkundige archief.

I Norge:

Den norske historiske Kildeskriftkommission;
Videnskabselskabet i Kristiania.

I Ryssland:

Gesellschaft für Geschichte und Altertumskunde der Ostsee-provinzen Russlands (Riga).

I Tyskland:

Gesellschaft für Pommersche Geschichte und Altertums-kunde (Stettin);

K. Staatsarchiv, Stettin;

Verein für Meklenburgische Geschichte und Altertums-kunde (Schwerin);

Verein für Thüringische Geschichte und Altertumskunde (Jena);

Hansischer Geschichtsverein (Lübeck).

I Österrike:

K. und K. Haus-, Hof- und Staatsarchiv (Wien);

Polska historiska sällskapet (Lemberg).

Enskilda gifvare:

Almquist, J. A., v. slottsarkivarie; Bergh, S., arkivarie; Brulin, H., docent; Bääth, L. M., fil. doktor; Christiansens, A., Forlag, (Köpenhamn); Collander, G., v. häradshöfding; Fröding, H., öfverstelöjtnant; Ganzer, P., d:r phil. (Prag); Hildebrand, E., riksarkivarie; Hjelt, O., professor (Helsingfors); Holm, E., professor (Köpenhamn); Höjer, T., fil. doktor; Johanssons, J., riksgäldsfullmäktig, stärbhus; Leinberg, K. G., professor (Helsingfors); Ljung, J., herr; Lundstedt B., bibliotekarie; Madsen, J., redaktör (Köpenhamn); Rosman, H., fil. doktor; Silverstolpe, O., öfverste; Snellman, A. H., mag. (Uleåborg); Thiset, A., arkivarie (Köpenhamn); Weibull, L., arkivarie; Westman, K. G., docent; Westrin, Th., arkivarie.

Bil. D.

Leveranser af arkivalier från riksarkivet år 1905.

Till landsarkivet i Uppsala:

Häradsrätters domböcker från Västmanlands
län, i allmänhet äldre än 1736 105 vol.

Till landsarkivet i Vadstena:

Häradsrätters domböcker från Älfsborgs län, i
allmänhet äldre än 1736 108 vol.

Domböcker för Åse härad 1557, 1558, 1624—1634,
1638, 1639, 1641, 1643—1646, 1649—1651,
1654, 1661, 1663, 1664, 1666—1668 2 band

Domböcker för Barne härad 1615, 1628, 1653 1 bunt

Till landsarkivet i Lund:

Häradsrätters domböcker från Blekinge län, i
allmänhet äldre än 1736 33 vol.

Till arkivdepoten i Visby:

Fragment af Gottlands lagmansrätts dombok
1782 1 bunt

Till riksmarskalksämberet:

2 kungl. bref till riksmarskalksämberet, dat.
30 mars 1802 och 30 okt. 1811

Till kungl. kammarkollegium (kammararkivet):

En afräkningsakt med Jakob de la Gardies
arfvingar (från Biographica D 12) 1 bunt

Generalrättnästaren Peder Anderssons »quitten-
ziebook» 1624—1626 1 band

Till kungl. statskontoret:

Diverse handlingar, hufvudsakligen skrivelser
till statskontoret 15 vol.

Till kungl. kammarrätten:

Strödda konceptprotokoll i kammarrevisionen
1764—1766, 1770—1772, 1774 1 band

Till universitetsbiblioteket i Uppsala:

Constitutio academïe Leydensis, qualis est
anno 1618 (4 blad kv. från samlingen
Academica) 1 häfte
Tillsammans 269 vol.

Bil. E.**Extraordinarie amanuenser under 1905.****1. Med fast arfvode.**

	Års- arfvode.	Daglig tjänst- göringstid.
Rosman, H., fl. d:r	1,200	3 timmar.
Edelstam, C. G., jur. kand., e. o. notarie	1,200	3 "
Bååth, L. M., fl. d:r	1,000	3 "
Höjer, T., fl. d:r	1,400	4 "

2. Öfriga extraordinarie tjänstemän.

Beskow, J. B. Th., kammarherre.
Malmsten, E. H., e. o. tjänstemän i kammarkollegium.
Brulin, H., fl. d:r, docent.

Bil. F.**Förordnanden i riksarkivet år 1905.**

Under ordinarie ämbets- och tjänstemäns semester eller
tjänstledighet hafva varit förordnade:

sasom *riksarkivarie*:
arkivarien Westrin 1½ månad

såsom *arkivarier*:

amanuensen Hammarskjöld . .	1 ³ / ₄ månad	
» Almquist	1 ¹ / ₂	»
» greve Lewenhaupt	1 ³ / ₄	»
e. o. amanuensen Rosman . . .	1	»

» *amanuenser*:

e. o. amanuensen Rosman . . .	1 ¹ / ₄	»
» » Edelstam . .	2 ³ / ₄	»
» » Båath	2 ¹ / ₂	»
» » Höjer	3 ³ / ₄	»
» » Malmsten . .	1	»

Bil. G.

Öfversikt af under åren 1902—1905 vidtagna bestämmelser
rörande samlingars ordnande m. m.

- 1902, 23 dec. fastställdes plan till revision af den s. k. kungl. autografsamlingen.
- » 30 dec. fastställdes plan till ordnande af kanslipresidentsarkivet.
- 1903, 5 jan. fastställdes plan till ordnande af riksarkivets samling af posthandlingar.
- » 3 febr. och 7 april lämnades närmare bestämmelser i afs. på komplettering af den s. k. skuldebrefskonceptsamlingen.
- » 14 maj fastställdes plan för fördelning af samlingen »Collectanea de scriptoribus suecicis».
- » 26 okt. fastställdes plan för ordnande af riksarkivets eget ämbetsarkiv.
- 1904, 30 jan. bestämdes att handlingar, som tillhört kanslipresidentens byrå men i senare tider spridts till olika samlingar, å nyo skulle sammanföras, äfvensom att de på olika håll befintliga brefven till kanslipresidenten skulle öfverflyttas till hans arkiv.
- » 16 febr. fastställdes plan för ordnande af högste ombudsmannens och ombudsrådets arkiv.

1904, 16 febr. fastställdes plan för ordnande af drottning
Ulrika Eleonora d. y:s papper.

- 10 mars bestämdes, att till kungl. biblioteket skulle
öfverlämnas strödda blad af missaler och
andra likartade liturgiska eller kyrkliga
skrifter, så framt ej särskilda skäl förefunnos att behålla dem i riksarkivet.

1904, 30 april fastställdes plan för ordnande af samlingen
»Handlingar angående de anklagade råds-
herrarne 1589—1592».

1905, 6 sept. fastställdes en rad särskilda bestämmelser
angående behandlingen af vissa partier af
samlingen »Biographica».

Bil. H.

Sammandrag af specifikationer på tillökningen i lands-
arkivens samlingar år 1905.

1) Landsarkivet i *Uppsala*.

a) Ordinarie tillökning genom leveranser från:

Uppsala län:

Länsstyrelsens arkiv 691 vol.

Stockholms län:

4 kronofogdearkiv	212	»
5 häradskrifvarearkiv	86	»
4 häradsrättsarkiv	253	»
5 stadsarkiv	100	»
31 kyrkoarkiv	483	»

Västmanlands län:

Länsstyrelsens arkiv	925	»
4 häradsrättsarkiv	354	»
1 stadsarkiv	465	»
38 kyrkoarkiv	1,197	»
	<u>4,766</u>	

b) Extraordinarie tillökning genom öfverlämnande från:

Riksarkivet	105 vol.	
Bergmästareämbetet i östra distriktet	304	, 409
Summa volymer		5,175

2) Landsarkivet i *Vadstena*.

a) Ordinarietillökning genom leveranser från:

Östergötlands län:

1 häradsskrifvarearkiv	176 vol.	
2 stadsarkiv	271	,

Skaraborgs län:

Länsstyrelsens arkiv	82	,
4 kronofogdearkiv	74	,
5 häradsskrifvarearkiv	121	,
10 häradsrättsarkiv	769	,
3 stadsarkiv	146	,
105 kyrkoarkiv	877	,

Älfsborgs län:

1 kronofogdearkiv	14	,
1 häradsskrifvarearkiv	2	,
12 häradsrättsarkiv	1,064	,
3 stadsarkiv	222	,
92 kyrkoarkiv	741	, 4,559

b) Extraordinarie tillökning genom öfverlämnande från:

Riksarkivet	112	,
Krigsarkivet	12	,
Bergmästareämbetet i södra distriktet	269	,
Lidköpings läroverk	2	, 395
Summa volymer		4,954

3) Landsarkivet i *Lund*.

a) Ordinarietillökning genom leveranser från:

Kungl. hofrätten öfver Skåne och Blekinge (Skånska lagsagans och Malmö lagmansrätts arkiv)	405 vol.
--	----------

Malmöhus län:

1 kronofogdearkiv	25 vol.
2 stadsarkiv	425 ,
3 prostarkiv	90 ,
43 kyrkoarkiv	182 ,

Kristianstads län:

3 häradsskrifvarearkiv	147 ,
1 stadsarkiv	1,057 ,
52 kyrkoarkiv	828 ,

Blekinge län:

2 häradsskrifvarearkiv	42 ,
3 häradsrättsarkiv	265 ,
28 kyrkoarkiv	445 ,

Hallands län:

Länsstyrelsens arkiv	1,427 ,	
4 häradsrättsarkiv	379 ,	
1 stadsarkiv	149 ,	
51 kyrkoarkiv	662 ,	6,528
b) Extraordinarie tillökning genom öfver-		
lämnande från:		
Riksarkivet	33 ,	
Kungl. direktionen för Lunds hospital		
och asyl	530 ,	
4 enskilda personer	5 ,	568

Summa volymer 7,096.

Magistraterna (stadsstyrelserna) i:

Askersund (04).	Mariestad.
Borgholm (ink. jan. 06).	Motala (03).
Enköping.	Nora (ink. jan. 06).
Falköping.	Piteå.
Falun (04).	Strängnäs (04).
Grenna.	Sundsvall.
Gäffe (03).	Söderhamn.
Göteborg (04).	Södertelje.
Haparanda (ink. jan. 06).	Uddevalla (03).
Helsingborg.	Ulricehamn (ink. jan. 06).
Hjo (ink. jan. 06).	Uppsala (ink. jan. 06).
Härnösand.	Varberg.
Karlstad.	Västervik (ink. jan. 06).
Kristianstad (ink. jan. 06).	Västerås (ink. jan. 06).
Kristinehamn.	Växjö (ink. jan. 06).
Köping.	Ystad.
Luleå (ink. jan. 06).	Örebro (ink. jan. 06).
Lund (ink. jan. 06).	Örnsköldsvik (ink. jan. 06).

Bergmästareämbetena i:

Gäffe-Dala bergmästaredistrikt (03).

Östra bergmästaredistriktet (04).

Domkapitlen:

- a) Förteckningar öfver domkapitlens egna arkiv i:
 Skara (04).
 Strängnäs.
 Växjö.
 Karlstad (04).
 Härnösand.
 Visby (ink. jan. 06).
- b) Förteckningar öfver kyrkoarkiven i:
 Uppsala ärkestift utom Angarn, Estuna, Helga Trefaldig-
 het, Ljusterö, Stockholms Näs och Vada (04).
 Linköpings stift.
 Skara stift (04).
 Strängnäs stift utom Sorunda och Torö.
 Västerås stift utom Möklinta och Rättvik.
 Växjö stift (04).
 Lunds stift (04).

Göteborgs stift utom Ambjörnarp, Askum, Berfendal, Bottna, Gullholmen, Hjärtum, Horred, Hyssna, Istorp, Kville, Köinge, Mässebo, Okome, Redslared, Refvesjö, Sjötofta, Svarträ, Svenljunga, Svenneby, Sätla, Torslanda, Tossene, Tranemo, Ullasjö, Västerlanda, Öckerö, Örgryte, Örsås och Öxnevala.

Kalmar stift (04).

Karlstads stift (04).

Härnösands stift.

Luleå stift.

Visby stift (04).

Hofkonsistorium:

- Kyrkoarkivförteckningar från därunder lydande församlingar.

Universiteten:

Kanslersämbetet för rikets universitet (04).

Göteborgs högskola.

Rikets allmänna läroverk i:

Alingsås.	Kalmar.
Arvika.	Karlshamn.
Askersund (04).	Karlskrona (04).
Eksjö.	Kristianstad (04).
Engelholm (04).	Kristinehamn.
Enköping (04).	Köping (ink. jan. 06).
Eskilstuna.	Landskrona.
Falköping (04).	Lidköping.
Falun (ink. jan. 06).	Luleå.
Gäfle.	Lund.
Göteborg:	Malmö (04).
Högre latinläroverket.	Mariestad.
Högre realläroverket.	Marstrand (04).
Halmstad (04).	Nora.
Haparanda.	Nyköping (04).
Helsingborg (04).	Oskarshamn.
Hudiksvall (04).	Sala.
Härnösand.	Skara (ink. jan. 06).
Jönköping.	Skellefteå.

Sköfde (03).	Sundsvall.
Stockholm:	Söderköping (ink. jan. 06).
Direktionen öfver Stock-	Södertelje.
holms stads undervis-	Sölvesborg.
ningsverk (ink. jan. 06).	Trelleborg.
Högre latinläroverket å	Uddevalla (ink. jan. 06).
Norrmalm (04).	Umeå.
Högre allm. läroverket å	Uppsala.
Södermalm.	Varberg (ink. jan. 06).
Högre realläroverket å	Vimmerby.
Norrmalm.	Visby.
Högre allm. läroverket å	Vänersborg (04).
Östermalm (04).	Västervik.
Jakobs allm. läroverk (04).	Västerås (04).
Katarina allm. läroverk	Växjö.
(04).	Ystad.
Nya elementarskolan.	Åmål.
Strängnäs.	Örebro.
Strömstad (03).	Östersund.

Folkskoleseminarierna i:

Falun.	Lund (ink. jan. 06).
Härnösand.	Stockholm.
Kalmar.	Umeå.
Karlstad.	Växjö.
Linköping.	

Tekniska läroverk:

Tekniska högskolan.
Chalmers tekniska läroanstalt (ink. jan. 06).

Tekniska skolorna i:

Borås.	Norrköping.
Eskilstuna.	Örebro.
Malmö.	

Handlingar rörande arkivväsendet.

Arkivväsendet i allmänhet.

a) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 19 augusti 1905 med förnyadt yttrande rörande ifrågasatt öfverlämnande af vissa handskrifter från universitetsbiblioteket i Lund till landsarkivet därstädes.¹

Till Konungen.

Den 10 sistlidne november ingick riksarkivarien till Eders Kungl. Maj:t med en underdånig skrifvelse, hvari hemställdes, att vissa i Lunds universitetsbibliotek förvarade under n:r 1—4 angifna handskrifter måtte på anförda skäl få till därvarande landsarkiv öfverlämnas för att med olika samlingar i detsamma införlifvas. Sedan universitetskanslern, efter att akademiska konsistoriet och universitetsbibliotekarien i Lund blifvit hörda, inkommit med underdånigt utlåtande i frågan, har Eders Kungl. Maj:t genom nådig remiss af den 10 sistlidne juli anbefallt mig afgifva underdånigt yttrande med anledning af hvad senast nämnda myndigheter anført, och får jag härmed fullgöra denna befallning.

Universitetsbibliotekarien, hvars yttrande i hufvudsak ligger till grund för hvad de andra myndigheterna anført, har, hvad de under n:r 1, 3 och 4 i riksarkivariens skrifvelse upptagna handskrifterna angår, ingenting haft att erinra mot deras öfverlämnande till landsarkivet och lika litet akademiska konsistoriet eller kanslern. Under sådana förhållanden lär jag ej behöfva vidare yttra mig därom. Hvad åter de under n:r 2 upptagna från Lunds domkapitel härrörande pergaments- och pappersbrefven 1521—1656 beträffar anser

¹ K. Maj:ts beslut utföll i enlighet med riksarkivariens hemställan.

bibliotekarien visserligen det »ur forskningens synpunkt vara riktigast», att de öfverlämnas till landsarkivet, där större delen af Lunds domkapitels arkiv numera förvaras, men erinrar därom, att dessa handskrifter i enlighet med ett nådigt bref af den 22 jan. 1887 från riksarkivet öfverlämnades till universitetsbiblioteket såsom vederlag för vissa till riksarkivet lämnade handlingar, på hvilka detta icke ansågs kunna göra rättsanspråk, nämligen så godt som hela samlingen af i bibliotekets ägo befintliga pergaments- och pappersurkunder från medeltiden, de flesta tillhörande De la Gardieska samlingen, hvarföre det syntes honom icke rimligt, att biblioteket nu utan vederlag skulle afstå från nämnda skånska urkunder, äfven om dessa numera icke hade den betydelse för detsamma, som man tidigare tänkt sig, och tillstyrker han därför, att de under n:r 2 upptagna handskrifterna måtte till landsarkivet öfverlämnas mot det att universitetsbiblioteket återfår de pergaments- och pappersurkunder från medeltiden, hvilka år 1887 öfverlämnades till riksarkivet. I samma yrkande förenar sig akademiska konsistoriet och, ehuru i allmänna ordalag och utan att direkt sammanknipa medeltidsurkundernas återlämnande med handskrifterna under n:r 2, universitetets kansler.

En hufvudsynpunkt i den verksamhet, som nu pågår med det offentliga arkivväsendets ordnande i Sverige, är den, att om i offentliga arkiv eller handskriftssamlingar arkivalier påträffas, som bevisligen tillhöra andra offentliga arkiv, böra de till desamma återställas — och de offentliga arkiven bevara numera sin arkivaliska individualitet äfven efter öfverlämnandet till en arkivdepot sådan som riksarkivet eller ett landsarkiv. Principen synes hvad beträffar riksarkivet och universitetsbiblioteket i Lund redan vara erkänd (till och med i vidgad skick) genom nyss åberopade nådiga bref af den 22 jan. 1887 rörande de då mellan dessa institutioner inledda transaktionerna, där det heter, att »sådana i universitetets bibliotek befintliga handlingar, som äro af enahanda art med riksarkivets serier eller enligt gällande föreskrifter borde hafva dit inkommit — — — skola till riksarkivet öfverlämnas». Principen är i större allmänhet erkänd i nådiga kungörelsen angående allmänna grunder för ordnande och förtecknande af vissa offentliga arkiv af den 22 maj 1903

(I, mom. 6) och har ytterligare utvecklats i riksarkivariens på nådigt uppdrag utfärdade cirkulär af den 22 juni 1903. Det är emellertid uppenbart, att sådana öfverlåtelser böra ske utan »vederlag» och att anspråket på ett sådant mången gång skulle omöjliggöra principens tillämpning. Det kan nämligen alltför väl hända, att ett ämbetsverk eller en institution, ur hvars arkiv handlingar genom lån eller glömska eller på annan icke administrativ väg kommit att hamna i ett annat arkiv, icke har någonting att lämna i utbyte. Icke heller talades i nådiga brefvet 1887 om något vederlag för de i det anförda momentet uppräknade handlingarna. De handskrifter, hvarom här är fråga, hafva utan tvifvel en gång tillhört Lunds domkapitels arkiv, hvars äldre delar numera förvaras i landsarkivet i Lund. Det är tydligen önskvärdt och principenligt, att de återförenas med detsamma, då de där säkerligen bäst komma till nytta och då intet särskildt skäl synes tala för deras fortsatta förvarande i universitetsbiblioteket, men om de nu genom ifrågavarande förflyttning komma på sin rätta plats, bör väl icke ersättning lämnas därför. I ett fall som detta får enligt min mening den afgörande hänsynen icke vara, att en handskriftssamling räknar ett eller flera nummer mer eller mindre utan just den senast nämnda eller att handskrifterna återförenas med de arkiv dit de höra. Med den begränsning principen fått, sådan den i nådiga kungörelsen om de allmänna grunderna är formulerad, kan den icke heller, tillämpad på de stora biblioteken, det må i förbigående tilläggas, komma att beröfva dem, så vidt jag har mig bekant, något större antal handskrifter eller handskriftsgrupper. Det är ju där endast fråga om arkivalier, som bevisligen redan en gång tillhört offentliga arkiv. Under sådana förhållanden nödgas jag att af principiella skäl i underdånighet afstyrka, att något afseende fästes vid det yrkande på vederlag, som af universitetsmyndigheterna i Lund framställts närmast som villkor för öfverlämnande till landsarkivet därstädes af de i riksarkivariens underdåniga skrifvelse af den 10 nov. 1904 under n:r 2 upptagna handskrifterna.

Det är sant, att 1887 ett »utbyte» med nådigt medgivande gjordes mellan riksarkivet och universitetsbiblioteket i Lund, i det att till det förra öfverlämnades ett rätt stort

antal medeltidsurkunder, till det senare ett ännu större antal handskrifter, som en gång tillhört Lunds domkapitel. Riksarkivet har redan länge varit visserligen icke den enda men väl hufvuddepoten för samlingar af svenska medeltidsurkunder eller samtida afskriftssamlingar af dylika och har också för länge sedan från kungl. biblioteket i Stockholm mottagit dess samlingar af dylika handskrifter, liksom nyligen äfven från kungl. vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien. Från riksarkivet utgifves som bekant Svenskt diplomatarium och ur forskningssynpunkt är det visserligen af intresse att de jämförelsevis fåtaliga svenska medeltidsurkunderna ej äro splittrade på för många ställen.

Det var dessa synpunkter, som gjorde det för riksarkivet önskvärdt att mottaga ifrågavarande dittills i Lunds universitetsbibliotek förvarade urkunder. Den synpunkt åter, som bestämde universitetsbiblioteket vid ifrågavarande utbyte, framgår af ett intressant stycke i bibliotekariens utlåtande. Man hoppades där att vid biblioteket småningom kunna bilda »ett betydande landskapsarkiv», som kunde erbjuda »ett omfattande material för studier, till hvilkas idkande Skånes bildningsmetropol är rätta platsen». Sedan dess har emellertid landsarkivet i Lund kommit till stånd med uppgift bland annat att vara ett sådant landskapsarkiv för Skåne och i hufvudsak öfvertagit universitetsbibliotekets tilltänkta roll i detta hänseende. Det senare har också erkänt den skedda förändringen bland annat genom att till landsarkivet öfverlämna Malmö länsstyrelses i biblioteket förut deponerade äldre arkiv. Universitetsbiblioteket har sålunda på grund af händelsernas utveckling förlorat den vackra uppgift, som dess bibliotekarie 1887 tänkte sig för detsamma. Jag kan ej däri se något skäl, hvarför riksarkivet skulle afstå från sin uppgift att i fråga om medeltidsurkunderna vara hufvuddepoten i Sverige eller hvarför det till universitetsbiblioteket skulle lämna ersättning för en förlust, som i själfva verket icke är någon förlust. Och hvad de nu ifrågavarande urkunderna angår ber jag ytterligare att i underdånighet få erinra, dels att det torde visa sig mycket svårt, för att icke säga omöjligt, att utreda, huruvida de verkligen stå i något *organiskt* sammanhang med de De la Gardieska samlingarna, af hvilka för öfrigt betydande delar förvaras utom Lund, dels ock att

endast ett mycket ringa antal synes angå Skåne. Af en undersökning, som jag låtit anställa med ett trettiotal af desamma, framgick, att med ett par undantag de alla rörde mellersta Sverige, Öster- och Västergötland, Södermanland, Uppland samt (icke så få) Finland. Det torde vara tydligt, att Stockholm är en lämpligare förvaringsort för sådana urkunder än Lund. Hvad slutligen den af universitetsbibliotekarien och akademiska konsistoriet i Lund berörda fördelen angår att hafva en större samling medeltidsurkunder för paleografiska studier, får jag i underdånighet fästa uppmärksamheten därpå att, om en samling medeltidsurkunder skall vara fullt lämplig för paleografiska studier, naturligtvis alla stadier af skriftens utveckling i ett land där böra vara representerade, men detta är icke fallet med ifrågavarande samling, äfvensom att man numera äger både för Sverige och andra länder goda, i paleografiskt syfte gjorda, fotografiska reproduktioner både af urkunder och codices från medeltiden, fullt tillräckliga äfven för djupare paleografiska studier och lämpligare än originalen, som icke på längden torde fara väl af att tjäna som undervisningsobjekt.

Äfven ur dessa synpunkter nödgas jag sålunda i underdånighet afstyrka det föreslagna återställandet af de år 1887 till riksarkivet från Lunds universitetsbibliotek öfverlämnade medeltidsurkunderna såsom villkor för öfverlåtande till landsarkivet i Lund af de under n:r 2 i riksarkivariens åberopade underdåniga skrifvelse upptagna handskrifterna. Den principiella synpunkten är emellertid den för mig viktigaste och synes mig i och för sig böra vara afgörande.

Hvad akademiska konsistoriet i öfrigt uti anslutning till en sakkunnig ledamots yttrande såsom ett slags önskemål anført synes mig både vara mycket oklart uttryckt och icke hafva någonting med ifrågavarande ärende att skaffa. Om emellertid, för att taga ett exempel, i riksarkivet mot förmodan några enstaka handlingar skulle påträffas, som bevisligen komplettera några i Lunds universitetsbibliotek förvarade serier af enskilda bref, torde ej hinder komma att möta för deras öfverlämnande. Anser sig biblioteket hafva i detta afseende några önsknningar eller anspråk att uttala, torde det böra ske genom särskilda framställningar, och jag skall

visa allt tillmötesgående, som är förenligt med det offentliga arkivväsendets sunda utveckling.

Den remitterade akten återställles.

Stockholm den 19 augusti 1905.

Underdånigst
Emil Hildebrand.

b) Riksarkivariens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 12 december 1905 angående öfverlämnande till landsarkivet i Vadstena af några i Linköpings stiftsbibliotek förvarade privilegiebref.¹

Till Konungen.

I skrifvelse till riksarkivarien af den 13 sistlidne november har arkivarien vid landsarkivet i Vadstena anmält, att han i sammanhang med öfverlämnandet dit af Vadstena stads äldre arkivalier gjort en framställning om återfående af några i Linköpings stiftsbibliotek för närvarande förvarade privilegiebref för Vadstena för att med stadens arkiv införlifvas men att bibliotekarien vid stiftsbiblioteket bestämdt vägrat gå denna framställning till mötes och domkapitlet funnit, att hvad hittills i ärendet förekommit icke gäfvé anledning att ålägga honom nämnda brefs utlämnande, och har arkivarien med anledning häraf påkallat riksarkivariens ingripande. Arkivariens vid landsarkivet och domkapitlets skrivelser biläggas i afskrift.²

Frågor af likartadt slag eller landsarkivens anspråk på vissa i universitetsbiblioteken förvarade arkivalier hafva nyligen varit föremål för Eders Kungl. Maj:ts pröfning, och riksarkivariens underdåniga hemställanden hafva icke i allo blifvit godkända. Då det emellertid gäller en för det offentliga arkivväsendets rationella ordnande viktig fråga, den nämligen att hvar sak kommer på sin rätta plats, och då förhållandet med de nu ifrågarande handlingarna dessutom

¹ Kungl. Maj:ts beslut utföll i enlighet med riksarkivariens hemställan.

² Bilagorna äro här uteslutna.

icke är fullt enahanda med de förut pröfvade målen, anser jag mig böra bringa äfven denna fråga inför Eders Kungl. Maj:t. Det gäller äfven denna gång arkivalier, som bevisligen måste hafva tillhört ett offentligt arkiv, och jag skulle ej upprepa min förut gjorda förklaring, att jag med full afsikt velat begränsa saken till sådana och att i jämförelse med bibliotekens öfriga handskrifter dessa, så vidt jag har mig bekant, utgöra ett ganska ringa fåtal, om ej nu senast bibliotekarien vid Uppsala universitetsbibliotek i sitt yttrande om riksarkivariens motsvarande framställning rörande detta genom sitt tal om dennes »hotfulla» afsikter m. m. tydligt visat sig missuppfatta situationen.

I Linköpings biblioteks handlingar, utgifna af dåvarande biskopen J. A. Lindblom, första delen sid. 208—252 finnes införd en »förteckning på gamla pergamentsbref, som finnas förvarade dels i Linköpings gymn. bibliothek, dels i Vadstena hospitals archivum». Under n:r 81—87 förekomma de nu ifrågakarande privilegiebrefven, det äldsta af 1435, det yngsta af 1609. Utgifvaren upplyser i en not: »De här nedanförande(!) uppgifne pergamentsbref, hvilka icke äro i brädden utmärkte med V. H. (Vadstena hospital), blefvo enl. kgl. öfverstyrelsens författning af den 17 dec. 1782 till desto bättre förvarande hit till Link. bibliothek från Vadstena hospital flyttade». Af ordalagen tyckes framgå, att här endast skulle vara fråga om en deposition, i hvilket fall Eders Kungl. Maj:ts nyligen fällda utslag i fråga om en dylik deposition i Uppsala universitetsbibliotek kunde åberopas som prejudikat. Hospitalsöfverstyrelsens såväl protokoll som registratur för 1782 äro emellertid förkomna och jag har sålunda ej varit i tillfälle att här taga kännedom om vare sig själfva verba formalia eller någon möjligen förekommande motivering. Härmed må nu vara huru som helst; i intet fall synes det hafva legat inom hospitalsöfverstyrelsens befogenhet att till gymnasiebiblioteket i Linköping öfverlämna några Vadstena stad, icke Vadstena hospital, tillhöriga privilegiebref, och då dessa nu återfordras, synas mig goda skäl tala för ett sådant kraf. Såsom arkivarien i sin skrifvelse till bibliotekarien vid stiftsbiblioteket erinrat, har utgifvaren efter n:r 87 också infört följande anmärkning (anf. arb. sid. 246): »Detta bref såväl som nästföregående under n:r 81, 82, 83,

84, 85 och 86 tyckas böra återlämnas till stadens archivum helst de äro originaler och innefatta en del af stadens fri- och rättigheter.»

På grund af det anförda får jag, öfverlämnande ärendet till Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning, för min del i underdånighet hemställa om nådig föreskrift att de för närvarande i Linköpings stiftsbibliotek förvarade under nr 81—87 i ofvan anförda förteckning (anf. arb. sid. 244—246) upptagna privilegiebrefven för Vadstena stad skola till landsarkivet i Vadstena öfverlämnas för att där återförenas med nämnda stads arkiv.

Stockholm den 12 december 1905.

Underdånigst
Emil Hildebrand.

Handlingar angående landsarkivorganisationen.

- a) Kungl. ecklesiastikdepartementets skrifvelse till riksarkivarien den 15 september 1905 angående Strängnäs stads- och landsförsamlingars arkivhandlingar.

Till riksarkivarien.

I en af domkapitlet i Strängnäs med underdånigt yttrande öfverlämnad ansökning hafva Strängnäs stads- och landsförsamlingar i underdånighet anhållit att, med befrielse från skyldigheten att öfverlämna sina arkivhandlingar till landsarkiv, få behålla desamma, på villkor att de förvarades i brandfritt och mot fukt fullt betryggande arkivrum.

I detta ärende hafven I, på grund af nådig remiss, ej mindre inhämtat yttrande af arkivarien vid landsarkivet i Vadstena, hvilken därvid på anförda skäl afstyrkt bifall till den underdåniga ansökningen, än äfven införskaffat vissa upplysningar från domkapitlet, af hvilka framgår, att kostnaden för arkivlokalens inredning, som skulle bestridas till hälften

af domkyrkokassan och till hälften af församlingarna, beräknats uppgå till 890 kronor, hvarefter I den 25 maj 1905 afgifvit eget underdånigt utlåtande.

Efter det infordrade underdåniga yttranden öfver hvad I uti ärendet anført afgifvits dels af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Södermanlands län, som hört Strängnäs stads- och landsförsamlingar, dels ock, efter inhämtande af yttrande från konsistorienotarien i Strängnäs, af domkapitlet därstädes, har Kungl. Maj:t, vid föredragning af ärendet, funnit godt medgifva Strängnäs stads- och landsförsamlingar befrielse tills vidare från skyldighet att till landsarkiv öfverlämna de arkivalier, som afses i nådiga kungörelsen den 14 november 1902, under villkor:

att församlingarna för berörda arkivaliers förvaring tillhandahålla lämplig arkivlokal, hvilken icke må härtill användas förr än den af Eder afsynats och godkänts,

att församlingsarkivet underkastas den inspektion Kungl. Maj:t framdeles må komma att bestämma,

att I ägen lämna närmare föreskrifter och anvisningar i afseende å arkivaliernas vård, utlåning m. m.,

att församlingarna åtaga sig att bekosta nödig inbindning och lagning af arkivalierna, samt

att arkivalierna hållas för forskare tillgängliga i domkapitlets expeditiionslokal och på vederbörande konsistorienotaries ansvar.

Hvilket jag, på nådigste befallning, får Eder till kännedom och arkivariens vid landsarkivet i Vadstena underrättande härigenom meddela, jämte det nådigt bref för öfriga vederbörandes förständigande afgår till domkapitlet.

Stockholm den 15 september 1905.

Albert Petersson.

B. O. Bergman.

- b) Kungl. ecklesiastikdepartementets skrivelse till riksarkivarien den 29 september 1905 angående Söderköpings stads arkiv.

Till riksarkivarien.

Med underdånigt utlåtande jämte yttrande af magistraten i Söderköping har Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Östergötlands län till Kungl. Maj:t öfverlämnat en af stadsfullmäktige i nämnda stad i underdånighet gjord ansökning om rätt för staden att, utan hinder af gällande bestämmelser om öfverlämnande af arkivhandlingar till landsarkivet i Vadstena, själf omhänderhafva och vårda vissa äldre, i stadens arkiv befintliga arkivhandlingar, till stöd för hvilken ansökning anförts, bland annat, att under flera år pågått undersökning och utredning rörande Söderköpings stads äldre jordförhållanden; att för denna undersökning stadens äldre arkiv legat till grund och således varit oundgängligen nödigt, hvadan föreskrifvet öfverlämnande af arkivhandlingar till landsarkivet ännu icke kunnat ske; att emellertid fortfarande föreläge flere staden rörande utredningar, som påkallade, att dess äldre arkivhandlingar funnes på platsen och vore lätt tillgängliga, under det att deras förflyttning till landsarkivet skulle onödigt fördröja och försvåra äfvensom i afsevärd mån fördyra undersökningarna; samt att stadens arkiv nu funnes inrymdt i väl omsedda, fullkomligt fuktfria, ljusa och rymliga lokaler uti stadens solida, af sten uppförda rådhusbyggnad.

Sedan I, som hört arkivarien vid landsarkivet i Vadstena, den 27 december 1904 afgifvit infordradt underdånigt utlåtande i ärendet samt Kungl. Maj:ts befallningshafvande, med anledning af hvad I och nämnde arkivarie anført, införskaffat yttranden från stadsfullmäktige i Söderköping och magistraten därstädes äfvensom afgifvit eget underdånigt utlåtande, har Kungl. Maj:t, vid föredragning af ärendet, funnit godt medgifva, att sådana till Söderköpings stads arkiv hörande arkivalier, som afses i § 2 af nämnda kungörelsen angående öfverlämnande af arkivhandlingar till landsarkiven i Uppsala,

Vadstena och Lund den 14 november 1902, må tillsvidare förblifva i Söderköping under följande villkor:

att arkivalierna förvaras i tillfredsställande lokal, börande, så länge de nuvarande arkivrummen för ändamålet användas, golfytorna närmast kakelugnarna vara beslagna med järnbleck till förekommande af eldfara;

att i arkivlokalen eller dess närhet beredes lämplig plats för forskare;

att arkivet, hvad arkivaliernas vård vidkommer, ställes under öfverinseende af Eder, som ägen att själfve eller genom arkivarien vid landsarkivet i Vadstena däröfver utöfva inspektion;

att arkivet ställes under borgmästarens i Söderköping vård;

att arkivet ofördröjligen ordnas och förtecknas enligt fastställd plan; samt

att till landsarkivet i Vadstena aflämnas ej mindre ett exemplar af den i § 3 af nådiga stadgan angående vissa offentliga arkiv den 31 december 1900 föreskrifna förteckning än äfven årligen före den 8 januari redogörelse för verksamheten vid arkivet under det senast förflutna kalenderåret.

Hvilket jag, på nådigste befallning, får Eder till kännedom härigenom meddela, jämte det nådigt bref i ämnet afgår till Kungl. Maj:ts befallningshafvande.

Stockholm den 29 september 1905.

Albert Petersson.

A. v. Krusenstjerna.

- c) **Kungl. ecklesiastikdepartementets skrifvelse till riksarkivarien den 15 december 1905 angående Norrköpings stads arkiv.**

Till riksarkivarien.

Sedan Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 26 oktober 1900 under vissa villkor medgifvit, att sådana till Norrköpings stadsarkiv hörande arkivalier, som afsåges i § 2 af nådiga kungörelsen angående öfverlämnande af arkivhandlingar till landsarkivet i Vadstena den 22 september 1899, finge tills vidare förblifva i Norrköping, hafven I uti underdånig skrifvelse den 24 mars 1905 hemställt, att i fråga om berörda stadsarkivs förhållande till den högsta arkivledningen, måtte meddelas motsvarande föreskrifter, som lämnats genom nådigt bref den 12 december 1902 för Malmö stadsarkiv och genom nådigt bref den 10 juni 1904 för Arboga stadsarkiv; i hvilket ärende Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Östergötlands län, på grund af nådig remiss, infordrat yttranden från magistraten och stadsfullmäktige i Norrköping samt afgifvit eget underdånigt utlåtande, hvarefter I den 30 november 1905 yttrat Eder med anledning af hvad stadsfullmäktige och magistraten anfört.

Vid föredragning af detta ärende har Kungl. Maj:t funnit godt förklara, att de i nådiga brefvet den 26 oktober 1900 afsedda, till Norrköpings stadsarkiv hörande arkivalier må tills vidare förblifva i Norrköping under följande villkor:

att arkivalierna förvaras i brandfria, fuktfria och i öfrigt tillfredsställande lokaler;

att i arkivrummen eller deras närhet beredes lämplig plats för forskare;

att arkivet, hvad arkivaliernas vård vidkommer, ställes under öfverinseende af Eder, som ägen att själfve eller genom arkivarien vid landsarkivet i Vadstena däröfver utöfva inspektion;

att arkivets vård i öfrigt anförtros åt den hos magistraten i Norrköping anställde aktuarien och efter den nuvarande

aktuariens afgång, till dess annorlunda kan vara bestämdt, åt andre rådmannen därstädes; samt

att till landsarkivet i Vadstena aflämnas ej mindre ett exemplar af den i § 3 af nådiga stadgan angående vissa offentliga arkiv den 31 december 1900 föreskrifna förteckning än äfven årligen före den 8 januari redogörelse öfver verksamheten vid stadsarkivet under det senast förflutna kalenderåret. Hvilket jag, på nådigste befallning, får Eder till kännedom härigenom meddela, jämte det nådigt bref afgår till Kungl. Maj:ts befallningshafvande.

Stockholm den 15 december 1905.

Fridtjuv Berg.

A. I. Lindhagen.

d) Riksarkivariens cirkulär den 10 februari 1905 till arkivarierna vid landsarkiven.

Till arkivarien vid landsarkivet i — — — — —

Jag får härmed uppmana Eder att, på samma sätt som i riksarkivet skett för hela riket, för edert område med anlitande af tillgängliga upplysningar upplägga en förteckning (lämpligen på lösa blad) öfver enskilda arkiv eller handskriftssamlingar, vare sig de ännu finnas till eller under senare tid på ett eller annat sätt flyttats, skingrats eller förstörts. Finnes inom området en större offentlig handskriftssamling (såsom universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund eller stiftsbiblioteket i Linköping), vore det lämpligt att, när tillfälle erbjuder sig, genomgå dessa i syfte att konstatera hvilka enskilda handskriftssamlingar som möjligen där hafva hamnat, och kan äfven i det afseendet den i riksarkivet upprättade förteckningen tjäna till förebild.

Stockholm den 10 februari 1905.

Emil Hildebrand.

e) Riksarkivariens cirkulär den 7 april 1905 till arkivarierna vid landsarkiven och föreståndaren för arkivdepoten i Visby.

Till — — — — —

I anslutning till § 17 i nådiga instruktionen för riksarkivet, jämförd med § 10 i nådiga instruktionen för landsarkiven, vill jag härmed fästa eder uppmärksamhet på att, tills därom genom tillägg till instruktionerna kan blifva formligen stadgadt, alla öfverflyttningar från landsarkiv eller därmed jämställd arkivdepot till annan sådan böra, innan de företagas, underställas riksarkivariens ompröfning.

Stockholm den 7 april 1905.

Emil Hildebrand.

f) Riksarkivariens cirkulär den 18 oktober 1905 till arkivarierna vid landsarkiven och föreståndaren för arkivdepoten i Visby.

Till — — — — —

Jag får härmed anmoda eder att till riksarkivet för hvarje år insända afskrift af det protokoll eller den skrifvelse, hvari upplysning meddelas om den besiktning eller syn af edra arkivlokaler, som hvarje höst brukar äga rum, och resultaten af densamma.

Stockholm den 18 oktober 1905.

Emil Hildebrand.

Smärre utredningar.

De Vellingkska samlingarna.

1. Om splittringen af M. Vellingks forna arkiv.

Den af gammalt i riksarkivet förvarade Vellingkska samlingens omfång och uppställning framgår af en förteckning A II: 33, hvilken omfattar ett trettiotal volymer. Med undantag af några få akter tillhör samlingen tiden 1710—21, då Mauritz Vellingk var generalguvernör i Bremen. Den har karaktär af en officiell brefväxling (bref och koncepter), bestående uteslutande af den vidlyftiga korrespondens, som blef en följd af Vellingks kända ställning inom Sveriges utrikespolitik. Endast i några få fall kan möjligen brefsamlingen anses hafva en privat karaktär, men äfven då sammanhänger den med Vellingks förbindelser på grund af hans offentliga ställning. I hufvudsak är samlingen sålunda att betrakta som frukten af de åt Vellingk vid olika tider meddelade instruktioner och uppdrag att förhandla och brefväxla med främmande regeringar och andra myndigheter (jfr instruktionen ⁹/₃ 1711 angående fredsunderhandling med Danmark, instruktionen ³⁰/₄ 1717 angående England och Hannover m. fl.). Det är således riktigt, att samlingen ej kan inordnas i »Bremensia» då den ej tillhör Vellingk i egenskap af generalguvernör i Bremen. Å andra sidan kan naturligen icke det förhållande, att samlingen räknas till »enskilda samlingar», i och för sig innebära, att akterna vore att betrakta som enskilda, utan böra de såsom statshandlingar anses.

Denna karaktäristik af samlingen är ej oviktig. Såsom jag i det följande kommer att visa, fördes redan på Vellingks tid åtskillig tvist därom, huruvida handlingarna skulle anses som enskilda eller som statens och i det senare fallet tillhöra riksarkivet. Den samling, som förtecknats i A II: 33, utgör emellertid endast en ringa del af hvad som ursprungligen tillhört Vellingk. Nyligen har riksarkivet inköpt en något mindre del af Vellingks forna arkiv, nämligen sådana akter, som förvarats i enskild ägo på det Banérska fideikommisset Sjö i Uppland. Det befanns, att dessa papper — hvarom mera framdeles — komplettera den i A II: 33 förtecknade Vellingkska samlingen i riksarkivet. Däremot befinner sig i enskild ägo fortfarande en stor och, som det synes, ännu värdefullare samling af Vellingks brefväxling, nämligen i Skoklostersamlingen, för närvarande deponerad i riksarkivet. Men äfven bland andra riksarkivets serier hafva delar af Vellingks forna arkiv hamnat, t. ex. bland akterna tillhörande den riksens ständers kommission, som 1726 tillsattes för att döma öfver Vellingk. Den diplomatiska korrespondens, som Vellingk förde i egenskap af envoyé vid olika hof, har under Vellingks lefnad varit förenad med ofvannämnda akter och finnes för närvarande delad på diplomatica (jfr *Danica* 1680—82; *Germanica* 1683—87 (Lüneburg), 1687—89 samt 1698—1704 (Holstein); *Polonica* 1698—1700). Jag kommer i det följande söka besvara frågan om annorstädes några ytterligare delar kunnat hamna, särskildt i fråga om den kommission, som i Hamburg 1727—29 genomgick dokumenter för utrönande af Vellingks finansförvaltning i Bremen-Verden.

För att vinna en öfversikt af hela arkivmaterialets beskaffenhet och förvärfva kännedom om sättet och orsakerna till denna starka splittring af ett fordom i Vellingks ägo befintligt enhetligt arkiv har jag forskat i ett större antal källor och därvid funnit åtskilliga upplysningar, för hvilka jag i det följande skall redogöra.

2. Den gamla s. k. »Vellingkska samlingen».

Beträffande först den hittillsvarande s. k. »Vellingkska samlingen» enligt förteckning A II: 33 är dess förhistoria med afseende på tillkomsten följande. Redan en äldre förteckning, fogad vid den nyssnämnda, upptager äfven de handlingar, som tillhöra Vellingk såsom envoyé (danska, lüneburgiska, altonaiska och pinnenbergiska handlingar samt »acter angående Brandenburg»). Dessa voro redan fördelade på diplomatiska, när den nuvarande ordningen enligt A II: 33 tillkom. Att dessa akter utgjort en del af det forna Vellingkska arkivet framgår, utom af det yttre, äfven af den förteckning, som arkivsekreteraren von Schantz bifogat sitt memorial ^{28/9} 1727 till kanslikollegium (se arkivsekreterarnes memorial till kanslikollegium 1657—1727). Enligt kunglig resolution ^{17/7} 1727 (utr. reg. 1727, f. 292) skulle von Schantz resa ned till Vellingks egendom Ekenäs i Östergötland och därifrån hämta till riksarkivet de därstädes förvarade handlingar, som Vellingk fört med sig från utlandet. Enligt gällande förordningar vore statshandlingar statens egendom, och således skulle de handlingar, någon innehade till följd af sin statstjänst, öfverlämnas till offentligt förvar (jfr kungl. resolutioner m. m. i Meddelanden fr. svenska riksarkivet, bd 2, VI, s. 147). Det är dessa handlingar, som af Schantz äro upptagna i sagda förteckning, sedan de den 5 september 1727 blifvit af honom förda från Ekenäs till riksarkivet. Vi finna här först »diplomatiska» handlingar, som återfinnas på alldeles samma sätt och i samma antal volymer som i den anförda, till A II: 33 fogade äldre förteckningen. Vi finna vidare åtskilliga originaltraktater, som numera lagts till traktatsamlingen (enligt förteckning af Taube och Bergh). Slutligen angifves en samling af 51 »buntar» med »skrifter och handlingar», såsom »Kungl. Maj:ts och furstliga personers samt kungl. och riksens kanslikollegii och kungl. ministrarnes bref och korrespondenser» med Vellingk »jämte en stor del koncepter af dess därpå affärdade bref, svar, relationer och memorialer för åtskillige år uti publike ärender», hvilka emellertid voro oordnade och borde »sorteras och i ordning läggas». Det tillägges, att »i ett särskilt konvolut» fanns

korrespondens med statskontoret, sekreteraren Florin m. fl. angående Kungl. Maj:ts växlar 1713—14. Denna beskrifning i sin helhet stämmer alldeles in på den hittillsvarande Vellingkska samlingen och utesluter hvarje tvifvel angående dess ursprung.

Från Ekenäs hade äfven tagits en kista »gamla Brehmske guvernementsacta och handlingar, som vid fiendens anfall därifrån skola vara bortförda», likaledes i oordning. Dessa handlingar torde höra till historien om samlingen Bremensia i riksarkivet (jfr om det föregående kanslikollegii protokoll oktober 1727).

Med ledning af dessa upplysningar finner man alltså, att från Ekenäs härstamma å följande serier vissa delar af Vellingks arkiv, nämligen a) diplomatica, b) traktatsamlingen, c) den s. k. Vellingkska samlingen och d) eventuellt Bremensia.

Denna leverans till riksarkivet berodde af arkivaliska skäl. Men redan dessförrinnan hade åtskilliga akter kommit i offentligt förvar genom den bekanta konfiskeringen af vissa Vellingks papper i anledning af rättegången mot honom 1726—27. Det är för kännedomen om splittringen af Vellingks forna arkiv synnerligen viktigt att redogöra för konfiskeringen.

3. Beslaget af Vellingks handlingar.

Frågan om beslag af Vellingks akter förekom första gången i sekreta utskottet ^{18/10} 1726 med anledning af ett från Kungl. Maj:t dit afsändt »paket» handlingar af för Vellingk komprometterande innehåll. (Dessa finnas i riksens ständers kommissions »Originalacta uti Vellingkske saken år 1726» n:r 7.) Utskottet beslöt försäkra sig om Vellingks papper. Dessa funnos då på två ställen: *Ekenäs* och i Vellingks hus i *Stockholm*. Däremot skulle, enligt utskottets förmenande, »sannolikt» inga akter finnas på *Djursholm*, som innehades af Vellingks svärson, generallöjtnanten friherre Johan Banér. Vellingk skulle nämligen sällan vistats på *Djursholm*, som för öfrigt tillhörde annan person och därför ej kunde visiteras (sekreta utskottets protokoll 1726, s. 300.) Huruvida denna åsikt var riktig, torde jag få beröra vid tal om Sjösamlingen.

4. Arkivet på Ekenäs.

Arkivet på Ekenäs förseglades ²⁰/₁₀ 1726 enligt sekreta utskottets beslut (sekreta utskottets protokoll 1726, s. 300), och inrapporterades endast det antal skåp, hvarest akter förvarades. Sedermera befallde sekreta utskottet, att deputerade från kommissionen öfver Vellingk skulle från det sålunda förseglade arkivet uttaga vissa akter, som kunde angå rättgångssaken mot Vellingk, samt till sekreta utskottet inlämna handlingar, som kunde röra »riket och dess intresse» (sekreta utskottets protokoll, s. 677). Sålunda skulle deputerade afhämta akter angående förpantningsverket i Bremen och korrespondens med landtränmästaren Mannerstierna, kommissarien Huswedel m. fl. jämte »andra publike mål rörande skrifter» (anfördt ställe s. 688, 717 f.). De från utskottet utsända deputerade medförde ⁶/₁₂ 1726 från Ekenäs till Stockholm 13 buntar angående just de eftersökta ärendena, som dock först på det senare stället skulle genomses. Vellingk hade hemställt, att akterna skulle hämtas, såsom de lågo, »konvolutvis» eller i buntar. Dessa handlingar blefvo också i Stockholm åtskilda enligt förteckning ²²/₃ 1727 på så sätt, att buntarna 1—6 skulle stanna i kanslikollegii arkiv, hvaremot de öfriga 7—14 (obs. 14 i st. f. 13 buntar!) skulle — såsom äfven skedde — öfverlämnas till kammarkollegium och kammarrevisionen af det skäl, att de skulle vara »camera-
ralia», enär de angingo räkenskapsväsendet i Bremen. Den detaljrikaste redogörelsen för dessa handlingars innehåll och beskaffenhet finnes i deputationens memorial ²⁰/₄ 1727 till sekreta utskottet (se »Vellingkske saken» 10, fol. 7 f.).

Med hjälp af förteckningen har det också lyckats att återfinna nästan alla ifrågavarande buntar. Sålunda påträffades — efter förmodan — buntarna 1—6 inbundna i två skinnband, uppställda, jämte fyra andra volymer, med ryggtitel »Vellingkske saken» 8, 9 bland riksens ständers kommissioners arkiv, förvarade i riksarkivet. Inbindningen, som tydligen genom riksarkivets försorg skett på senare tid, har ej rubbat den gamla ordningen, så att akterna föreligga inom hvarje bunt folierade på sätt redan skett på Ekenäs.

Detta ordnande synes hafva verkställts af Vellingks sekreterare under tiden 1713—20 Märten Triewald, som 1724 på hösten vistades på Ekenäs. Han erhöll på Vellingks begäran tillstånd af kanslikollegium att »någon tid vistas» på Ekenäs hos Vellingk »till att i ordning bringa en ansenlig myckenhet af publike skrifter och dokumenter som riksrådet utifrån fört med sig och skolat angå åtskillige honom utomlands anförtrrodde Riksens viktige ärender och förrättningar och fördenskull till en stor del borde komma att inlevereras uti Kungl. Maj:ts och Riksens Archivo, om hvilka han Triewald, som vid det mesta blifvit brukad, ägde bästa kunskaperna». Kanslikollegium beslöt hemställa hos sekreta utskottet att tråda i författning om akternas öfversändande till riksarkivet (kanslikollegii protokoll ¹/₂ 1727). Memorial af den 13 februari afgick också till sekreta utskottet, som aflät en skrifvelse till Kungl. Maj:t ¹⁷/₂, hvarefter rådet ²⁰/₂ beslöt dokumenternas infordrande. Det var på grund häraf, som Kungl. Maj:ts resolution för von Schantz utfärdades, hvarom ofvan nämdes.

Häraf kan man med skäl antaga, att de buntar, som v. Schantz afhämtade, blifvit sammanförda af Triewald, och jag har också påträffat hans stil på fascikelomslaget till bunt 4.

Hvad beträffar buntarna 7—14, som till kammarkollegium och kammarrevisionen öfverlämnades, har jag funnit 8—11 och 13, hvaremot n:r 7, 12 och 14 (hvaraf fascikelomslaget endast påträffats) torde kunna framdeles återfinnas. Såsom framgår af numera professor Sam. Clasons p. m. ¹⁰/₂ 1898 rörande kammararkivets samlingar af handlingar angående Sveriges utländska provinser har Clason urskiljt och grofordnat ett större flertal arkivalieserier, som till riksarkivet öfverlämnats för att med dess samlingar införlifvas. Dessa arkivalier äro till en stor del ännu icke definitivt ordnade, men deras provisoriska fördelning har dock möjliggjort den närmare granskning, hvarvid jag funnit ofvan anförda buntar, och resten kan måhända väntas vid det slutliga ordnandet vare sig i riksarkivet eller bland kammarrevisionens öfriga arkivalier.

Buntarna 7—14 innehöllo enligt förteckningen följande:

N:r 7. Mannerstiernas originalbref till Vellingk, rörande ej allenast förpantningarna i Bremen utan äfven disponerade offentliga medel, fol. 1—179;

N:r 8. Mannerstiernas räkningar med Vellingk öfver Bremiska och Verdiska statsmedel, ställda under Mannerstiernas beräknande till Vellingk, nämligen halfårsräkningar 1713—1:a halfåret 1715; med resp. foliering angifven;

N:r 9. Samma räkningar för 2:a halfåret 1715 med verifikationer fol. 82—218, och för 1:a halfåret 1716, men utan verifikationer;

N:r 10. Verifikationer till samma slags räkningar 1711—12, fol. 1—163, hvilka räkningar delvis återfunnits;

N:r 11. En akt med 1) Karl XII:s originalbref ^{20/6} 1715 om de bremiska revenuernas förpantning till handelsmännen Cook; 2) Mannerstiernas räkning för de år 1715 af posteringsdistrikten i Bremen-Verden till Vellingks behof använda publika medel jämte verifikationer, och 3) Mannerstiernas bref och räkningar med kommissarien Huswedel, förslag och korrespondenser angående penningmedel m. m., fol. 1—271;

N:r 12. Specialafräkningar för guvernementets och betjantes i Bremen resterande löner, fol. 1—265;

N:r 13. Jordeboken för amtet Himmelsporten och förslag på restantier af Rothenburgska och Verdiska revenuerna, fol. 1—71; samt

N:r 14. Korrespondens angående Vellingks egna kronoförpantningar i Bremen m. m., fol. 1—79.

De af mig återfunna buntarna öfverensstämma både i fråga om numrering och innehåll med denna beskrifning. I det följande får jag gå in på frågan om deras »kamerala» karaktär och på hvad sätt de böra ordnas.

5. Arkivet i Stockholm.

Det anfördes, att äfven en del af Vellingks papper i hans hus i *Stockholm* beslagtogs. Sekreta utskottet lät samtidigt med förseglingen af Vellingks arkiv på Ekenäs försegla äfven akterna i *Stockholm* ^{18/10} 1726, hvilka inlades i en koffert, ställd under några officerares tillsyn. Dessa skulle tillika bevaka Vellingk i hans umgänge med andra personer (sekreta utskottets protokoll, s. 309 med deputationens, som

förseglade akterna, utlatande som bilaga). Man anmärkte i utskottet, att Vellingk sannolikt bränt upp de mest gravande handlingarna före husvisitationen, enär Vellingk ej skulle varit så alldeles oförberedd på ett dylikt besök. Den 18 november 1726 lät utskottet från de förseglade akterna uttaga sådana, som syntes »misstänkta», hvilka också äro omnämnda i sekreta utskottets protokoll s. 649 f., 679. Beslaget utgjorde 9 akter, hvaraf enligt utskottets beslut 4 skulle öfverlämnas till kommissionen öfver Vellingk. I dess »originalacta» finnas de äfven, nämligen n:r 3, 6, 8 och 9. De återstående skulle sekreta utskottet behålla, och de finnas också delvis bland dess akter 1726—27.

Då utskottet fått veta, att bland handlingarna hos Vellingk skulle finnas akter angående Mannerstierna, hvilka voro af den största vikt för undersökningen af Vellingks användning af statens medel i Bremen, befallde utskottet, att sådana akter skulle uttagas. Beslaget var enligt de deputerades förteckning ^{21/4} 1727 synnerligen stort och det skulle föra oss för långt att här redogöra för detsamma. De flesta akterna synas vara sådana offentliga handlingar, som tillhöra Bremensiasamlingen i riksarkivet. Direkt till Vellingk äro ställda bref från registratorn Hahn, landtränsmästaren Mannerstierna m. fl. I öfrigt hänvisas till sagda förteckning. Flertalet af dessa handlingar har jag icke återfunnit. De blefvo till kammarrevisionen afsända; dock finnas några original och afskrifter i sekreta utskottets akter 1726—27, N:r 7, fol. 92 f. samt i ett band »Vellingkske saken 1727, n:r 10» som, ehuru oriktigt, räknas till kommissionens akter (sekreta utskottets protokoll, s. 2535, 2593, 2716; deputerades memorial till sekreta utskottet ^{9/5} 1727, Vellingkske saken, n:r 10, fol. 21—31).

6. Hamburgska kommissionen 1728—29 och Vellingks handlingar.

Till frågan om storleken af Vellingks forna arkiv hör utredningen af det förfarande med vissa arkivalier, som ägde rum såväl genom den kurhannoverska kommissionen som den speciella kommission, som bestod af residenten Axel Reenstierna och kammarrådet A. Lindcreutz. Kungl. Maj:t utfärdade för dem en särskild instruktion ^{19/5} 1727 (Vellingkske

saken n:r 10) angående hvad de hade att *enskildt* uträtta utom förhandlingarna med kurhannoverska kommissarierna. Då Lindcreutz ankommit till Hamburg, skulle Reenstierna tillsammans med honom öppna två kistor med handlingar (»bremiska skrifter»), som Vellingk och Mannerstierna lämnat åt kommissarien König i Hamburg. På befallning af Kongl. Maj:t (utr. reg. ⁸/₅ 1727, f. 164 v.) hade Reenstierna fört till sin bostad dessa två kistor, hvilka också därstädes öppnades af honom och Lindcreutz. Man syntes vara osäker, om här funnos Vellingks egna handlingar, ty handlingarna skulle vara offentliga, hörande till guvernementet. I bref till Kongl. Maj:t ¹⁹/₃₀ maj 1727 (residenten A. Reenstierna till Kongl. Maj:t 1727—29) svarade Reenstierna, att utom dessa kistor hade hvarken Vellingk eller Mannerstierna i öfrigt deponerat något mera hos König, hvilket bestyrkes af spridda uppgifter, särskildt af Lindcreutz' skrifvelse ²⁴/₄ 1731 till kammarrevisionen (se kammarrevisionens protokoll ²⁶/₄ 1731, fol. 367 f.). Med anledning af generallöjtnant Banér's klagomål, att han ej fått närvara vid sagda tillfälle, då Vellingkska papperen öppnades i Hamburg, förklarade Lindcreutz, att instruktionen ej ålade honom eller Reenstierna att tillkalla Banér, och detta vore så mycket mindre nödigt, som vid kistornas öppnande i juli 1727 »inga sal. grefve Vellingk enskildt tillhöriga dokumenter blefvo funne eller öppnade, utan allenast Kongl. Maj:ts och Cronones publike hertigdömet Bremen rörande handlingar, bestående af ränteri-, magasins- och fältstatsböcker och räkenskaper med mera, som därtill hörde, hvilka sal. grefve Vellingk tillika med landtränmästaren Mannerstierna någre år förut hos postkommissarien König i förvar satt, men hans Kongl. Maj:t allaredan, innan jag reste härifrån till Hamburg, i nåder befallte sal. hr residenten grefve Reenstierna under sitt förvar att taga och hålla, till dess jag dit komma skulle.

Att denna brefväxling ansågs vara af stor betydelse, framgår af den hamburgska kommissionens förhandlingar 1728—29. Från hannoversk sida fordrades, att alla handlingar, som kunde upplysa om de Vellingkska förpantningarna, skulle utlämnas eller på annat sätt göras tillgängliga. Man ville alltså se räkningar för de afträdde hertigdömena Bremen och Verden, och jag torde få framhålla, att dessa räkningar hade

den 12 oktober 1722 deponerats af Mannerstierna hos regeringen i Stade och därefter ³⁰i 1728 utlämnats till Hannover (hamburgska kommissionens protokoll 1728—29, fol. 45 f.). De hannoverska delegerade begärde, att den i de svenska kommissariernas händer befintliga brefväxlingen mellan Vellingk och Mannerstierna skulle utlämnas till England, hvilket svenskarne vägrade göra. Det framhölls då från hannoversksida, att fredstraktaten uttryckligen stadgade, att handlingar angående Bremen-Verden snarast skulle utlämnas, utan att härvid afseende skulle fästas vid några specialsamlingar. Mannerstierna skulle hafva sagt, att han haft Vellingks egna bref hos sig, och att dessa jämte kameralsakerna på Vellingks order på hösten 1722 blifvit från Mannerstiernas gård i Grund-Oldendorff förda till kommissarien König i Hamburg. Det skulle vara troligt, att bland dessa i de svenska kommissariernas händer varande handlingar kunde påträffas »många Vellingks papper», äfvenså bland de till Sverige förda Vellingkska papper, i synnerhet bref, växlade år 1715 mellan Vellingk och Mannerstierna (hamburgskommissionens protokoll, f. 273). Härpå genmålde svenskarne, att Mannerstierna visserligen på Vellingks order levererat aktér till König år 1722, men däremot icke sagt, att därmed alla handlingar voro i de svenska kommissariernas händer, emedan Vellingk behållit en del af dem, och det vore väl bekant, att Vellingk på hösten samma år fört en hop skrifter (*einen Hauffen Schriften*) till Sverige, om hvilkas beskaffenhet någon »tillförlitlig kändedom» icke vunnits (hamburgskommissionens protokoll, fol. 293 f.).

Frågan om brefväxlingen mellan Vellingk och Mannerstierna löstes omsider genom de hannoverska delegerades eftergift. Vid sammanträde ¹²/6 1728 anhöll de, att brefven skulle framvisas endast till påseende, och att icke ens de bref, som upplyste om vissa misstänkta poster i de Vellingkska förpantningarna, skulle utkrävas, utan hela brefsamlingen stanna i svensk ägo (hamburgskommissionens protokoll, fol. 315.)

Det visar sig af den föregående framställningen, att det icke finnes något skäl att vänta sig någon ökning af Vellingkska samlingen från de i Hamburg af kommissionerna genomgångna handlingar. Däremot kan det vara af något intresse att hafva påvisat det öde, de Vellingkska papperen

rönt på detta håll. Därom finnes dock ytterligare något att tillägga.

Efter Reenstiernas död lämnade hans sekreterare Roman-son 1730 till kanslikollegium en förteckning öfver »de kommissionsakter och protokoller», som Reenstierna innehåft (kanslikollegii protokoll ¹⁴/₈ 1730, fol. 144 f.). I följd häraf inlevererades dessa kommissionshandlingar. Då det upplystes, att Reenstierna tillställt residenten Stralenheim residentsakterna (äfven Rothliebs), uppstod fråga om hvad för slags akter här funnos: hörde de till residentskapet, kunde de i Hamburg behållas, men om de vore »Vellingks akter och skrifter», skulle de öfversändas att i kungl. arkivet förvaras (kanslikollegii protokoll ¹²/₈ 1730, fol. 275 v.)

Man tycktes sålunda fortfarande sväfvä i en viss okunnighet om hvar alla Vellingks papper kunde finnas. Kanslikollegium beslöt skrifvelse till Kungl. Maj:t angående instruktion för regeringsrådet von Nolcken, som öfver Hamburg skulle till Stralsund afresa, att i Hamburg åtskilja papperen, så att de, som hörde till residentskapet, kvarstannade i Hamburg, men de öfriga, som angå grefve Vellingk eller Pommern, skulle Nolcken föra med sig till Stralsund (kanslikollegii protokoll ²²/₇ 1730, fol. 435 v.).

Stralenheim redogjorde för den af honom jämte von Nolcken verkställda separeringen af akterna i Hamburg, nämligen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ^{20 okt.}_{10 nov.} 1730, hvartill fogades ett inventarium öfver de hos residenten Rothlieb funna arkivalier, dateradt ²⁷/₈ 1719 (residenten Stralenheims bref till Kungl. Maj:t 1730—31.) Några Vellingks papper omtalas icke, ehuru det säges, att von Nolcken tagit med sig handlingar, som ej »egentligen» hörde till residentsarkivet. Det ålåg ju Nolcken att medtaga äfven handlingar angående Pommern.

7. Skoklostersamlingen.

Jag öfvergår nu till en kort redogörelse för beskaffenheten af *Skoklostersamlingens* del af Vellingks forna arkiv. Denna del finnes i 7 digra band, nämligen n:r 50, 51, 52, 54 in folio och n:r 7, 8, 9 in quarto, ordnade enligt stilen å fascikelomslagen af Vellingks sekreterare J. Sandberg. Handlingarna

tillhöra tiden 1710—början af 1712. Det är därför märkligt, att i nr 54 finnes såsom tillägg en liten samling handlingar från 1710—28 med påskrift af kammarrådet Lindcreutz: »Mannerstiernas handlingar». Den innehåller mest afskrifter af räkningar o. dyl., några få Lindcreutz egna koncepter samt några bref till honom, men icke den viktiga brefväxlingen mellan Vellingk och Mannerstierna, hvarom jag ofvan flerstädes yttrat mig.

Att åtminstone denna fascikel kommit till Skoklosters arkiv genom Lindcreutz själf, enär han var den tiden för myndare för den unge grefve Erik Brahe, bör väl anses vara säkert, och man är under sådana omständigheter gärna benägen att tro, att äfven allt det öfriga kommit dit på samma väg. Handlingarna skulle i så fall från Hamburg förts till Sverige genom Lindcreutz, som genom denna åtgärd — om han nu vidtagit den — ju alltid skaffade sin myndling en vacker ökning af serien guvernementshandlingar; sådana finnas nämligen i Skoklostersamlingen äfven från Königsmark och Gyllenstierna, Vellingks företrädare. Förgäfvos har jag sökt efter närmare upplysningar om dessa generalguvernören Mauritz Vellingks papper på Skokloster. Vederbörande hade nog helt enkelt ingen kännedom om Skoklosterarkivets rikhaltiga lager af de eftersökta Vellingkska handlingarna. Det anmärkes äfven i Skoklosterarkivets handskrifna katalog II, s. 100, att det torde varit genom Lindcreutz, som handlingarna kommit till detta arkiv.

Dessa handlingar supplerar såväl den s. k. Vellingkska samlingen i riksarkivet som Bremensia. Nr 50 innehåller korrespondens med Kungl. Maj:t, kollegier och framför allt med svenska sändebud, hvartill kommer supplementet nr 7 in quarto. Det är nog att anföra, att såväl här som i Vellingkska samlingen finnes t. o. m. för samma tid brefväxling med samma person, t. ex. med kommissionssekreteraren Brunell i Berlin. Såväl Skoklostersamlingen som Vellingkska samlingen måste rådfrågas af forskningen samtidigt, då ett koncept i den ena kan hafva sitt svar i den andra samlingen. Därest riksarkivet ägt Skoklostersamlingens Vellingkska papper, hade dessa naturligen sammanslagits med Vellingkska samlingen.

Nr 51, 52 och 54 in folio jämte 8 och 9 in quarto innehålla en vidlyftig korrespondens mellan Vellingk såsom

generalguvernör och kommenderande general och generaler, regementschefer o. dyl.

8. »Sjösamlingen.»

Sjösamlingen, som genom köp ur enskild ägo öfvergått i riksarkivets, är också att anse som likartad med den s. k. Vellingkska samlingen, och bref från samma person finnas både i dessa samlingar och Skoklosters arkiv. Sjösamlingen är i det stora hela måhända mindre betydande. Antalet originalbref (till Vellingk) är anmärkningsvärdt ringa i förhållande till brefkoncepter (från Vellingk) och till ett flertal smärre handlingar, öfvervägande i afskrift och i original bevarade på andra håll i riksarkivet, såsom t. ex. rättegångshandlingar. Äfven rent privata handlingar hafva kommit med, såsom bref och koncept till och från Johan Banér, handlingar tillhörande Mauritz Vellingks son, kammarherren grefve Ernst August Vellingk på hans beskickning till Spanien 1715—16 (se Hispanica, kammarherren grefve E. A. Vellingks beskickningshandlingar 1715—16), biografiska och politiska anteckningar af Mauritz Vellingk m. m. Bland originalbrefven äro konung Stanislai 125 bref 1709—26 de viktigaste, enär koncepterna till dem naturligen saknas i riksarkivet, hvilket däremot icke alltid är fallet i fråga om brefven från envoyéen Preis i Haag 1717—21 (182 st.). Bland koncepterna märkas i synnerhet 67 st. till Stanislai, hvar emot de flesta af de 158 brefkoncepten till Preis återfinnas i Vellingks bref i Preis' stora samling i riksarkivet. Å andra sidan synes det dock, som om vissa koncepter saknas i Vellingks arkiv.

Med afseende på tiden öfverensstämma *Sjösamlingen* och den Vellingkska samlingen däri, att de flesta handlingar äro från 1711—14, men under det att den senare i regeln begränsas af år 1720 eller 1721, innehåller den förra däremot handlingar från 1721—27 och fortsätter således Vellingkska samlingen. Men tiden i fråga var af föga betydelse i Vellingks lif, och således blir äfven arkivets värde i öfverensstämmelse därmed.

Det är en fråga, huru en dylik separatsamling kunnat uppstå. I källorna finnes icke den minsta antydning om de Vellingkska papper, som uppenbarat sig i *Sjösamlingen*. Jag har i det föregående påvisat, att vederbörande på den tid, då

det gällde att bringa dessa papper i offentligt förvar. hade särskild ifver att eftersöka dem på de ställen, där de kunde tilläfventyrs finnas. Under sådana förhållanden måste vi nöja oss med en hypotes. Det är visadt, att von Schantz afhämtade från Ekenäs hvad där fanns, sedan förut åtskilligt tagits i beslag i och för rättegången mot Vellingk. Däremot saknas hvarje underrättelse om återstoden af akterna i Vellingks hus i Stockholm, sedan vissa handlingar äfven därstädes konfiskerats. Det må vara oförklarligt, att von Schantz ej beordrades att föra till riksarkivet äfven återstoden i Stockholm. Sannolikt är, att de bragts i förvar till Djursholm, som ju ansågs oåtkomligt. Banér ärfde papperen, som därmed kommit in i Banérska ättens ägo; från Djursholm hafva de i sinom tid öfverflyttats till det banérska fideikommisset Sjöö, som 1813 utbyttes mot Djursholm, hvarefter papperen slutligen hamnat i riksarkivet.

Det kunde icke vara alltför angeläget för Banér att sända akterna till riksarkivet, emedan han i likhet med Vellingk ansåg dem vara privat egendom. Det var just därför, som Vellingk förgäfvades sökte återvinna de från Ekenäs tagna handlingarna (sekreta utskottets protokoll ^{20/2} 1727, sid. 1729) och äfven Banér gjorde fåfängt samma hemställan (sekreta utskottets protokoll ^{17/1} 1727, sid. 3960; jfr Vellingkske saken 10, fol. 43). Båda fingo det svar, att akterna i fråga voro offentliga och kunde därför ej återställas, utan skulle i kansliet förvaras, hvarjämte de, som angingo kammarverket, skulle stanna i kammarrevisionen (se anfördt ställe). Den s. k. Vellingkska samlingen ansågs sålunda innehålla staten tillhöriga handlingar och samma uppfattning skulle tydligen gällt äfven Sjösamlingens och Skoklostersamlingens arkivalier, om dessa då varit af vederbörande kända.

Däremot återfick Banér de *enskilda* handlingar, som allenast rörde Vellingks sterbhus, men kommit att medfölja de offentliga handlingarna. Med anledning af, att riksens ständer beslutat nedlägga rättegången mot sterbhuset, afgick Kungl. Maj:ts bref ^{17/6} 1731 till kammarkollegium och kammarrevisionen med order, att till Banér skulle utlämnas Vellingks enskilda handlingar (således *oberoende* af de hos kansliet förvarade Vellingkska handlingar, se inr. civilexp. registr., fol. 479). Banér infann sig äfven i kam-

marrevisionen och kammarkollegium och erhöill de enskilda, sterbhuset angående handlingar (kammarrevisionens protokoll ²/₇ och ²/₇ 1731, fol. 623, 641). Någon förteckning eller andra upplysningar om dessa papper har jag ej funnit.

9. Handlingar bland riksens ständers kommissioners arkiv.

Det är ofvan anfördt, att en del af beslaget på Ekenäs 1727 finnes bland riksens ständers kommissioners handlingar. Det är 6 band, som rubricerats »Vellingkske saken» på följande sätt:

- 1) »Protocollum uti Vellingkske saken 1726» (äfven 1727).
- 2) »Acta uti Vellingkske saken 1726» (äfven 1727).
- 3) »Originalacta uti Vellingkske saken 1726» (äfven 1727).
- 4) »Vellingkske saken 1727.»
- 5) » » »
- 6) » » »

Dessa band ingå i samma nummerföljd som andra riksdagskommissioner från frihetstiden och äro därför försedda resp. med gamla n:r 5, 6, 7, 8, 9, 10, hvilket jämte inbindningen skett på senare tid genom riksarkivets åtgärd. Om afsikten vore att därmed räkna *alla* banden till kommissionen öfver Vellingk, så är detta felaktigt, såsom jag skall visa. Band 1 (gammalt n:r 5) innehåller kommissionens protokoll med register, banden 2 och 3 (gamla n:r 6 och 7) inkomna skrivelser till kommissionen m. m. jämte en för båda dessa band gemensam förteckning i band 2. Däremot nämnes intet vare sig i förteckningen eller i protokollet om banden 4—6 (gamla n:r 8—10). Af dessa innehålla banden 4—5 (gamla n:r 8—9) de 6 buntar konfiskerade akter på Ekenäs, om hvilka ofvan talats (sid. 385). Denna }brevväxling innehöll intet, som angick rättegångssaken mot Vellingk och har i öfrigt icke något som helst samband med kommissionen.

Detta är äfven fallet beträffande det sista bandet (gammalt n:r 10). Det tillhör den enskilda kommission, som bestod af Reenstierna och Lindcreutz, och utgöres af akter, som tydligen äro bilagor till deras skrifvelse till Kungl. Maj:t ¹⁸/₉ 1728, däri de uppgäfvo hvar och en af de grava-

tioner, som Vellingk i dispositionen af statsmedlen i Bremen åsamkat sig. Denna kommission är, såsom ofvan (sid. 388 f.) nämnts, att skilja från den s. k. hamburgska kommissionen, i hvilken sagda personer sutto jämte hannoverska kommissarier. Sagda skrifvelse till Kungl. Maj:t remitterades emellertid till kammarrevisionen och fanns där ännu år 1730 (kammarrevisionens protokoll ^{10/1} 1730, fol. 34.) Om denna remiss säges intet i kammarrevisionens bevarade skrivelser till Kungl. Maj:t och torde den därför antagligen ännu vara i förvar hos kammarrätten.

På grund häraf tillhöra ständerkommissionens akter allenast 3 band (gamla n:r 5—7); banden 4—5 tillhöra rätteligen Vellingkska samlingen och band 6 nyssnämnda kommission.

De till Vellingkska samlingen rätteligen hörande banden innehålla nämligen följande brefväxling, öfverensstämmande med den ofvan (sid. 385 f.) anförda förteckningen öfver beslaget på Ekenäs, sålunda:

Bd 4 (gammalt n:r 8) innehåller först *bunt n:r 2*, som enligt förteckningen utgöres af Vellingks brefväxling med Magnus Stenbock m. fl. »uti dess suite varande och under dess kommando stående herrar och officerare den tid svenska armén stod i Pommern, Mecklenburg och Holstein samt sedermera ifrån fol. 1 till fol. 405». Därefter följer *bunt n:r 3*, fol. 1—163 och *bunt n:r 1*, som bestå — såsom förteckningen i fråga riktigt utvisar — af åtskilliga Hans Maj:t konungens af England som kurfurste af Braunschweig och Lüneburg, Hans Maj:t konungens af Preussen och deras durchlaughtigheter hertigarne af Wolfenbüttel, Meckelburg och Biskopen af Eutin med flere till hans Excellence som generalguvernör i Bremen aflåtna originalbref med concepterne till hans Excellences därå följde svar med mera ifrån fol. 1 till fol. 225.

Bd 5 (gammalt n:r 9) innehåller först *bunt n:r 4*, bestående af »korrespondensen med dåvarande svenske och danske generalauditörerne och flere, fångentväxlingen med andre flere publike mål angående ifrån fol. 1 till fol. 198», de flesta äro bref från generalauditör N. Sylvin; *bunt n:r 5* innehållande korrespondens med generalguvernören Meijerfeldt, generalauditören Sylvin m. fl., fol. 1—263; och *bunt n:r 6* med korrespondens angående den 1713 föreslagna neutralitets-traktaten »med flera samma och andra ärender angående

korrespondenser ifrån fol. 1 till fol. 293». Korrespondensen fördes förnämligast med Friesendorff och Meijerfeldt.

Samtliga dessa 6 buntar äro från 1712—13, ett mindre antal handlingar dock äfven från 1714. Samma brefskrifvare finnas, äfven samtidigt, i den hittillsvarande s. k. Vellingkska samlingen. Det medför åtskilligt besvär för forskaren att under sådana förhållanden genomgå båda afdelningarna, så mycket mera, som buntarna hvarken kronologiskt eller alfabetiskt i afseende å korrespondenter äro ordnade af Triewald. Endast i fråga om bunt n:r 6 kunde handlingarna tyckas vara ordnade angående ett visst ämne (neutralitetstraktaten), men denna samling är tydligen icke fullständig, hvarjämte äfven andra ämnen beröras af dokumenten. Det synes därför också vara bäst, att buntarna inordnades (genom bandens upplösning) i den Vellingkska samlingen, såsom numera äfven skett.

10. Om beskaffenheten af till kammarkollegium och kammarrevisionen öfversända handlingar, beslagtagna å Ekenäs 1727.

Jag öfvergår härmed till frågan om den påstådda »kamerate» karaktären hos de ofvan (sid. 387 f.) angifna buntarna n:r 7—14, hvilka jag till en del återfunnit bland de år 1898 från kammararkivet hitförda akter. Räkenskaperna synas ej, med undantag möjligen af amtsräkningen för Himmelsporten (förd af Vellingk 1722 till Ekenäs) tillhöra de ordinarie serierna inom guvernementet Bremen-Verdens arkiv. Jag har därvid dock endast granskat de kammarrevisionens handlingar, som för närvarande finnas i riksarkivet enligt förteckning A I: 27 och Clasons promemoria ^{10/9} 1898. Rättegången mot Vellingk och Mannerstierna grundades emellertid därpå, att dessa sinsemellan hade träffat öfverenskomelse angående dispositionen och förvaltningen af de betydliga medel, som åren 1711—19 blifvit i hertigdömena Bremen och Verden antingen uppburna eller emot publika revenueers pantförskrifning eller i öfrigt uppnegotierade vare sig där eller annorstädes till krigets utförande på tysk botten och till fästningsverkens underhåll m. m. (jfr en öfersikt af

rättegångssaken i sekreta utskottets protokoll ¹⁷/₈ 1731 och sekreta utskottets akter 1731. s. 146 f.)

Räkningarna äro med verifikationer ställda till Vellingk, för hvilken Mannerstierna alltså redovisade. Utgifterna upptaga äfven rent privata poster. Man finner där en fröken M. J. Rothlieb, dotter till resident Rothlieb, af någon anledning donerad med ända till 2,800 hamburgska mark om året, och ett rätt kuriöst bref från henne till Mannerstierna om konfektpåsar m. m. synes ej tyda på, att hon var i någon offentlig tjänst. Man finner vidare stallräkningar, hushållsräkningar (vinräkningar m. m.), apoteksräkningar o. s. v., hvilka Mannerstierna betalte. I räkningen n:r 11 funnos några Vellingks brefkoncept.

Under sådana omständigheter synes det icke sakna skäl för sig att lägga dessa handlingar till Vellingkska samlingen såsom ett supplement. Det är visserligen sant, att här är fråga om förvaltningen af statsmedel i Bremen-Verden, och att det var i egenskap af generalguvernör, som Vellingk disponerade öfver dem. Det var tydligen på grund häraf, som sekreta utskottet, efter hvad ofvan framhållits, utlämnade akterna till kammarrevisionen såsom varande »cameralia». Åtminstone i fråga om de ofvan (sid. 387) anförda buntarna n:r 13 och 14 framhöll deputationen i memorial ²⁰/₄ 1727 till sekreta utskottet (Vellingkske saken 10, fol. 16 f.), att de innehöllo handlingar rörande Vellingks *egna* förpantningar »och synas kunna till Hans Excell:ce återlevereras; likväl som man intet förut så noga kan veta, huruvida de framdeles torde vara nödiga», så skulle med akternas återställande tills vidare anstå. Tages därjämte hänsyn jämväl till Vellingkska samlingens karaktär, torde utskottets synpunkt ej uteslutande bestämma. Ehuru denna samling icke kan anses tillhöra Vellingk som generalguvernör, så utesluter dock ej detta förhållande, att handlingar däri finnas, hvilka beröra Vellingks chefskap i det bremisk-verdiska guvernementet, utan att det dock därför är möjligt att urskilja hvarje sådan enstaka handling. Det är klart, att forskningar angående Bremen-Verden på Vellingks tid icke kunna bedrivas utan att äfven den Vellingkska samlingen anlitas. Därtill kommer, att ett flertal handlingar i denna samling just angå förpantningarna och de gravationer, som Vellingk åsamkat sig

och hvarom räkningarna i sin mån upplysa. Såsom ett supplement torde därför räkenskaperna försvara sin plats och kunna, utan att rubba ordningen, öfverföras till guvernementsarkivet, om detta framdeles vid dess slutgiltiga ordnande skulle anses nödigt.

L. M. Bååth.

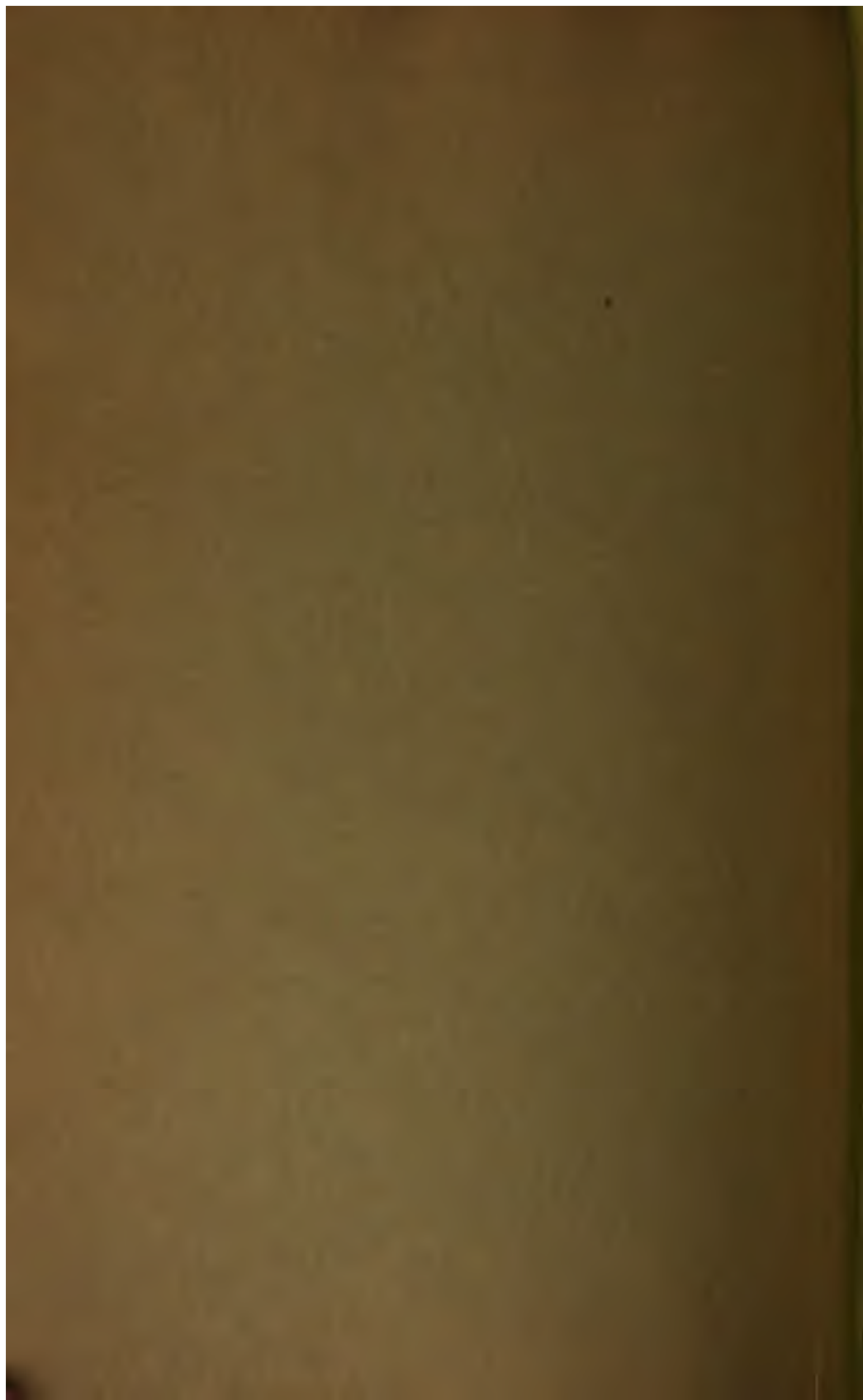
— — — — — .

Meddelanden från svenska riksarkivet utgifvas från och med 1902 i fria häften. Af dessa komma årsberättelserna och smärre arkivaliska uppsatser eller meddelanden, som ansluta sig till dem, att bilda en första serie (betecknad Ny följd 1: 1, 1: 2 o. s. v.), af hvilken ett lämpligt antal nummer kommer att fördes med särskildt titelblad och innehållsförteckning för att sedan kunna bindas. Öfriga häften betecknas Ny följd 2, 3 o. s. v. och kunna af den, som så önskar, betraktas och behandlas som själfständiga publikationer.

Pris 1 krona.

✶

JAN 30 1934

